

Raftul Denisei

„Unul dintre cei mai importanţi scriitori ai lumii."
Wall Street Journal

Ismail Kadare

SPIRITUS

roman

HUMANITAS fiction

Narat pe trei planuri paralele și construit pe un cadru solid, romanul lui Ismail Kadare îmbină trama polițistă cu o poveste cu elemente fantastice. În centrul poveștii se află o situație aproape neverosimilă: în timpul ororilor săvârșite de dictatură, vigilența poliției secrete ajunge până la performanța de a-i interoga chiar și pe... morți. Securitatea albaneză amplasează mici dispozitive de înregistrare în hainele oamenilor, iar Shpend Guraziu, ucis în aparență accidental de un buldozer, este înmormântat cu un microfon asupra sa. După trei ani, la redeschiderea cazului, anchetatorii decid să îl deshumeze pentru a verifica informațiile înregistrate. Acest fapt are consecințe nefaste, deoarece îi va urmări definitiv pe Arian Vogli, șeful Securității, pe acoliții săi și chiar pe enigmaticul Conducător. Fie că este vorba despre un blestem, așa cum ajung să creadă chiar și scepticii ofițeri de Securitate, sau pur și simplu de un șir de inexplicabile și atroce întâmplări, pare că întunecata lume albaneză e guvernată de legi nescrise care duc în cele din urmă la instaurarea dreptății.

Ismail Kadare s-a născut în 1936 în Albania, a absolvit Filologia la Tirana și și-a continuat studiile la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova. A debutat la optsprezece ani cu un volum de poezie, *Inspirații juvenile*, căruia îi urmează în 1957 un al doilea, *Visări*. Trecerea la proză o face în 1963 cu romanul *Generalul armatei moarte*, care-i aduce notorietatea internațională. În anii următori continuă să publice romane și numeroase volume de povestiri, dobândind o reputație greu de egalat în lumea literară: *Cetatea* (1970), *Mesagerii ploii* (1970; Humanitas Fiction, 2010), *Cronică în piatră* (1971), *O capitală în noiembrie* (1974), *Amurgul zeilor stepei* (1976; Humanitas Fiction, 2009), *Iarna marii însingurări* (1977), *Aprilie spulberat* (1978), *Podul cu trei arcade* (1978), *Palatul Viselor* (1981; Humanitas Fiction, 2007), roman interzis de regimul lui Enver Hodja, *Concert la sfârșitul toamnei* (1988). În 1990 Kadare primește azil politic în Franța și până în 2001 locuiește la Paris. În tot acest timp îi apar romanele *Piramida* (1991), *Umbra* (1994; Humanitas Fiction, 2008), *Spiritus* (1996), *Florile înghețate din martie* (2000). În 2001 Kadare se întoarce în Albania. Continuă să scrie romane care se bucură de succes atât în Europa, cât și peste Ocean: *Fiica lui Agamemnon* (2003), *Succesorul* (2003), *Vremea nebuniei* (2005; Humanitas Fiction, 2012, în vol. *Cronică în piatră. Vremea nebuniei*), *Accidentul* (2008; Humanitas Fiction, 2011) și *Cina blestemată* (2009). Ismail Kadare este și autorul unor eseuri, scrieri de memorialistică, precum și al cărții-document *Moartea care ne-a unit* (1998), despre evenimentele tragice din fosta Iugoslavie. Pe lângă numeroase alte premii și distincții literare, autorul este recompensat în 2005 cu prestigiosul International Man Booker Prize, aflându-se pe lista nominalizărilor alături de Philip Roth, Günter Grass, Doris Lessing, Ian McEwan, Muriel Spark și Gabriel García Márquez.

Ismail Kadare este una dintre cele mai puternice voci ale literaturii europene contemporane. În 2005 i s-a acordat primul International Man Booker Prize, iar în 2009, Premio Príncipe de Asturias de las Letras. Opera sa este tradusă în peste patruzeci de țări.

Comparat deseori cu romanele lui Kundera sau Kafka, ***Spiritus*** dezvăluie consecințele tragice ale obsesiei autorității. Într-o Albanie unde oamenii poartă cusute în căptușeala hainelor microfoane care le înregistrează fiecare șoaptă sau mișcare, unde teama și ura sunt cuvintele-cheie, doar forțele străvechi și legile imuabile ale mitului mai pot interveni pentru a reinstaura ordinea. Roman cu reminiscențe fantastice într-un cadru cât se poate de realist, ***Spiritus*** are anvergura unei saga moderne și profunzimea unei tragedii antice.

„În construcția solidă a romanului se îmbină tehnicile consacrate ale lui Kadare cu elemente inovatoare care îl vor surprinde pe cititor."

World Literature Today

„***Spiritus*** ne revelează că, în cea mai neagră fază a comunismului, mitul nu a încetat să existe, subpământean și secret, dar indestructibil, în ciuda celor mai moderne tehnici ale poliției secrete."

François Maspero

„Cu *Spiritus*, Kadare a publicat un roman minunat, în care mitul vine din pântecul Albaniei comuniste."

L'Hebdo Paris

„***Spiritus*** este una dintre cărțile care, după ce ai închis ultima pagină, radiază multă lumină și te leagă de marea literatură."

Olimpia Bogdan Verger

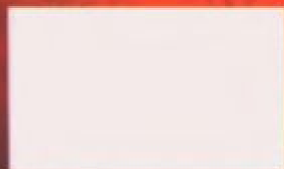

Foto copertă (detaliu) © Norberto Mario Lauria | Dreamstime.com

Programul Cultura

Acest proiect a fost finanţat cu sprijinul Comisiei Europene.
Această publicaţie reflectă numai punctul de vedere al autorului şi
Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a
informaţiilor pe care le conţine.

ISMAIL KADARE

Spiritus

Traducere din albaneză de
MARIUS DOBRESCU

H U M A N I T A S

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxincanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Corina Roncea

Tipărit la Fedprint

Ismail Kadare
Spiritus
Copyright © 1996, Librairie Artheme Fayard
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2012, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
KADARE, ISMAIL
Spiritus / Ismail Kadare; trad.: Marius Dobrescu. —
Bucureşti: Humanitas Fiction, 2012
ISBN 978-973-689-502-9
I. Dobrescu, Marius (trad.)
821.18-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Partea întâi
HAOSUL

1

Am intrat pe pământ albanez prin partea de est. Era pe la mijlocul iernii. Câmpia macedoneană, pe care am lăsat-o în urmă, era îngheţată. Cei care ne-au primit, când au observat că ștergeam parbrizul mașinii ca să vedem mai bine, ne-au spus în glumă că e aceeaşi iarnă dintotdeauna. Cel puţin până în apropierea capitalei.

Eram obosiţi şi deprimaţi.

De luni de zile umblam prin ţinuturile fostului imperiu comunist. Nimeni nu înţelegea ce căutăm. Am evitat să dăm lămuriri, dar, chiar dacă am fi vrut să clarificăm ceva, ne-ar fi fost imposibil. De zile întregi ne întrebam şi noi ce anume căutam.

În cutiile pe care le aveam cu noi se găseau fel de fel de dosare și dovezi. Rapoarte, hărţi ale unor închisori și lagăre, scrisori ale deţinuţilor, decizii secrete şi, fireşte, tăieturi din ziare. Adunându-le, iniţial, toate ni s-au părut interesante, dar la puţin timp după aceea am constatat că erau banale și nu meritau atenţie. La urmă, ne-am exprimat pe şleau ceea ce doar gândisem până atunci: istoria comunismului, indiferent de diversitatea popoarelor și a ţărilor care o trăiseră, era comună. La fel ca iarna aceasta. Acum, când primul văl al uitării o acoperea, era şi mai evidentă această monotonie dezolantă.

Noi căutam cu totul altceva. Ceva diferit, special, un eveniment sau fenomen care să aibă calitatea să concentreze la maximum un adevăr general. Aveam convingerea că un asemenea cataclism istoric, întins pe jumătate din suprafaţa globului pământesc, n-avea cum să nu ne ofere o manifestare absolut nouă, nemaiîntâlnită în altă parte, dar care să concentreze în ea totul.

Cădeam uneori în disperare, mai cu seamă atunci când ne gândeam că până și corpurile cereşti, fără nici o legătură unul cu altul, erau alcătuite din aceleaşi materii. Deci cum puteam

noi spera că vom identifica pe cuprinsul acestei planete o materie nouă, diferită de tot ceea ce existase până acum?

Fiind la sfârşitul expediţiei noastre, am înţeles că ne puseserăm prea multe speranţe în diversitatea terorii. Crezuserăm că o mare concentrare de teroare ar fi putut să depăşească limitele posibilului şi să nască evenimente şi fenomene necunoscute, care să nu fi primit până acum un nume. Ne străduiam să vedem toate acestea ca pe nişte fapte care n-ar fi trebuit să se întâmple niciodată, dar care, ca urmare a unei greşeli sau neglijenţe, se iveau din întunericul terifiant de dincolo, aidoma lui Oedip, ieşit accidental din pântecul mamei sale pentru a se întoarce apoi în bezna primordială.

Uneori ne gândeam că asemenea manifestări existaseră, dar poate că se arătaseră doar o miime de secundă şi nu se întâmplase să fie nimeni prin preajmă să le vadă. Sau, dacă fusese cineva, acela nu înţelesese nimic.

Am avut zile când ni s-a părut că aveam să găsim ceea ce căutam mal curând în ţinuturile îngheţate, acolo unde zăpada desparte luni întregi pământul de cer. Dar au fost şi alte momente, când credeam contrariul, şi întinderea deşertului ni se părea mai potrivită. Sub soarele torid peisajul vibra iluzoriu deasupra nisipului, pe punctul de a da naştere mirajelor.

În teritoriile ex-comuniste puteai găsi toate tipurile de pământuri şi ape. Părea să nu fie nevoie de multe pentru ca misterul mlaştinilor străjuite de lună să se dezvăluie. Nu era nevoie de mare lucru: un regret, un cârâit de corb sau un medalion pierdut. Dar nici de acolo nu am căpătat nimic.

Alteori, ne ziceam că poate răul pe care-l căutam noi nici nu trebuia să se arate, deşi nu ştiam nici noi de ce. Poate că trebuia să rămână pe partea aceasta a globului pământesc, ca să nu provoace un dezechilibru sau o ezitare în rotația lui.

Toate acestea n-aveau cum să nu ne treacă prin cap în vreme ce pătrundeam tot mai adânc pe teritoriile albaneze. Ştiam că este o veche ţară a legendelor, şi totuşi, după deziluzia trăită în uriaşul fost imperiu, ultima lui frontieră, Albania, nu ne trezea mari speranţe.

Maşina urca încet pe drumul de munte. Pe ambele laturi,

din cauza reliefului accidentat, zăpada părea o mască tragică. Nu ne luam ochii de la ea, pentru că trăiam cu iluzia că nici ei nu i-ar fi trebuit mult până să-şi depăşească reţinerea şi să ne vorbească.

2

Albania era, mai mult sau mai puţin, aşa cum ne aştepta-serăm să fie. Doar că hotelurile erau mai cenuşii, iar cafenelele mai pline de fum.

La fiecare pas întâlneam ex-comunişfi nostalgici, blazaţi. Foştii deţinuţi politici îşi agitau şi ei braţele descărnate, dar fără intenţii de răzbunare. Majoritatea erau obosiţi, chiar şi cei care-şi pierduseră minţile. Osteniţi erau şi foştii proprietari, hărţuiţi prin birourile primăriilor, stresaţi de avocaţi, dar mai ales de căutarea vechilor acte de proprietate. Multe dintre acestea purtau ştampilele unor imperii dispărute de mult, scrise chiar în alfabete străine sau în limbi asiatice.

Mai mult ca să ne facem datoria, poate şi ca să ne liniştim conştiinţa, le-am explicat şi însoţitorilor noştri locali ce căutam. Repetaserăm aceste cuvinte de atâtea ori, că la un moment dat ne păream chiar nouă înşine agasanţi: o întâmplare teribilă, surprinzătoare ca o spărtură în zidul acestei lumi. Ceva care să ne permită o clipă să vedem dincolo. Să întrezărim nevăzutul. Irealul, nevisatul. Ceva impalpabil, imposibil de gândit cu mintea omenească. Ceva care să absoarbă totul... pe care noi să-l putem scoate de acolo... din beznă.

Ei ne ascultau cu uimire pe chipuri, era limpede că voiau să ne scape de chin. Dar neputinţa din ochii lor semăna uluitor cu ceea ce descifrasem în peticele de zăpadă.

Câteva zile mai târziu am început să înţelegem unele dintre veştile pe care ni le aduceau. Erau lucruri deja cunoscute: drame familiale survenite din relaţia cu statul comunist, crearea de psihoze înaintea campaniilor politice, izbucniri ale dictatorului. Cu fiecare zi, întâmplările deveneau tot mai

ciudate. Un individ, condamnat şi executat, apăruse din nou, exact ca în vechile balade. Toţi au înţeles atunci că moartea lui, dispariţia şi apariţia deci, nu fuseseră decât o stratagemă a poliţiei secrete. Ca să nu-i dezamăgim, nu le-am spus că aceasta era o manevră obişnuită a tuturor serviciilor secrete comuniste. La Tobolsk, în Rusia, unde una dintre torturile cele mai frecvente era introducerea vreme de câteva ore a condam-natului într-o groapă alături de un mort, lucru ce se observase mult mai târziu, după deschiderea mormântului, când familia primise aprobare să-şi ia omul acasă.

Căutam să descoperim asemenea întâmplări, mai ales dintre cele care aminteau de blesteme străvechi, ce urmăreau familiile generaţie după generaţie şi semănau atât de mult cu lupta de clasă.

Întâmplările erau cutremurătoare, totuşi le lipsea ceva care să le transforme în adevărate mituri. Urnele vechilor mituri, singurele care puteau înfrunta atâta jale şi atâta noapte, erau acolo aproape, aidoma chiupurilor scoase de arheologi din pământ. Însă poveştile actuale nu erau pe măsura chiupurilor.

Simţiserăm de mult că pentru a fi ceea ce voiam noi, evenimentele trebuiau să-şi creeze propriul înveliş protector. În plus, ele nu erau maturizate, erau încă crude, şi ar fi avut nevoie poate de două, trei sute de ani pentru a căpăta aerul acela de legendă.

I-am chestionat de câteva ori pe albanezi în legătură cu aşa-zisul mort, pentru a şti dacă măcar o parte dintre oameni crezuseră într-adevăr că el se întorsese de pe lumea cealaltă. Dar ei zâmbiseră de fiecare dată: ar fi fost o naivitate să se creadă în asta, când se ştia că în dosarele Securităţii se găseau lucruri şi mai şi. În plus, dosarele acelea le erau cunoscute tuturor. Se vorbea despre ele ca despre timpul probabil...

Zâmbeam şi noi, dar cu amărăciune. Iată ce trebuie distrus mai întâi, aruncat ca un lucru inutil, în aşa fel încât să fie îndepărtată prima barieră: dosarul. Când va dispărea, adevă-rul va produce singur primul strat al învelişului potector, apoi pe al doilea, apoi pe al treilea, până când se va înveşmânta în carapacea misterioasă a mitului.

Dar noi nu vom apuca momentul acesta, pentru simplul motiv că nu vom trăi atât. Iată de ce ne grăbeam şi după fiecare moment de elan eram şi mai disperaţi, aşa cum ni se întâm-plase pe întinderile Poloniei sau în mijlocul indiferenţei ungurilor, sau în Cehia înnegrită de praf de cărbune. Singura speranţă era minunea pe care o putea face un fapt de dincolo de viaţă. Ne aminteam din ce în ce mai des exemplul victimelor care, de groază, încărunţeau într-o secundă.

Într-o seară, unuia dintre noi i s-a părut că vede pe cer un fulger rece, întârziat, apoi, fiind pe punctul de a adormi, i se păruse că îl zărise căzând în partea stângă a oraşului. A aşteptat o vreme tunetul, apoi a izbucnit într-un plâns provocat de o durere mai veche.

Într o altă zi, l-am găsit pe şeful nostru afundat în cartea *Albaneza pentru turişti.* Afirmase de câteva ori că în limba unui popor poţi descoperi cheia destinului său, dar pentru că ideea asta o susţinuse la Sankt-Petersburg, dar şi la Budapesta, fără a cunoaşte nici rusa, nici maghiara, nu ne-ar fi trecut prin cap că acum avea să se apuce să înveţe limba grea a albanezilor.

Şeful nostru făcea parte din categoria aceea de oameni care, din cauza cheliei, par mai încăpăţânaţi decât sunt. Îi aştepta cu nerăbdare pe localnici pentru a-i teroriza şi pe ei cu întrebări sucite. Numai Dumnezeu ştie unde descoperise nişte expresii intraductibile, cum ar fi „ziua lui nicicând” sau „întâmplare de neîntâmplat” şi, mai ales, un mod al verbelor numit „al dorinţei”, care există numai în albaneză şi, poate, în greaca veche. După el, acest mod era instrumentul prin care toate verbele limbii albaneze puteau căpăta un aspect pozitiv sau negativ, adică puteau primi o nuanţă benefică sau una malefică.

Nu numai noi am rămas oarecum miraţi, ci şi localnicii, pentru că, după cum ne-au spus ei înşişi, cunoşteau fără îndoială acest mod, ba chiar îl foloseau zilnic, dar nu se gândiseră niciodată atât de departe.

Şeful nostru îi privea cu nişte ochi când blânzi şi ironici, când de-a dreptul dispreţuitori, ca şi când spiritul benefic sau malefic al limbii albaneze îl contaminase şi pe el. Sigur că nu v-aţi gândit la asta, pentru că nici n-aveaţi cum. Folosiţi acest

mod fără să ştiţi că el este maşinăria care produce blestemele şi binecuvântările, care se întâlnesc aici ca nicăieri în altă parte. Holbaţi ochii ca bufniţa, pentru că nu v-a trecut prin cap că, în gândirea strămoşilor voştri, micile zeităţi, ursitoa-rele, zânele nu fac altceva decât să umble de colo-colo pentru a strânge şi a duce acolo unde e nevoie blestemele şi binecu-vântările auzite, înţelegeţi acum că zeităţile pomenite sunt piese ale acestei maşinării? Şi că vechii voştri poeţi, care vorbeau despre albaneză ca despre o limbă a zeilor, o făceau nu pentru c-ar fi crezut în asemenea poveşti, ci ştiind că modul „dorinţei", această comoară care o diferenţiază de celelalte limbi ale planetei, are legătură cu zânele? Dar pe voi nu vă interesează asta. Voi ştiţi numai să vă plângeţi. De asta şi ţara voastră arată aşa. De asta şi dictatorul vostru, preot sau hoge, ce-o fi fost, v-a urâţit, strivindu-vă, ameţindu-vă, lăsându-vă, în cele din urmă, aşa cum îşi lasă cucul ouăle, jumătate de milion de buncăre.

Cu cât vorbea mai mult, cu atât se ambala mai tare, până când am avut senzaţia că ori se va arunca el la gâtul cuiva, ori va fi înşfăcat el însuşi de gât de către localnicii ofensaţi. Se pare că într-un rând i s-a făcut şi lui teamă, căci în momentul acela a dat înapoi şi s-a dus în camera lui să se culce.

3

După conflictul dintre însoţitorii locali şi şeful nostru, când ne aşteptam ca asta să se repercuteze asupra relaţiilor noastre, s-a întâmplat exact contrariul. Poate că acel conflict o fi avut şi o parte bună sau poate că a fost o coincidenţă, dar două zile mai târziu, în vreme ce ne beam cafeaua la barul hotelului, unul dintre însoţitori ne-a spus că, după cum se părea, apăruse un fir în ceea ce căutam noi. Era vorba despre o poveste ce se petrecuse în oraşul vecin, o poveste cumplită, misterioasă, „de neîntâmplat", ca să vorbim aceeaşi limbă.

Şeful nostru şi-a plecat privirea ca şi când n-ar fi sesizat ironia din cuvintele celuilalt, ceea ce însemna că uitase de

cearta din urmă cu două zile şi ar fi vrut ca şi ceilalţi s-o uite.

— Să lăsăm zeflemeaua, interveni şi celălalt însoţitor. Ceea ce am aflat este într-adevăr ciudat.

Sorbi din ceaşca de cafea cu o încetineală enervantă şi continuă:

— În oraşul vecin sau în apropierea lui, cu ani în urmă, poliţia secretă albaneză a reuşit să captureze un suflet.

Am amuţit cu toţii. Îl priveam cu coada ochiului pe şef. Deşi tăcea şi el, nici unul dintre noi nu i-a pus întrebarea care ne stătea tuturor pe limbă: povestea aceasta avea o bază reală sau era fructul imaginaţiei unui exaltat?

Însoţitorii ne-au asigurat că ştiau deja atât de multe despre munca şi obiectivele noastre, încât nu s-ar fi grăbit să ne servească poveşti sau povestiri SF. Existau destule dovezi că întâmplarea se baza pe fapte reale, chiar dacă în momentul de faţă totul era neclar. Ba chiar existau două variante ale poveştii: capturarea sufletului cuiva de către un agent de Securitate sau supravegherea victimei după moarte.

— Două variante... O, Doamne, la fel ca-n Antichitate! zise şeful.

Era prima oară când deschidea gura.

În cele din urmă discuţia s-a însufleţit şi am comandat încă un rând de cafele. Albanezii ne-au mărturisit că mai auziseră câte ceva şi înainte, dar numai acolo, în B., se convinseseră că în spatele a ceea ce părea a fi o poveste se ascundea ceva real. Deşi totul fusese camuflat cu grijă. După câte se părea, Securitatea albaneză dorise să păstreze cu orice preţ secretul asupra modului cum se operase şi a mijloacelor folosite. Şi le ascunsese, aşa cum ascunzi o descoperire importantă de care vrei să te mai foloseşti şi altă dată.

Am sucit pe toate părţile sensul cuvintelor „capturarea unui suflet”. Oare „a captură” voia să însemne prinderea unui suflet, punerea lui în lanţuri, ca să fim mai concreţi, sau în limba albaneză cuvântul acesta avea şi alte sensuri? Localnicii ne-au asigurat că verbul era folosit aici cu primul lui înţeles, adică prinderea în capcană, aşa cum păianjenul prinde insectele.

Oamenii erau siguri că toate acestea se petrecuseră în

orașul vecin și că aveau legătură cu ancheta făcută în cazul unei piese de teatru interzise. O bucată de vreme s-a discutat despre drama care fusese suspendată. Era o piesă a lui Cehov, *Pescărușul,* pusă în scenă de un regizor local.

Cât timp se discutase, șeful bâțâise din picior de neräb-dare. În cele din urmă nu s-a mai putut abține.

— M-ați înnebunit cu piesa asta. Faceți ce faceți și tot la ea ajungeți. Dar de unde știți că povestea voastră are vreo legătură cu ea?

Pentru o clipă intervenția lui îi reduse la tăcere. Apoi, aproape într-un glas, ne spuseră că toți cei care auziseră ceva despre „capcana-de-suflete" făceau imediat legătura cu drama interzisă.

— Atunci, ce mai așteptăm? zise șeful. Să pornim într-acolo.

4

Chiar și astăzi, când deschid caietul în care am transcris discuția cu membrii trupei de teatru rămași încă în viață, simt furnicături pe șira spinării. Deși la început n-aș fi avut motive. Ba chiar, la prima vedere, totul semăna cu o poveste banală de literatură cenzurată, cum existaseră cu miile în fostul „lagăr", începând cu spectacolele de amatori din colhozuri, până la reprezentațiile Operei din Berlin. Totuși, un tremur surd, ca acelea venite din subteran, părea că ne dă un semnal misterios. Undeva adânc, foarte adânc, sub tălpile noastre, se afla poate nu chiar lucrul pe care-l căutam noi, dar măcar o urmă care să ne ducă la el.

Eram încă sus, foarte sus, la suprafața pământului, iar misterul era ascuns în hăurile înfiorătoare, acolo unde nimeni și nimic nu putea pătrunde. Eram, ca să mă exprim așa, în afara carapacei care ascundea povestea: straturi groase de pământ, de bolovani, de calcar și, poate, de cărbune, ne despărțeau de ea. Cu toate acestea, chiar și de departe, de sub atâtea învelișuri, ea își făcea simțită prezența terifiantă. Am

ajuns chiar în seara aceea în B. De departe, sclipirea luminilor lui ni s-a părut ostilă. Poate că eram şi noi încărcaţi cu destulă ostilitate sau poate că luminile chiar aşa erau. Intrând în oraş, am început să înţelegem câte ceva. Ca peste tot în Răsărit, majoritatea cafenelelor şi barurilor purtau nume occidentale. Doar că aici totul era exagerat. Beverly Hills, Saint-Germain-des-Prés, Roma, Monte Carlo.

Se vedea că oraşul, la fel ca întreaga lume căreia-i aparţinuse, nu dorea altceva decât să uite. Noi îi păream nişte vestitori de rău-augur, ce-i răscoleam amintiri nedorite.

Înainte de a ne interesa de membrii trupei de teatru, am străbătut în lung şi-n lat strada principală. Apoi ne-am oprit în faţa teatrului. Afişele ultimului spectacol erau dezlipite de vânt. Se anunţa o premieră, dar ferestrele clădirii erau întunecate. Ni s-a spus că sâmbătă nu sunt repetiţii, aşa că pe actori, dacă vrem, îi găsim la clubul As.

La club, fumul de ţigară era sufocant. La început au crezut că suntem de la o firmă care caută actori locali pentru roluri de mâna a treia şi ne-au răspuns cu prietenie. Apoi, când i-am întrebat de spectacolele mai vechi, au înţeles. Oho, făceau lovindu-se peste frunte, chiar vorbiţi serios?

De parcă vremurile acelea nici nu existaseră. Unii nici nu credeau că teatrul avusese într-adevăr spectacole. Din câte auziseră ei, acolo aveau loc mai ales seri omagiale. Mai rar, câte un proces public. Pe urmă, când am continuat să susţinem că avuseseră loc şi spectacole, parcă şi-au amintit câte ceva. Fuseseră, normal, şi spectacole, dar acelea erau drame... cum să spun... cu cooperative agricole. Opere ale „socialismului realist”, cum li se spunea pe vremea aia. Ale „realismului socialist”, îl corectă altul. A, aşa, dar nu e acelaşi lucru?

Când i-am întrebat despre *Pescăruşul* lui Cehov, şi-au coborât privirea. Şi-l scoseseră din minte şi acum aveau nevoie de ceva timp pentru a se reobişnui cu amintirea lui.

Pescăruşul lui Cehov? Normal că am auzit. Dar asta e altceva... Se leagă de ceva sinistru, care a rămas o enigmă...

De ce se leagă? Ce a rămas o enigmă?

Ei ridicară din umeri şi se priviră unii pe alţii. E o poveste

tare veche. Şi, pentru că a rămas o enigmă, pare cu mult mai veche.

Dar nu şi-o mai aminteşte nimeni?

Nimeni, cred. Oamenii sunt ocupaţi cu altele acum.

5

Majoritatea muriseră sau se mutaseră de aici. I-am găsit doar pe directorul teatrului, pe soţia regizorului şi pe una dintre actriţele care jucase un rol principal în *Pescăruşul.* Toţi mai aveau încă afişele spectacolului, îngălbenite acum, cu un pescăruş prăbuşit pe malul lacului. Şi, fireşte, fotografii de la premieră. Momentul aplauzelor. Al florilor. Rimelul scurs sub ochiul drept odată cu lacrimile. Aspecte din sală: unele chipuri vesele, altele transfigurate ca dinaintea unui sfinx.

DIRECTORUL: Atunci n-am înţeles nimic. Interzicerea unui spectacol în ultima clipă, cu toate biletele vândute, era un lucru obişnuit. Dar ceea ce s-a întâmplat cu *Pescăruşul* a fost ceva inexplicabil. Ordinele veneau din direcţii diferite, erau contradictorii. Unul îl anula pe celălalt. Spectacolul s-a amânat de patru ori şi tot de atâtea ori a fost aprobat, până ce a fost interzis definitiv. Şi nu s-a dat nici o explicaţie. Totul a fost atât de ciudat, încât o dată s-a zvonit că Securitatea a aprobat spectacolul, iar Comitetul de Partid, nu. Când am auzit asta, la început mi s-a părut că e unul dintre zvonurile cinice pe care poliţia secretă le răspândea pentru a-şi bate joc de noi sau naiba ştie de ce. Mai târziu, când Securitatea a fost luată la puricat, îmi amintesc că una dintre învinuiri a fost poziţia ei prea liberală faţă de *Pescăruşul.* Puteţi pricepe aşa ceva? Să bâjbâi tot timpul prin ceaţă, Dumnezeule, prin ceaţă! Au trecut atâţia ani, dar tot n-am reuşit să înţeleg mare lucru. Cât despre chestia aia cu sufletul prizonier, ceva-ceva am auzit în anii aceia, dar tulbure de tot. Eram atât de speriaţi, că asemenea zvonuri nu ne mai impresionau.

SOŢIA REGIZORULUI: Toţi au suferit. Dar răspunderea

cea mai mare i-a revenit lui. Sunt convinsă că şi cancerul tot atunci i s-a declanșat. Zile întregi în stres, apoi o rază de speranţă undeva, în zare. Sau dimpotrivă, chiar în preziua spectacolului, o şoaptă fatidică, spulberând totul. Noaptea se întâmpla să delireze în somn. Mă prindea de mână, ca şi când mi-ar fi luat pulsul. „Spectacolul continuă", murmura. Apoi, brusc, hârâia cumplit: „Gata, e terminat"... Nu mai vorbesc despre celelalte consecinţe: şedinţele extenuante de analiză, uneori până la trei noaptea. Dezbateri, dezbateri nesfârşite. De ce v-aţi gândit tocmai la piesa aceasta? Ce părere aveţi despre drama revoluţionară din literatura noastră? Ce simbol ați descoperit în moartea pescăruşului? Ştiaţi că tovarăşii chinezi au interzis această dramă? La fiecare întrebare trebuiau date răspunsuri amănunţite. Apoi şi mai amănunţite. Of, chiar şi acum, când îmi amintesc, simt un junghi aici, în piept.

SECRETARUL DE PARTID CU PROPAGANDA PE RAION: Ce aveţi cu mine? Ce treabă am eu? Nu am interzis eu piesa. Ordinele veneau de sus, de la conducerea partidului, şi erau literă de lege. Cine se poate îndoi de asta? Acum vin unii şi se dau mari. Hm, e uşor s-o faci pe grozavul. Pe vremea aia era altfel. Pe mine tremură carnea şi acum când aud telefonul... Dacă Ministerul de Interne a fost de acord cu spectacolul? Scuzaţi-mă, mă faceţi să râd... ha, ha, ha! Nu mă mai priviţi aşa... Nu veţi afla niciodată. Puteţi să vă daţi cu capul de pereţi, tot n-o să aflaţi. Chiar dacă s-ar prăbuşi lumea. Of, lăsaţi-mă să mă bucur de zilele care mi-au mai rămas! Sunt şi eu om. Fiinţă umană.

ACTRIŢA (Pescăruşul): Când mă gândesc la toată povestea, nici azi nu înţeleg care a fost mai puternică atunci: suferinţa sau bucuria. Au existat, fireşte, amândouă, deşi oamenii sunt tentaţi să-şi amintească mai curând de cele rele. Eu nu bag mâna-n foc că suferinţa a fost mai puternică decât bucuria. Parcă eram drogată. Ştiam că fericirea e trecătoare. Ca şi curcubeul, ca şi tinereţea. Mă scuzaţi că nu-mi pot reţine lacrimile. N-am mai plâns de mult. Dar să plângi acum pentru povestea aia e o nerozie... încerc să-mi amintesc îndeosebi

momentele frumoase pe care mi le-a dăruit spectacolul acela. Aş vrea să-mi rezum toată viaţa la ele. Am ştiut că va fi o ocazie unică. Un pescăruş venit din stepele Rusiei în secolul al nouăsprezecelea... Scuzaţi-mă, cred că spun prostii. Nu mi-o luaţi în nume de rău. Aş fi vrut să trăiesc totul cât mai plenar. Pentru că au fost nişte clipe magice. Aveam douăzeci şi patru de ani, terminasem de doi ani Facultatea de Teatru din Tirana şi, deşi îmi iubeam soţul, tocmai atunci, în timpul repetiţiilor, am avut un... flirt... l-am trădat, cum se spunea pe vremea aceea. Mă scuzaţi, vă rog. Eram atât de dornică să le trăiesc pe toate. Ca acela care face provizii pentru iarnă. Şi iarna a venit, dar nu vreau să-mi amintesc... Ca şi când şedinţele pentru condamnarea piesei n-ar fi fost de ajuns, am fost anchetată şi pentru flirt. Dar durerea cea mare a rămas *Pescăruşul...* Visez uneori că spectacolul a fost aprobat. Că o voce strigă: Repede, repede, sala e plină din nou. Iar noi alergăm spre scenă, deşi ceva ne împiedică. Nu ne găsim costumele, pantofii... Şi când ajungem cu greu pe scenă, observăm că suntem pe jumătate goi.

6

Cu cât devenea mai neprimitoare, ca să nu zic ostilă, atmosfera în B., cu atât mai convinşi eram că acolo se produsese un eveniment enigmatic, pe care nimeni nu dorea să-l dezgropăm.

În timpul acesta, prietenii noştri albanezi, care făcuseră tot posibilul să afle cât mai multe, ne-au spus că oamenii de aici susţineau sus şi tare că povestea cu spiritul captiv sau cu supravegherea mortului se petrecuse în altă parte. O ştiau şi ei, fără îndoială, ba chiar într-o a treia versiune: o grămadă de pământ vorbise, dar asta nu aici, ci undeva în nord-estul Albaniei.

Observasem că oamenii încercau să plaseze cât mai departe de ei orice întâmplare mai şocantă. Oraşul B. era campion la asta. În vreme ce, cu ani în urmă, se petrecea exact

contrariul: orice sătuc, cât ar fi fost de mic, se bătea să iasă cât mai în faţă.

După a doua întâlnire cu actriţa din *Pescăruşul,* când am abordat-o cu delicateţe şi o mie de scuze, pentru că povestea o irita, la fel ca şi ancheta din jurul flirtului ei de atunci, unul dintre noi a venit cu o veste şocantă. Cine şi-ar fi putut închipui că în acest oraş, în cea mai neagră perioadă de teroare, fusese descoperit un grup care făcea spiritism?

Era într-adevăr de neimaginat pentru noi, nu numai în cazul Albaniei, ci în general, pentru întregul „lagăr" comunist. Dar colegul nostru abia se despărţise de ea, iar femeia îi povestise cu lux de amănunte că fusese convocată la Securitate tocmai pentru că alesul ei făcea parte din acel grup.

Şedinţe de spiritism în plină dictatură a proletariatului... Uite un lucru la care nu ne-am fi gândit, observase şeful nostru. Apoi, ca şi când ar fi vorbit singur, repetase numele iubitului actriţei, un inginer dispărut fără urmă cu mult timp înainte de descoperirea grupului, după cum susţinea ea. Shpend Guraziu, Shpend Guraziu. Nu ştiu dacă simţiţi acelaşi lucru, dar pe mine mă înfioară, ne spunea el. Îl credeam, mai cu seamă că era singurul care înţelegea, oarecum, limba albaneză, aşa că, obsedat cum era, traducea orice, chiar şi numele proprii.

După cum mă şi aşteptam, i-a cerut actriţei încă o întâlnire, dar s-a întors mai tulburat decât plecase. Ceva-ceva se confirma, pentru că dispariţia iubitului avusese loc în aceeaşi zi în care *Pescăruşul* fusese interzis definitiv. Eram atât de zguduită, îi declarase ea, încât nimic nu mă mai impresiona. Aş fi vrut să mor. Mai târziu, când lucrurile se liniştiseră oarecum, încercase să afle amănunte despre el, dar răspunsurile erau foarte vagi. Cineva susţinea că avusese un accident de maşină în vreme ce însoţea o delegaţie franceză. Alţii se îndoiau de asta. Tu ştii, îi spuseseră, să însoţeşti nişte străini e minunat, hoteluri, băuturi scumpe, dar mai târziu poţi plăti scump pentru toate astea.

Când, peste câţiva ani, au chemat-o la Securitate, i-au amintit de vechile ei bănuieli. Grupul nu fusese încă descoperit, dar, după cum se vedea, era sub supraveghere.

I-am pus întrebări amănunţite despre cel dispărut. Pentru că trecuse destulă vreme, a încercat să nege relaţia cu el, dar două minute mai târziu a renunţat la orice împotrivire. Fusese suficientă o casetă audio. Era o discuţie între ei, înregistrată cine ştie cum. O ţinea minte şi acum, după atâţia ani: „Ea: Atunci, o să vii astă-seară împreună cu francezii? El: Sigur. Ea: Vreau tare mult să te văd în sală. El: Şi eu, nu aştept decât asta. Ea: Scumpul meu, o să ne vedem după spectacol, dragule. El: Poate...”

Fusese ultima lor discuţie. În după-amiaza aceea totul se prăbuşise: spectacolul, dar şi el, inginerul.

Anchetatorii voiau să ştie totul, dar mai ales unde rămăsese geaca lui. O geacă maro, produs austriac. O căutau înfriguraţi, iar eu nici astăzi nu ştiu de ce. Le-am repetat de o mie de ori că nu lăsase nici un fel de geacă la mine. Eram căsătorită şi nu ne puteam întâlni noaptea. Singura întâlnire pe care am avut-o se petrecuse în apartamentul unui prieten de-al lui, într-o după-amiază, înainte de repetiţie. Dar ei insistau. Unde ar fi putut s-o lase? mă întrebau. Erau siguri că o lăsase undeva şi voiau s-o găsească neapărat.

Apoi renunţaseră s-o mai descoasă. Probabil că nu mai era nevoie. Găsiseră, după câte se părea, ceea ce căutau, şi-i identificaseră pe membrii grupului. Se spune că unul dintre ei, cel care servea drept medium, murise sub tortură. Despre ceilalţi nu se ştia nimic.

Totul fusese învăluit în mister. Însuşi mormântul lui Shpend Guraziu dispăruse o vreme. Toată zona aceea din cimitir fusese blocată, ca să se facă, pare-se, ancheta de rigoare. Ca şi când mortul s-ar fi ridicat şi şi-ar fi părăsit mormântul. Chiar şi eu cred asta uneori. Sunt convinsă că trăieşte, ascuns undeva.

7

Ne-a mirat să auzim că povestea grupului care se ocupa cu spiritismul era cunoscută de multă vreme. Cu priviri uimite, îi

întrebam: Cum de a fost posibil? Şi, şocaţi de tăcerea lor, uitam ce altceva am fi vrut să-i mai întrebăm. În realitate, erau momente în care nici noi înşine nu pricepeam ce ne miră mai tare: cum de fusese posibil să se întâmple o asemenea poveste, incredibilă, extraordinară, plină de mister, în plină perioadă de sărbători şi mitinguri comuniste, de discursuri, aplauze şi realism socialist, sau cum de fusese posibil ca ei, după ce ascultaseră o poveste ca aceasta, să meargă liniştiţi la cafenea, să râdă şi să bea bere, fără a simţi nevoia să se scuture de povara ei.

Dar oamenii ne priveau cu un zâmbet ironic. Ştiam ce însemna zâmbetul lor: astea sunt întâmplări de demult, de pe vremea chinezilor. Mulţi vorbeau despre ele ca şi când ar fi aparţinut epocii Imperiului Otoman, dar existau şi dintre aceia care credeau că cele două perioade fuseseră despărţite de câţiva ani, aşa cum alţii socoteau că epoca prieteniei cu URSS era la fel de îndepărtată ca şi epoca fierului.

Era vremea supravegherii generale, spuneau cei care acceptaseră să stea de vorbă cu noi. După sosirea vaporului negru, întreaga Albanie fusese pusă sub observaţie.

Vaporul negru era vaporul chinez care adusese o cantitate uriaşă de microfoane de spionaj. Comanda fusese făcută de însuşi dictatorul albanez, printr-un mesaj înduioşător adresat celui chinez: Frate iubit, sunt bolnav, ochii mă lasă, ajută-mă, cel puţin, să aud!

Şeful nostru era într-o stare de agitaţie fără precedent. Noaptea avea insomnii şi ne trezea şi pe noi pentru a ne spune tot ce-i trecea prin cap. Era convins că rezolvarea enigmei nu era departe. Supraveghere cu ajutorul microfoanelor... Şedinţe de spiritism... S-ar fi putut ca într-una dintre acţiunile ei, poliţia secretă să fi înregistrat bâiguielile mediumului... adică vorbele pe care spiritul cuiva le transmitea cu ajutorul acestuia în timpul şedinţei...

Argumentele păreau mai mult decât credibile. Ba chiar, gândind mai profund, ne convingeam singuri că nu putea fi altceva. Şi nu ni se mai părea că ne pierdusem vremea cu *Pescăruşul,* pentru că tocmai acest spectacol ne adusese aici.

Şeful s-a închis o zi întreabă la el în cameră, înainte de a

rosti cuvintele pe care le aşteptam cu toţii: să căutăm un dosar!

Bănuisem că va veni şi ziua aceasta. Oricât de mult încercaserăm să ne autoconvingem şi oricât de tare ne-am fi jurat că n-aveam să ne mai ocupăm niciodată de dosare, cu atât mai sigur era că avea să se întâmple exact contrariul.

Hotărârea o luaserăm încă de la început cu toţii: dacă nu vrem să ne rătăcim în bezna ceţoasă a dosarelor, nu trebuie să ne ocupăm de ele. Punct. Eram convinşi că avem dreptate. Se vorbise atât de mult despre asta în ţările ex-comuniste din Est, încât până şi cei obsedaţi de ele trebuie că erau sătui. Ani la rând numai despre asta se discutase: să fie deschise, să fie închise, să fie arse, să se redeschidă, să fie distruse, expuse, trimise la naiba. Se părea că tot acest spaţiu geografic, lovit de blestem, se îndrepta spre o revelaţie groaznică, în urma căreia nu-i mai rămânea de făcut decât să-şi scoată ochii, precum Oedip.

În timpul acesta, dosarele au fost „prelucrate”. Jefuite ca piramidele, vândute bucată cu bucată pe piaţa neagră, ca icoanele, li se eliminaseră unele pagini sau le fuseseră adăugate altele, false. Uneori, întregul imperiu ex-comunist semăna cu peisajele descrise de vechii poeţi chinezi, în care printre ruinele statelor înfrânte bântuiau animale sălbatice, cu zdrenţe însângerate în gură, tot ceea ce mai rămăsese din demnitarii ucişi de invadatori. Ne imaginam cu uşurinţă că în colţii jivinelor se află acum pagini rupte din aceste dosare.

Dar nimeni dintre noi n-a îndrăznit să amintească de asta atunci când şeful, privindu-ne pătrunzător, ne-a comunicat cu o voce de gheaţă: N-avem ce face, vom căuta dosarul mediu-mului.

8

L-am găsit mai repede şi am plătit mai puţin decât prevăzuserăm. Absenţa ultimelor trei pagini de la sfârşit, din cele unsprezece (aşa cum era însemnat pe prima pagină) nu ni

s-a părut o nenorocire. Valoarea dosarelor scăzuse. Mai cu seamă a dosarelor de anchetă, considerate de mâna a treia. Ba chiar, ca omul care este convins că marfa lui va fi subapreciată, cel care ni l-a adus ne-a spus că, în afara transcrierii anchetei, mai exista o frază pe care victima ar fi spus-o când se afla sub tortură: „Un trup nu poate fi ucis de două ori", frază notată pe marginea primei pagini.

Din fericire, dosarul nu era „fabricat", în afară de fraza despre trupul ucis de două ori, adăugată ulterior, când existase o primă tentativă de a-l vinde. Redarea faptelor era exactă, cu puţine greşeli de exprimare, cu excepţia cuvintelor latineşti, în special a cuvântului *spiritus,* scris când *shpirtium,* când *shpirtus.*

Nu se pomenea nicăieri despre tortură, dar aceasta era subînţeleasă dacă se lua în consideraţie exprimarea haotică a victimei şi, mai ales, cererea repetată a acesteia de a merge la WC.

Din anchetă se înţelegea că victima fusese funcţionar la singura bancă din raion. Cele mai multe întrebări ale anchetatorilor se refereau la „intenţiile grupului". Răspun-surile mediumului din şedinţele de spiritism n-aveau nici o intenţie de a combate ideologia marxist-leninistă, ci se refereau pur şi simplu la problemele personale ale participanţilor, lucru contestat cu vehemenţă de anchetatori. În mod obsedant, aceştia se întorceau la întrebările asupra rolului real al mediumului într-o şedinţă de spiritism, la ceea ce le făcea pe spirite să se apropie sau, dimpotrivă, să se sperie şi să plece „în noaptea aceea groaznică, de neuitat..."

„Acceptă că adevăratul tău scop a fost să intri în legătură cu spiritele foştilor membri ai Biroului Politic care au fost executaţi. Ca nişte iresponsabili ce sunteţi, aţi fi vrut să căpătaţi de la aceştia cine ştie ce informaţii secrete.

Nici prin cap nu ne-a trecut aşa ceva, vă jur, nici pomeneală de aşa ceva.

Minţi, mincinos bătrân. Noi ştim totul. Ştim chiar şi la ce ambasadă străină voiați să duceţi informaţiile.

O, nu.

A fost întâmplător faptul că unul dintre membrii grupului

a însoţit o delegaţie franceză, singura dintr-o ţară occidentală, în momentul acela?

O, nu... Trebuie să merg la WC.

Dacă modul în care aţi ales să trădaţi, prin legături cu spiritele, magie şi alte prejudecăţi din astea jalnice, vă face să speraţi că veţi fi consideraţi nişte dezaxaţi şi o să scăpaţi cu cinci-şase ani de puşcărie, vă înşelaţi, domnilor. Chiar dacă acestea par nişte fantezii, scopul trădării voastre e clar. Aşa că ia-ţi gândul de la speranţe false şi recunoaşte ca şi ceilalţi.

N-am ce să recunosc.

Ce speraţi să auziţi de la spiritele foştilor membri ai Biroului Politic? Spune! Ce informaţie aşteptaţi de la spiritul lui Shpend Guraziu? Nu spui?

Nu ştiu nimic. Mi-e rău. Vreau la WC.

Tot nu vrei să vorbeşti... Atunci îţi spun eu ce voiaţi voi să aflaţi de la Shpend Guraziu «în noaptea aia de neuitat». Voiaţi răspunsul Franţei...

O, nu..."

În cursul anchetei, numele lui Shpend Guraziu apărea de mai multe ori. Erau cerute orice fel de informaţii despre el, despre cărţile pe care le citea, despre cum învăţase franceza şi, desigur, despre relaţia lui amoroasă cu actriţa din *Pescăruşul.* Dar prioritate avea însoţirea delegaţiei franceze. Dintr-o frază din anchetă („Noi ştim totul, tu înţelegi franceza, ia ascultă!") se înţelegea că îl puseseră să asculte o înregistrare, ceea ce pe noi mai mult ne încurca. Dacă avuseseră înregistrarea discuţiilor cu francezii, de ce mai insistau cu mediumul? Ce era cu răspunsul Franţei? Şi de ce trebuia dat în timpul şedinţei de spiritism?

Analizând totul cuvânt cu cuvânt, am reuşit cu greu să facem un pic de lumină. Într-adevăr, Shpend Guraziu participase de două ori la şedinţele de spiritism: o dată efectiv împreună cu ceilalţi, iar a doua şi ultima oară, ca spirit. Deci prima dată viu, ca membru al grupului care făcea spiritism. A doua oară mort, în rolul spiritului cu care ceilalţi încercau să intre în contact. Între cele două şedinţe era o perioadă de trei ani. Această precizare e fundamentală. Aveam acum două date precise, între care se desfăşurase o parte a dramei. Însoţirea

senatorilor francezi de către Shpend Guraziu, dar şi moartea lui avuseseră loc în perioada interzicerii *Pescăruşului,* în vreme ce anchetarea mediumului se făcuse trei ani mai târziu, îndată după descoperirea grupului. Deci ceea ce se numea „răspunsul Franţei” trebuia adus, cu oarecare întârziere, de spiritul lui Shpend Guraziu.

— Cred că am prins capătul firului, îşi frecase bucuros mâinile şeful.

Aşa credeam şi noi, numai că lucrurile erau învăluite într-o ceaţă deasă, păreau aproape iluzorii şi ne era teamă că se vor risipi din nou în neant.

Atât de reală era temerea noastră, încât şeful, obsedat cum îl ştiam, a luat o bucată de hârtie şi a fixat în cuvinte ceea ce ni se păruse atât de labil. A scris: De ce aşteptau „răspunsul Franţei” nu în lumea reală, ci de la spiritul lui Shpend Guraziu?

Sublinie apoi aceste două rânduri, ca şi când ar fi fost titlul unui articol, după care continuă să scrie.

Unu: Shpend Guraziu însoţeşte câteva zile un grup de senatori francezi.

Doi: Discută cu ei despre un lucru interzis, le transmite un mesaj. Le cere un răspuns, aşteaptă ceva de la ei.

Trei: Prietenii lui ştiu de mesaj. Dar nu ştiu răspunsul. De ce?

Patru: Pentru că în ziua în care Shpend Guraziu trebuie să le dea celorlalţi (complotiştilor) răspunsul, el moare în condiţii tragice. Aşa încât răspunsul, dacă a existat vreodată aşa ceva, este dus în mormânt odată cu el.

Cinci: Trei ani mai târziu, într-o şedinţă de spiritism, prietenii (complotiştii) încearcă să afle de la spiritul lui Shpend Guraziu ceea ce n-au putut afla de la el cât a fost în viaţă.

Şase: De ce atât de târziu? Ce s-a întâmplat în răstimpul acesta? Ei chiar sperau să dezlege enigma în timpul şedinţei de spiritism?

Rândurile scrise de şeful nostru nu ne ofereau nimic concret. Totuşi, chiar el ne-a explicat că, în chestiunile nebuloase, să pui totul pe hârtie e un prim pas decisiv. Unele dintre enigme nu-i rezistă acestui test şi mor, asemenea celui

aflat sub tortură.

Eram însă la fel de temători că, fie ne va scăpa capătul firului abia găsit, fie o boare de vânt va fi suficientă pentru ca scânteia să se stingă şi totul să recadă în beznă.

9

Teama noastră s-a dovedit foarte curând a fi perfect justificată, chiar a doua zi. Ca şi când noaptea ne-ar fi răpit raza de speranţă care abia mijise. Poate că n-ar fi trebuit să dormim, ne-a zis şeful, pe jumătate în glumă. Firul acela subţire profitase de întuneric pentru a dispărea odată cu visele.

Pe cât de plauzibil ni se păruse cu o seară înainte ca „spiritul captiv" şi „supravegherea cuiva după moarte" să nu se potrivească cu nimic altceva decât cu o şedinţă de spiritism, pe atât de ilogic, de forţat şi de prost-gust ni se părea acest lucru de dimineaţă. Ca o scenă dintr-un film de duzină. Întrebările erau numeroase şi dure. Ar fi fost posibil ca anchetatorii comunişti, căliţi în anchete dure, să spere cu adevărat că vor descoperi ceva din semnalele date de un spirit în cursul unei şedinţe de spiritism!? Această supoziţie era respinsă nu numai de logica poliţienească, ci şi de întrega filozofie comunistă, contrară oricărei suspiciuni bazate pe practica mistică.

În plus, ce era „răspunsul Franţei", căutat cu atâta încrâncenare? Era ceva ce nu mergea în toată această poveste. Exista o ruptură şi o lipsă de înţelegere între cele două tabere. Poliţia secretă ştia ceva ce victimele nu ştiau. Şi tot astfel, ea credea că victimele ştiu ceva ce ei îi este necunoscut. Acum regretam de zeci de ori mai mult ca la început absenţa celor trei file din dosar. Bănuiam că acolo se afla rezolvarea enigmei.

Am căutat dosarele celorlalte victime, dar n-am găsit nimic. O parte fuseseră luate mai demult de familii, în procese nesfârşite, de ani şi ani, după căderea comunismului, când totul se rejudeca. Altele, cum era cel al lui Shpend Guraziu, dispăruseră fără urmă.

Acum nu numai şeful, ci noi toţi îi pronunţam numele într-un mod aparte, cu un fel de respect amestecat cu teamă. Shpend Guraziu... Cum îl pomenea cineva, în imaginaţia noastră prindea imediat contur „noaptea aceea groaznică, de neuitat”, în care se ivise sufletul lui... Fusese o noapte urâtă, ceea ce-l determinase să nu aducă răspunsul Franţei...

Şefului i-a venit ideea să mergem, de asemenea, la cimitirul oraşului. Actriţa ne spusese că Shpend fusese deshumat o dată, dar noi n-am dat importanţă vorbelor ei, pentru că în Albania deshumările fuseseră un fapt obişnuit. Greşeala noastră, de această dată, a fost că n-am avut în vedere cele două epoci. Nebunia deshumărilor s-a produs imediat după căderea dictaturii, când totul era luat la mână şi reevaluat. În anii aceia era ceva obişnuit să vezi oameni din sudul ţării mergând în nord, sau invers, încărcaţi cu sicrie, lăzi sau chiar saci cu oseminte, pe care, după ce le deshumau, le cărau cu trenul, cu taxiul sau cu spinarea spre locul unde trebuiau să ajungă. Erau scoşi frecvent din „cimitirul eroilor* cei consideraţi astfel la un moment dat şi înlocuiţi cu adversarii lor politici. S-ar fi părut că se grăbeau cu toţii să instituie noul regim sub pământ, înainte de a-l inaugura în lumea de deasupra. Toate campaniile politice, alegerile, înfiinţarea noilor partide debutau întotdeauna cu o serie de înhumări sau deshumări.

Deşi trecuseră atâţia ani, urmele acelei nebunii de la început erau încă vizibile.

În cele din urmă, am reuşit să dăm peste unul dintre groparii care participaseră la deshumarea lui Shpend Guraziu.

„Pentru că ne-au chemat în miezul nopţii, am priceput că era vorba despre ceva neobişnuit. Era o noapte rece, ploioasă. Mormântul pe care trebuia să-l deschidem era luminat de farurile a două maşini ale Securităţii. Ordinul era să încărcăm în camion nu numai osemintele, ci şi pământul din mormânt. Părea o treabă de nebuni, dar n-am putut zice nimic, pentru că şeful Securităţii era acolo. Chiar el a dat ordinul şi a stat tot timpul cu noi. «Să nu vă pună naiba să ciripiţi ce-aţi făcut în seara asta, că ştiţi ce v-aşteaptă.» Astea au fost singurele cuvinte pe care ni le-a adresat. Nimeni nu ştia de ce l-am

dezgropat pe ăla. Cred că voiau să vadă dacă e el sau nu. Altfel spus, credeau că-n locul lui o fi fost pus altul.”

Vorbele groparului ne-au dat o altă perspectivă asupra cazului. Actriţa afirmase cam acelaşi lucru, că are sentimentul că Shpend Guraziu ar fi în viaţă. În acest caz, înregistrarea vocii lui de „dincolo” devenea şi mai misterioasă.

În aceeaşi zi, şeful ne-a spus că, dacă tot suntem puşi pe treaba asta, să mergem să vedem şi cimitirul vechii puşcării. Auzise nişte chestii interesante despre el.

Cimitirul puşcăriei, cum am şi bănuit, parcă era săpat de cârtiţe. Conform legii de atunci, condamnatului, dacă murea în timpul executării pedepsei, îi trebuia reţinut trupul până-şi ispăşea pedeapsa. Doar după aceea putea fi predat familiei.

În acest colţ erau vieţaşii, cei care n-aveau nici o speranţă de eliberare, ne-a explicat unul dintre supraveghetori, pe care l-am găsit cu mare greutate. În dreapta, cei care mai aveau puţin de ispăşit, de regulă între doi şi cinci ani. Deţinuţii politici, aşa cum erau izolaţi în puşcărie, nici aici nu erau împreună cu ceilalţi, ci dincoace, în mijloc.

Aveaţi listele lor, cu nume, prenume, pedeapsa de ispăşit?
Normal. Aveam liste precise, cu toate datele lor. Ajutorul meu, Dumnezeu să-l ierte, avea meteahna să le vorbească. Ţi-a dat colţul ierbii, Martin? Sau: Mai suportă şi iarna asta, Rrok, în martie o să te ia acasă ai tăi!

Şi familia venea mereu să-i ia la sfârşitul termenului?

De obicei, da. Doar când nu mai aveau pe nimeni nu veneau. Uneori aduceau şi coşciugul, cu căruţa sau taxiul. Când erau foarte săraci, veneau cu un sac de plastic, din alea pentru ciment.

În caz de amnistie profitau şi morţii?

Sigur. La fel ca şi cei vii. Ce-i drept e drept, în puşcăria asta regulile erau respectate. Acum fiecare poate spune ce-o vrea, dar eu, la anii mei, nu vreau să vorbesc cu păcat. Ba chiar aş putea să vă spun că, dacă a existat un loc în care amnistia se aplica la marele fix, apoi ăla aici a fost, în cimitir. Aici nu se clădeau nici circumstanţe agravante, nici atenuante.

Dar condamnări suplimentare au existat?

Suplimentare, la cimitir? Hm, asta e altă poveste. Sigur că

da... Să înţelegeţi, condamnaţii aveau legături unii cu alţii, mai ales cei politici. Când se întâmpla să se descopere vreun grup duşmănos sau vreo tentativă de evadare, condamnările suplimentare erau valabile şi pentru morţi, dacă fuseseră implicaţi. Îmi amintesc că am avut pe unul, Sheme Alarupi. A fost condamnat suplimentar de trei ori. Ajutorul meu, Dumnezeu să-l ierte, îi spunea la căpătâi: N-ai avut noroc să pleci nici toamna asta, Sheme. Auzi? Ai mai primit zece. Nu te astâmperi nici acolo unde eşti.

Se facea un anunţ oficial în cazurile astea? Cum să spun, se citea sentinţa la căpătâiul mortului?

O, nu, comédie de asta nu se făcea aici. Acum poate spune oricine orice, dar asta a fost o puşcărie serioasă.

Încă o întrebare, ultima: când era descoperit vreun duşman, mort între timp şi îngropat în cimitirul oraşului, cum se proceda? Se aplica regula, era scos din groapă şi adus aici să-şi ispăşească pedeapsa?

Nu, n-am auzit niciodată de aşa ceva. V-am spus, domnule, asta a fost o puşcărie serioasă.

10

După ce s-a îmblânzit preţ de câteva zile, vremea s-a stricat din nou. O brumă înşelătoare a acoperit totul. Dar nouă nu ne-a trecut nici o clipă prin cap să plecăm din Albania. O voce interioară ne spunea că nu trebuie să plecăm tocmai acum.

Cimitirul închisorii fusese ultimul loc unde am fi putut să-l găsim pe Shpend Guraziu. Acum nu ne mai rămânea decât şansa. Oceanul dosarelor, cu murmurul macabru al valurilor lui, îşi făcea mereu simţită prezenţa, în imensitatea lui, asemănătoare unui tărâm întunecat unde trebuie să strigi ca să-l găseşti pe celălalt, am fi putut găsi ceea ce căutam. Şi, deşi existau slabe speranţe, misterul acelui ocean ne ademenea permanent.

Ne satisfacuserăm într-o oarecare măsură curiozitatea cu dosarul mediumului, dar acela era unul de anchetă. Făcea

parte din zona mărginașă. Partea întunecată începea dincolo de el. Provocarea era insuportabilă, şi noi am făcut ce am făcut şi am intrat în jocul ei. Dosarul pe care am avut șansa să-l cumpărăm părea, la prima vedere, unul banal, dar se simţea că are valoarea şi greutatea lucrurilor reale. Iar ceea ce părea simplu, sărăcăcios ca o construcţie neterminată, îi dădea tocmai solemnitatea unui mausoleu.

Astfel, cum se întâmplă frecvent atunci când cauţi ceva şi dai peste altceva, am descoperit ceea ce am numit între noi „Dosarul corbului orb”.

La început, am vrut să-l ignorăm. Destul ne bătuserăm capul cu fel de fel de supoziţii, acum am fi vrut ceva mai clar.

Însă dosarul corbului ne obseda.

În el erau puţine materiale. Primul document era din luna decembrie. Aprobarea cererii pentru deschiderea dosarului „de luat în lucru a cetăţenei K.M.”, medic oftalmolog la spitalul din oraş. Aprobarea se dădea pe baza suspiciunii că nepoata acesteia, studentă la Medicină în capitală, când venea în vacanţă purta discuţii duşmănoase având ca temă morga din Tirana. Nu se specifica despre ce discuţii era vorba.

Al doilea document era datat 2 martie anul următor, zi în care doctoriţa K.M. fusese luată „în lucru”. Textul era scurt: *Morga* – „Discuţii banale despre urmele de gloanţe găsite în timpul disecării cadavrelor la Facultatea de Medicină. Subiectul insinuărilor: cadavrele, conform autorilor, aparţin unor deţinuţi executaţi. Corbul. Vechiul proverb «Când i se scot ochii, corbul se înnegreşte mai tare», rostit în timpul consultaţiei de pacientul Djemal V., fost profesor de latină la liceul din oraş, în prezent contabil la depozitul de lactate, le-a provocat hohote prelungite celor doi, ceea ce arată că a fost vorba despre un subînţeles duşmănos”.

În mod surprinzător, denunţătorul nu a dat nici o explicaţie în legătură cu ceea ce ar fi putut însemna „subînţeles duşmănos”.

Din documentul al treilea, o adresă trimisă de Institutul de Cultură Populară din Tirana, datată 29 martie, se înţelegea că cel care constituise dosarul, nedorind să dea proverbului o explicaţie personală, se adresase institutului. Răspunsul

acestuia suna astfel: „La solicitarea dumneavoastră, vă trimitem toate variantele, precum şi sensurile pe care le primeşte în diferite zone ale ţării proverbul «Când i se scot ochii, corbul se înnegreşte mai tare»”.

Am analizat dosarul pagină cu pagină şi literă cu literă. Uneori ni se părea subţire şi sărac, dar erau zile în care îl vedeam ca pe prologul unui roman voluminos şi interesant, o lume complexă şi vie. După care ne trezeam din nou dezamăgiţi.

Primele şi cele mai uşor de descifrat au fost cuvintele „prov” şi „mic”, care, după cum ne-am închipuit, însemnau „agent provocator” şi „microfon de supraveghere”. La fel A.V., uşor de înţeles. Era Arian Vogli, fostul şef al Securităţii raionale.

Am încercat în zadar să găsim o legătură între „corb” şi „pescăruş”, a fost imposibil.

Între timp, am reuşit să vorbim la telefon cu nepoata doctoriţei, fosta studentă la Medicină, care locuia în capitală. După ce ne-a povestit mai întâi despre ea: plecarea în Italia cu primul vas de refugiaţi, după căderea comunismului, peregrinările prin Milano şi Atena şi, în sfârşit, întoarcerea la Tirana, unde îşi deschisese un salon de frumuseţe, când am întrebat-o despre mătuşa ei a început să plângă. A fost din cauza mea, repeta întruna, cu discuţia aia idioată despre morga din Tirana. Despre „corb” nu ştia nimic. Ne-a mai spus că mătuşa fusese medic oftalmolog, aşa încât discuţiile despre orbire erau ceva obişnuit în cabinet la ea.

Povestea ei despre urmele de gloanţe de pe trupurile care veneau de la morgă, poveste care adusese atât de multe nenorociri, ne-a făcut să bănuim o vreme că Shpend Guraziu ar fi putut fi dezgropat şi adus la morgă pentru a i se şterge urmele de gloanţe trase din spate.

Dar nu aveam nici o probă în acest sens.

11

Acum, după ce ne satisfăcuserăm prima curiozitate legată

de dosare, credeam că vom fi mai liniştiţi. Dar s-a întâmplat exact contrariul. Eram mai arţăgoşi ca înainte. Pe de o parte, ne temeam că ne vom învăţa cu ele, ca nişte drogaţi începători, iar pe de alta, că ne vom pierde prea uşor în amănuntele lor birocratice şi vom rata esenţialul.

Din brambureala asta ne-au scăpat însoţitorii albanezi. Cu fereală, aproape în şoaptă, ne-au spus că cineva deţine ceva foarte ciudat, ceva ce n-ar fi putut fi numit dosar şi totuşi... ceva deosebit... poate mai diabolic decât dosarele, ar fi putut fi chiar ceea ce căutam noi, sau ceva care să ne aducă mai aproape de...

Era o seară ploioasă, plină de faruri de maşină ce-şi trimiteau lumina de pe asfaltul ud spre cer sau invers. Şi, ca şi când asta n-ar fi fost de ajuns, hotelul era plin de credincioşi ai unei secte, care veniseră de peste tot pentru a-şi ţine congresul aici, în B. Pe scurt, era o seară care nu prevestea nimic bun. Fără a o lungi prea mult, şeful a scos din geantă un fişic de două mii de dolari şi micul pachet a fost al nostru.

Erau trei minicasete cu înregistrări. În camera şefului, în fumul ţigărilor lui, care aproape ne-au sufocat, le-am ascultat una după alta.

Am rămas uluiţi încă de la prima. Era înregistrarea bâlbâielilor greoaie ale unui mut sau idiot. Nici un cuvânt inteligibil, doar bla-blauri întrerupte în patru rânduri de o voce clară, care anunţa data înregistrării, la fel ca spicherul care citeşte o ştire la TV. În data de 19 octombrie. În data de 20 octombrie. În data de 1 noiembrie, luni.

După ce le-am reascultat, şeful a ridicat din umeri. Nu se înţelegea nimic. Proprietarii casetelor nu ne dăduseră nici o lămurire. Ne-au spus că nici ei nu ştiu ce e pe ele. La început crezuseră că sunt vocile „de dincolo” pe care le căutam noi.

Prima bănuială pe care am avut-o a fost că era o probă de înregistrare cu victima. Înainte de a depune mărturie. Sau, dimpotrivă, de teama mărturiei. Ceea ce ni se părea şi mai probabil.

Pe cea de-a doua casetă era înregistrată o femeie care facea dragoste, şi care rostise câteva cuvinte înainte şi după. Pentru că era amintit *Pescăruşul,* am crezut că erau vocile actriţei şi a

lui Shpend Gurziu, dar, după ce am mai ascultat-o o dată, am realizat că era altcineva. Femeia, după cum reieşea din şoaptele bărbatului, se numea Edlira. În plus, din scurta discuţie se înţelegea că cei doi abia se întorseseră de la premiera *Pescăruşul,* unde femeia se simţise foarte, foarte fericită, ceea ce explica, după cum se exprima chiar ea, dorinţa imensă de a face dragoste.

— Incredibil, spuse şeful, ca şi când ar fi vorbit singur.

— Orice am face, premiera asta e prezentă peste tot.

Noaptea se prelungea, iar noi, ca şi când am fi presimţit că ea ne va aduce o ultimă surpriză, după ce i-am urat „noapte bună” şefului, am coborât la bar. Acolo, omul cu părul roşcat şi ochii umezi ne aştepta, probabil, de mult. N-a încercat să răspundă sau, cel puţin, să încerce să găsească o explicaţie plauzibilă la lipsa celor trei file din dosarul de anchetă al mediumului, pe care nu ni le dăduse data trecută. Ne-a spus numai preţul şi ne-a cerut un răspuns pe loc. Când ne-a văzut zâmbetul neîncrezător a avut o grimasă ciudată. O să regretaţi, ne-a avertizat, dar o să fie prea târziu. Şi s-a ridicat să plece.

Nici azi nu ne putem explica ce ne-a făcut să credem că vom regreta într-adevăr şi că regretele vor fi inutile. Am făcut ce-am făcut, ne-am învins neîncrederea şi am plătit din economiile noastre.

A fost prima dată când, începând să citim, am avut senzaţia că ne tremură mâinile. La ora două noaptea ne-am hotărât să-l trezim pe şeful nostru. Am rămas la el în cameră până dimineaţă. Ori de câte ori vreunul spunea „mă duc la WC”, noi, ceilalţi, ne priveam mâinile, ca şi când am fi avut în ele unelte de tortură.

12

N-am dormit niciodată mai prost ca atunci. Cum aţipeam puţin, parcă îl auzeam pe anchetator strigând: „Spune!”, şi atunci simţeam nevoia să mergem la WC.

Ultima pagină a dosarului era deosebit de dramatică.

„Vorbeşte, n-ai decât de câştigat dacă vorbeşti. Fiică-ta va primi dreptul la studii, chiar la facultatea unde visează să se ducă: la Medicină, dacă nu greşesc.

Nu ştiu nimic. N-am ce să spun. Vreau să merg la WC.

Vierme, nu ştii nimic? Dar vocea asta o recunoşti? Uită-te în ochii mei, recunoşti vocea asta? Ascult-o încă o dată. O recunoşti?

Da. O recunosc.

Este a lui Shpend Guraziu?

Da, a lui.

Şi acum, domnule medium, o să-ţi facem o surpriză. Ascultă aici... O recunoşti?

O, Doamne!

O recunoşti? Vorbeşte!

Parcă ar vorbi un strigoi.

Vorbeşte, mortăciune! O recunoşti?

E tot a lui... Cumplit.

E chiar el, Shpend Guraziu. O dată viu, o dată mort. Pricepi că avem toţi aşii în mânecă?

Bieţii de noi.

Da, bieţii de voi.

Bieţii de noi toți.

Ai înţeles, lepădătură, că suntem mai puternici decât moartea? Pricepi că şi acolo, în împărăţia ei dacă v-aţi ascunde, noi tot o să vă găsim? Atunci, ce mai aştepţi?

Ce vreţi de la mine? Trebuie să merg la WC.

Vorbeşte!

N-am ce să spun.

Vorbeşte: ce aşteptai să auzi de la Shpend Guraziu în noaptea aia de spiritism?

Văd că ştiţi tot, ce mai vreţi de la mine?

Răspunsul Franţei... al Occidentului.

Nu ştiu nimic. Vreau la WC.

Fii atent aici, mortăciune. Ascultă încă o dată glasul infernului.

N-a fost nici un răspuns... A fost linişte... O, DoamneDumnezeule... linişte peste tot."

Aici se termina procesul-verbal al anchetei. Pe copia lui, la

sfârşit, şeful a desenat o cruce roşie.

Probabil că după ultimele cuvinte mediumul murise.

Pe la prânz ne-am adunat să vedem ce idei ne mai veniseră peste noapte. Un vânt tăios zgâlţâia geamurile. Când şi când priveam intr-acolo, ca şi cum cineva ne-ar fi prins asupra faptului.

Vorbeam rar, fără a ne întrerupe unul pe altul, lucru care nu se întâmpla prea des.

Că odată cu pagina asta începuse să se arate, cum ni se părea, punctul de plecare al legendei era cât se poate de clar. Dar asta nu era suficient pentru a o explica.

Într-un rând am avut dubii legate de autenticitatea vocii. Pentru o poliţie secretă, cum era cea albaneză, n-ar fi fost greu să-l înregistreze pe Shpend Guraziu. Chiar de două ori. Prima dată în condiţii normale, în celulă. A doua oară bolnav, torturat, ba chiar înainte de a-şi da sufletul. Ni se părea credibil, deşi am încercat să ne desprindem de această supoziţie pentru a merge mai departe.

Principalul obstacol era faptul că nu ştiam ce cuvinte rostite de Shpend Guraziu auzise mediumul la ultima anchetă. Obişnuit de ani şi ani cu spiritismul, acesta nu era omul care să se sperie uşor în faţa unor voci contrafăcute. Atunci ce fusese atât de ciudat în înregistrarea aceea încât îl şocase şi îi grăbise moartea?

Pornind de la aceste cuvinte, anchetatorii căutau să afle răspunsul Franţei. Deci Shpend Guraziu le ceruse ceva francezilor. Lucru pe care anchetatorii îl ştiau. Ceea ce nu ştiau era răspunsul, pe care senatorii ori i-l dăduseră pe loc, iar Shpend Guraziu nu-l putuse transmite pentru că murise, ori îi promiseseră că i-l vor da mai târziu, din motive lesne de înţeles: nu erau împuterniciţi, trebuiau să se sfătuiască cu propriul guvern etc. Iar anchetatorii bănuiau că răspunsul venise mai târziu.

Una dintre întrebările recurente se referea la tenacitatea anchetatorilor în tentativa lor de a afla ce se întâmplase în noaptea aceea cu ploaie şi vânt, în care spiritul lui Shpend Guraziu a refuzat să transmită mesajul. Era evident că ei nu credeau deloc în posibilitatea ca mortul să poată comunica

răspunsul Franţei. Şi atunci, de ce atâta insistenţă?

Singura noastră explicaţie era că anchetatorii se prefăceau convinşi că răspunsul este adus de un spirit, cu speranţa că mediumul, înnebunit de tortură şi oboseală, avea să mărturisească în cele din urmă un alt adevăr, pe cel aşteptat. Ar fi spus, de exemplu: în noaptea aceea noi nu aşteptam nici un mesaj, pentru că primiserăm deja mesajul acesta. Venise, să zicem, printr-o altă delegaţie, printr-un spion sau funcţionar de la o ambasadă occidentală. Cu alte cuvinte, anchetatorii, convinşi că un răspuns ajunsese totuşi în Albania, sperau ca prin forţă sau viclenie, căutând de multe ori cu ochii închişi, prin ceață, să dea de el.

Stăteam în faţa dosarului de anchetă precum dinaintea unor ruine surde şi mute. Din când în când, aveam impresia că prin nebuloasa aceea se zărea o geană de lumină. Dar ea dispărea din nou în beznă, odată cu enigma.

Ştiam că nc lipsea ceva pentru a descoperi fisura prin care să putem trece dincolo de zid. Era ceva asemănător cu aptitudinea pe care o au caii de a descoperi un cadavru sub pământ, sau şoarecii, cutremurele, calitate pe care creatorul nu le-a dat-o şi oamenilor, dintr-un motiv pe care-l ştie numai el.

Vântul furios ne zgâria geamurile cu gheare nevăzute.

Un fulger sferic eliberat din lanţul atracţiei universale plutea lejer în imaginaţia noastră ca un animal marin.

N-a fost nici un răspuns, spusese mediumul cu câteva clipe înainte să moară. A fost linişte, peste tot...

Mesajul acela fusese o iluzie în care au crezut ani de-a rândul toate popoarele Răsăritului. Milioane de ochi osteniţi de atâta aşteptare scrutaseră cerul plin de nori negri al comunismului. Pentru a descoperi pe el fulgerul stins, izolat, sfidând legile universului.

13

O somnolenţă surdă ne-a cuprins în mod inexplicabil în

zilele acelea. Când ne trezeam, umblam ca somnambulii, fără să putem ieşi de sub puterea ei.

Zilele semănau unele cu altele. Timpul însuşi, ba chiar şi spaţiul au început când să se dilate, când să se contracte. Ca şi încheieturile noastre. Ceva se petrecea cu noi. Viitorul ne pregătea, probabil, o surpriză.

Eram curioşi ce se va întâmpla. Ne era şi frică. Ambele erau însă ușoare ca fulgul, aparţinând parcă unei alte lumi.

Din când în când, în momentele de luciditate, ni se învârteau prin cap ca niște atomi rătăciţi cele aflate deja: o şedinţă de spiritism în oraşul B., premiera şi apoi interzicerea *Pescăruşului,* căutarea unui microfon, torturarea mediumului, dezgroparea lui Shpend Guraziu, un corb care se înnegreşte când i se scot ochii... Toate păreau a fi legate între ele, deşi nu le găseam firul comun. Legăturile fuseseră tăiate. Alte întâmplări, aparent lipsite de importanţă, se învârteau în jurul lor: blestemul unei bătrâne care nu fusese în viața ei la teatru, la adresa dramei lui Cehov, gemetele unei femei necunoscute înaintea orgasmului, după premieră, un individ cu limba tăiată care voia să spună ceva... Cioburi de viaţă care, asemenea prafului universal din care sunt create corpurile cereşti, se atrăseseră unele pe altele şi se apropiaseră pentru a alcătui, cum se întâmplă cu materia stelelor grele, o întrupare definitivă: fusese capturat un spirit sau vorbise pământul.

Cum se întâmplase aşa ceva? Cum se adunaseră şi se înlănţuiseră în mijlocul beznei de moarte? De ce tocmai acestea şi nu altele, mii şi mii de întâmplări zilnice, ce se învârtesc prin aer, prin haos?

Căutam, fireşte, adevărul, şi în acelaşi timp ne temeam de adevăr. Ne apropiam de el şi apoi ne îndepărtam tiptil, ca niște umbre. Ne era frică de o explicaţie falsă. De zile întregi ne băteam capul să înţelegem şi noi: adevărul fugea de noi, sau noi ne feream de el. Aceasta era o poveste care trebuia să fie mai veche cu cel puţin trei sute de ani. Noi îi căutam ambele vieţi: pe cea naturală, dar şi pe cea fosilă, replica ei... Şi am fi vrut să nu se fi vătămat una pe alta.

Doream să clarificăm până la capăt evenimentele din dosarul acela, care semnifica pentru noi uterul însângerat ce

le dăduse viaţă. Şi, la fel ca orice uter, avea să rămână invizibil pe veci.

14

Ca schizofrenii care-şi văd dublura pe stradă, aveam impresia că ne vedem pe noi înşine departe, foarte departe, în ţara albanezilor, orbecăind în căutarea unor personaje imaginare.

În asemenea momente, chiar şi ceea ce trăiam în viaţa zilnică, în monotonul oraş B., lua înfăţişarea unei străvechi balade epice... În al treizeci şi cincilea an al comunismului, în Albania, în oraşul B., se petrec nişte evenimente zguduitoare. Amănuntele, faptele banale au fost mistuite de baladă; esenţialul, miezul lor, a rămas afară. Iar esenţa poate fi povestită astfel: în anul acela nebunia pusese stăpânire pe atât de multe minţi se apropia sfârşitul mileniului al doilea şi toate păreau atât de lipsite de speranţă, încât s-ar fi părut că mileniul al treilea nu va mai veni –, iar omenirea era atât de deznădăjduită, încât singura speranţă a rămas mortul acela, venit, după ce putrezise trei ani în pământ, să aducă un mesaj. Mesajul, imposibil de tradus, îi ţinuse treji multe nopţi pe locuitorii din B. în iarna aceea, care, şi fără întâmplarea despre care vorbim, fusese cumplită.

Ani buni după acele evenimente, răscolind prin cenuşa epocii, numeroşi cronicari, istorici, gazetari şi, desigur, specialişti în psihozele colective au încercat să clarifice întreaga poveste, dar aceasta era în aşa fel construită, încât la orice pas al tău înainte, ea se îndepărta sau îşi schimba înfăţişarea.

Şi totuşi, după mai multe încercări, s-a constatat că enigma era cu mult mai încâlcită decât spunea balada, mai exact două rânduri ale ei, acolo unde se menţiona că teroarea era atât de cumplită, încât „pământul a căpătat grai”. Au fost cercetate arhive şi teancuri de dosare, autentice sau contrafăcute (uneori cele fabricate dezvăluiau adevăruri mai

cutremurătoare decât cele reale), au fost intervievaţi şi audiaţi sute de martori şi toate duceau în aceeaşi direcţie: indiferent de noutăţile apărute şi de legăturile restabilite, esenţa evenimentelor rămânea aceeaşi pentru prima oară în istoria acestei ţări, ba chiar a lumii întregi, o voce reuşise să iasă de sub pământ.

Mai apoi, când după răscolirea nebunească a arhivelor s-a născut o vâltoare imensă, ca o furtună pe mare, cu tot haosul acela vocea a continuat să se audă.

Mesajul, capturat de poliţia secretă albaneză şi înregistrat pe o casetă, îi fusese trimis dictatorului Albaniei de ziua lui, pe 16 octombrie, în anul acela de neuitat...

Fireşte că specialiştii din poveste eram noi. Înaintam încet prin coridoarele labirintului. Descopeream una după alta treptele acoperite de pământ. Îndepărtam bolovanii, rămăşi-ţele, noroiul. Uneori, mintea noastră căpăta o ascuţime ciudată, încât ni se părea că am fi putut dezlega probleme iluzorii, precum nervozitatea limbii albaneze, care încerca să se apere de molimă. Ne şi imaginam mecanismul ei vechi şi obosit, opunându-se cu greu celor care-i înlocuiau piesele, pentru a crea un limbaj nou.

Fireşte că ne era mult mai uşor să ni-i imaginăm pe oameni cu microfoane de supraveghere în haină sau închipuindu-şi că le au, păşind ca buimaci, parcă urmăriţi de strigoi...

Fireşte că aceste momente de hiperluciditate nu ţineau mult, şi atunci reveneam imediat la munca zilnică de furnică pentru aflarea adevărului. Relatări dintre cele mai surprinzătoare, documente, procese-verbale de la şedinţele Biroului Politic, ordine secrete, supersecrete, filmări horror, aprobări, jurnale ale dictatorului aflat în comă, complet absent, se perindau ca într-un film prin faţa ochilor noştri.

15

Simţeam cum toată materia aceea împietrită de ani şi ani îşi revenea încetul cu încetul la viaţă. Fluidul pătrundea cu

greu în arterele ei.

Fermecaţi, dar şi temători, o aşteptam să ni se dezvăluie complet. Uneori ni se părea că în ultimul moment ni se va scurge printre degete. Se va strecura din nou prin crăpăturile pământului şi va dispărea acolo de unde venise. Alteori ne temeam că va fi schilodită. Şi că am fi putut-o scoate din labirint, dar ciuntită rău şi complet schimbată.

Localnicii din B. ne priveau de mult cu duşmănie. Simţeau că ştim unele lucruri pe care n-ar fi trebuit să le ştim. Ei încercaseră, probabil, să le uite sau poate chiar le şi uitaseră. Vorbele acelea bâiguite, voind să comunice ceva şi nereuşind, aveau legătură, pare-se, cu întregul oraş.

În tot timpul acesta noi ne continuam munca. Furtuna haotică din faţa noastră părea uneori să se mai domolească, apoi izbucnea la fel ca înainte. În clipele acelea ni se părea că lanţurile şi funiile cu care speram s-o imobilizăm, împreună cu zăvoarele, cârligele şi lacătele, erau complet neputincioase pentru a-i pune stavilă.

Suntem aidoma primilor tragedieni în faţa haosului mitologic, ne-a spus într-o zi şeful.

Deşi am întrezărit o nuanţă ironică în vorbele lui, ştiam că, aşa cum se spune că într-o picătură de apă se oglindeşte întreaga lume, la fel s-ar putea repeta într-o poveste tot parcursul omenirii.

Ne continuam cercetările. Cortina evenimentelor se ridica încetul cu încetul. Ceaţa începuse să se risipească şi să ne dezvăluie fragmente de peisaj. Cu ochelari negri de protecţie, cum se purtaseră la prima explozie atomică, aşteptam şi noi ca negura să se împrăştie complet.

Partea a doua
DESCOPERIREA

UNU

Dictatorul orbea. Ceea ce de luni de zile era doar o bănuială fusese confirmat cu câteva ceasuri în urmă. Nu-şi închipuise că moartea ochilor lui avea să fie decretată într-o franceză şchioapă, cu accent japonez. Grupul de medici francezi îi lăsase, cu o săptămână în urmă, o fărâmă de speranţă. Dar japonezii, ajunşi cu puţin timp înainte la Tirana, fuseseră nemiloşi. Vederea avea să-i slăbească de la o zi la alta, pentru ca în următorii doi ani să i se stingă complet. Posibilitatea operării cataractei, după ce boala avea să se stabilizeze, cum sperau medicii francezi, era mai mult o iluzie, dacă nu chiar o afirmaţie diplomatică. Acesta era şi motivul pentru care se solicitase o echipă de medici dintr-o ţară îndepărtată ca Japonia.

Uite că îl lăsau şi ochii. Era liniştit, mai puţin trist decât îşi imaginase. Parcă în ceasurile de nesiguranţă dinaintea consultaţiei se consumase mult mai mult.

De lângă fereastra mare de unde se afla auzi clar motorul maşinii care avea să-i ia pe medici, iar siluetele lor le zări ca pe nişte puncte negre, ce se mişcau haotic, ca duse de vânt.

Ziua era pe sfârşite. Îşi închipui cum se răspândeşte vestea despre boala lui prin cartierul interzis locuit de membrii Biroului Politic. Nu e nevoie de atâta secretomanie, îi spusese soţiei, când aceasta îi cerea febril ministrului de Interne să păstreze discreţia totală asupra vizitei medicilor, pe care să-i prezinte drept arheologi sau specialişti în petrol. Tot se va afla într-o bună zi.

Culmea e că de data aceasta nici nu-i păsa. Ba chiar, într-ascuns, o şi dorea. În comparaţie cu altele, părea ceva normal şi nu-i ştirbea cu nimic din autoritate.

Era convins de ani de zile că totul, chiar şi evenimentele care îl incriminau, va căpăta la un moment dat o semnificaţie pozitivă.

Faptul că moartea, înainte de a veni ea însăşi, îi trimitea

câteva semne i se părea a face parte din convenţia cu ea. Se obişnuia din vreme cu tărâmul ei: cu întunericul, în primul rând, şi cu despărţirea de cei apropiaţi.

Mormântului nu-i e teamă de mort, şi nici mortului de mormânt. Această veche zicală o auzise de la maică-sa în ziua în care o văzuse lângă lada aceea ciudată, cercetându-şi pentru ultima oară cele necesare pentru ultimul drum: fusta cu care avea să fie îmbrăcată, cămaşa, pantofii, acoperământul de atlas şi chiar voalul transparent cu care avea să i se acopere faţa. Ce faci acolo, mamă? o întrebase el. De ce te oboseşti tu, când avem atâţia oameni care ne slujesc? Atunci ea îi explicase de ce toate bătrânele din Gjirokastër se îngrijesc singure de pregătirile de înmormântare. Cu moartea trebuie să comunici direct, îi spusese. Aşa, ea vine uşor în ziua sorocită şi la fel de uşor te duce în locul unde se duc cu totii.

Dictatorul oftă. Simţea mai mult decât oricând nevoia unui cuvânt al mamei, de o mie de ori mai valoros decât toate mesajele transmise de membrii Biroului Politic.

Şi-i imagină, totuşi, unul câte unul, în momentul aflării veştii despre boala lui. În fruntea listei, cei mai fideli, care-şi vor pune mâinile în cap, gata-gata să izbucnească în plâns împreună cu soţiile. Opriţi-vă, opriţi-vă, le transmise în gând. Nu e nevoie să vă lamentaţi aşa. Şi nici să exclamaţi „ce nenorocire!”, ca şi când ar fi sfârşitul lumii. Cât despre ochii pe care aţi fi gata să mi-i donaţi, vă mulţumesc, dar nu e nevoie... Acesta mi-e destinul şi sunt gata să mă supun.

Un val de duioşie îl cuprinse dintr-odată. Gândul că se sacrifică pentru ei nu-l mai părăsea. Accepta întunericul şi noaptea cu cea mai mare uşurare. Gândul îi zbură apoi la ceilalţi membri ai Biroului Politic, la cei pe care nu-i avea la inimă. Cu chipuri albe, fără nici o expresie, aflau şi ei vestea. Aţi încremenit, da!? Nu ştiţi ce să spuneţi!?

Nu avusese niciodată motive să se îndoiască de ei, dar asta nu-i folosea la nimic. Dimpotrivă, cu cât avea mai puţine suspiciuni, cu atât mai tare se enerva. Ba chiar uneori i se părea că nu se manifestau pe faţă şi nu-i dădeau motive de îndoială tocmai ca să-şi savureze mai deplin victoria. Aşteptaţi puţin, o să vedeţi voi, îşi zise supărat.

Valul de mânie îi aminti de un al treilea grup, pe care şi-l imagina vag. Erau candidaţii la funcţia de membru al Biroului Politic, care, din cauza aşteptării îndelungate, îmbătrâniseră prematur, sau ceilalţi, excluşi de mult, o parte dintre ei chiar decedaţi. Făceau front comun cu cei condamnaţi, majoritatea morţi şi putreziţi, dar care pentru el erau încă vii. Vă bucuraţi, da? îşi zise. Sigur că vă bucuraţi, mă pândiţi de ani de zile.

Zvonul despre orbirea lui era încă proaspăt. În urmă cu două luni, când, după întoarcerea dintr-o călătorie în sud, soţia îi spusese, cu acel tremur în glas pe care îl avea când vorbea despre lucruri triste, ca altă dată când se va găsi în faţa unui basorelief sau placă comemorativă să evite să mai atingă marmura cu mâna, aşa cum făcuse acum cu grupul sculptural al fraţilor Frasheri. El îi sesizase imediat neliniştea. Vrei să spui că este un gest de orb? o întrerupsese privind-o ţintă. Nu-i nevoie să mai adaugi nimic, ştiu ce ai plănuit împreună cu ministrul de Interne şi ceilalţi idioţi din jurul lui. Nici unul dintre voi nu ştie că o asemenea atingere a monumentului sau a crucii este un vechi semn de preţuire.

Ea încercase să-i explice că nu voise decât să evite interpretările, mai ales când lucrurile se petreceau în faţa camerelor TV, dar el n-a lăsat-o să continue. La urma-urmei, lasă-i să afle, spusese dispreţuitor. În vreme ce în sinea lui se întrebase: oare nu afirmaseră ani la rând că este nebun... că e... dar ce nu spuseseră...

Ca de fiecare dată când se enerva, nici acum nu-şi putea lua gândul de la grupul infidelilor. O să-i ameninţe de acum înainte cu ceea ce lor li părea a fi slăbiciunea lui, dar care în final se va dovedi a fi a lor. Îi va speria cu diagnosticul pus de francezi: operaţia de peste un an sau, cel mai târziu, peste doi.

Cu vederea refăcută va ieşi apoi în faţa lor la masa lungă de consiliu, unde ei îl vor aştepta tremurând de emoţie. Uite că ne vedem din nou. Bine v-am găsit, bine v-am găsit... Văd că unii dintre voi s-au îngrăşat, au întinerit. Cum se vede, absenţa mea v-a priit. Păi, cum să vă spun, bătrânul şi stânca mor greu. Ce să vă fac, o să mă mai suportaţi puţin. Nu pot pleca de pe lumea asta pe picioarele mele.

Apoi se va întoarce spre ceilalţi, care vor fi slabi şi

încercănaţi. Dar voi, voi ce-aţi păţit? Ce-i cu ridurile astea pe care nu vi le ştiam? V-aţi făcut griji pentru mine, ştiu, ca atunci când am avut atacul de cord. N-aţi putut dormi, cu siguranţă. Mulţumesc... mulţumesc! Sau e vorba despre altceva? N-aţi putut dormi de teamă că o să v-o ia altul înainte, v-aţi încăierat pentru scaunul meu ca atunci când zăceam inconştient, iar voi tremuraţi pentru funcţii? Vai, vai, vai.

Uite-aşa o să-i terorizeze, o să-i facă una cu pământul, până vor ajunge să-şi blesteme şi laptele pe care l-au supt, cum se spune.

I se păru că în camera de alături se aud nişte zgomote. De la o vreme avea senzaţia că aude voci şi şoapte pe care înainte-vreme nu le auzea. I se părea ceva normal. Primul lucru pe care-l aflase citind o carte despre orbire era că, odată cu pierderea vederii, ţi se ascute auzul.

V-aţi bucurat prea devreme, îşi zise obosit, gândindu-se de data aceasta la mulţimile de oameni. De-acum o să fie mai rău. Cu ochii nu putea pătrunde peste tot, dar cu auzul era altceva.

În urmă cu două zile, ministrul de Interne îi ceruse viceprim-ministrului chinez, care conducea delegaţia oficială la Ziua Naţională, o cantitate de microfoane de supraveghere foarte performante. Cu siguranţă că, în seara asta, la recepţia de la Palatul Brigăzilor, chinezul avea să dea un răspuns.

Gândul că în viaţa sa toate veniseră la vremea lor şi în ordinea firească îi trecu calm prin minte. Multă vreme se opusese cu greu dorinţei de a scrie. S-ar fi părut că destinul îi trimitea orbirea pentru a-l dezlega de povară, în beznă se conturează mai precis imaginile, iar suspiciunile capătă consistenţă. Căci avea o grămadă de suspiciuni în suflet. Toate comploturile acolo erau. Nopţile mohorâte în care aştepta vestea lichidării adversarilor. Mesagerii care-l anunţau despre sinucideri surprinzătoare. Apoi sinuciderile care întârziau. Toate acestea se amestecau în creierul lui cu întâmplări care nu avuseseră încă loc. Dar pentru el asta nu conta. Toate proveneau din acelaşi aluat. Cum dintr-un caier de lână se toarce firul, din amestecul acela puteai da materie primă trecutului, viitorului sau ambelor în acelaşi timp. Sosise momentul fericit să şteargă deosebirile dintre ele.

Îi veni să râdă când şi-i închipui căinându-i ochii. Gândiţi-vă mai bine la ochii voştri mici, zise cu glas tare. Va scrie, era deja decis, despre copilăria sa şi tinereţea petrecută în Franţa. Şi poate o dramă despre iarna lui 1960 la Moscova. Sau una despre un eveniment care nu se petrecuse încă...

O bucată de marmură cu două găuri, care-i amintea când de Vehip Chiorul, personajul pitoresc al copilăriei sale, când de Homer, îi bântuia imaginaţia.

Chinezul ne va da un răspuns în seara asta. Mii de microfoane noi vor fi instalate peste tot. Dacă Albaniei îi slăbiseră ochii, auzul i se ascuțea formidabil. La urma urmei, era în logica lucrurilor. Albania se va întoarce la epoca primordială, atunci când domina auzul, şi nu văzul.

N-aveau decât să-l ia din nou peste picior: Albania folclorică, primitivă!

Din spatele geamurilor, luminile capitalei şi ornamentele de sărbătoare se vedeau difuz.

Creierul i se goli brusc. Apoi, primul gând care-i veni în perfectă consonanţă cu tot ceea ce se întâmpla. Aşa e, îşi zise şi respiră adânc. Orbirea lui i se potrivea Albaniei mai mult decât orice pe lume.

Când intră în Palatul Brigăzilor, aplauzele de la început, liniştea şi zumzetul de după îi aminteau că tot aşa fusese şi în urmă cu un an, cu patru şi chiar cu şapte. Numai că vulpoii bătrâni ai recepţiilor şi diplomaţii cu vechi ştate la Tirana sesizaseră umbra înşelătoare din spatele bunei dispoziţii oficiale. Erau cel puţin douăzeci de oameni care ştiau ceva, totuşi, despre orbirea lui şi asta era de ajuns pentru ca lucrurile să nu fie ca mai-nainte.

Aşezaţi la masa din mijlocul sălii, membrii Biroului Politic îl urmăreau cu privirea. Scânteierea neobişnuită, apărută în ultima lună în ochii lui, în seara aceea era insuportabilă. Ce i-or fi făcut, Doamne, se întreba fiecare dintre ei. Părea că-n jurul globilor îi implantaseră diamante.

Trebuie că medicii sosiţi de departe se aflau în sală, dar nu-i cunoştea nimeni. Fericiţi că masa era destul de lată şi el nu putea vorbi decât cu cei din jur, membrii Biroului Politic îşi

imaginau viitoarele şedinţe, când aveau să fie judecaţi numai după ceea ce spuneau. Până atunci fuseseră ridiculizaţi legat de alegerea cămăşilor şi a cravatelor, în special, pe care el, cine ştie de ce, le remarca în bătaie de joc. La fel cum făcea cu costumele lor sau cu bărbieritul. Primul lucru pe care-l învăţa un membru nou al Biroului Politic era că el nu-i suporta pe cei nebărbieriţi sau bărbieriţi de mântuială. Se râdeau la sânge înaintea fiecărei şedinţe, ba chiar se mândreau cu tăieturile proaspete de pe obraz şi bărbie, până într-o zi când el le-a spus că acolo nu e dispensar, ci Birou Politic.

Şi totuşi, asta nu era nimic în comparaţie cu suspiciunea din privirea lui. Exista de ani buni convingerea că descoperea trădările celor din jur numai privindu-i. În faţa privirii lui nu ştiau ce să facă. Erau convinşi că, dacă şi-ar fi plecat ochii, era sinucidere curată, dar nici să-i înfrunte privirea nu era uşor. Gestul putea fi interpretat drept mândrie inutilă sau semn de aroganţă, iar de aici până la nesupunere nu era decât un pas. Nici ochelari cu lentile fumurii nu purtau, pentru că le ştia toate beteşugurile. Se spunea că o dată pe săptămână se închidea într-o cameră cu un medic bătrân, un vechi prieten al lui, unde stătea până noaptea târziu. Acolo, la lumina lămpii, se stricau amândoi de râs privindu-le radiografiile: maxilarele, plămânii şi mai ales craniile. Ia uită-te la ficatul ăstuia, îi vezi cancerul? făcea unul. Mi se pare că a-nceput să se-nnegrească, răspundea celălalt şi se puneau apoi pe râs. Ce spui, să-i pregătim groapa? întreba el. Medicul se prefăcea că nu e sigur. Să aşteptăm şi altă radiografie, spunea serios, pe urmă... Şi începeau din nou să râdă în hohote.

Toate acestea aveau să se sfârşească de-acum. Puteau să-şi pună orice cravată doreau, doar la voce trebuiau să fie mai atenţi. Să o coboare, dacă era prea puternică şi, din contră, să taie cu ea în carne vie atunci când se cerea duritate.

Conform obiceiului, când s-au adus primele cafele, o parte dintre invitaţi s-au ridicat de la mese şi au început să se plimbe prin saloanele şi pe holurile palatului.

De departe, viceprim-ministrul chinez îi făcu un semn ministrului de Interne.

— Am vorbit cu prim-ministrul Ciu, îi spuse apropiindu-se. Mi-a spus că-i face plăcere să se ocupe personal de asigurarea materialelor, cu atât mai mult cu cât cererea vine de la conducătorul vostru.

— Mulţumesc, răspunse ministrul. Sunt sigur că va aprecia mult preocuparea tovarăşului Ciu En Lai.

Diplomaţii străini, care, de când începuseră zvonurile privind răcirea relaţiilor albano-chineze, urmăreau cu atenţie tot ce se întâmpla la recepţiile oficiale, nu-i scăpau din ochi pe cei doi înalţi demnitari.

— Prim-ministrul Ciu mi-a spus că cel dintâi transport poate fi trimis urgent cu avionul chiar săptămâna viitoare. Chinezul se apropie şi mai mult şi făcu un gest semnificativ cu mâna. O să vedeţi personal, tovarăşe ministru, ce minune a tehnicii sunt microfoanele acestea! Mândria tehnicii chineze, ha, ha, ha!

*

Câteva minute mai târziu, ministrul de Interne reuşi s-o întâlnească, printre grupurile de invitaţi, pe soţia Conducătorului.

— Solicitarea aceea va fi rezolvată, şi încă foarte repede.

— Aşa? făcu ea. Foarte bine, foarte bine, adăugă mecanic, cu mintea în altă parte. Ascultă, îi spuse apoi pe nume. Au mai fost zvonuri în legătură cu...

— Hm, cum să vă spun. Ceva-ceva a fost. Am mai aflat şi alte două cazuri.

— Acelaşi proverb despre corbul orb?

Ministrul dădu din cap că da.

Chipul femeii, blând şi plăcut, de altfel, se transformă într-o mască de gheaţă. Se simţea cum schimbarea îi cere multă energie.

— Cred că ştii ce ai de făcut. În asemenea cazuri... nici o milă pentru nimeni...

— Fireşte, zise ministrul.

— Iar el nu trebuie să afle. N-avem de ce să-l supărăm.

— Fireşte, făcu din nou ministrul.

Atmosfera devenise din ce în ce mai animată. După ce

beau din ceştile cu cafea, invitaţii se întorceau curioşi spre masa principală.

Privirile femeii urmăriră o bucată de vreme micul grup al medicilor japonezi, ce păreau complet străini în mulţimea aceea agitată.

— Sper că ştiu să păstreze secretul, zise ea.

— Aşa cred şi eu, răspunse ministrul.

În timpul acesta, cineva din spatele lor îi urmărea cu priviri curioase pe invitaţii sosiţi de peste mări şi ţări: ambasadorul francez.

DOI

Zgomotul de motor din curtea interioară făcu să vibreze geamurile. Au ajuns, îşi spuse el şi se ridică de la masa de lucru. Îşi simţea picioarele amorţite, iar în piept avea un tremur imperceptibil. Scara de lemn scârţâi sub paşii adjunctului. Uşor, zise, am auzit.

În curte, noii sosiţi coborau din maşină.

— Arian Vogli, şeful Securităţii, se recomandă, întinzân-du-le mâna. V-am aşteptat toată ziua. Bine aţi venit!

Privirea i se opri pe capota maşinii, acoperită de zăpadă.

— În munţi a nins, spuse unul dintre oaspeţi. De-asta am întârziat.

În vreme ce lăzile erau descărcate din maşină, musafirii luară loc în salon, la o cafea. Containerele erau brumate şi, pe ele, literele chinezeşti semănau cu nişte insecte îngheţate.

— Înainte de a semna actele de predare-primire, ar fi bine să facem o mică şedinţă, zise unul dintre nou-sosiţi.

— Desigur, fu de acord Arian Vogli. Vă grăbiţi?

— Din păcate, da. Trebuie ca-n seara asta să le predăm şi în oraşul vecin. Probabil c-o să dormim acolo.

— Şedinţa putem s-o facem aici, nu? întrebă şeful Securităţii. Să vină şi ceilalţi, se întoarse către adjunctul său.

Ştia aproape tot ce aveau de spus ceilalţi. Presiunea internă şi externă asupra Albaniei creştea de la o zi la alta. Lupta de clasă trebuia întărită. Microfoanele acestea, ultimul răcnet al tehnicii, aveau să fie de azi înainte urechile vigilente ale dictaturii proletariatului. Câtă vreme vor fi în funcţiune, nimic rău nu i se poate întâmpla Albaniei. Dacă amuţesc, dracul ne ia pe toţi.

— Cred că voi, între timp, aţi întocmit listele, urmă celălalt. Totuşi, poate că veţi dori să le refaceţi după ce veţi auzi ce are să vă spună tovarăşul inginer.

Înainte de a trece la explicaţiile inginerului, cerură încă o cafea. Specialistul avea o voce blândă, aproape şoptită. El

începu spunând că ceea ce se întâmpla acum era o etapă nouă în tehnica supravegherii în Albania. Microsupravegherea fusese până acum ceva extrem de rar, însemnând doar şase la sută din totalul general. De acum înainte totul avea să se schimbe. Cu alte cuvinte, dintr-o supraveghere selectivă, elegantă, cu ajutorul urechii, microsupravegherea avea să devină o practică generalizată, să fie completă, totală, ca să zicem aşa.

Acest avantaj trebuie să reiasă din două principii, urmă inginerul. Că microfoanele vor fi instalate peste tot. Şi că nimeni nu va fi exclus.

Înainte de a explica ce sunt „vocile”, cum le spusese la un moment dat, inginerul vorbi sumar despre calităţile lor. Spre deosebire de cele de până acum, acestea erau ultimul răcnet al tehnicii, de o mare sensibilitate, minuscule, uşor de instalat şi dezinstalat, adică apte să fie „plantate” şi „culese” oricând. Voi, tovarăşi, ştiţi mai bine decât mine cât am pătimit cu vechiturile celelalte, care înregistrau orice în afară de ceea ce trebuia. Şi de câte ori a trebuit să ne rupem gâtul, căţărân-du-nc să le punem şi să le scoatem de pe lampadare.

Am depăşit momentul acela, zise inginerul.

Întorcând privirea spre lăzi, începu să le prezinte spunând că microfoanele sunt de trei feluri. Permanente, cele de supraveghere clasică, ce vor continua să fie instalate în hoteluri, birouri, cafenele şi alte locuri, pe care ei le ştiau deja foarte bine. Noutatea în acest caz este că va creşte numărul locaţiilor. Astfel, graţie caracteristicilor lor, vor fi instalate sub băncile din parcuri, în muzee, ba chiar şi în spatele reclamelor de cinema, acolo unde oamenii sunt mai vorbăreţi.

A doua categorie, cea a microfoanelor temporare, le era, de asemenea, cunoscută. Dar, dacă până în prezent utilizarea lor fusese oarecum limitată din pricina dificultăţilor pe care le-am amintit, plasarea lor acum în telefoane, WC-uri şi chiar în patul conjugal devenea mult mai facilă.

Inginerul se întoarse din nou spre lăzi, căutând-o, pare-se, cu privirea pe una dintre ele, care, exceptând hieroglifele cunoscute, avea şi un semn roşu pe capac. Fără a-şi ascunde un zâmbet obosit, spuse că a lăsat la urmă surpriza cea mare,

cea de-a treia categorie. Microfoanele acestea erau ceva cu totul nou. S-ar fi putut spune că erau perla supravegherii contemporane, drept pentru care li se mai spunea şi „prinţii spionajului”.

Despre ele vorbi mult şi cu pasiune.

— Cu câţiva ani în urmă, voi, şi împreună cu voi şi noi, am fost cu toţii uimiţi de microfoanele independente, acelea care funcţionau cu baterie şi puteau urmări subiectul, începu inginerul. Şi aveam tot dreptul să ne minunăm. Pentru vremea lor erau culmea perfecţiunii. Urmăreau victima pas cu pas ca un câine, dar, din păcate, la fel ca şi câinele care e legat în lanţ, erau şi ele legate cu centrul de comandă. Aşa încât, oricât de multă autonomie ar fi avut, venea un moment în care subiectul ieşea din raza lor de acţiune. Şi asta pentru noi era catastrofal.

Inginerul zâmbi din nou. Spuse că victimele erau în general firi agitate, ca mai toţi infractorii, aşa că făceau ce făceau şi ieşeau din raza de supraveghere. Cu „prinţii”, aşa ceva nu mai e posibil. Ei aveau autonomie nelimitată, n-aveau nevoie de fire şi centru de comandă. Se alimentau singure de la baterie, înregistrau independent, apoi păstrau caseta minusculă într-un compartiment special. Amplasat în geanta sau în îmbrăcămintea subiectului, îl urmau peste tot, sute, mii de kilometri, până la capătul pământului dacă era nevoie.

Uite, ăştia sunt „prinţii”. Duioşia cu care vorbea îi contamină pe toţi. Cu minunăţiile acestea va lua sfârşit epoca în care duşmanii, după ce tăceau mâlc la birou sau acasă, îşi făceau semn unul-altuia – „Ieşim un pic?” Iar pe urmă, pe stradă sau în parc, începeau să verse venin împotriva statului.

Sentimentul de entuziasm le era umbrit totuşi de o părere de rău, un simţământ tulbure care venea poate de la faptul că microfoanele acestea atât de mici, de neajutorate, aveau să fie lăsate singure, aproape abandonate, în haina de blană parfumată a unei femei frumoase sau într-o galerie de mină. Iar acolo aveau să culeagă mii de vorbe, să le înghesuie în caseta aceea minusculă, ca într-un sarcofag, până în momentul deschiderii.

Emoţia îi amuţise. Chiar şi respiraţia le trăda stările prin

care treceau. În vreme ce inginerul vorbea, îşi imaginau cum vor arăta oamenii pe care-i urau, cărora până acum le doriseră accidente sau boli, cu „prinţii” asupra lor. Unii îşi aminteau de femeile pe care le doriseră şi despre care se spunea că ar fi frigide sau pătimaşe. Alţii visau să demaşte comploturi, ca acela din urmă cu patru ani, şi-şi închipuiau ceremonii de premiere în săli ticsite din capitală.

Obosit, inginerul tăcu o bucată de vreme. Totuşi, din când în când privirea îi luneca spre lada însemnată cu roşu. Celălalt, care până atunci se abţinuse să vorbească, profită de ocazie şi le aminti ordinele şefului Direcţiei Generale. Microfoanele erau costisitoare, dar în special „prinţii” trebuiau gestionaţi şi păstraţi cu atenţie. La amplasarea fiecăruia trebuia întocmit un proces-verbal special. La fel şi pentru retragerea lor. Omul, care părea a fi mai mare în grad nu numai prin faptul că vorbea mai puţin, dar şi pentru că spunea lucruri mai importante, adăugă că numărul „prinţilor” distribuiţi fiecărui raion fusese stabilit de însuşi Conducătorul statului.

— După cum veţi vedea când o să deschideţi lăzile, aveţi treizeci şi nouă de bucăţi, ceea ce constituie un semn de mare încredere faţă de ţinutul dumneavoastră, remarcat mereu pentru patriotism şi loialitate faţă de stat.

Un murmur de recunoştinţă se auzi din mai multe piepturi.

— Ne pare rău că nu rămâneţi la cină, spuse Arian Vogli. Chiar nu puteţi?

— Nu, dragule, nu se poate, răspunseră cei doi unul după altul. Înţelege că suntem aşteptaţi, chiar am şi întârziat. Uite, e deja noapte.

Când sosi momentul să se deschidă lăzile, duioşia şi recunoştinţa arătate până atunci prin vorbe şi oftaturi se transferară asupra mâinilor. Acestea îi tremurau.

Aşezate unul lângă altul în cutiuţe îmbrăcate în catifea vişinie, microfoanele aveau ceva de bijuterie şi de sarcofag în acelaşi timp.

Semnarea documentelor de predare-primire se făcu direct pe lăzile goale.

— Gata, acum trebuie să ne scuzaţi, zise unul dintre

oaspeţi. Voi o să aveţi ceva treabă astă-seară.

— O, bineînţeles, răspunse Arian Vogli. O să citim din nou documentele, unul câte unul. Poate c-o să alegem şi candidatul, ca să spun aşa, pentru primul „prinţ”, adăugă zâmbind.

— Vă dorim numai bine, fraţilor, ziseră cei doi, pregătin-du-se să plece. Să fie intr-un ceas bun!

Arian Vogli îi însoţi până în curte. Păşind în urma lor, simţi din nou un tremur în piept şi realiză că icnetul care adineauri i se păruse că ar fi al altuia era de fapt al lui.

În vreme ce le dădea mâna, un imbold ciudat îl făcu să-l îmbrăţişeze brusc pe unul din ei, pe cel care vorbise mai puţin.

Rămâi cu bine, dragule... Arian Vogli nu era sigur dacă aceste cuvinte fuseseră pronunţate într-adevăr de unul din ei sau erau rodul imaginaţiei sale.

Se întoarse abătut în biroul în care ceilalţi îl aşteptau nerăbdători.

*

Târziu, la două noaptea, plecară unul după altul. Eu o să mai stau niţel, zise Arian Vogli.

Îi urmări cu privirea ieşind pe poarta principală, apoi îşi mută atenţia asupra santinelelor din curte.

Avea pe birou o listă plină cu puncte roşii, semne de întrebare şi exclamare adăugate în dreptul unor nume. Le discutaseră trei ore la rând, unul câte unul. Fiecare dintre adjuncţi venise cu propunerile lui, plus motivarea supra-vegherii. Se şi certaseră de câteva ori, mai ales pentru microfoane. Ţăranii mei sunt lăsaţi mereu la urmă, urlase cel care se ocupa de satele din jur. N-avem ochi decât pentru artişti şi intelectuali. Uităm că ţăranul are limba mai ascuţită ca toţi. Şi ţineţi minte că de la aroganţa asta s-ar putea să avem parte de mari belele într-o bună zi.

Amintindu-şi replicile fiecăruia, Arian Vogli râse de unul singur. Ia-le, ia-le, poate data viitoare ne aduci nişte behăituri de oaie. Ce să spun, parcă gemetele curvelor olandeze de la hotel o să ne lămurească mamă-mamă... Ca să nu mai amintesc şi de poponari.

Despre cel care avea să „beneficieze” de primul „prinţ” discutaseră mai mult. Până la urmă îl lăsaseră tot pe el să decidă. Erau patru pe listă: regizorul de la teatru, care, înaintea spectacolului, făcuse mai multe călătorii la Tirana şi se certase cu cei de la Ministerul Culturii. Un ofiţer destituit, bănuit că nu-şi ţine gura închisă. Un preot catolic, care, după ce ieşise din puşcărie, cu o lună în urmă, botezase un copil în B. Şi doctoriţa de ochi de la Spitalul Central.

Îşi imagină hainele de iarnă ale fiecăruia (anotimpul este foarte potrivit pentru aplicarea „prinţilor”, spuseseră oaspeţii din Tirana) şi mâna pricepută care fixa microfonul în căptuşeala de la umeri.

Anotimpul este foarte potrivit, îşi repetă pentru sine cuvintele oaspeţilor, dar în acest oraş sunt foarte puţine locuri unde oamenii îşi dau jos paltonul. E frig peste tot: la cinematograf, în birouri, în sălile de şedinţe.

Se opri din fâţâială şi se apropie de masa de lucru. Notă pe o foaie de hârtie: „Spital. Mai multe posibilităţi. Camerele de vizite. Mai ales la «Radiografii»”.

Cu puţină osteneală, găseşti rezolvare la orice.

Îşi aminti din nou şirurile de „prinţi”, înfăşuraţi în catifea vişinie, ca la o ceremonie funebră. Nu degeaba îi aduseseră într-o cutie ca un sicriu. Presimţiri negre, după câte se părea.

Sigur că da, îşi spuse din nou. Altfel, ce rost ar avea toate astea?

Tremurul îi reveni. Parcă şi mai rău ca înainte. Va avea probleme, fără doar şi poate. Ură oarbă, duşmănie pe faţă de acolo de unde se aştepta mai puţin. Îi trecu în revistă pe toţi şefii din oraş, împreună cu soţiile lor, aşa cum îi vedea în tribuna principală a stadionului la Ziua Naţională. Toţi îl vor suspecta. Vor afla, pesemne, cele două expresii îngrozitoare: „peste tot” şi „fără excepţie”.

Aveau dreptate să nu-l sufere. Să se răzbune cu prima ocazie. Sigur că n-avea cum să se întâmple altfel. Şi totuşi, simţea că tremurul acela cumplit nu-i venea de la ei. Era un altfel de tremur. Avea să coboare în hăurile sufletului omenesc. Acolo unde e frig şi beznă. Unde va auzi cele de neauzit: scandaluri, minciuni, gemete de dragoste, rugăciuni

secrete cu nume de sfinţi, interzise de mult.

Încercă să nu se mai gândească la astea. Câteva clipe chiar reuşi. Apoi, din neant, apăru un nume: Edlira. Crezuse că a scăpat de amintirea ei. Dar uite că toamna aceasta venise odată cu noile microfoane şi totul se dăduse peste cap. Gândul că ar fi putut-o asculta îl chinuia de ceva vreme. Şi poate că motivul adevărat pentru care rămăsese singur în birou fusese chiar ea.

Era fericită, se pare, în primele săptămâni de căsnicie. Şi nici prin cap nu-i trecea că el nu renunţase la ea. Aşa cum o ameninţase la ultima lor întâlnire: n-am să renunţ la tine, să ştii. Chiar aşa? îl luase ea în derâdere. Chiar aşa de tare te crezi? Greşeşti.

Iar el, deşi avea o funcţie mare în organizaţia de tineret, se simţise neputincios. Era în timpul campaniei împotriva degenerării cadrelor de partid. Sloganul „Degenerarea morală este antecamera degenerării politice” era afişat pe toţi pereţii. Poveştile de dragoste erau incriminate ca nişte infracţiuni grave. Gurile rele spuneau că această campanie era provocată de starea hormonală a membrilor Biroului Politic, în principal a dictatorului. Orice referire la sex era interpretată ca o sfidare, ba chiar ca o crimă împotriva lui. Abstinența era refrenul zilei. O nouă calitate, afirmată pentru prima oară cu mândrie în lume, făcea furori printre cadrele de partid: impotenţa sexuală.

Simţise cât de umilitoare fusese discuţia aceea. Ar fi făcut orice ca să se răzbune pentru ultima lor întâlnire. Dar ea nu-i dăduse nici o ocazie.

Şi uite că acum sosise vremea să-şi pună în aplicare vechea ameninţare. Va fi în preajma ei când se va aştepta mai puţin. În momentele sfinte când se va crede la adăpostul căminului conjugal. Să vadă şi el dacă este într-adevăr fericită, aşa cum pretindea.

Nu era vorba aici despre ură. Şi nici despre răzbunare. Simţea, în schimb, o amărăciune pe care nu şi-o putea scoate din suflet.

Muzica din seara aceea de sâmbătă, din urmă cu cinci ani, de pe platoul înconjurat de corturile voluntarilor din

agricultură, nu-i mai ieşea din cap. În acordurile ei dansaseră îmbrăţişaţi, apoi se sărutaseră în semiobscuritate, ea, studentă în primul an la Facultatea de Studii Economice, cu părul mirosindu-i a săpun parfumat, el, prim-secretar al tineretului din Universitate, sosit în control de la Tirana, cu cămaşa lui albastră, admirată de majoritatea studentelor, bronzaţi amândoi, modele de tineri fericiţi produşi de societatea socialistă. Şi o săptămână după aceea, la o altă serată de sâmbătă, în acordurile aceleiaşi muzici, ce se auzea de data aceasta departe, ea, după ce-i şoptise „sunt virgină”, aprinsă de o picătură de vin, îi cedase cu multă uşurinţă, în poiană.

Arian Vogli încercă să-şi renege oftatul. Totuşi, expiraţia aceea profundă nu era altceva decât un oftat.

Când apăruse prima fisură în relaţia lor? El, expertul care descoperea misterele altora, evita mereu să-şi pună această întrebare. Dacă nu s-ar fi întâmplat înainte de numirea sa ca şef al Securităţii din B., ar fi putut da vina pe această promovare.

Pentru toţi apropiaţii lui această numire fusese o surpriză. Privirile tuturor trădau aceeaşi nedumerire: adică... tu... chiar înainte... ai lucrat acolo?

Adevărul e că nu colaborase niciodată cu *ei,* drept pentru care numirea aceea îl nedumerise şi pe el la început. Ce treabă avea cu munca de la Interne? Absolvent de limbă şi literatură, fără nici o experienţă... Dar foarte curând, la o şedinţă a Comitetului Central cu cadrele tinere de partid care aveau să fie angajate la Securitate, totul se clarificase. Partidul, Conducătorul însuşi se gândiseră să împrospăteze poliţia secretă cu sânge tânăr, s-o aducă în pas cu vremea. Ea rămânea arma cea mai dragă Partidului. Iar o armă, ca să fie utilă, trebuie modernizată.

La Ministerul de Interne, „ilirii” fuseseră primiţi cu răceală. Li se spunea aşa pentru că majoritatea avea nume ilire: Gent, Altin, Arian, nume care reveniseră în modă şi le înlocuiau pe cele ale bătrânilor vulpoi din ministere: Sefedin, Kocio sau Zylo. Nu-i deosebeau doar studiile şi limbile străine cunoscute, franceza şi engleza (bătrânii ştiau ceva rusă şi, ceva mai rar,

sârbo-croată şi greacă, învăţate în misiunile avute acolo), ori felul cum se îmbrăcau, ci şi noul suflu pe care-l aduceau în muncă.

În primele şase luni, activitatea în minister fusese mai grea decât se aşteptase. Ceva nu mergea în „colaborarea dintre generaţii” şi, în ziua în care a primit numirea în B., respirase uşurat. Al doilea gând al său a fost: acolo se află Edlira. Fusese un gând liniştit, ca atunci când renunţi să mai cauţi un obiect de preţ pierdut.

Îşi imagină ziua în care avea să-i spună adjunctului său: „Pune un microfon în apartamentul inginerului Gjikondi. În patul conjugal... Se spune că soţiei lui... în timpul... îi scapă secrete importante”.

Bănui că pe chip i se ivise un zâmbet amar. Unul dintre acelea pe care le simţi doar tu, în vreme ce celălalt, cel din faţa ta, nu numai că nu-l observă, dar crede că este vorba despre altceva. Era convins că nu va da niciodată un asemenea ordin. Şi totuşi, asta nu-l împiedica să-l rumege îndelung, aşa cum faci când vrei să te răzbuni pe cineva, dar nu poţi.

Te crezi atât de puternic?

Răceala din ochii ei îi dezvăluia o frumuseţe străină.

Da, Edlira, îşi spuse. Şi totuşi, nu credea nici el. Va fi într-adevăr puternic atunci când va coborî în infern, acolo unde totul e altfel. Chipurile, sunetele, chiar şi cuvintele se pronunţă diferit acolo. Ca un demon va intra în întunecimile acelea.

Tremurul de groază venit cine ştie de unde, poate dintr-o zonă necunoscută a sufletului, îl cuprinse din nou.

TREI

Când ieşi în stradă, lumina crudă a zilei îi răni ochii. Cerul, ca eliberat după încetarea ninsorilor, se limpezise ici-colo şi lăsa să se vadă fâşii de un albastru viu.

Edlira simţi pe păr o atingere uşoară ca un fulg de zăpadă. Ridică privirea, dar pe partea unde se afla nu erau nici pomi, nici streşini din care să cadă picături de apă. Probabil că o pasăre a atins vreo creangă în zbor, îşi zise ea.

Era târziu şi totuşi, trecând prin faţa teatrului, se opri dinaintea panoului publicitar. Nici o veste despre *Pescăruşul.* Spectacolul cu *Eroina munţilor* era programat în fiecare seară. Cu o zi înainte, la familia Vorps, după cină, cineva deschisese discuţia despre piesa lui Cehov. Cei mai mulţi credeau că va fi interzisă. Gazdele, dimpotrivă, erau mai optimiste. Ba chiar, însoţindu-i la plecare şi văzând cum ninge, femeia îi spusese Edlirei: zăpada asta e semn bun. Orice mesaj venit din cer e de bun augur.

Văzu un alt trecător oprindu-se în faţa afişelor. Omul nu vedea bine şi-şi apropiase fruntea de panou. Vru să-i spună: toată săptămâna e *Eroina munţilor,* apoi îşi aminti câ-l văzuse de curând în biroul ei. Era un preot catolic, abia scăpat din puşcărie.

Cu siguranţă că e supravegheat, îşi spuse ea şi trecu mai departe.

Apropiindu-se de clădirea întreprinderii comunale, grăbi şi mai mult pasul.

— Bună dimineaţa, am întârziat? îl întrebă pe portar.

El scoase capul din gheretă.

— Aţi întârziat, sigur că da... Cred că v-aţi distrat grozav aseară...

Ea urcă treptele în goană, înainte ca el să-i vadă grimasa nemulţumită. În clădire mirosea a fum de cărbune.

— Bună dimineaţa, zise zâmbitoare şi trase uşa în urma ei.

Colegul ei de birou, Skender, era la fereastră şi vorbea cu Nikolla, un funcţionar de vârsta lor din biroul alăturat.

— Am întârziat puţin, se scuză ea.

— Explicabil, îi răspunse Skender. Şi chiar aş putea spune că după numai trei săptămâni de căsnicie ai stabilit un adevărat record... al... cum să-i spun... al venitului devreme la birou.

— Te iei şi tu de mine? spuse ea, deschizând sertarul cu zgomot. Scuze, nu din cauza ta, adăugă scoţând din sertar câteva dosare. Dar, să-ţi spun drept, mi se-ntâmplă ceva ciudat. Nu pot să trec pe coridor, că oamenii mă privesc cu subînţeles, de parcă ar fi cine ştie ce să fii proaspăt căsătorit. Astăzi, chiar şi portarul s-a simţit dator să bată apropouri pe tema asta.

— Nu-l lua în serios, zise Skender. În întreprinderea asta e plictiseală peste tot, dar pentru portar plictiseala e dublă. De asta, când treci pe lângă el i se pare că vede cine ştie ce vedetă italiană de televiziune.

Edlira încercă să zâmbească.

— Înţeleg. E clar că poţi glumi cu orice, dar când e prea mult, e prea mult. Aproape că-mi vine să mă ridic la prima şedinţă şi să spun: sunt proaspăt căsătorită şi fac dragoste cu soţul meu în fiecare noapte. Asta am făcut şi aseară. Vă e clar?

Cei doi o priviră cu bunăvoinţă.

— Uite că am aflat un secret, zise Skender râzând. Şi sigur că e clar.

Edlira simţi că se înroşeşte la faţă.

— Păi eu o să plec, zise Nikolla. Din prag îi făcu cu ochiul, cum îi făcea ori de câte ori o vedea îmbufnată. Nu te enerva, puştoaico.

Skender rămăsese la fereastră.

— Scuză-mă, Skender, începu ea. Îmi pare rău pentru Nikolla. Voi ştiţi cât ţin eu la amândoi, dar deja e prea mult.

— Nici o problemă, nu ţi-o luăm în nume de rău. De fapt, vorbeam despre lucruri mai puţin vesele.

Ea îl privi cu atenţie.

— Tu ţi-ai făcut radiografia? Cum a ieşit?

El dădu din cap că „da” şi adăugă „nu rău”.

— Te rog încă o dată să mă scuzi. Sunt foarte nervoasă azi. Şi nu din cauza bârfelor, ci pentru altceva. Aseară, la cină, am aflat cu totul întâmplător că în oraş a ajuns ceva...

— Ce? întrebă el. Într-un oraş pot ajunge multe.

— Ştiu. Nu sunt atât de naivă să mă-ngrijorez din nimic. Dar din ceea ce am auzit se înţelegea că e vorba despre ceva rău, ceva foarte rău.

— E vorba despre cineva sau despre ceva? Un ordin de sus, de exemplu?

— N-am auzit bine. Doar că e ceva rău de tot.

— Majoritatea lucrurilor care ajung aici aşa sunt, cu puţine excepţii.

Edlira aprobă din cap.

— Nu ştiu ce să spun...

Încercă să se concentreze asupra dosarului din faţa ei, dar îi fu imposibil. Cerceta cu coada ochiului chipul celuilalt. Raza de lumină care-i venea din spate îi lumina părul blond, aproape transparent. Îi aprecia într-adevăr pe amândoi, ba chiar le căuta prietenia încă de pe băncile liceului. Cu Skender fusese colegă la Universitate, apoi în aceeaşi direcţie din minister, până când fuseseră repartizaţi împreună în B.

— Shpend trebuie să se întoarcă azi de la Tirana, zise Skender. Ajunge pe la prânz.

— A, da.

— Poate o să vină cu ceva noutăți. Ai aflat ultimele schimbări?

— Ceva-ceva, aseară... zise Edlira. Țârâitul telefonului o întrerupse. Mă cheamă la direcţie.

După ce ieşi, Skender scoase din sertar o radiografie şi o privi în lumină. Un zâmbet strâmb i se ivi pe chip.

*

Shpend Guraziu se întoarse într-adevăr la amiază. Avea o expresie îngrijorată. A văzut, cu siguranţă, afişele din faţa teatrului, îşi spuse Skender.

Ca şi când i-ar fi ghicit gândul, înainte de a-şi dezbrăca paltonul, celălalt scoase din buzunar o cheie.

— Mulţumesc, îi spuse, întinzându-i-o. Nu cred c-o să mai am nevoie.

— Poţi s-o păstrezi, oricum.

— Nu, ridică celălalt glasul. Am văzut afişele de la teatru.

— Ştiu.

Shpend îşi cuprinse fruntea cu palmele.

— Nimic, zise, ca şi când ar fi vorbit singur. Pustiu.

— Şi totuşi...

— Nu, îl întrerupse Shpend. Dacă drama va fi interzisă, ea n-o să vină cu mine... înţelegi, Skender, nu e vorba doar despre relaţia noastră. Hm, dacă poţi numi relaţie câteva săruturi în scara blocului. Nu, nu e numai asta... Pentru Suzana, interzicerea spectacolului este egală cu sfârşitul lumii.

— Totuşi, din câte ştiu eu, ar mai fi o speranţă.

Shpend Guraziu negă din cap.

— Din ce am văzut eu la Tirana, nu mai e nici una.

— Chiar aşa? Nu mi-ai spus încă nimic.

— Iartă-mă, Skender, dar n-am nici un chef să povestesc. O să vorbim mai târziu.

Cheia, pe care până atunci o ţinuse în mână, o puse pe biroul celuilalt.

— Câte nu mi-am imaginat despre întâlnirea cu ea la tine în apartament, zise cu glas înăbuşit. O, Doamne, câte nu mi-am imaginat! Totul avea să fie altfel, la fel ca-n anii studenţiei. Tu ştii ce fluşturatic şi sentimental sunt eu...

— Nu, Shpend, cum poţi spune aşa ceva?

— Mă mir şi eu de mine uneori. Nu-mi place, dar nici nu pot schimba nimic.

— Te înţeleg foarte bine.

— Nu cred. Nimeni nu poate înţelege chestia asta... nu ştiu cum să-i spun... vis poate... poate nebunie...

Înainte de a începe să-i povestească, probabil pentru a mia oară, întreaga istorie, îl fixă insistent cu privirea.

Skender ştia tot, începând cu după-amiaza aceea târzie, când Shpend Guraziu, care se afla la teatru pentru o revizie a instalaţiei electrice, asistase cu totul întâmplător la una dintre repetiţiile dramei. De când îşi încrucişaseră pentru prima oară privirile au ştiut că totul o va lua la vale, mai cu seamă după primele cuvinte schimbate în pauză, la o cafea. Apoi cuvintele ei: „O să mă conduceţi?”, şi pălăria pe care o purta când plecaseră. O pălărie din secolul trecut, sub care gâtul femeii,

cu zulufii de păr auriu, îi părea tot mai ispititor. Fusese foarte prietenoasă, deşi părea cu gândul aiurea, chiar şi atunci când, ajunşi în scara blocului, el îi luase timid capul în mâini s-o sărute. Iar ea, nu numai că l-a lăsat, dar i-a şi întors sărutul, cu pasiune, încolăcindu-şi braţele în jurul cefei lui. Nu-mi venea să cred, Skender, pricepi? Aş fi vrut să-i spun: Ştii că sunt inginerul Shpend Guraziu, de la primărie? Aşa aş fi vrut să-i spun, şi totuşi îmi era teamă s-o scot din starea aceea ciudată, de somnambul. Ne mai întâlnim? am întrebat-o, iar ea, la fel de abulică, mi-a răspuns: Da, desigur. Mi-a spus chiar şi când ar fi fost mai bine, între patru şi şase după-amiază, înainte de repetiţii. Ne-am sărutat din nou şi mie tot nu-mi venea să cred. Ca şi când aş fi ţinut curcubeul în braţe. Iar presimţirile nu m-au înşelat.

La fel ca şi curcubeul, ea s-a volatilizat două zile mai târziu, chiar atunci când el avea în buzunar cheia de la apartamentul unde urmau să se întâlnească între patru şi şase. Un ordin sosit de la Ministerul Culturii anulase spectacolul. Complet debusolată, cu ochii roşii de plâns, ea îl privise aproape cu duşmănie, iar el se simţise ca acela care vrea să se distreze în mijlocul doliului...

Am înţeles-o şi n-am mai căutat-o, nici măcar la telefon. Trec doar zilnic prin faţa reclamelor de la teatru. Şi nu văd decât pustiu.

Îi spusese de mult toate acestea, dar de fiecare dată se simţea uşurat când povestea. Îşi scoase în cele din urmă fularul şi rămase aşa, cu fruntea sprijinită în palme.

— Scuză-mă că te plictisesc cu problemele mele. Tu ce mai faci? Ţi-ai luat radiografia? Cum e?

— Nu-i rău, răspunse Skcnder. O să mai fac una.

— Edlira unde e?

— Au chemat-o la direcţie. Se lucrează la planul pentru anul viitor.

— M-ai întrebat ce se mai aude pe la Tirana. Hm, nu e bine. Se spune că au sosit din China microfoane de supraveghere noi, „vocile”, cum li se spune acum.

— Aşa? Ele mai lipseau. Totuşi, asta nu-i o noutate.

— Eu cred altceva, zise Shpendi. Am fost obişnuiţi cu

vechile microfoane, alea la care se lucra patru ore pentru a fi instalate şi două pentru a fi scoase, până afla toată întreprinderea. Acum e altceva. Ultimul cuvânt al tehnicii.

— Mi se pare că Edlira ştia ceva, dar a ezitat să-mi spună, zise Skender. Azi era foarte nervoasă. Ceea ce m-a mirat a fost cât de repede s-a răspândit zvonul.

Shpend Guraziu îl privi o clipă mirat. Părea că se adună cu greu.

— Zvonul? Şi mie mi s-a părut. Poate că au vrut ei să se afle. Să ne fie frică să vorbim.

— Ai dreptate. La urma urmei, asta şi urmăresc: să ne închidă gura.

Shpend Guraziu murmură ceva printre dinţi.

— Frică blestemată. Cât o să mai întindă coarda?

— Până ne vor distruge pe toţi.

Deschise sertarul şi scoase de acolo câteva radiografii. Apoi le potrivi în lumină şi începu să le cerceteze.

— Skender, îl întrebă în şoaptă Shpend Guraziu. Scuză-mâ că te-am pisat cu problemele mele... Mi-ai spus că ţi-au ieşit bine.

— Îhâm, făcu celălalt, fără să-şi ia ochii de pe foile de celuloid, ca şi când n-ar fi auzit cuvintele colegului. Cine ţi-a zis că mi-au ieşit prost? urmă ca şi când ar fi vorbit singur.

— Nu-i nevoie să-mi spună cineva. Se vede că eşti stresat.

— Deloc, răspunse Skender. Deloc, Shpend. Le analizez aşa, din când în când, dar dintr-un motiv care ţi s-ar părea ciudat. Ba chiar absurd... E metoda mea de a-mi învinge teama.

Pe chipul lui Shpend Guraziu se instalase zâmbetul acela neutru prin care oamenii îşi arată nedumerirea.

— Nu te înţeleg, zise într-un târziu.

Skender îi făcu semn să se apropie.

— Vino mai aproape şi o să înţelegb.. Vezi craniul meu? Dinţii, orbitele ochilor, totul învăluit într-o umbră de moarte... Poate să ţi se pară o nebunie, dar imaginea asta îmi dă mai mult curaj decât orice comentariu sau ştire de la BBC.

Shpend Guraziu clătină din cap neîncrezător.

— Baţi câmpii, zise.

Skender îi flutură pe sub nas foaia de celuloid.

— Asta mă face ca secretarul nostru de partid, microfoa-nele sau „vocile”, cum le-o fi spunând, congresul al optulea sau al nouălea al partidului, chiar şi Securitatea să-mi pară mai jalnice decât o sperietoare de ciori.

— Eşti tare ciudat.

În momentul acela apăru Edlira, care îl salută pe Shpend, căută o vreme printr-un sertar, găsi ceea ce căuta şi ieşi aproape în fugă din birou.

— Eşti chiar ciudat, zise Shpend din nou.

Privirea celuilalt părea să-i trădeze intenţia de a se destăinui. Hai, spune, îl îndemnă în gând Shpend Guraziu. Dar celălalt ezita. Apoi privi din nou radiografia, ca şi când i-ar fi cerut încuviinţarea, după care începu să vorbească.

Ceea cc spunea era, într-adevăr, uluitor. Shpend Guraziu a trebuit să se concentreze din toate puterile pentru a-l putea urmări. Celălalt îi aminti despre o discuţie mai veche pe care o avuseseră despre diferenţa dintre cele două feluri de frică: frica de stat şi cea veche, primordială, de fantasme, de infern şi de moarte. Căzuseră amândoi de acord că cea mai cumplită este frica de teroarea statului. Shpend Guraziu chiar spusese: Ni s-a făcut dor de frica cea veche şi blândă, a copilăriei, când tremurai cu gândul la vrăjitoare şi la strigoi. Iar Skender adăugase că revenirea acestui tip de teamă ar fi poate utilă, pentru că, din confruntarea celor două, cea veche şi cea nouă, vor ieşi amândouă slăbite. Acesta e şi motivul pentru care statul vrea să preîntâmpine apariţia vechilor spaime. Nu-i auzi cum strigă la fiecare şedinţă: misticism, prejudecăţi?

Skender îi aminti aproape tot ce discutaseră atunci, dar Shpend Guraziu tot nu înţelegea unde voia să ajungă celălalt. Se exprima destul de ezitant, apoi ezitarea aceea i se transferă în ochi, iar privirea îi deveni insuportabilă. Concentrarea îi făcuse pe amândoi să asude.

— Shpend, zise Skender, privind din nou spre radiografia de pe birou, aş vrea să-ţi destăinui ceva... Tu ştii că eu te apreciez, cu atât mai mult acum, când eşti îndrăgostit, adică atins de aripa îngerului, ca să spun aşa... Mi-ai pomenit ceva mai înainte de vremurile vechi... Şi de nostalgia pentru

spaimele copilărieL.. Există o posibilitate să vii acolo unde noi ne întâlnim cu ele... unde ele... ca să spun aşa... ne vindecă de...

Pe măsură ce vorbea, exprimarea îi era tot mai confuză, iar Shpend, deşi n-ar fi vrut să-l întrerupă, îi spuse:

— Nu înţeleg ce spui.

Skender îl privi din nou în ochi, lung şi dureros.

— Îţi încredinţez, cum ţi-am mai spus, un secret. Noi, un mic grup de prieteni, ne adunăm de două, trei ori pe an pentru nişte şedinţe de spiritism.

Surprinderea lui Shpend Guraziu fu mai mare decât îşi imaginase.

— Şedinţe de spiritism... E posibil să se întâmple aşa ceva aici?

Skender aprobă din cap, cu un amestec de bucurie şi tristeţe în acelaşi timp. E posibil, frăţioare, e posibil, păreau să spună ochii lui.

— Şedinţe de spiritism în plină dictatură a proletariatului!? Vocea lui Shpend era calmă, ca şi când ar fi vorbit singur. Este aproape incredibil. Ireal. Pot să vin şi eu cu voi?

— Cred că ceilalţi nu se vor împotrivi, zise Skender. Şi nu peste mult timp. Poate la sfârşitul săptămânii ăsteia.

— Şi e cu medium, cu tot tacâmul?

— Cu medium, cu tot ce trebuie, răspunse celălalt. Shpend Guraziu fu tentat să se arunce în genunchi. Celălalt, ostenit, privea pe fereastră jocul norilor de pe cer. În urmă cu doi ani, într-o zi ca aceasta, trăise aceeaşi stare când Nikolla, împreună cu care mersese la bancă pentru o problemă de serviciu, îi şoptise: îl vezi pe omul acela cu costum negru, de la fereastră? E un medium.

Nu întrebase în ce împrejurări aflase Nikolla lucrul acela. Simţise, în schimb, o dorinţă uriaşă să-l cunoască pe cel de la fereastră, pe medium.

Nici Nikolla nu-l cunoştea mai bine, doar se salutau, drept pentru care îşi bătuseră capul zile întregi după aceea ca să se împrietenească cu el. În cele din urmă, nişte reparaţii la instalaţia de încălzire şi o intervenţie pentru ca fiica

mediumului să primească dreptul la studii îi apropiaseră destul, până ce, la aniversarea zilei de naştere a lui Nikolla, Skender îi şoptise: Domnule Veniamin. Omul îl privise cu un soi de mirare ce putea fi interpre tată şi drept ironie. Mi-aţi spus „Domnule Veniamin” sau m-au înşelat urechile? Skender îşi atinse tâmpla dreaptă cu mâna. Nu cumva credeţi că mie mi-a fost uşor să pronunţ acest cuvânt vechi, îngropat de mult, „domn”? Nu vă înţeleg, spusese celălalt cu răceală. Nu sunt un provocator, aproape că gemuse Skender. Dacă aţi şti cât de mult vă apreciem noi... Chipul celuilalt era din ce în ce mai posomorât. Cine sunteţi dumneavoastră şi de ce mă apreciaţi aşa de mult? Eu nu sunt decât un funcţionar de bancă.

Se aflau într-un colţ de apartament, în jurul lor era gălăgia petrecerii, ceea ce-i făcea să treacă neobservaţi. Sunteţi cineva foarte, foarte important pentru noi, continuase Skender. V-am apelat cu cuvântul „domnule”, deşi ați merita mult mai mult... Pentru noi sunteți mai mult decât atât... Ah, acum înţeleg, îl întrerupsese celălalt. Dumneavoastră, dacă am înţeles bine, ati aflat că eu...

Până după miezul nopţii, izolaţi de ceilalţi, cei doi au continuat discuţia, care pentru un individ neavizat ar fi părut mai mult o bâiguială fără cap şi coadă. Skender îi spunea că, fiind medium, comunicând adică cu spiritele aici, în pustietatea aceasta, devenea mesagerul unei lumi înalte, superioare. Era omul ce ar fi putut să le readucă vechiul şi blândul sentiment al fricii. Iar ei se îndreptau spre el ca spre un salvator trimis de cer. Vă rugăm, nu ne respingeţi, îl implora fără încetare. Ajutaţi-ne să ne eliberăm de teroare. Reînnodaţi legătura cu cerul. Nu ne abandonaţi, domnule Veniamin.

Celălalt îi amintea cât de primejdioase sunt toate acestea, nu numai pentru el, dar şi pentru ei. Un medium poate dezlega enigme ascunse cu grijă de stat. Folosise cuvântul „enigme” în locul cuvântului „crime” pentru că el, deşi medium, nu era insensibil la teroarea de stat, pe care, la fel ca ei, încerca s-o combată. Ar fi putut, aşadar, descoperi involuntar grozăvii de care n-ar fi trebuit să ştie nimeni.

Noi acceptăm sacrificiul acesta, spusese Skender, ridicând

mâna spre cer, ca pentru a-l lua ca martor.

După ce dăduse peste cap încă un păhărel de coniac, cu o voce blândă, mult diferită de cea dinainte, bărbatul îi povestise lui Skender cum într-o zi, încercând să afle secretul morţii unei persoane dragi, îşi descoperise aptitudinile de medium. Reuşise, aşadar, să intre în legătură cu spiritul acesteia şi aflase unele lucruri pe care avea să le ducă cu el în mormânt...

Vocea lui Shpend Guraziu îl aduse cu picioarele pe pământ.

— Fireşte, spuse ca trezit din somn. Dar ştii că trebuie cerut acordul celorlalţi şi în primul rând al lui, al mediumului.

— Înţeleg, zise Shpend.

Intră Edlira cu teancul de dosare sub braţ. Era roşie la faţă.

— Nu cumva s-au luat din nou de tine? o întrebă Skender.

Ea ridică din umeri, ca şi când ar fi spus: Ce să fac?

PATRU

Negru la faţă de supărare, Arian Vogli le asculta rapoartele. Fuseseră „plantate” până acum unsprezece microfoane noi. Le înlocuiseră complet pe cele vechi de la hotelul Turism, de la „vila de protocol” şi de la cafeneaua frecventată de artişti.

— Astea le ştiu, îşi întrerupse adjunctul. Aţi muncit al naibii la „vila de protocol”, în care n-a mai călcat nimeni de trei luni. Şi la hotel, unde toţi salariaţii sunt ai noştri. Ca să nu mai spun de cafeneaua artiştilor, în care de la două noaptea la şase dimineaţa n-aţi fost decât voi. Muncă, nu glumă.

— Nu spun că ar fi fost cine ştie ce, zise adjunctul. Dar nici floare la ureche n-a fost. Şi-n afară de asta, n-am decis împreună că vom începe cu lucrările mai uşoare, ca să se obişnuiască şi oamenii? Ca să nu mai spun că la „vila de protocol” n-a fost aşa de comod. Ştiţi că am avut două nopţi acolo o delegaţie din Canada.

— Şi?

— Operaţiunea a decurs extraordinar. Chiar dacă n-a rezultat nimic.

— Numai laude şi mulţumiri?

Celălalt dădu afirmativ din cap.

— Dumneavoastră înţelegeţi... sunt prietenii noştri marxişti-leninişti.

— Asta ne mai trebuia acum. Să înregistrăm laude.

Se strâmbă de parcă ar fi auzit cele mai mari tâmpenii. Ura ca şi cum ai fi cântat la înmormântare şi ai fi jelit la nuntă.

— Altceva, spuse.

Unul dintre subalterni relată despre montarea „vocilor” în patru apartamente. Au fost probleme doar în ultimul, unde tehnicienii erau să fie descoperiţi de proprietară, care s-a întors mai repede de la serviciu. Dar, conform instrucţiunilor, s-au dat drept nişte infractori mărunţi şi au reuşit să scape cu fuga. La panoul de la teatru au plasat, pentru prima oară, un microfon. Iar recolta era, încă de pe acum, mai bună decât se aşteptaseră. Ştiuseră dinainte că, mai ales în faţa afişelor, pe oameni îi ia gura pe dinainte.

Arian Vogli îi asculta oarecum absent. Din comunicarea primită cu o zi înainte de la Direcţia Generală ştia că şefii nu vor fi mulţumiţi cu asemenea mărunţişuri. Era nevoie de ceva mai consistent.

— Am avut şi o problemă neprevăzută, zise primul lui adjunct, Naum. Agenţii noştri de teren, „urechiştii", au început să fie nemulţumiţi. Se simt jigniţi, chiar marginalizaţi. Şi cred că răspândirea atât de rapidă în oraş a zvonului despre „voci" este opera lor. Ei au fost primii care au mâncat... cum să spun... despre asta.

— Sunt nişte necioplitţi, interveni ofiţerul care-i avea în subordine. I-am convocat pe câţiva să le explic că n-au nici un motiv să urască dispozitivele astea, că ajutorul lor va fi la fel de preţios etc. etc., dar ştiţi cât de greu este să cazi la pace cu ei.

— Din câte ştiu eu, e o problemă care s-a ivit peste tot, observă Arian Vogli, aşa încât sunt sigur că Direcţia va găsi o rezolvare pentru asta. Să ne întoarcem însă la oile noastre. Centrul este nemulţumit de încetineala cu care se lucrează. N-am auzit nimic despre „prinţi". Centrul vrea cu predilecţie veşti despre ei, zise şi se întoarse către adjunct.

— Până acum, nimic, răspunse acesta. Nici măcar preotului Nik Preia, cu care am stabilit să începem, n-am reuşit să i-l plantăm.

— Asta e ceva exasperant, zise şeful. În ritmul ăsta ne trebuie şase luni, dacă nu mai mult, să punem în funcţiune măcar jumătate din ele. Iar Centrul ne cere ca în sezonul ăsta să funcţioneze toate. Ştiţi foarte bine că iarna e anotimpul lor.

Încetul cu încetul, ca şi la celelalte şedinţe, fură acaparaţi de problema „prinţilor". Analizaseră totul punct cu punct şi încă nu ajunseseră la o soluţie. „Prinţii" se dovedeau a fi năzuroşi. Nu degeaba li se spunea aşa. Mi-ar fi mai uşor să pun o sută de „voci" obişnuite, decât un „prinţ", spusese ofiţerul însărcinat cu montarea lor. Stai, stai puţin, îl întrerupseseră ceilalţi. Nu ne subaprecia „vocile". De multe ori ne scot şi ele din impas.

Dar mai târziu, când voiseră să găsească o rezolvare, exclamaseră în cor: Ai dreptate, pe cuvânt, e o treabă al naibii de grea.

Oricât de riscantă părea instalarea „vocilor” chiar sub nasul locatarilor, de către tehnicienii îmbrăcaţi în coşari sau instalatori, ea părea un joc de copii faţă de plasarea „prinţilor”. Repetau întruna principiul de bază: ca să-şi îndeplinească misiunea şi să urmărească victima pas cu pas, „prinţii” trebuiau plantaţi pe trupul acesteia. Şi, dacă acest lucru părea imposibil (se spunea că germanii reuşiseră să le introducă în plombele dentare), singura posibilitate rămâneau hainele victimei, în special căptuşeala de la umeri şi piept. Pentru asta era nevoie de timp să descoşi căptuşeala şi apoi s-o coşi la loc. Aici mai era o problemă: cu cât era mai bine plasat, cu atât mai greu era de scos două săptămâni mai târziu. Trebuia fie ca tehnicienii să urmeze un curs de croitorie, fie să meargă împreună cu un croitor „de-al casei”. Altfel, exista pericolul ca paltonul sau cojocul să arate ca sfâşiate de câini şi victima să-şi dea seama.

Toate acestea nu se puteau face decât în absenţa stăpânului hainei.

Posibilitatea ca dispozitivul să fie amplasat când victima dormea era exclusă din start. Apartamentele erau mici, iar hainele se aflau de obicei foarte aproape de cel în cauză. Cât despre cealaltă posibilitate, ca haina să fie atârnată în cuier, iar victima să nu fie acasă, era ca şi când ai fi făcut gaură în apă. Dacă omul ieşea din casă fără palton însemna că afară e cald, iar să laşi microfonul în haină în aşteptarea următorului anotimp rece însemna ca la „recoltare” acesta să fie doar un obiect inutil, cu bateria epuizată de mult.

Căzură de acord că singura posibilitate rămânea cea în care subiectul îşi lepăda temporar haina de pe el. Analizară apoi toate situaţiile: consultaţiile medicale la spital sau policlinică, instituţiile unde victima putea fi convocată sub diferite pretexte, restaurantele, adunările solemne, teatrul, concertele şi chiar baia publică.

— Toate acestea le-am analizat şi data trecută, zise Arian Vogli cu oboseală în glas. La fel ca şi ultimele posibilităţi care ne rămân: restaurantele, teatrul, concertele. Piedica principală aici este frigul din săli. La restaurant, nimeni nu-şi lasă paltonul la garderobă, iar la teatru, unde jumătate dintre

replici nu se aud din cauza strănuturilor, nici atât. Aşadar, ce e de făcut?

Luară din nou cuvântul unul după altul dar, cu cât se chinuiau mai mult să găsească o rezolvare, cu atât mai des se întorceau la soluţiile discutate deja.

— Şi totuşi, ce ne rămâne de făcut? zise Arian Vogli pentru a doua oară. Să stăm cu mâinile încrucişate?

Rămase câteva clipe cu fruntea sprijinită în palmă. Avea ochii roşii de nesomn.

— Ştiţi bine că nu pot admite aşa ceva. M-am gândit o groază şi am ajuns la concluzia că singura posibilitate reală rămâne teatrul. Ştiu ce o să-mi spuneţi, că-n sală e frig etc. etc. Eu vă sfătuiesc să nu vă grăbiţi. Înainte de a mă referi la asta, o să vă amintesc altceva. Dintre toate variantele discutate, teatrul e cea mai fezabilă pentru amplasarea „prinţilor”. În primul rând, pentru că se ştie cât va dura spectacolul, aşa că poţi lucra în linişte la descoaserea şi coaserea la loc a paltoanelor, ba chiar îţi rămâne timp destul să repari vreo cusătură greşită. Doi, şi asta e foarte important, victimele noastre merg de obicei la teatru. Ştiţi la fel de bine ca şi mine ce nemulţumiţi sunt când stagiunea se deschide cu întârziere şi ce aglomeraţie e la premiere, unde, cred ei, pot descifra încotro se îndreaptă politica oficială.

Şeful se întrerupse şi-i privi pe toţi pe rând, cu zâmbetul acela pe care ei i-l admirau şi care ascundea o întrebare sau o viitoare surpriză.

—Acum o să-mi spuneţi iar că vă caut nod în papură... Dar frigul din sală, dar strănuturile, cu astea ce facem? Păi nu v-am zis să nu vă grăbiţi? M-am gândit şi la asta. Cu temperatura din sală se poate aranja.

Făcu câteva clipe pentru a le lăsa timp suficient să se mire. Chiar, cum de nu ne-am gândit şi noi? Era la mintea cocoşului. Doar adjunctul său, Naum, rămase pe gânduri.

— Tu nu eşti convins, îi spuse şeful.

— Nu, răspunse cel întrebat. Sunt de acord cu dumnea-voastră, cu tot ce ne-aţi prezentat aici. Dar ştiţi la fel de bine că în ultima vreme la teatru au fost o serie de probleme.

— Sigur că ştiu, răspunse Arian Vogli. După cum ştiu la fel de bine că cei mai nemulţumiţi sunt actorii, pentru că ultima premieră a fost suspendată.

Adjunctul făcu un gest care ar fi putut însemna: şi atunci?

— Asta nu mi se pare a fi o tragedie, zise şeful. O bucată de timp bătu darabana cu degetele pe birou, apoi întinse mâna după telefon. Alo, direcţia teatrului?

Ceilalţi se priviră unul pe altul. Uneori, şeful găsea soluţia cea mai bună pe moment, ca şi acum, cu teatrul. Aveţi mari probleme? Îmi închipui. Am aflat că în sală e frig ca afară. Cum? Aveţi dificultăţi mai mari ca asta? Eu cred că asta le întrece pe toate. A, aşa? Cum? V-au suspendat spectacolul? Şi eu, care abia aşteptam să-mi spuneţi cu ce premieră o să începeţi stagiunea... Păi când s-a întâmplat asta? Îhâm, acum o săptămână. Cum? Ministerul Culturii? Chiar că-mi pare rău. Aseară, nevastă-mea mi-a reproşat că n-am mai mers de mult la teatru. Da, ştiţi vorba aia: când săracul găseşte făină, îi ia dracul tolba. Lasă, n-o fi ceva definitiv. Suspendat, aţi zis? Să sperăm c-o să fie bine.

Puse receptorul în furcă şi toţi îl aşteptară să izbucnească în râs. Dar el rămase pe gânduri.

— Putem face ceva ca să se dea liber piesei? întrebă adjunctul.

— La aia mă gândeam şi eu, răspunse şeful. Din comunicarea de ieri am înţeles că importanţa care i se dă chestiei ăsteia, mai cu seamă instalării „prinţilor”, este mult mai mare decât ne-am putea imagina noi. Aşa că am speranţa că...

Ridică din nou receptorul. Alo? Tot eu sunt. Vreau să vă întreb a cui e drama aceea suspendată. Clasică? Aha, credeam că e contemporană. Hm. Eu cred că problemele noastre vin de la cele contemporane. Da, da...

De la capătul celălalt al firului se auzea cum directorul vorbeşte fără întrerupere. Arian Vogli nu spunea decât „da, vă înţeleg” sau „vă înţeleg foarte bine”. De oboseală se frecă de câteva ori la ochi. În chestia asta sunt complet de acord cu dumneavoastră, tovarăşe director. Noi? Doar ştiţi că nu ne amestecăm în treburile astea. Singura problemă care ţine de

noi e evitarea nemulţumirilor. Tocmai, tocmai. Nemulţumiri inutile. Care ne amărăsc viața. Sunt total de acord cu dumnea-voastră. La urma urmei, suntem înhămaţi toţi la aceeaşi căruţă.

Zâmbi numai după ce puse receptorul în furcă.

— Drama e *Pescăruşul* lui Cehov, zise încet. O piesă de dragoste, din câte îmi amintesc din facultate. Nici o aluzie la actualitate. Doar dacă problema n-o fi că autorul e rus. Deşi știu că clasicii ruşi sunt editaţi în continuare. Trase aer adânc în plămâni: Mă gândesc să mă duc chiar eu la Tirana. Treaba asta trebuie discutată cu ministrul. Ministrul nostru, nu ăla al Culturii. Patru-cinci spectacole ne ajung să ne facem treaba. Pe urmă, o interzicem iar. E timp destul ca să interzici o dramă.

Îi privi pe rând, încercând parcă să ghicească ce gândea fiecare. Dar chipurile lor păreau impenetrabile. Patru-cinci spectacole... și pasărea pică în laţ, îşi zise.

— Voi ce spuneţi? îi întrebă în cele din urmă.

Răspunsurile lor erau prudente, aşa cum se întâmpla ori de câte ori era vorba despre arta.

— Eu cred că lucrurile se vor rezolva, zise Arian Vogli. Cu atât mai mult cu cât este vorba despre o piesă de dragoste. Despre un pescăruş, o femeie cu sufletul rănit, cum s-ar spune...

Se ridică de la masă şi începu să se plimbe prin birou, cum se întâmpla atunci când îl frământa ceva.

— Avem neapărată nevoie de piesa asta, pricepeţi? Hamlet a spus-o la vremea lui: drama e laţul în care întregul oraş se prinde ca o coţofană.

Îi plăcea să rostească în faţa lor asemenea vorbe, în care răul se împletea cu binele.

Şedinţa se termină târziu de tot. Plecară cu toţii, cu excepţia adjunctului, care de obicei pleca ultimul.

— Ascultă, îi spuse Arian Vogli, închizându-şi biroul. Peste o săptămână, maximum două, vine o delegaţie franceză pentru o vizită de două zile. Ia măsuri ca-n haina însoţitorului să fie plasat un „prinţ”. E o şansă care nu trebuie ratată.

— Şi francezii?

— De ei se ocupă centrul. Pe noi ne interesează însoţitorul, care e de aici. Află mai întâi cine e şi apoi acţionează.

— Da, să trăiți.

— Şi încă ceva. Îndată ce ai ocazia, nu uita să pui unul în apartamentul inginerului Gjikondi... în patul conjugal... Se spune că nevastă-sa, în momentele *alea,* spune nişte chestii cam...

— Da, să trăiţi, şefule.

— Păi atunci, noapte bună. Spune-i şoferului să nu mă aştepte. Mă duc pe jos acasă.

— E vreme rea, zise adjunctul.

Dar celălalt se făcu că nu-l aude.

CINCI

Ca de obicei, în Piaţa Republicii vântul îţi tăia respiraţia. Din pricina ploii amestecate cu zăpadă, luminile din stradă păreau că se leagănă trist.

Shpend Guraziu îşi ridică gulerul paltonului, deşi era sigur că frisoanele care-l zgâlţâiau din când în când erau cauzate de altceva.

Zări pe trotuarul de vizavi un individ cu palton negru. Omul mergea singuratic, cu gulerul ridicat ca şi el. Aşa mergem toţi, fiecare cu destinul lui, îşi zise Shpend. Un zgomot uşor de motor îl făcu să privească în urmă. Un Gaz 69, cu luminile la minimum, înainta încet pe stradă, în lumina roşie a stopurilor din spate ale maşinii lapoviţa crea efecte neaşteptate.

Lui Shpend Guraziu i se păru că Gaz-ul îl urmărea pe cel de pe trotuar. De când or fi început s-o facă atât de evident?

Culmea e că nu se simţea la fel de stresat ca de obicei. Probabil că şedinţa de spiritism la care mergea avea o influenţă benefică asupra lui.

La intersecţia următoare, Gaz-ul s-a apropiat şi mai mult de cel urmărit. Câteva secunde a mers chiar paralel cu el. O, Doamne, îşi zise Shpend. N-o să-l aresteze chiar sub ochii mei! Ar fi fost ceva ieşit din comun.

Merse mai încet ca să vadă ce se întâmplă. Se pare că omul cu palton negru simţi în cele din urmă prezenţa maşinii. Dar nici nu o luă la goană, cum s-ar fi aşteptat Shpend, şi nici altceva nu făcu.

Ia uite, ia uite, îşi zise iar, când văzu că necunoscutul nu numai că nu s-a speriat, dar i-a făcut şi un semn amical şoferului. După câte se părea, urmăritul era altcineva.

Privi înapoi. Pe urmă în stânga şi-n dreapta. Strada era la fel de pustie. Doar dacă nu m-ar urmări pe mine, îşi spuse. Nu simţea nici un fel de teamă. Gândul că mergea să se întâlnească cu un spirit îl liniştea. Oricum, pe el n-o să-l puteţi urmări în vecii vecilor.

Grăbi din nou paşii, fără să ştie nici el de ce. Gaz-ul

acceleră brusc şi se îndepărtă.

Shpend îi urmări o bucată de vreme luminiţele roşii din spate, care se reflectau pe asfalt ca nişte pete de sânge.

Când maşina dispăru, privi din nou în direcţia bărbatului necunoscut. Era la câţiva paşi înaintea lui, pe celălalt trotuar. Vreme de o clipă, cât un felinar îi lumină profilul, îl recunoscu pe şeful Securităţii raionului. A, uite cum era treaba, îşi zise. Obosiţi de atâta muncă, tovarăşii se întorc acasă. Prin zloată, ca muritorii de rând...

Fiecare cu treaba lui, gândi apoi. El, Shpend Guraziu, inginer constructor, absolvent al Universităţii din Tirana cu rezultate strălucite, stăpânind două limbi străine, cu două participări la congresul naţional al progresului tehnic şi membru al colegiului de redacţie al revistei *Ştiinţa construcţiei,* se îndrepta probabil spre cea mai neobişnuită şedinţă din tot lagărul socialist, o şedinţă de spiritism.

Silueta individului cu palton negru se pierdea treptat în întuneric. Uite, aşa va ieşi încetul cu încetul din viaţa lui. Cu dosarele lui secrete cu tot, cu micile lui enigme scoase parcă dintr-o carte pentru copii: ce ştim despre ăla, ce nu ştim, ce bănuim, ce nu bănuim.

În timpul acesta, el se îndrepta spre una dintre întâlnirile cele mai misterioase din lume. Securistul-şef al oraşului mergea pe aceeaşi stradă cu el, dar Shpend Guraziu ştia că tremurul nu i se datora lui.

Se simţea fericit. Avea şi el secretul lui. O lume superioară, inaccesibilă lor. Acolo, ei nu mai aveau nici o putere. Aşa cum i se întâmplase în adolescenţă, când se visa zburând, în timp ce duşmanii rămâneau în urma lui, pe pământ şi-l priveau uimiţi cum se înalţă.

Recunoştinţa pentru Skender şi Nikolla îi încălzea inima. Fuseseră primii care-l adoptaseră, în martie anul trecut, atunci când se trezise singur în oraşul acela de provincie, cu geanta de voiaj în mână, buimac ca orice nou-venit din capitală, întrebându-se dacă trimiterea lui acolo se datorează unei mişcări de rotaţie a cadrelor sau are un alt motiv, subteran, pe care nu-l va cunoaşte poate niciodată. Când aflaseră că nu are pe nimeni aici, cei doi încercaseră să şi-l

apropie şi mai mult. Invitaţiile la cină, jocul de cărţi până la miezul nopţii, discuţiile interminabile despre orice şi oricine au devenit singurele lui distracţii în plictiseala aceea generală. Şi, peste toate acestea, cuvintele lui Skender „eşti îndrăgostit, adică atins de aripa îngerului” –, urmate de invitaţia neobiş-nuită de a veni acolo îl făceau să zboare de fericire.

Merg la o şedinţă de spiritism, repeta întruna, ca şi când sensul întreg al acestor cuvinte n-ar fi ajuns încă în conştiinţa lui. În atmosfera aceasta uscată, plină de şedinţe plicticoase, de discursuri, aplauze şi lozinci goale: să mergem cu braţele pline de realizări la congresul al şaptelea, la plenara a patra, la cutare aniversare etc., el mergea să întâlnească un spirit.

Pierduseră legătura cu cerul şi nu erau conştienţi de asta. Se obişnuiau zi de zi cu deşertul, până în momentul în care aveau să capete convingerea că nu există altceva pe lume decât deşert şi iar deşert. Dar lui destinul îi rezervase o cale de salvare, o rază spre cer. Gândul că va recâştiga tot ceea ce pierduse ani şi ani îl făcea să uite de meschinăria vieţii.

Urcă două câte două treptele luminate slab de un bec aprins la etajul al doilea. Rămase un minut la uşa apartamen-tului, îşi trecu degetele prin păr, se scutură de apă şi, după ce respiră adânc, apăsă butonul soneriei.

Erau toţi acolo: Skender, Nikolla, gazdele lor, o doamnă cu un chip posomorât, brăzdat de ridurile datorate plictiselii, un bărbat necunoscut. Shpend spuse „bună seara” şi dădu din cap, neştiind dacă trebuie sau nu să se prezinte fiecăruia. Din fericire, Skender îl văzu şi-i făcu semn să se aşeze pe scaunul de lângă el. După ce luă loc, tot el îi făcu un semn din ochi care voia să spună: totul e OK.

Era o cameră obişnuită, la fel ca mii de alte sufragerii de bloc. O sofa destul de veche, două fotolii comode, o bibliotecă cu vitrină, pe rafturile căreia se aflau primele patru volume din opera Conducătorului. La ferestre, draperii albe. Nici un semn că acolo avea să se petreacă ceva neobişnuit.

— Vreţi să beţi ceva? îl întrebă femeia care-i deschisese uşa.

Fură reluate discuţiile întrerupte la venirea lui. Se vorbea calm şi aşezat, ca în biserică. Surprins, de parcă ar fi aterizat

într-o altă lume, Shpend prinse din zbor cuvântul „doamnă”, pe care bărbatul necunoscut i-l adresase uneia dintre femei.

— Îl aşteptăm pe medium, îi şopti Skender. De regulă, el vine ultimul.

Shpend nu îndrăznea să întrebe nimic. Avea o singură dorinţă, să le mulţumească şi să-şi arate recunoştinţa faţă de ei. O clipă îi trecu prin cap că mediumul s-ar putea să nu mai vină.

Când se auzi soneria, pe chipurile tuturor se văzu că fiecare avusese aceeaşi îndoială ca şi el.

Mediumul îi salută rapid pe toţi. Apoi, fără să privească pe nimeni, exclamă: Ce urât e afară!

O bucată de vreme continuară să discute ca până atunci, doi câte doi. Shpend pierdu noţiunea timpului. Avea momente când credea că uitaseră de ce se aflau acolo, ori, mai rău, că se răzgândiseră şi nu vor mai ţine şedinţa de spiritism.

Când gazda trase draperiile (geamurile ude de ploaie n-ar fi permis nici celui mai bun agent, chiar dotat cu binoclu, să le vadă chipurile), deci, când trase draperiile şi puse pe masă cele două sfeşnice de bronz, cu lumânări, Shpend simţi, în afară de tremurul de care nu putea scăpa, şi un sentiment ciudat. Cu sfeşnice, cu lumânări, îşi spuse. Poate că la ora aceea şeful Securităţii se strecura încă prin zloată.

Mediumul făcu un semn spre lampa electrică. Acum, zise gazda. Desigur.

Rupse câteva beţe de chibrit până ce reuşi, cu degete care-i tremurau, să aprindă lumânările. Acum vom arde siguranţele, spuse aproape în şoaptă, privind spre Shpend, singurul novice din grup. Încet de tot, Skender îi destăinui că, încă de la început, se luau toate măsurile posibile, aşa încât, dacă se vor trezi cu poliţia pe cap, să poată justifica folosirea lumânărilor.

Întunericul îi învălui fără milă, brutal ca o lovitură, până ce din sânul lui se ivi o parte din lumina pierdută. Dar era o lumină străină şi tremurătoare. Nu avea nimic de-a face cu strălucirea de mai-nainte, izvorâtă din turbinele hidrocen-tralelor „Marx” şi „Engels” din nordul ţării, ale termocentralei de la Fier, ale centralei „Lenin” din capitală şi ale celorlalte zeci de centrale din ţară. În lumina lor se ghiceau

mitinguri solemne, aniversări şi inaugurări oficiate de membrii guvernului, buchete de trandafiri şi reportaje înduioşătoare ale reporterilor TV.

Flăcăruia lumânărilor pâlpâia anemic. N-am vrut să vă eclipsăm lumina, domnule anchetator, îşi spuse Shpend Guraziu. Cu luminiţa noastră veche, din bătrâni, încercăm să ne mângâiem sufletele. Atât şi nimic mai mult.

În jurul lui auzi din nou vorbindu-se în şoaptă şi cuvintele „doamnă Greblleshi” şi „domnule Rrokaj”. Vorbeau, pare-se, despre spiritul celui pe care voiau să-l evoce, dar Shpend era atât de uluit, încât cu greu se putea concentra. Prinse numai cuvintele „manuscrisele dispărutei care aveau probabil legătură cu mortul. Mai pricepu şi că era a doua oară când îl chemau, pentru că prima oară nu primiseră răspunsul pe care-l doreau.

— Sunteţi gata? întrebă mediumul. Avea o voce baritonală, plină.

— Şi acum concentraţi-vă puternic asupra celui care trebuie să vină. Şi, orice ar fi, nu mă-ntrerupeţi.

Îşi plecă apoi privirea spre flacăra lumânării, iar respiraţia i se acceleră. Ceilalţi, după cum se părea, făceau la fel. Shpend avu senzaţia că o să-l podidească plânsul, dar îşi reveni imediat. Se cutremură auzind glasul mediumului. Nu semăna deloc cu cel dinainte. Avea o vibraţie ciudată, ceva ameninţător. Adrian, tu eşti acolo. Vorbeşte-le celor dragi. Ei îţi cer iertare că te deranjează într-o noapte ca asta... Vor un semn din partea ta... Am dat toate semnele... Adunaţi-vă, acum văd clar. Ce s-a întâmplat în treisprezece mai?... Nu mă-ntrebaţi... Nu mă-ntrebaţi despre noaptea aceea... E mereu prea devreme sau prea târziu... E altceva... E altfel... Şi manuscrisele?... O, nu... Cuvinte de neînţeles... Sunt numai resturi... Unei mâini... Nimic altceva... Simt că te grăbeşti. Nu mai poţi sta?

— S-a dus.

Shpend Guraziu se cutremură. Vocea mediumului era din nou schimbată.

— Ce a fost? întrebă una dintre femei.

Mediumul o fixă cu privirea.

— Eu nu ştiu nimic. Voi n-aţi auzit?

— Am auzit cum l-aţi întrebat despre noaptea de treisprezece mai şi răspunsul lui. Dar totul a fost foarte tulbure.

— Eu nu ştiu nimic, repetă mediumul. Nu-mi amintesc nimic.

Obosit, privi dojenitor în jur, ca şi când ar fi vrut să le spună: de câte ori trebuie să vă explic că ceea ce aţi auzit n-a fost vocea mea, ci a celui care a vorbit prin mine.

Shpend ştia deja. Acesta a fost primul lucru pe care-l aflase despre spiritism.

Gazda se duse la bucătărie să pună cafeaua pe foc. Ce bine că nu se gândeşte nimeni să repare siguranţele, îşi zise Shpend. Ar fi fost insuportabilă revenirea luminii hidrocen-tralelor.

Gazda se întoarse cu cafelele. Chipul mediumului era încă palid. Mâna cu ceaşca îi tremura uşor.

Discuţia a continuat aproape în şoaptă, la lumina lumânărilor. Shpend auzi de câteva ori cuvântul „manuscrise”, însoţit de fiecare dată de un oftat adânc.

*

Plecară unul după altul, la fel cum veniseră. Afară, fulguiala se oprise. Bătea doar un vând rece, iar Shpend îşi ridică din nou gulerul paltonului.

Se opri în faţa teatrului. Pe panou nu se afla nici un afiş nou. Cele vechi fuseseră sfâşiate de vânt, şi el se dădu mai aproape ca să descopere vreun nume sau vreun orar al spectacolelor. În realitate, căuta doar numele Suzanei. Dar pe zdrenţele de hârtie fluturate de vânt nu se putea citi nimic.

Simţi cum îl cuprinde un val de tristeţe. Dar de data asta era ceva diferit. Ceva mai mult şi, în acelaşi timp, ceva mai puţin. Întâlnirea cu spiritul, îşi zise. Poate că de azi înainte totul avea să fie altfel.

Camera în care locuia era îngheţată. Băgă în priză reşoul meşterit chiar de el, apoi rămase cu ochii ţintă pe tăietura din ziar pe care o avea lipită pe perete, deasupra patului. Era fotografia Suzanei, râzând, sub un titlu cu majuscule: *Cât de*

curând, Pescăruşul *lui Cehov la noi în oraş. Suzana Kraja în rolul principal. Interviu cu actriţa.*

Valul de tristeţe îl sufocă din nou. Era ca o negură lipicioasă, care voia să absoarbă totul, pe Suzana, pe el însuşi, sau chiar pe amândoi.

Îşi imagină pentru a suta, pentru a mia oară chiar sosirea ei în camera rece. Îmbrăţişarea tăcută, apoi vorbele pe care n-ar fi vrut să i le spună, dar le rostise totuşi: de ce-mi pari atât de abulică? Trupul ei alb şi părul greu, acoperind perna şi răscolindu-i imaginaţia. A doua lor apropiere, ca prin somn, grăbită din pricina timpului care-i zorea şi pe care şi-o amintea perfect. Prima însă parcă nici nu fusese.

Dar nu era vorba numai de asta. Încă de la început, între ei existase mereu ceva ce nu mergea. Nu eşti tu, îi spusese ea, imediat după primul sărut, în scara întunecoasă a blocului. Iar când el o întrebase ce voise să spună cu cuvintele acelea, ea îl refuzase: „Mi-e greu să-ţi explic”. El o sărutase din nou şi-i ceruse iar, cu blândeţe, un răspuns. Vorbele ei fuseseră însă foarte vagi. M-ai găsit într-un moment de răscruce, îi mărturisise. Ai probleme cu soţul? O, nu, dimpotrivă.

Reușise cu greu să înţeleagă ceva. Incertitudinea din jurul dramei lui Cehov o bulversase complet. Aprobarea fusese dată cu greu. Ceea ce făcea ca totul să plutească în necunoscut. Iar el profita de asta. În vreme ce ea era copleşită, o pradă uşoară... La fel ca pescăruşul din piesă, îşi spusese el mai târziu.

Pentru asta eşti aşa debusolată, încât îmi vine să te iau de umeri, să-ţi spun: Trezeşte-te, cel puţin ştii cu cine te săruţi?

Ea a râs. Iar când râdea, părul îi emana un parfum aparte. Dar şi tu ai ceva ciudat, îi spusese apoi. Adică? Spune-mi, te rog. Numele ăsta, Shpend, pe care nu l-am mai întâlnit de mult. Ca în romanele anilor treizeci. O să plec acum, s-a făcut târziu. Sună-mă la teatru. Stai să te mai îmbrăţişez o dată, îi spusese el. Iar ea: Nu, iubitule, e târziu. Înţelege-mă.

Dacă n-ar fi fost cuvântul „iubitule”, scos parcă din vechile poveşti de dragoste, care se termină cu despărţiri lungi, sau cu o boală nemiloasă şi cu două morminte vegheate de sălcii plângătoare, toate acestea i s-ar fi părut o toană de actriţă

plictisită.

La telefon, în cele câteva rânduri când reuşise s-o prindă, îi arătase aceeaşi indiferenţă care-l deranjase de la început. Până-n ziua în care îi auzise hohotele de plâns. Era o deznădejde totală, de sfârşit de lume. Disperare şi nelinişte. El încercase s-o consoleze, dar ea repeta întruna: nu, nu, totul s-a terminat.

Nu-şi imaginase vreodată că el, inginer constructor, avea să sufere poate mai mult la suspendarea unei drame decât interpreţii înşişi.

S-a făcut târziu, iubitule... Geamurile erau îngheţate, încercă să privească cerul. Gândul îi zbură iar la Suzana, apoi îşi aminti încă o dată cum tremura ceaşca de cafea în mâinile mediumului. Pentru o clipă îi trecu prin cap că flacăra lumânării şi nestatornicia femeii au aceleaşi origini. Iar între ele şi spiritul ce se pierduse în bezna nopţii era o legătură misterioasă.

În acest caz eşti neputincios, gândi el. Cuvintele îi erau adresate omului cu palton negru. Aici, pe pământ, poţi face ce vrei. Dar cerului n-ai ce-i face.

ȘASE

Vineri dimineaţă, îndată ce coborî din maşină şi deschise poarta de fier, Arian Vogli simţi că sosise prima „recoltă". Întregul sediu părea ocupat de spirite.

De pe scaun, din spatele biroului, își întâmpină adjunctul cu un zâmbet larg, diferit de cel obișnuit.

— Tovarăşe-şef, zise acesta încet. Azi-dimineaţă, în zori...

— Ştiu, îl întrerupse Arian Vogli. Aduceţi-mi-le imediat.

Privi cu mult drag, aproape cu duioşie, micile casete în care se aflau benzile magnetice de care depindea de aici înainte destinul lui. Își imaginase de câteva ori toată neliniștea cu care predecesorul lui din B., un om luat direct de la coada vacii, îi adusese primele înregistrări, în urmă cu doisprezece sau cincisprezece ani. Nişte voci străine, greu de înţeles, ţâşnind brutal de pe banda misterioasă.

Deşi şcolit şi priceput deja în asemenea treburi, se simţea la fel de emoţionat ca şi fostul lui şef. Noile instrumente de ascultat semănau cu vechiturile celuilalt pe cât ar fi putut semăna puştile cu cremene cu armele moderne. Urechile statului, întinerite ca după o operaţie chirurgicală, erau de zece, chiar de douăzeci de ori mai sensibile decât cele vechi. În plus, toată armata aceea de microfoane fusese „plantată" de el.

Se aflau acolo cele de la biroul spaţiului locativ, de la coada la lapte, din sala de repetiţii a teatrului, din apartamentele cartierului nr. 13, de la berăria Centrală, de la barul Liria, de la CEC unde erau distribuite pensiile. Şi încă nu fuseseră adunate toate. Iar „prinţii", categoria perfectă, nu fuseseră puşi în funcţiune. Arian Vogli simţi cum un val de căldură, apoi unul rece îl străbat de sus şi până jos.

În timpul scurtei probe menite să verifice calitatea înregistrării, adjunctul care îi adusese casetele se simţise vinovat de faptul că cea mai mare parte a benzilor conţineau lungi înregistrări inutile. Zgomotele oraşului, claxoane de camion, scârţâit de uşi şi când şi când fraze banale, se

succedau unul după altul. Liniştit, aproape zâmbitor, Arian Vogli observa nerăbdarea cu care adjunctul său aştepta momentele „bune” din înregistrări. Erau pregătiţi să suporte cu calm dezamăgirea produsă de materialul brut, asemănător unei grămezi de pământ şi bolovani din care, după prelucrare, avea să apară metalul preţios. Iar acesta, după ce va fi din nou mărunţit şi cernut, va da la iveală un pumn de nestemate. Spre deosebire de înaintaşii lor, ei ştiau toate aceste lucruri, ceea ce nu-l împiedica pe adjunct să înjure printre dinţi, până când şeful îi făcu semn să întrerupă derularea.

— Destul, Naum. Ştii cum e cu asta? La fel ca în restauran-tele alea scumpe, unde i se arată clientului peştele sau vinul din care va fi servit. Gata, acum ia-le şi du-te să le prelucraţi. Peste două-trei ore poate veniţi cu ceva concret.

După ce subalternii ieşiră, în loc să se aşeze pe scaun, Arian Vogli începu să se plimbe prin birou. Nu se putea concentra deloc. În clădirea imensă, cu două etaje, stăruia aceeaşi atmosferă de dimineaţă. Pe coridoare, oamenii nu numai că vorbeau aproape în şoaptă, dar în privirea lor apăruse ceva nou. Deşi nu călcase vreodată în vreo biserică, Arian Vogli îşi imagină că credincioşii aveau în ochi aceeaşi expresie misterioasă.

După două ore, când se prezentară din nou, pe chipurile lor apăruse un amestec de bucurie şi disperare care-l uimi. În clipa în care casetofonul porni, mâna lui Arian Vogli căută în grabă pachetul cu ţigări. Îşi aprinseră şi ceilalţi ţigările, ca şi când vocile de pe bandă s-ar fi auzit mai bine aşa, prin norul de fum. Rămaseră tăcuţi o oră întreagă, cu ochii mijiţi, încercând să nu scape nimic. Era acolo toată rumoarea *neagră* pe care ei o ştiau deja, numai că mult mai puternică. Înjurături pe faţă la adresa statului, acuze pentru sărăcie, pentru interzicerea religiei, pentru întreruperea curentului, împotriva Securităţii, văicăreli, ură, ocări printre dinţi, vorbe grele.

Chipul şefului era din ce în ce mai posomorât. Avea acolo de toate: certuri casnice, boli, muzică de dans la aniversări, şoapte de dragoste, un corb aşteptat cu nerăbdare să vină...

A fost prima dată când şeful a făcut semn să se dea *replay,* ca să audă încă o dată partea aceea. Ascultă de două ori

discuţia în care era vorba despre corb, în vreme ce subalternii îl priveau cu acea admiraţie pe care i-o arătau în situaţiile în care erau în joc secrete numai de el ştiute.

Într-adevăr, despre corbul acela nimeni nu ştia mai multe decât el. Avea chiar un ordin special: ori de câte ori va da peste o discuţie sau aluzie la proverbul cu „corbul orb" să caşte ochii cât putea de tare. Enigmele celor de la centru, îşi spuse. Nu-ţi poţi imagina un centru fără enigme.

Un geamăt de femeie îi atrase atenţia. Dar nu era ea... Adjunctul, cu o faţă spăşită, vru să se dezvinovăţească pentru secvenţa aceea, dar chipul şefului rămase impenetrabil. Dăduse dispoziţie să nu se piardă vremea cu relaţiile conjugale, cum se procedase din belşug în trecut, când urmele masturbării rămăseseră desenate pe covor după ascultarea benzilor.

În apartamentul Edlirei nu se instalase încă microfonul, pentru că-i dăduse de înţeles adjunctului că se va ocupa chiar el de această treabă. Un sentiment cald, ce-l străbătea din cap până-n picioare, îl încerca ori de câte ori se gândea la ea. O să vină o noapte, porumbiţa mea, repetă în gând cuvintele unui cântec vechi. Să te ascult, să te sărut şi să plec...

— Asta e ultima bandă, îi spuse adjunctul.

Îndată ce auzi primele cuvinte, şeful pricepu de ce fusese lăsată la urmă. Fruntea i se încreţi din pricina concentrării. Uite, asta e o chestie care merită toţi banii, îşi spuse. Erau calomnii la adresa membrilor Biroului Politic şi chiar a doctrinei. Cea mai cumplită situaţie din câte puteau fi. Cea mai periculoasă.

Privirea şefului o întâlni pe cea a adjunctului. Expresia de satisfacţie de mai-nainte lăsase locul unei mari uimiri, proprie omului care descoperă brusc că a făcut o boacănă, în ochii celuilalt se putea citi, odată cu un imens regret pentru ceea ce descoperise, şi un mare semn de întrebare: vom face o treabă ca lumea sau doar ne vom preface?

— Gata, destul, zise Arian Vogli şi se ridică de la masă. Nu era clar la ce se referise: la înregistrare, deşi n-o ascultase în întregime, la expresia de prostănac a adjunctului sau la amândouă.

Pe când celălalt ieşea din încăpere, Arian Vogli, care se apropiase între timp de fereastră, îi aruncă peste umăr:

— Auzi, toate benzile să fie încuiate în seif. Şi să nu se apropie nimeni de ele.

— Da, să trăiţi, şefule, răspunse celălalt.

Nimeni, repetă în gând Arian Vogli când uşa se închise în urma adjunctului. Nimeni şi niciodată.

Brusc, avu senzaţia că ultimele două cuvinte, care-l făceau să se deosebească de muritorii de rând, îi conferă o aură de pericol şi mister.

Îi asculta pe toţi... Gândul acesta i se întrupa încetul cu încetul, în toată goliciunea şi amploarea lui. I se strecura prin trup şi prin creier, îi făcea tâmplele să-i bubuie de o senzaţie nouă, ameţitoare, de triumf şi moarte.

Îi asculta... Mai mult decât atât, ceea ce făcea el era o incursiune în zona interzisă a vieţii. De jos, din haos, vuietul cumplit al omenirii ajungea până la el.

Ascult, îşi spuse din nou, ca pentru a sorbi până la fund sensul ascuns al cuvântului. Vocile celor prăbuşiţi, ce nu trebuiau auzite de nimeni, ieşeau din cotloane întunecate la lumina zilei. Oare vechii demoni au avut mai multă putere şi mai mult mister decât el?

Asculta ceea ce era de neascultat. Vechi blesteme, folosite acum din ce în ce mai rar, urcau spre el din anii copilăriei, alături de o teamă tulbure. Înghiţi-te-ar pământul!

Destul, îşi zise şi, pentru a-şi muta gândul de la ele, începu să deschidă brutal sertarele biroului. Când dădu de anunţul şedinţei cu colaboratorii nemulţumiţi din oraş, i se păru că tocmai pe acela îl căuta.

Că agenţii „urechişti” din oraş (urechile partidului, cum îi apreciase Conducătorul la o şedinţă secretă) aveau să fie nemulţumiţi după sosirea noilor microfoane era un lucru la care se aşteptaseră. Dar ca această nemulţumire să ia proporţiile unui adevărat uragan era o surpriză pentru Arian Vogli.

Crezuse că nemulţumirea lor n-avea să depăşească limitele vociferărilor deja cunoscute ale veteranilor, cărora li se părea că nu mai erau apreciaţi suficient din cauza tinerilor ofiţeri cu

şcoală.

Asemenea tunetului de dinaintea furtunii, supărarea „urechiştilor” dăduse semne cu ceva timp înainte. La început, şeful Securităţii fusese uluit de amploarea protestului. Rapoartele cu discuţiile ascultate erau mai „umflate” ca niciodată. În vreme ce-şi storcea mintea să priceapă de unde un asemenea zel, un zâmbet uşor îi apăruse în colțul buzelor. Ori colaboratorii munciseră cu o ardoare nemaiîntâlnită exact în ultimele două săptămâni, ca să demonstreze de ce erau încă în stare să facă bătrânii lupi ai spionatului cu urechea, contrar opiniei care-i considera ieşiţi de mult din uz, ori oamenii înşişi, aflaţi în pragul unei schimbări majore în viaţa lor, schimbare pricinuită de noile microfoane, ce aveau să dea lovitura de graţie şuşotelii zilnice, înjurau şi ocărau, ca să-şi descarce năduful acum, cât încă se mai putea.

Cu acelaşi zâmbet jucăuş, continuă să răsfoiască dosarul. Zelul agenţilor de a scoate în relief nemulţumirea oamenilor împotriva „vocilor” se vedea imediat. Şi se mai vedea speranţa lor că toată această supărare va face ca instalarea blestema-telor de microfoane să eşueze.

Era clar că cei mai mulţi dintre ei încercau să tragă spuza pe turta lor, adică să folosească nemulţumirea populaţiei în sprijinul lor şi al meseriei lor.

Îi folosiseră cât îi folosiseră, iar acum îi aruncau ca pe nişte lămâi stoarse de zeamă. În vreme ce oamenii obişnuiţi mergeau la concert, la teatru sau la petreceri, ascultau muzică şi cuvinte de dragoste: te iubesc, scumpule, sunt a ta etc. etc. urechile lor nu auzeau decât ocări şi vorbe grele. Dar nu regretau nimic, las’ să se bucure alţii de viaţă, să exulte şi să se emoţioneze în sălile de concert, pentru că ei, „urechiştii”, se sacrificau bucuroşi pe altarul cauzei. Căci nu numai urechile, ci şi creierul, întreaga lor fiinţă începuse să se contamineze de mizerie, să se obişnuiască cu ea ca şi drogaţii cu doza zilnică, acceptând toate acestea în numele unei idei măreţe. Şi nu cereau în schimb decât un pic de recunoştinţă. Pe bună dreptate, nu meritau să fie subestimaţi astfel din cauza câtorva microfoane de doi bani.

Nemulţumirea cauzată de „voci” apărea în fiecare notă

informativă. În afară de ocările banale, „instrumente reci”, „invenţia diavolului” ş.a., în textele lor se găseau şi unele cugetări filozofice greu de crezut c-ar fi putut fi emanate de creierul lor.

Într-o notă scria că, dacă avioanele îşi au strămoşul în covorul zburător, iar televiziunea în oglinda fermecată, ce te poate transporta în orice colţ al lumii, blestematele „voci” veneau din lumea fantasmelor, a ocultismului, a magiei negre, a spiritismului şi a altor manifestări de obscurantism medieval.

Ia te uită, ia te uită, îşi spuse Arian Vogli în vreme ce sublinia expresiile „lămâi stoarse de zeamă” şi „instrumente reci”. Apoi, lângă prima adăugă un mare semn de întrebare, iar lângă a doua scrise „mai important este omul”.

Totuşi, îşi dădu seama că pentru şedinţa cu informatorii „urechişti” ar fi trebuit să se pregătească mai serios.

*

Şedinţa a avut loc sâmbătă seara, târziu. Participanţii intrau unul câte unul pe uşiţa din spatele curţii, cu gulerul ridicat, unii dintre ei purtând ochelari fumurii, pentru a nu fi recunoscuţi. Deşi aceste măsuri de precauţie nu erau necesare, deoarece mulţi dintre ei erau deja la pensie şi, pentru a nu le ofensa orgoliul, convocarea recomandase vigilenţă sporită în timpul deplasării prin oraş. Cu două zile în urmă, analizând lista lor, adjunctul îi spusese şefului că, din fericire, „crema” informatorilor, cei care protestaseră cel mai vehement împotriva „vocilor” erau veterani, aşa că strângerea lor într-o sală, acţiune care de regulă nu era recomandată în asemenea situaţii, de data aceasta nu constituia o problemă. Erau prezenţi acolo realmente cei mai buni, unul mai valoros decât altul, fiecare dintre ei cu realizări fabuloase, intrate deja în legendă. În primul rând luase loc Sulo Gabrani, care surzise ascultându-i pe aviatori acolo unde aceştia se simţeau cel mai în siguranţă, lângă avionul cu motorul pornit. Lângă el era Tod Zallherri, cel care acceptase să fie îngropat împreună cu victima aflată încă în viaţă pentru a surprinde, odată cu ultima suflare, un cât de mic secret. Veneau apoi la rând

ascultă-torii-de-şoapte de la şaizeci, optzeci sau chiar o sută zece paşi distanţă, cei care descifrau bâiguiala fonfilor, a bâlbâiţilor, a celor cu periuţa de dinţi în gură, care „traduceau” gemetele, oftatul bărbatului în braţele iubitei, bolboroselile bolnavilor sau ale detinuților ce nu conteneau să înjure statul etc. etc.

Cu un pic de întârziere, aşa cum se cuvine din partea unei celebrităţi, veni şi se aşeză în faţă de tot Lef Ramabaja, mândria „urechiştilor” nu numai din oraşul B., ci şi din toată Albania, ba chiar din tot lagărul socialist, devenit faimos pentru că fusese singurul care acceptase să i se scoată ochii pentru a i se ascuți auzul.

Oricât ar fi încercat să-şi păstreze cumpătul, Arian Vogli simţi cum emoţia, care-l făcuse să păşească destul de nesigur în vreme ce se îndrepta spre prezidiu, i se transmisese în voce imediat ce luă cuvântul. Dar ceea ce se întâmplă în sală, mişcarea plină de nervozitate pe care o au oamenii atunci când sunt surprinşi de o detunătură sau de un ţipăt neaşteptat, îl ului de-a binelea. Nu-i trebui decât o secundă ca să înţeleagă că, pentru urechile lor obişnuite să distingă cele mai anemice şoapte, vorbele lui bubuiseră teribil de tare.

Coborî glasul o dată, apoi încă o dată, până când înţelese că între el şi sală se stabilise un soi de armonie. Îşi începu cuvântul intrând direct în subiect: conducerea Partidului, chiar şeful cel mare, cunoştea nemulţumirea lor provocată de amplasarea „vocilor”. Aţi interpretat asta ca pe o ofensă vizavi de persoana voastră, continuă el, ca pe o subapreciere sau neîncredere faţă de realizările voastre profesionale. Şi uite că, din însărcinarea ministrului nostru, care a transmis un mesaj de sus, de foarte sus, sunt împuternicit să vă spun că voi îi sunteţi mai necesari ca niciodată Partidului.

Le spuse apoi că ei sunt cei care au făcut zid în jurul Partidului în cele mai grele momente ale sale.

În timp ce vorbea, observă că cei mai mulţi dintre ei nu-l priveau în ochi. Chiar şi modul cum ascultau, cu capul puţin într-o parte şi privirea îndreptată în afară, nu era cel normal. Trebuie că asta e poziţia obişnuită în timpul serviciului, îşi zise, încercând să nu-şi piardă ideea.

După ce vorbi pe scurt despre tradiţia ascultatului în Albania, venind tocmai din antichitatea iliră un film despre Caligula, în care statuile aveau nişte orificii speciale pentru spionat, îi dăduse ideea Arian Vogli se întoarse din nou la afirmaţia anterioară că între urechile lor vigilente și instrumentele acelea fără viaţă nu se putea face nici o comparaţie. Vorbi despre ele cu ironie, aproape dispreţuitor, mirându-se și el cum de putuseră să creadă niște oameni serioși ca ei că aveau să fie aruncaţi la coş ca niște lămâi stoarse de zeamă!

Chipurile celor din sală, până în acel moment încruntate, se luminară brusc. Înfierbântat, le explică cum că instrumentele acelea fără suflet vor fi amplasate acolo unde Partidul nu-şi permisese niciodată să folosească elementul uman: în gropi de gunoi, în WC-uri şi naiba mai ştie pe unde. Deci nu pentru a vă ofensa pe voi, ci, dimpotrivă, pentru a vă proteja demnitatea, Partidul le adusese de la capătul lumii. Aplauzele, în așteptarea cărora se întrerupse câteva secunde, izbucniră imediat și-i acoperiră ultimele cuvinte: Voi sunteţi de o mie de ori mai valoroși decât ele!

Respiră uşurat şi doar atunci simţi că fruntea îi era acoperită de sudoare. Își încheie discursul în grabă, încercând să acopere goliciunea frazelor cu o voce bubuitoare: Sunteţi mândria Partidului, comoara lui nepreţuită. Duşmanii, chiar din groapa istoriei, continuă să ne împroaşte cu noroi. Dar voi coborâţi acolo şi ne aduceţi vorbele lor. Voi sunteti temelia acestui stat.

— Superb discurs, îi zise adjunctul, care-l aştepta în uşa biroului. Capodoperă, nu alta. Mai am o veste bună. Au sunat de la cabinetul ministrului. Problema de la teatru pare să se rezolve.

— Uau, într-adevăr? făcu Arian Vogli, iar chipul i se lumină de fericire.

Când se aşeză la masa de lucru, zâmbetul îi mai stăruia încă pe faţă. Îşi sprijini fruntea în palme şi închise ochii, în ultimul timp simţea nevoia unor momente de linişte ca acesta. Îşi imagină afişele spectacolului dominând strada principală. Nu moţăi astfel mai mult de trei-patru minute, dar răstimpul

acesta a fost suficient pentru ca pe afişe cuvântul „corb” să înlocuiască „pescăruşul”. Clătină din cap şi, deşi îşi revenise, nu reuşi să scape de teama din vis. „Corbul orb”, repetă de câteva ori în gând. Teama îi reveni când înţelese că nu ştia ce-l împinge să analizeze toate variantele legate de această expresie.

ŞAPTE

În vreme ce se grăbea să depăşească Piaţa Republicii, Shpend Guraziu avu impresia că în faţa afişelor de la teatru se strânsese un grup neobişnuit de mare de trecători, înainte de a se apropia, închise o clipă ochii, ca omul care ar vrea ca visul să nu se risipească atât de repede. Când fu mai aproape, zări afişele cunoscute, albastre, cu o pată albă în mijloc. Murmură de câteva ori cu teamă cuvântul „pescăruş”, ca pe o rugăciune, până ce el se ivi într-adevăr în mijlocul afişului, tremurător la început, ca o aripă de ceaţă, apoi clar ca un semn divin: PESCĂRUŞUL.

Păşind întins se apropie de afişe. Era într-adevăr aşa, iar dedesubt mai scria „premieră”, cu numele regizorului şi ale actorilor, iar jos de tot programul: sâmbătă, duminică, miercuri şi joi, de la 19.30.

Se uită în jur şi observă că oamenii îşi căutau privirea unul-altuia. În aceeaşi clipă simţi dorinţa de a-şi împărţi bucuria cu ceilalţi, de a exclama, de exemplu, „ce minune!”, şi tot atunci ar fi vrut să le spună: împrăştiaţi-vă, nu vă arătaţi aşa deschis satisfacţia.

Se îndepărtă cu paşi energici, convins că o manifestare de bucurie a oamenilor în faţa afişelor nu avea să facă decât rău.

Numai să nu-l interzică din nou, Doamne, îşi spuse. Ardea de nerăbdare să ajungă la birou să le spună şi celorlalţi, şi totuşi paşii îl purtară spre poştă, acolo unde se afla singura cabină telefonică din oraş. Cu degetele tremurându-i formă numărul teatrului. Aş putea vorbi cu Suzana Kraja? E la repetiţie? A, sigur... Aşteptaţi, rosti vocea de la capătul celălalt al firului. Sunteţi cineva din familie? Aşteptaţi, e la o cafea la bufet. O chem.

Ea avea o agitaţie neobişnuită în glas, de parcă ar fi alergat la telefon. Sunt Shpend, zise el, inginerul Shpend Guraziu, am văzut afişele şi am vrut să vă felicit. Mă mai ţineţi minte? Sper că nu m-aţi uitat?

A, da. Dumneavoastră sunteţi, răspunse vocea de femeie. Printre gâfâituri i se ghicea o notă de bună dispoziţie. Fireşte că nu v-am uitat. Dar a trecut destulă vreme de atunci.

Din ziua în care v-a fost interzis spectacolul, spuse el, simţindu-şi pieptul apăsat de o mare greutate. Atunci mi-aţi promis că, dacă spectacolul va fi aprobat...

Aşa? V-am promis eu asta? Aveţi dreptate, cu siguranţă că v-am promis.

Shpend se miră şi el de ideea care-i venise. Vreau nespus de mult să vă văd, Suzana. Din seara când ne-am cunoscut nu mă gândesc decât la dumneavoastră, înţelegeţi?

Şi din nou râsul şi respiraţia ei precipitată, într-o combinaţie care lui i se păru extraordinară. Gândul că rolul „pescăruşului” avea să-i dea un ascendent permanent asupra lui i se părea minunat.

Cred că o să veniţi să ne întâlnim, cum mi-aţi promis, într-o după-amiază, înainte de repetiţie, între patru şi şase.

Aşteptă crispat răspunsul ei.

Vreau să vin, se auzi de la capătul firului. Dar dumneavoastră ştiţi că, înainte de premieră, zilele şi orele de repetiţie se schimbă mereu...

Atunci, eu am să vă aştept în fiecare zi între patru şi şase în apartamentul pe care-l ştiţi de pe strada Vrana Konti. Mă auziţi, Suzana? Am să vă aştept în fiecare zi.

Chiar aşa? Glasul femeii deveni mai blând la auzul ultimei lui promisiuni.

Iubitule, zise ea în şoaptă, ca şi când ar fi vorbit doar pentru sine.

Shpend Guraziu ar fi vrut să-i spună o mie de vorbe de dragoste, dar, în locul lor, cu o voce sugrumată şi cu o strângere de inimă ca şi când s-ar fi temut ca ea să nu se răzgândească, repetă numărul blocului şi al apartamentului unde aveau să se întâlnească.

Pe stradă, păşind ca năuc, cuvântul „iubitule”, rostit de ea cu o duioşie pe care n-o mai întâlnise vreodată, îi dădu un sentiment asemănător nesiguranţei. I se adresase lui, fără doar şi poate, şi totuşi părea atât de străină, ca şi când ar fi aparţinut unei alte realităţi.

Deschizând ușa propriului birou, își dădu seama după fețele celorlalți că vestea nu mai era o noutate.

Ei nu numai că ştiau, dar comandaseră şi bilete. Edlira îi spuse că oraşul era în fierbere. Toată lumea comenta. O prietenă de-a ei îi spusese că la teatru mulți plânseseră de bucurie.

— Oamenii văd în asta un semn bun, zise Skender, când Edlira ieşi cu lista pentru bilete în mână. Mai ales după zvonurile despre microfoane.

Shpend Guraziu aprobă din cap, dar mintea îi era în altă parte.

— Skender, tocmai am vorbit cu Suzana, cu „pescăruşul”.

— Mă gândeam eu, zise celălalt şi-şi băgă mâna în buzunar, de unde scoase cheile şi le zornăi cu un gest teatral. Uite-le, când vrei sunt ale tale.

Se aşteptase, pesemne, ca Shpend să se bucure, însă celălalt avea pe chip o expresie vinovată.

— Treaba e că nu mi-a spus când o să vină. Înţelegi şi singur de ce: orare, repetiţii...

— Nici o problemă, răspunse Skender. Apartamentul îl ai oricând la dispoziţie. Ştii că la ora aia mă duc să joc biliard.

Incitat de cele întâmplate, Shpend realiză că vorbeşte mai mult decât ar fi trebuit. E ciudat, îşi zise. La ea, totul e iluzoriu, ceţos, înţelegi? Chiar şi cuvântul acela de dragoste pe care mi l-a spus, „iubitule”, acum aşa îmi pare. Ca şi când mi s-ar fi adresat nu numai mie, ci chiar şi ei, întregii lumi poate. Şi întâlnirea cu ea tot aşa mi se pare: complet ireală.

— Ba mie îmi place aşa, îl întrerupse Skender. Totul în ceaţă, fără nimic precis. Un timp etern. Aş spune chiar dumnezeiesc.

Chiar şi sorocul morţii e la fel, îşi zise Shpend, în ceaţă, imprecis. Dar amintirea părului ei răsfirat pe pernă şi a cefei învăluite într-o aură tremurătoare de mister îl făcu să-şi piardă luciditatea.

Edlira deschise uşa cu o mişcare bruscă.

— Am comandat biletele, zise veselă. Shpend, eşti chemat urgent la biroul de cadre.

— Eu? De ce? se miră el şi, cu o mişcare involuntară,

strânse cu cheia în pumn.

— Nu ştiu. Mi-au spus doar că e urgent.

Shpend Guraziu îşi muşcă buza de jos şi ieşi din birou.

— O, ce minunăţie, spuse Edlira şi se aşeză la birou. Ştii că încă nu-mi vine să cred? Parcă mi-e teamă să nu vină careva să spună: v-aţi bucurat prea devreme, spectacolul s-a anulat din nou.

— Nu se poate, făcu Skender.

— Nu ştiu de ce mi-a devenit atât de dragă piesa asta. Poate pentru că a coincis cu căsătoria mea. A fost primul spectacol adevărat din oraşul ăsta. Cu mare nerăbdare am aşteptat premiera. Şi uite, în locul ei a venit cuvântul acela îngrozitor: interzis.

— Înţeleg foarte bine, Edlira, zise Skender. Dar chestia asta a fost depăşită acum.

— Aşa mi se pare şi mie, o situaţie depăşită. Imposibilul a devenit posibil. Nu ştiu cum să mai spun, e ceva ca o... renaştere.

— Într-un anumit fel aşa şi este, o aprobă Skender.

Îşi îndreptă privirea spre uşă, ca şi când ar fi presimţit că se va deschide.

— Ei? făcură amândoi într-un glas, văzându-l pe Shpend.

Acesta avea pe faţă zâmbetul acela larg pe care-l au doar oamenii care au primit o veste minunată.

— O delegaţie a Senatului francez ajunge poimâine în oraş, zise închizând uşa. Şi... vă vine să credeţi? O să-i însoţesc chiar eu.

— Aa, ia uite, făcu Skender. Un spectacol deblocat şi o delegaţie din Franţa. Două veşti bune în aceeaşi zi.

— Şi de ce nu? se miră Edlira, privindu-l cu reproş, de parcă l-ar fi auzit spunând vrute şi nevrute. Nu-i nimic de glumit aici.

— Nici nu glumeam, zise Skender aproape în şoaptă. Aş fi un prost sau un nătărău să glumesc cu lucrurile astea. Dimpotrivă, mă bucur ca şi tine, poate chiar şi mai şi.

Se priviră câteva clipe în ochi, până ce femeia îşi plecă privirea.

— Cât de puţin ne trebuie ca să ne revenim, spuse

Skender, după ce Edlira ieşi din birou. Adevărul e că văd pentru prima oară semnele „dezgheţului”.

— Asta-mi spuneam şi eu ceva mai-nainte, zise Shpend. De ani buni n-a mai călcat pe-aici vreo delegaţie occidentală. Sentimentul izolării e cumplit, când ai impresia că lumea întreagă te-a uitat.

În picioare, la fereastră, Skender privea pe stradă. De sus, trecătorii păreau nişte pitici.

— Mai avem o veste bună, zise zâmbind şmechereşte.

Shpend Guraziu atinse fără să vrea cheile. Îl privi pe celălalt cu recunoştinţă, apoi se uită la ceas.

—Trebuie să ajung urgent la Comitetul Executiv pentru instrucţiuni, spuse, după care se ridică şi plecă în grabă.

Când se întoarse, peste o oră, pe chip avea acelaşi zâmbet molipsitor.

— Ştiţi ce am aici? zise şi le arătă o bucată de hârtie.

— Autorizaţie pentru cumpărarea de îmbrăcăminte de la depozitul special? se miră Skender, întorcând hârtia pe toate feţele. Mai e în vigoare ordinul ăla vechi prin care erau îmbrăcaţi gratis însoţitorii delegaţiilor străine?

— Da, cu singura diferenţă că acum nu mai e gratis, zise Shpend.

Skender citi documentul cu voce tare: „Tovarăşul Shpend Guraziu este autorizat să ridice din depozit: trei cămăşi albe, o pereche de pantofi, un costum şi un palton sau o geacă de iarnă”.

— Sunt cam multe. Mi-ar trebui vreo trei salarii să le cumpăr pe toate.

— Dacă îţi prisoseşte ceva, e păcat să refuzi, spuse Skender.

Shpend privi încă o dată lista.

— O geacă, dacă e de calitate, o să iau, zise. Asta de pe mine e veche. Şi pantofi. Dar de costum n-am nevoie. Dacă vrei, ia-l tu.

— O, mulţumesc, făcu Skender.

— Tu... nimic? o întrebă Shpend pe Edlira.

Ea se înroşi la faţă.

— Scuze, mă gândeam la soţul tău...

— O, nu, îl refuză ea şi se îmbujoră şi mai mult.

— Te rog să nu mi-o iei în nume de rău... Nu ştiu de ce mi-a venit aşa, să vă las câte o amintire de la mine.

— Poate una dintre cămăşi, spuse Skender. Sau le vrei pe toate trei?

— Nu cred. O să iau două.

— Acum câteva zile chiar căutai o cămaşă albă pentru soţul tău, îi zise Skender Edlirei.

Ea se pierdu complet cu firea.

— Aşa e, n-am găsit nicăieri, se scuză, acoperindu-şi obrajii îmbujoraţi.

— Păi, uite că se rezolvă, zise Shpend. M-aş bucura să-ţi fac plăcerea asta.

Fluieră tot drumul până la depozitul de protocol. Tâmplele îi zvâcneau puternic, ceea ce i se întâmpla frecvent atunci când toate îi ieşeau din plin. Hainele noi îi picaseră la ţanc, mai ales geaca. Îşi imagină semnul roşu de ruj de pe buzele ei pe gulerul cămăşii lui albe. Acolo unde te sărută o femeie, dacă i-a fost dor de tine. Va trebui să-i telefoneze neapărat şi să-i spună că-i va însoţi pe francezi. Normal că-i vor creşte acţiunile în faţa ei. O să afle cu surprindere că e mai mult decât un simplu inginer la primărie. În plus, o să se bucure ştiind că-i va aduce un grup de străini la spectacol.

Poarta de fier a depozitului îl aduse cu picioarele pe pământ. Drugii vopsiţi cu verde, având lipită o stea mare şi roşie, cu cinci colţuri, tot din metal, îi amintiră de poarta unei unităţi militare sau de poliţie. Ai fi putut să-ţi închipui că înăuntru se găseau fel de fel de lucruri, dar în nici un caz haine de protocol.

Responsabilul depozitului îl întâmpină cu o ostilitate vizibilă. Îi citi cu atenţie autorizaţia, o apropie şi o depărtă de ochi, timp în care lui Shpend i se păru că celălalt are ceva de obiectat. Vru la un moment dat să-l întrebe: e ceva în neregulă? Apoi îşi spuse că omul acela îi întâmpina la fel de neprietenos pe toţi cei care veneau să se îmbrace acolo de unde, de regulă, se aprovizionau secretarii de partid şi şefii Securităţii.

— Uite unde sunt, îi zise în cele din urmă, împingând o uşă

glisantă în spatele căreia se aflau mai ales costume şi paltoane, atârnate la rând. Dar cămăşi albe n-am. Alege-ţi altă culoare, dacă-ţi place.

— Nici geci nu ai? În autorizaţie scrie că pot alege palton sau geacă.

Celălalt ridică din umeri.

— Dacă n-am, n-am, răspunse. Doar n-o să mă fac eu geacă.

Shpend Guraziu simţi cum i se urcă sângele-n cap.

— Ia ascultă, îi zise, dacă n-ai de gând să aplici asta, şi-i flutură ordinul pe sub nas deci, dacă n-ai de gând, spune-o deschis. Eu n-am să mă rog de tine, pricepi? Eu o să însoţesc o delegaţie franceză şi n-am ce să fac cu cămăşile tale roz, e clar?

Spre uimirea lui, în loc să primească un răspuns la fel de agresiv, Shpend văzu pe chipul celuilalt o schimbare surprin-zătoare. Indiferenţa aceea ostilă fu înlocuită brusc cu o umilinţă respingătoare.

— Ia stai, ia stai un pic, zise. Nu te enerva. Nu ştiam că eşti cu străinii.

Shpend Guraziu ar fi vrut să-i urle în faţă: dar ce credeai, că-s de capul meu aici? Sau: mă crezi vreunul dintre lingăii ăia care i-au reparat chiuveta lui şefu-tău şi vin pe urmă să-şi ia răsplata?

— Nu te enerva, zise din nou responsabilul. Scuză-mă că ţi-am vorbit aşa, dar tot tu eşti de vină că nu mi-ai spus de la început ce hram porţi. Se apropie apoi şi-i zise la ureche: De-ai şti tu, frăţioare, câţi se-mbracă aici... asta e. Dar tu meriţi. Nu te enerva. O să-ţi găsească băiatu' şi cămăşi grozave, şi pantofi, şi geacă.

Îi făcu apoi semn să-l urmeze în fundul depozitului.

Nătărăul, îşi spuse Shpend. Îl luase, probabil, drept un agent al Securităţii, cum trebuie că erau majoritatea celor care însoţeau delegaţiile străine. Modul cum îi vorbise era grăitor: „Eşti de-al nostru, ne-om înţelege noi”.

— Uite cămăşile albe, costumele şi pantofii. Iar gecile acum o săptămână au sosit din Austria. Aşa, frăţioare, alege tot ce-i mai bun pentru tine, să le arăţi filfizonilor de francezi că ştim şi noi să ne îmbrăcăm.

Expresia servilă de pe chipul său devenise de-a dreptul respingătoare.

În vreme ce Shpend proba pantofii şi hainele, responsabilul continuă să-i blameze pe francezi.

Plecând de la depozit, Shpend nu-şi putea scoate din cap privirea libidinoasă a responsabilului. Dacă n-ar fi fost răceala cu care-l întâmpinase la început, ar fi putut crede că celălalt era *pe invers*. Încercă să scape de imaginea aceea, dar era ceva ce-l împiedica. În nici un caz însă bunăvoinţa respingătoare a gestionarului.

Ajungând la birou, îl găsi pe Skender încă colo. Îi arătă chitanţa costumului, apoi îi spuse că responsabilul de la depozit îl luase drept un securist.

Dar celălalt părea că se gândeşte la altceva. Era clar că ar fi vrut să-i spună ceva, dar aştepta să iasă în stradă.

Aşa se şi întâmplă. Vocea îi deveni gravă, cum se întâmpla atunci când avea de spus ceva important. Îi mărturisi că nu se miră deloc că gestionarul îl luase drept securist. De vreme ce însoţea nişte străini, oricine avea să-l ia drept colaborator al Securităţii şi să-l privească ciudat: cu neîncredere, teamă, ură, invidie, speranţă. Unora le va fi frică de el, alţii vor avea un tremur mistic, aşa cum li se întâmplase în timpul şedinţei de spiritism. Şi era logic să fie aşa. Pentru că el, Shpend, avea să întâlnească acea parte a omenirii care pentru cei mai mulţi era străină şi periculoasă, la fel ca şi tărâmul spiritelor.

Shpend asculta încruntat. Părul mătăsos al Suzanei, privirea libidinoasă a gestionarului de adineauri şi burniţa din noaptea şedinţei de spiritism i se amestecau chinuitor în creier. Iar gândul că oamenii aşteptau ceva neobişnuit de la el se ivi pentru o clipă din grămada aceea informă.

Ca şi când ar fi ghicit ce gândea, Skender i se adresă direct: era o ocazie rară ca o delegaţie a unui senat din Occident să coboare în groapa aceasta. Prilej care se va ivi din nou peste trei ani, peste treisprezece, ori poate niciodată. Deci era păcat ca...

— Ce vrei să spui? îl întrerupse Shpend cu o voce chinuită. Ce trebuie să fac? Îmi eşti prieten, îmi eşti ca un frate, spune-mi fără menajamente: ce trebuie să fac?

— Asta depinde de conştiinţa ta, Shpend. Nici mie nu mi-e clar ce trebuie făcut. Poate un semnal. Ori poate un geamăt, pentru ca lumea liberă să priceapă că aşteptăm ceva de la ea.

Merseră o vreme fără un cuvânt.

— Nu vreau să te împing într-o aventură, zise Skender. Pentru că, îţi repet, este riscant, chiar foarte riscant. Încerc să gândesc la rece. Ai mare grijă: niciodată să nu vorbeşti în interior, în hotel sau în maşină. Şi oricum asta s-o faci doar atunci când eşti convins că semnalul ajunge la destinaţie...

— Sigur că da, spuse Shpend, încercând să-şi înăbuşe un suspin.

OPT

La intrarea în teatru era o îmbulzeală care depăşea vizibil aglomeraţia obişnuită dinaintea unei premiere. Arian Vogli şi adjunctul lui, deghizaţi în vagabonzi, şedeau într-un ungher privind cu atenţie mulţimea. În afara celor care strigau după un bilet în plus sau îşi aşteptau prietenii ca să intre împreună, la intrarea teatrului se strânseseră şi o mulţime de gură-cască, care aşteptau să vadă ce se întâmplă acolo.

— Uite-o pe doctoriţa de ochi, îi şopti adjunctul. Aia cu palton negru. Uite-l şi pe Fra Nik Preia. Oho, cum se mai adună vânatul în bătaia puştii!

— Eşti sigur că băieţii îi cunosc?

— Fără discuţie. I-am adus pe cei mai buni fizionomişti.

Şeful Securităţii îşi aminti din nou proverbul cu corbul orb, pentru care o luaseră în colimator pe doctoriţă. Misterul din jurul acestui caz îl enerva din cale-afară.

Un tânăr îmbrăcat fistichiu se apropie de ei legănându-se pe nişte picioare neobişnuit de lungi.

— Tovarăşu', nu cumva aveţi un bilet în plus?

— Nu, răspunse Arian Vogli, în timp ce adjunctul său izbucni în râs.

— Simon, ce bine ai intrat în rol, îi şopti.

— A, tu erai, Simon? făcu şeful. A fost perfect, n-am ce spune.

Tânărul râse, apoi redeveni serios.

— M-a trimis Gemal să vă spun că preotul şi-a lăsat până la urmă paltonul la garderobă.

— Aha, în cele din urmă, se bucură adjunctul. Credeam că nici când doarme nu-şi leapădă anteriul.

— L-am obligat la intrarea în sală, povesti Simon. E ordin, i-am zis, nu se permite cu haine groase. Teatrul e, printre altele, şi un mijloc de educaţie. Cam aşa.

Arian Vogli râse.

— Foarte frumos, zise. Felicită-l din partea mea pe Gemal.

Celălalt plecă grăbit legănându-se pe picioarele lui lungi.

— Cum se vede, jocul ăsta îi distrează şi pe ei, zise şeful.

— Mi se pare că pe toţi ne distrează un pic, nu? răspunse adjunctul.

Arian Vogli vru să spună ceva, dar în clipa aceea o zări în mulţime pe Edlira. Îşi strângea soţul de braţ cu atâta putere, de parcă ar fi vrut să se lipească cu totul de el. Arian Vogli îşi aminti că şi pe el îl ţinuse la fel în seara aceea de vară când fusese a lui.

Pe trepte, în timp ce urcau, chipul ei îi păru mai alb şi mai străin în lumina neonului. Gheara geloziei îi sfâşie sufletul mai dureros ca niciodată. Adjunctul îi şopti ceva, dar nu-l auzi. Îi fixă ca năuc gulerul de blană cafenie până când femeia dispăru în spatele uşilor. Doar atunci se întoarse spre celălalt.

— Cred că nu l-ai uitat pe inginerul Gjikondi.

— Tocmai asta voiam să vă spun. Apartamentul lor e printre primele care vor intra în lucru în seara asta. Adjunctul îşi privi ceasul. Băieţii care operează în locuinţe au primit deja ordinul şi la 19.30, când se închid uşile la teatru, o să intre în acţiune.

— I-am văzut acum şi mi-am amintit de ei. Frumoasă femeie, nu?

— Frumoasă, cum să nu, fu de acord adjunctul.

Arian Vogli îşi reţinu cu greu un oftat.

— Ce repede trece vremea, zise. Am cunoscut-o când era fată, studentă la economie. Îmi amintesc vara aceea...

Surprinse cu coada ochiului indiferenţa din privirea celuilalt. Şapca murdară de pe cap i se păru complet nepo-trivită cu discuţia despre femeia aceea. Ajunsese să-şi plângă singur de milă. Simţi o nevoie imensă să-l prindă de mânecă şi să-i arunce în faţă: ascultă o clipă, omule, în toată nebunia asta avem nevoie şi noi de puţină linişte, de puţină tandreţe.

Dar adjunctul, asemenea jivinei care nu vede altceva decât beregata victimei sale, nu-şi ascunse lipsa de interes.

— Francezii, şopti ca pentru sine.

Arian Vogli închise extenuat ochii. Când îi deschise iar, micul grup de străini străbătea mulţimea sub privirile curioase

ale oamenilor.

— Uite-l şi pe însoţitor, urmă adjunctul şi zâmbi complice. Inginerul Guraziu, hm… Uite ce geacă frumoasă şi-a ales.

— Sper că băieţii vor avea grijă să nu i-o strice, spuse Arian Vogli cu indiferenţă în gjas.

Celălalt râse.

— Nici nu trebuie s-o mai facă, şefule… îl are deja.

— Cum?

— Îl are, pe cuvânt, repetă adjunctul şi râse din nou. Aţi uitat că la depozitul de protocol avem omul nostru? Păi, respectivul a luat toate măsurile încă dinainte ca inginerul să ajungă acolo. Treabă curată, nu?

— Eşti fantastic, îl lăudă Arian Vogli. Deci primul „prinţ" e la inginer. El a inaugurat toată povestea asta. În cazul ăsta, să-l poarte sănătos.

Râseră amândoi o bucată de vreme, apoi Arian Vogli îl apucă pe celălalt de cot.

— Ia ascultă, l-ai şters de pe listă? E atât de frumuşică geaca aia, că băieţii ar putea fi tentaţi să-i planteze şi al doilea „prinţ".

— Adevărul e că supravegherea grupului de francezi e atât de importantă, încât chiar mi-a trecut prin cap că n-ar strica încă unul.

— În seara asta eşti în formă.

Îndată ce intrară francezii, gongul sună pentru a doua oară, anunţând începerea reprezentaţiei. Se precipitară şi ultimii spectatori, după care uşile se închiseră. Curioşii rămaşi în faţa teatrului se împrăştiară fără nici o grabă.

Pentru ca prezenţa lor să nu sară în ochi, cei doi se retraseră sub castanii de lângă Galeria de Artă. De acolo, făceau ce făceau şi aruncau priviri curioase spre teatru. Liniştea dădea clădirii un aer mohorât.

Arian Vogli simţi o apăsare în piept. Frisoanele pe care le avea din ce în ce mai des în ultima vreme deveniseră insuportabile. Se întoarse cu spatele la teatru. Pesemne că de la asta i se trăgea. Îşi mai aprinse o ţigară. Croitorii sunt acolo, îşi zise neliniştit. Cu listele şi „prinţii". Şi bateriile, care zvâcnesc ca nişte inimi pregătite să pulseze două sute sau o

mie de ore. Un singur trup, ce se încarcă din când în când cu fraze, sunete sau respiraţii străine. O adevărată metempsihoză.

Oare câţi oameni vor avea ele pe conştiinţă?

Şi-i imagină pe spectatori, în sala plină-ochi, privind cu compătimire suferinţele pescăruşului. Mai de plâns sunteţi voi, li se adresă în forul său interior. Veniseră la teatru îmbrăcaţi cu ce aveau mai bun. Cu paltoane, cu blănuri parfumate. Fără să le treacă prin cap că, la ieşire, vor duce cu ei ceva minuscul...

În mod inexplicabil, îi ura pentru naivitatea lor. Veniseră grămadă să plângă pe umărul unei femei în suferinţă, fără să ştie că ei erau chiar mai de plâns.

Clădirea teatrului, cu câteva ferestre slab luminate la etajul de sus, îi păru de rău augur. Un dublu-teatru, asta e, îşi zise. Un monstru bicefal cu două scene: una de faţadă, cealaltă, cea principală, la garderobă.

Acolo unde de pe foarfecele croitorilor picura sânge.

Vocea adjunctului îl smulse din gândurile lui. N-avea nici o dorinţă să vadă ce se întâmplă înăuntru. I-ar fi fost uşor să pătrundă pe ușa din spate. Aveau un om al lor acolo.

— Du-te tu, îi spuse. Eu o să te aştept aici.

Urmărea, de la distanţă, cum puţinii trecători de la ora aceea îşi apropiau fruntea de panoul cu afişe, citind, cu un aer absent, ce scria pe ele.

Adjunctul nu stătu prea mult.

— O frumuseţe, zise frecându-şi mâinile bucuros. Au amplasat deja unsprezece. Mai mult de jumătate. Celelalte, după pauză.

Într-adevăr, o frumuseţe, răspunse şeful. Încă trei-patru spectacole ca ăsta şi treaba e terminată... Pe urmă se ştie ce urmează.

Îşi imagină scandalul care avea să se işte după suspendarea piesei. Şedinţele extenuante până după miezul nopţii. Incriminarea regizorului şi a preşedintelui consiliului artistic. Acuzele de liberalism, scotocirea prin biografii, punerea pe tapet a greşelilor tinereţii, din anii studenţiei, poate chiar din anii de liceu.

În toată harababura asta vor fi oameni care vor întreba: dar de ce? De ce? Mai întâi au vrut s-o interzică, apoi au permis-o. N-a fost ceva întâmplător. Discuţiile în jurul piesei au continuat săptămâni la rând. Doar cei de la Securitate, care, se ştie, nu sunt nişte mieluşei, au fost mai îngăduitori. Atunci, de ce? Ce s-a întâmplat?

Arian Vogli se surprinse zâmbind. Zile şi nopţi, săptămâni şi poate ani la rând oamenii vor fi torturaţi de această întrebare. Vor face fel de fel de presupuneri tâmpite, dar adevărul nu-l va afla nimeni, niciodată.

Aplauzele, care se auziră înfundat dinăuntru, îl aduseră la realitate. Luminile din faţa teatrului, reduse până atunci, se aprinseră din nou. Când începură să iasă primii spectatori, cei doi se apropiară în linişte. Mulţimea se îngrămădea la fel ca înaintea spectacolului. Majoritatea rămâneau pe loc. Îşi aşteptau cunoscuţii ca să schimbe impresii sau ascultau comentariile celor din jur. Peste tot se auzea: „minunată”, „desăvârşită”. Tu ai plâns? întrebă cineva. Poate, răspunse cel întrebat. Nu mi-e ruşine s-o spun, m-a impresionat teribil.

Arian Vogli urmărea cu coada ochiului expresia adjunctului. Îl simţea încordat ca un animal de pradă. Murmura printre dinţi ori de câte ori zărea în mulţime vreuna dintre victime.

Ieşiră pe rând Fra Nik Preia, doctoriţa oftalmolog, francezii cu însoţitorul lor, un ofiţer de artilerie, Edlira, lipită strâns de umărul soţului, un inspector de la finanţe...

Stingerea luminilor de la intrare îi făcu pe spectatori, care păreau că nu mai vor să plece, să se risipească.

Arian Vogli simţi dintr-odată o oboseală cumplită. Adjunctul său, de-a dreptul extenuat, îşi aprindea ţigară de la ţigară. Urmăriră, fără o vorbă, siluetele spectatorilor care se pierdeau în întuneric.

Merg la braţ, râd, îşi şoptesc cuvinte tandre, îşi zise Arian Vogli. Şi în vremea asta nici prin cap nu le trece că nu mai sunt cei care erau acum două ore... Dispozitivul acela minuscul, mic cât un nasture, le va schimba complet viaţa... îi va însoţi pas cu pas, mai fidel decât propria lor umbră, până ce le va veni de hac.

— Gata pentru seara asta, îi spuse adjunctului. Cred că tu o să-ţi întâlneşti băieţii. Eu plec. Sunt mort de somn. Noapte bună.

— Noapte bună, şefule, răspunse celălalt.

NOUĂ

Autobuzul interurban Tirana-B. ajunse, ca de obicei, la ora zece şi jumătate dimineaţa. Skender făcu câteva mişcări ca pentru a-şi dezmorţi picioarele, privi ceasul, apoi rămase o clipă pe gânduri: să meargă direct la birou sau să treacă mai întâi pe acasă, să-şi lase bagajul. Se hotărî pentru a doua variantă. Când autobuzul întârzia, nici nu putea fi vorba de aşa ceva. Dar acum, în afară de faptul că avea destul timp la dispoziţie, îl mâna şi un strop de curiozitate.

De cum deschise uşa, i se.confirmă ceea ce-şi închipuise în timpul călătoriei. Slavă Domnului, îşi spuse, simţind mirosul de parfum, amestecat cu cel al fumului de ţigară. Privirea i se opri pe cuvertura patului, aranjată în grabă, apoi pe scrumiera plină cu mucuri de ţigară, printre care zări câteva cu filtrul mânjit de roşu de buze, şi convins de-acum sută la sută, repetă cuvintele de mai devreme: slavă Domnului.

Era bucuros nu numai pentru că dorise din tot sufletul ca prietenului său să i se împlinească cel mai arzător vis, ci şi pentru că lucrurile se petrecuseră în apartamentul lui, ceea ce-l făcea să se simtă implicat direct.

Intră în baie şi, căutând parcă şi alte dovezi, zări mânerul duşului pus într-o poziţie neobişnuită, semn că fusese folosit de o persoană străină. Măcar să fi avut apă caldă, îşi spuse.

Aproape fără să vrea şi cu un sentiment de vinovăţie şi-o închipui pe tânăra femeie spălându-şi de pe trup semnele iubirii. Apoi, cu delicateţe, ca şi când i-ar fi fost teamă să nu trezească pe cineva, se aplecă deasupra pernei.

Parfumul ei se simţea acolo mai bine ca oriunde. De zile întregi, femeia aceea răscolea imaginaţia întregului oraş, iar el, oricât de onest ar fi fost în relaţiile cu Shpend Guraziu, nu-şi putea refuza luxul de a descifra semnele fericirii ei.

Ce fac eu acum? se întrebă surprinzându-se cu obrazul lipit de pernă. Parfumul ei îl îmbăta. O lipi şi mai tare de obraz, ca şi când ar fi vrut să se impregneze de el.

Ori de câte ori mergea sâmbătă la Tirana se simţea stresat. I se părea că în lipsa lui se poate întâmpla orice. Uite însă că acum se îngrijorase degeaba.

Ar fi vrut ca sentimentul de linişte să nu fie înşelător. Iar perna aceea, păstrând parfumul femeii, era dovada palpabilă că liniştea şi pacea pe care i-o trezea în suflet nu erau doar o iluzie. Spectacolul continua. *Pescăruşul* era încă în oraş. Acum, totul era în regulă. Trase aer în piept şi-şi făcu cruce.

La sediul întreprinderii Comunale era o agitaţie neobişnuită. Pe coridorul lung, cu uşi de o parte şi de alta, fu cât pe ce să se ciocnească cu Edlira. Încă înainte de a-i auzi întrebarea, de unde până unde păhărelele acelea de coniac de pe tavă, ea îi spuse:

— Delegaţia franceză.

— Chiar aşa? E aici în vizită?

— Trebuie să apară dintr-o clipă într-alta.

O aşteptă în picioare, lângă fereastră.

— La direcţie parcă au înnebunit cu toţii, zise ea. Au schimbat de două ori şi paharele, şi coniacul.

— Nu-s ei de vină, zise Skender. E prima delegaţie occidentală care ne vizitează.

— Sigur. Cu chinezii şi cubanezii e simplu. Zâmbete, flori şi câteva cuvinte despre prietenia veşnică şi gata, totul e perfect.

Skender însă nu-şi găsea locul.

— Nu-s ei de vină, spuse din nou. Nu vezi? Nici eu n-am chef de nimic. Adevărul e că se simte ceva în aer. Aseară, la Tirana, când le-am povestit amicilor despre spectacolul cu piesa lui Cehov, despre teatrul proaspăt zugrăvit şi atmosfera de zile mari de aici, nu le-a venit să creadă. Băi, voi parcă trăiţi în altă ţară, mi-au spus.

Edlira îl privi ţintă.

— Dar la Tirana ce mai e nou?

Skender ridică din umeri.

— Ce să-ţi spun? Şedinţe peste şedinţe. Se aşteaptă o nouă campanie de epurare în două ministere importante: la Apărare şi la Economie.

— Chiar aşa?

— Asta e. Noi n-avem de ce să ne îngrijorăm. E normal

ca-n capitală să se întâmple cele mai multe evenimente, bune sau rele. O să treacă şi astea, cum au mai trecut şi altele, zise şi se aşeză la birou.

Edlira se ridică de pe scaun.

— Mă duc să văd ce mai e pe acolo, spuse.

Se întoarse puţin nedumerită.

— Delegaţia întârzie.

Skender îşi privi ceasul.

Tăcură o bună bucată de vreme, fiecare la biroul lui. O vrabie, ce poposi de două ori pe pervazul exterior al ferestrei, o făcu pe Edlira să-şi ridice ochii din dosare.

— Întârzie cam mult, observă ea.

Skender îşi cercetă din nou ceasul. Pe coridor se auziră paşii cuiva. Edlira se ridică de la birou.

— Mi se pare că vin, zise Skender.

Uşa se deschise larg. În prag, cu o privire uluită, era adjuncta de la cadre.

— Aţi aflat şi voi? zise, fără a intra în birou. Spectacolul cu *Pescăruşul* a fost interzis din nou.

— Cum? făcu Edlira. Fu singurul cuvânt pe care reuşi să-l articuleze.

— Se scot afişele de peste tot, adăugă cealaltă şi închise uşa în urma ei.

— O, nu, gemu Edlira.

Deşi degetele nu-l mai ascultau, Skender reuşi să desfacă pachetul de ţigări.

— Femeia asta aduce numai veşti proaste, rosti printre dinţi.

Ridică receptorul telefonului, care ţârâia înnebunitor, dar îl aşeză la loc fără să răspundă.

Edlira plângea în linişte.

Skender îşi aminti vag că dimineaţă avusese un coşmar. Nişte ţevi din care ţâşnea apă tulbure. Se liniştise singur, spunându-şi că avea legătură cu treburile lui de la serviciu.

— Eram atât de fericită, că-mi era şi frică s-o recunosc, zise Edlira printre suspine.

Skender nu ştia cum s-o mai liniştească.

— Oare Shpend o şti? zise în şoaptă, ca şi când întrebarea

nu i-ar fi fost adresată ei, ci lui însuşi.

Telefonul suna în neştire, dar nici unul din ei nu avea de gând să răspundă.

— Chiar aşa, oare ce-o fi cu delegaţia aia? întrebă femeia, ca şi când şi-ar fi amintit brusc de un lucru extraordinar de important.

El ridică din umeri. Gândul că întârzierea delegaţiei străine putea să aibă legătură cu interzicerea spectacolului îl făcu să se cutremure şi-şi aminti de un vechi şi cumplit proverb care spunea: când vine nenorocirea, deschide-i uşa.

— Ne omoară telefonul ăsta, exclamă Edlira şi se ridică să răspundă. Alo, strigă aproape cu ură. Nu e la serviciu, e plecat în delegaţie. Cum? Vreţi adresa lui? A familiei? Dar de ce? Privi către Skender, acoperind receptorul cu palma. Un nebun îmi cere adresa familiei lui Shpend.

Skender îi făcu semn să-i dea lui telefonul.

De la capătul celălalt al firului fu repetată, se pare, întrebarea de adineauri.

— Shpend Guraziu nu are familie, răspunse Skender. Dar de ce întrebaţi?

Înainte ca Skender să poată striga „nu”, Edlira înlemni şi-l privi îngrozită.

— O, nu! strigă Skender pentru a doua oară. Accident rutier? Azi la prânz? Mort?

— Cumplit! făcu Edlira.

Skender puse telefonul în furcă şi-şi acoperi faţa cu palmele.

Edlira plângea în linişte.

Cineva de pe coridor împinse uşa gata-gata s-o scoată din balamale.

— Aţi aflat? Shpend Guraziu... dar nu reuşi să-şi termine fraza. Ah, văd că ştiţi deja.

Venindu-şi în fire, Skender ieşi în goană din birou.

O, gemu Edlira. O, ce zi neagră!

Uşa se deschise din nou cu furie, apoi se închise brusc. Telefonul începu să sune la fel de enervant ca mai-nainte. Skender se întoarse în birou.

— S-a întâmplat în urmă cu o oră, spuse ca şi când nu s-ar

fi adresat nimănui. Un buldozer l-a tăiat în două...

Cu obrajii mânjiţi de rimel, Edlira nu mai era în stare să înţeleagă toate amănuntele acestea. Pe la prânz, Shpend plecase pentru câteva minute de lângă francezi ca să dea un telefon. La întoarcere, nu observase buldozerul care venea din spate, fusese luat pe sus şi sfârtecat de colţii utilajului.

Dar pare ceva incredibil, suspină ca pentru sine Edlira. Nici ea nu ştia la ce se referea, la moartea lui sau la felul stupid în care murise, în colţii unui buldozer...

Aşteptă ca Skender să spună acelaşi lucru, dar acesta privea cu obstinaţie pe geam, ca şi când adevărul s-ar fi aflat scris undeva, pe suprafaţa înşelătoare a sticlei.

Bărbatului i se părea că ştie ce se întâmplase. Aşa cum îşi spusese mai devreme, că o nenorocire nu vine niciodată singură, înţelegea acum că toate acestea aveau legătură cu spectacolul anulat. Shpend Guraziu se despărţise câteva minute de francezi ca să-i telefoneze iubitei. Iar actriţa, care abia aflase despre interzicerea piesei, i-a spus totul printre lacrimi. Sau mai rău: i-a spus că nu vrea să vorbească cu el. Ori: cum de îndrăznea, într-un asemenea moment cumplit, să-i ceară să se întâlnească... Sau... Domnul mai ştie ce i-ar fi putut spune. Iar el, după ce a pus telefonul în furcă, complet năuc, încercând să evite gropile de pe drumul aflat în reparaţie, dăduse buzna orbeşte în faţa buldozerului.

Edlira continua să plângă cu faţa în palme. O singură dată, când se mai linişti puţin, vru să-i amintească lui Skender ziua în care Shpend, parcă presimţindu-şi moartea, le promisese în glumă că va lăsa fiecăruia câte ceva din lucrurile sale.

Vorbele ei, rostite cu greu printre suspine, nu exprimară decât o mică parte din ceea ce voise să spună, dar au fost suficiente pentru ca Skendcr să se întoarcă de la fereastră cu lacrimi în ochi.

*

Sub un vânt care-ţi biciuia obrajii mai rău decât în dimineaţa respectivă, erau strânse de peste tot afişele *Pescăruşului.* Doar atunci s-a văzut că pentru el fuseseră lipite mai multe afişe decât pentru întreaga stagiune la un loc.

Bucăţi din ele, scăpate din mâna muncitorilor, erau luate de vânt şi aruncate ici-colo prin cotloanele curţilor.

Un Gaz de la Direcţia de Interne gonea pe strada principală. Din maşină, Arian Vogli urmărea cu privirea cum sunt îndepărtate afişele. În jurul teatrului şi pe stradă nu mai era nimic din agitaţia din seara spectacolului.

În clădirea întreprinderii Comunale era o agitaţie neobiş-nuită. Shpend Guraziu avea să fie înmormântat chiar în după-amiaza aceea. Cadavrul era atât de ciopârţit, încât nu reuşiseră nici să-l dezbrace, Fusese îngrămădit ca vai de lume în sicriu, după care îl acoperiseră cu un giulgiu, spunându-şi că există situaţii ca aceasta, în care era bietul de el, când e mai bine că mortul nu are pe nimeni, nici mamă, nici tată, ca să-l vadă în halul în care se afla.

Convoiul mortuar a pornit-o spre cimitir în jurul orei patru.

Gaz-ul Securităţii se intersectă cu el la ieşirea din Piaţa Republicii. Arian Vogli îşi aminti că un tip fusese accidentat mortal de un buldozer chiar în dimineaţa aceea.

— Treci pe la teatru, îi spuse şoferului.

În faţa clădirii teatrului era la fel de pustiu ca şi la prânz. Doar un trecător, cu mâna streaşină la ochi, încerca să vadă prin geamul uşii ce se petrece înăuntru.

La cimitir, în jurul gropii abia săpate, oamenii se strânseseră în semicerc pentru a auzi mai bine discursul funerar, deşi nimeni nu ştia cine îl va ţine.

Arian Vogli împinse poarta de fier a direcţiei şi intră, în birou mirosea a fum de ţigară şi el deschise ambele canaturi ale ferestrei ca să intre aer proaspăt.

Vântul rece te pătrundea până la os. Ferestrele cădirilor de vizavi păreau nişte ochi saşii.

Pe birou avea sumarul evenimentelor zilei. Mortul fusese inginer la întreprinderea Comunală. Îi citi numele cu voce tare, Shpend Guraziu. Parcă-l mai auzise undeva. Shpend Guraziu, zise din nou, dar în aceeaşi clipă îşi aminti că şi Edlira muncea tot acolo şi gândul îi zbură la ea.

În timpul acesta, tremurând de frig, Edlira privea sicriul învelit în mătase roşie, aşezat chiar pe marginea gropii. Oricât

ar fi încercat, nu se putea abţine să nu-şi imagineze trupul însângerat al celui din sicriu. S-o porţi sănătos, să te bucuri de ea, îi spuseseră văzându-l îmbrăcat cu geaca cea nouă. Acum o avea pe el acolo, ruptă de colţii buldozerului şi plină de sânge.

În biroul său, Arian Vogli îl întrebă pe adjunct dacă reuşiseră să prelucreze ceva din înregistrarea făcută la familia Gjikondi. Celălalt se întoarse imediat cu banda de magnetofon. Este aşa cum aţi bănuit dumneavoastră, foarte, foarte interesantă, îi spuse şi i-o întinse. Chiar aşa? făcu şeful, prefăcându-se indiferent. Avem aici prima noapte de după spectacolul de la teatru. Aha, înseamnă că-i adevărat. Poţi să pleci, Naum. Vreau s-o ascult singur.

Lângă mormânt, după scurtul cuvânt de adio rostit de şefa cadrelor, Skender avu impresia că toată lumea aştepta ca el, cel mai bun prieten al mortului, să spună câteva cuvinte de rămas-bun. Reuşi să fie calm şi spuse, într-adevăr, ceva, în vreme ce o căuta cu privirea printre cei prezenţi pe actriţa din *Pescăruşul.*

Aşezat la biroul său, Arian Vogli asculta cu ochii întredeschişi. Ce frumoasă ai fost în seara asta, spunea soţul Edlirei. Adevărat? se auzi şi vocea ei. Poate sub influenţa spectacolului. M-a răscolit toată... Se auzeau mişcările din dormitor. Vocea lui: Eşti excitată? Ea: Mai tare ca niciodată. El: Hai, vino. Un fâşâit. Probabil desuurile. Apoi săruturi şi primul geamăt al femeii.

Între timp sicriul fusese coborât în mormânt. La fel ca toţi ceilalţi, Edlira se aplecă şi luă un pumn de pământ, pe care-l aruncă în groapă. Se retrase pentru a-i lăsa şi pe ceilalţi şi, uitând că avea palmele murdare de noroi, se mânji cu ele pe obraz. Tremura toată, ca şi când ar fi fost goală în bătaia vântului.

Fără să deschidă ochii, cu chipul schimonosit de gelozie, Arian Vogli asculta cuvintele femeii, strecurate printre gemetele care se accelerau tot mai mult:... A fost o splendoare... teatrul pentru prima oară încălzit... Oamenii îmbrăcaţi frumos... După atâta timp... Ah, aşa, aşa... Ce bine... încă puţin... O, Doamne... Ah...

Cu unghiile adânc înfipte în carnea palmelor auzi ultimele gemete de uşurare. Mişcările trupurilor în pat şi, mai apoi, fâşâitul chibritului aprinzând o ţigară acoperi cuvintele celor doi.

Peste grămada de pământ proaspăt fură aşezate câteva jerbe de flori. Încercau toţi să citească cu coada ochiului cuvintele scrise pe cea a francezilor: „Paix à son âme”.

Dă-mi şi mie o ţigară, se auzi din nou limpede vocea ei. Mă simt extrem de fericită în seara asta. El: îmi amintesc după-amiaza în care ai avut primul orgasm. Era, uite, ca acum... Ea: în seara asta a fost mai... profund. El: Nu ţi-am cerut niciodată amănunte despre primul bărbat din viaţa ta. Ea: O, n-am nici o dorinţă să-mi amintesc, mai ales astă-seară. El: Dar de ce? Ea: Nici eu nu ştiu ce mă reţine... Crede-mă, nu vreau s-o fac pe naiva, să-ţi spun că tu ai fost singurul etc. etc. Dar chiar nu vreau să mi-l amintesc. El: Erai în primul an de facultate, dacă nu mă-nşel... Ea: Da... el era secretarul organizaţiei de tineret pe universitate. Un fel de vedetă, de star pentru toate fetele de acolo. El: Erai virgină? Ea: Sigur... Dar, te rog, nu mai insista... Mi se pare că totul s-a petrecut pe o altă planetă, în altă lume.

Oamenii se îndreptau spre ieşirea din cimitir, oprindu-se să citească din când în când înscrisurile de pe plăcile de piatră sau marmură. Edlira simţi brusc cum o lasă genunchii. Stresul, care până atunci îi blocase respiraţia, i se răspândea acum în tot trupul. Îl căută din ochi pe Skender, cu convingerea că avea să cadă din picioare dacă nu se sprijinea de el.

Aşa deci, Edlira. Nici să-ţi aminteşti de mine nu vrei, îşi zise Arian Vogli. Derulă banda, ascultă din nou câteva fragmente, apoi rămase cu capul atârnat parcă deasupra unei prăpăstii.

Simţea cum îl sufocă revolta, provocată nu numai de ceea ce auzise, ci de tot ce-l înconjura, copleşindu-l. Ura oarbă, amestecată cu amărăciune, îi dădea însă şi un sentiment de satisfacţie. Îi dăruise un vis oraşului acesta, pe care după aceea i-l luase înapoi. Îl lăsase să se bucure, pentru ca acum să-l vadă cum se veştejeşte. Era convins că mulţimea aceea de microfoane, „vocile” lui, îi dădeau o putere pe care nici n-o

bănuise vreodată. Va pătrunde cu ele acolo unde nimeni n-a ajuns încă. În toate cotloanele, în toate ascunzişurile, chiar şi în sexul ei. Să vadă ce se întâmplă în adâncul acela umed, în care se scursese cândva şi sămânţa lui.

Afară se însera. Sub grămada de pământ reavăn, trupul fără viaţă al lui Shpend Guraziu îşi găsise pacea, în linişte şi întuneric.

ZECE

La fel ca şi-n celelalte dimineţi din săptămâna aceea, i se păru că lumina din birou era insuficientă. Lăsă deoparte dosarul pe care-l citea, îşi masă tâmplele, apoi rămase cu ochii închişi o bucată de vreme. Înainte de a relua cititul, aprinse becul de deasupra biroului, ba chiar şi luminile celelalte, pe care le folosea doar în cazul şedinţelor, şi totuşi nu fu mulţumit nici aşa.

Probabil că a căzut tensiunea, îşi zise.

Afară era o zi mohorâtă. Ploua fără încetare încă de la miezul nopţii, dar el ştia că indispoziţia, inclusiv usturimea ochilor, nu de acolo-i veneau.

Tot încerca de câteva zile să aplice sfatul unui prieten de a nu-şi începe ziua de muncă ascultând „vocile”. Deşi nu-i era uşor. Făcea ce făcea şi se întorcea cu gândul la ele. Devenea neatent şi-şi închipuia că pierde înregistrări importante, pe care ar fi trebuit să le asculte neîntârziat. Adjunctul îl asigurase în câteva rânduri că, dacă ar fi fost vorba despre aşa ceva, de lucruri care trebuiau aflate imediat, cum era treaba cu preotul franciscan, l-ar fi anunţat fără întârziere.

Prelatul fusese executat în urmă cu două zile, la ora patru dimineaţa, pe malul râului. Fusese prima victimă a „prinţilor”. Lovitura fusese fulgerătoare. O lovitură de prinţ, fără glumă, cum comentase adjunctul.

În ziua în care au avut în mână „prinţul” descusut din mantaua franciscanului, ca şi când ar fi bănuit că în măruntaiele lui se afla ceva neobişnuit, adjunctul voise să fie primul care să asculte înregistrarea. Imediat după asta, cu o expresie nemulţumită, se prezentase la uşa biroului lui Arian Vogli. Veniţi să ascultaţi, îi spusese, parcă niţeluş înfricoşat, şefului. Ceva teribil. Ce anume? întrebase Arian Vogli, uimit că pe chipul celuilalt nu vedea satisfacţia obişnuită în asemenea situaţii, când, cu cât mai groaznice erau cele auzite, cu atât mai triumfătoare era expresia de pe chipul său. Ceva cu

adevărat teribil, îi răspunsese adjunctul. Împotriva „lui”? întrebă din nou Arian Vogli, arătând cu degetul în sus, cum făcea ori de câte ori era vorba despre şeful cel mare. Adjunctul negă din cap. Altceva, poate şi mai cumplit.

Şi chiar aşa fusese, ceva înfiorător, un botez.

Un botez, repetase în sinea sa Arian Vogli, în vreme ce coborau împreună la parter, acolo unde aveau loc ascultările urgente.

Nu numai ei doi, ci şi tehnicienii, care pregătiseră între timp magnetofonul, vorbeau în şoaptă, ca într-un templu.

Vocea de pe bandă a preotului era sonoră, cu un ecou vag, ca şi când cupola sub care îşi ţinuse odinioară slujbele i-ar fi împrumutat ceva din sonoritatea ei: „Te botez în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh”.

Formula botezului, îşi spuse Arian Vogli. Îşi aminti brusc cuvintele profesorilor din liceu, apoi pe ale celor din facultate, emisiunile de cultură de la radio, concursurile TV: Prima frază scrisă a limbii albaneze este formula de botez, prezentă într-o circulară compusă în limba latină de către episcopul de Durrës, Pal Engjell, în secolul al XV-lea.

— Prima frază scrisă a limbii albaneze, zise Arian Vogli, după ce ascultă pentru a doua oară. Prima dovadă, adăugă, încercând să le surprindă privirea. Dar ei fixau în continuare magnetofonul şi, când Naum îşi îndreptă primul privirea spre el, lui Arian Vogli i se păru că citeşte în ochii acestuia o întrebare simplă: şi ce-i cu asta?

Nimic, îi răspunse în gând şeful. Iar cu voce tare:

— Anunţaţi imediat Centrul.

Ordinul de „sus” era clar. Exercitarea în secret a serviciului religios va fi anunţată cu aceeaşi urgenţă ca şi descoperirea unui complot.

Trei zile mai târziu, când, imediat după ordinul de arestare, Centrul ceruse şi condamnarea la moarte a preotului, Arian Vogli a înţeles că privirea aceea a lui, ca şi cuvintele spuse ca în transă: „prima frază a limbii albaneze”, nu exprimaseră decât o îndoială, prima şi ultima în munca lui, pentru a evita aplicarea unui ordin.

Era clar că ceilalţi nu-i prinseseră mesajul. În fond, era

singurul care avea studii de limbă şi literatură albaneză şi, după cum se părea, îndoiala aceea fusese ultima datorie plătită anilor lui de studenţie.

Mai apoi, ori de câte ori încerca să iasă din starea aceea sumbră, întrebându-se ce importanţă avea că trimisese la moarte prima sau cea de-a mia frază a limbii albaneze, simţea că e ceva ce-l împiedică. A fost, oricum, fundamentul, îşi zicea, aproape fără voie. Cel puţin ăsta să fi scăpat cu viaţă. Gândul că trecuse un prag interzis îl făcea să aibă o presimţire neagră.

Pe malul râului, la ora patru dimineaţa, când l-au împuşcat pe franciscan, era aproape beznă. Şeful nu-şi dezlipise privirea de pe mantaua veche, care adăpostise preţ de două săptămâni, în căptuşeală, unealta morţii. Preotul călca greoi pe prundişul ud. Rămâi acolo, îi strigaseră, iar el s-a oprit unde era. Ultimul lui cuvânt, „îndurare”, pe care-l pronunţase privind spre cer, nu fusese pentru el, cum se întâmplă adesea, ci pentru ei toţi.

La întoarcere, adjunctul, împreună cu care urcase în maşină, îl întrebase cum ar trebui să descrie ultimele cuvinte ale victimei în raportul către centru, ca pe o rugăminte sau ca pe o ameninţare. Scrie aşa cum a zis el, i-a răspuns şeful, „îndurare”. Altfel o să ai tot felul de încurcături.

Ajunseră la direcţie tocmai când se lumina de ziuă. Adjunctul pregăti o cafea tare. Arian Vogli ceru să vadă „prinţii” retraşi deja de pe subiecţi, pe care tehnicienii îi pregăteau pentru o nouă misiune.

— Care este cel al preotului? întrebă el.

Adjunctul i-l dădu. Sclipea rece, la fel ca şi ceilalţi, în cutia căptuşită cu catifea roşie. Fusese primul care-şi făcuse datoria, iar acum aştepta să-i fie introdusă din nou banda magnetică.

Câteva zile după aceea, Arian Vogli nu se mai ocupă de înregistrări. Apoi, dorinţa de a le asculta îi reveni mai puternică decât la început. Dimineaţa, abia ajuns la birou, împreună cu cafeaua cerea şi magnetofonul. La început asculta tolănit pe fotoliu, apoi se ridica şi umbla de colo-colo prin încăpere, se înfuria şi înjura de unul singur. Lepădături incorigibile, suduia printre dinţi. Pe urmă se plâng că sunt exterminaţi.

Nu ştia nici el cum ar fi mai bine, ca murmurul acela nesfârşit împotriva regimului să înceteze sau să continue în surdină. În acest punct nici intenţiile de la Centru nu erau prea clare. Uneori părea că se vrea anihilarea lui şi, după câteva zile, primea observaţia că ascultarea nu era la nivelul dorit.

Crezuse că se va obişnui cu aceste vociferări duşmănoase, dar i se întâmpla exact contrariul, îl deranjau din ce în ce mai tare. Când îi spusese prietenului său, acela care îl sfătuise să nu-şi înceapă ziua ascultând înregistrările, că n-are ce face, că îi deveniseră indispensabile, ca un drog, celălalt îi răspunsese: tocmai pentru că sunt ca un drog devin pe zi ce trece mai periculoase.

Cu un mare efort de voinţă reuşise totuşi să „împingă” cât mai târziu momentul în care deschidea magnetofonul. Cel puţin până la prânz, îşi spunea încrâncenat. Altfel, dosarele celelalte se duc naibii.

Lasă şmecheriile, îşi zise când se trezi constatând din nou că lumina e insuficientă. Căuta iar un pretext să renunţe la citit în favoarea ascultării.

Lasă şmecheriile, repetă cu voce tare, frecându-şi palmele, şi deschise primul dosar. În el se aflau evenimentele nopţii trecute şi cele din zorii zilei. Cadavrul unui necunoscut fusese descoperit în şanţul de la marginea oraşului. Consilierul ambasadei Greciei, care dormise la hotelul Turism, aprinsese şi stinsese în mod repetat luminile din cameră, într-un ritm care dădea de bănuit, susţinea agentul care supraveghea hotelul din clădirea de vizavi. Un incendiu cu cauze încă neclarificate într-un atelier al fabricii de pielărie, o ceartă între beţivi la barul Liria, unde se utilizase expresia „du-te, băi, jegosule”, plecarea dis-de-dimineaţă spre Tirana, cu un taxi comandat cu o zi în urmă, a actriţei Suzana K. şi violul asupra unei eleve de liceu erau evenimentele cele mai importante.

Nimic extraordinar, îşi spuse Arian Vogli. Noaptea, ca toată săptămâna aceea, de fapt, fusese liniştită. La teatru continuau şedinţele de analiză. Fuseseră demişi directorul şi secretarul de partid, iar regizorul fusese trimis pentru reeducare la o cooperativă agricolă, măsuri considerate deocamdată

suficiente. Se căutau acum motivele pentru care drama fusese atât de apreciată de public, apoi cauzele ascunse ale fenomenului, din nou motivele şi ceea ce se ascundea în spatele lor şi aşa mai departe.

Presiunea era maximă, mai ales după ce se aflase că Suzana K. refuzase să joace ca dublură în rolul Ţuţei, din piesa *Eroina munţilor,* un element care o incrimina şi mai mult. La început, refuzul fusese interpretat ca o toană de vedetă, după care, unul dintre actori, ales de curând secretar de partid, declarase în gura mare: ce toană, oameni buni, asta e opoziţie pe faţă!

După această întâmplare, Suzana K. ajunsese în centrul atenţiei, fiind bombardată cu fel de fel de acuze (păi da, preferă tot felul de pescăruşi şi domnişoare sclivisite în locul eroinelor noastre), în vreme ce ea insista că refuzul ei nu avea în el nimic reacţionar, ci exprima o suferinţă personală. Ceea ce a fost suficient pentru ca un alt coleg să spună: cunoaştem noi suferinţele tale personale, după care au acuzat-o pe faţă de moralitate îndoielnică. Spre mirarea tuturor, roşie la faţă de plâns, ea a mărturisit că relaţia scurtă avută cu un inginer decedat de curând putea fi rezultatul influenţelor străine, decadente, mărturisire care făcuse o impresie bună asupra delegatului Comitetului de Partid, cel care avea să folosească acest exemplu drept o explicaţie considerată corectă, marxistă a celor mai ascunse sentimente omeneşti.

Of, măi Suzana K., îşi zise Arian Vogli, în vreme ce recitea, fără grabă de data asta, despre evenimentele de la teatru. Recunoşti că ai făcut amor cu bietul inginer, după care, la patru dimineaţa, ai plecat cu taxiul la Tirana. Şi clătină din cap ca omul care vede cum celălalt face gesturi pripite.

În materialul despre teatru, adjunctul subliniase cu roşu ori de câte ori era amintită Direcţia de Interne. Cei care fuseseră foarte zeloşi în punerea pe scenă a *Pescăruşului* încercau să-şi susţină zelul prin bunăvoinţa organelor statului, care, deşi ştiau despre ce piesă este vorba, nu numai că nu arătaseră nici un pic de suspiciune, ci dimpotrivă... Lăsaţi organele statului, îi întrerupeau ceilalţi. Pentru că, la urma urmei, chiar aşa să fie, când este vorba despre principii,

singurul for călăuzitor este Partidul.

Arian Vogli zâmbi. În copilăria lui, în curtea casei părinteşti, stătea şi observa ore întregi agitaţia furnicilor în jurul muşuroiului. Plecau şi veneau purtând tot felul de lucruri, paie şi pietricele, alergau, se întorceau, se chinuiau fără a şti că era cineva care în timpul acesta le observa de sus. Apoi, plictisindu-se, le strica muşuroiul. Le arunca apă şi pământ deasupra, ca să le vadă apoi, râzând sadic, forfota şi neputinţa.

Îşi privi ceasul. Se apropia amiaza, ora la care asculta înregistrările. Avea să vină adjunctul, cu benzile şi ceştile cu cafea, pentru ca apoi să asculte împreună.

Şi chiar aşa se întâmplă.

După ce ascultară, îşi mai aprinseră o ţigară, iar celălalt spuse, parcă pentru a se dezvinovăţi: lucruri banale şi azi.

Şeful îl privi în ochi: ce să faci.

La trei săptămâni după interzicerea spectacolului, oraşul continua să pară la fel de buimac. Suntem cu toţii nişte pescăruşi răniţi, repetă Arian Vogli cuvintele unei infirmiere.

— N-aş fi crezut niciodată că un spectacol de teatru poate să înnebunească atât de mult un oraş întreg, zise gânditor.

— Pare, într-adevăr, incredibil, răspunse adjunctul. Cometă să fi fost şi tot n-ar fi reuşit s-o facă.

— Hm, cometă, râse şeful. La ce te gândeşti... De fapt, n-a fost decât un pescăruş.

— Pe mine mă obsedează acum altceva, spuse adjunctul. E clar că de data asta am ales cum nu se putea mai bine momentul pentru „prinţi”, dar data viitoare ce vom face?

— Stai liniştit, Naum. O să inventăm noi ceva. Poate un concert, un balet:...

Adjunctul nu ascundea faptul că discuţiile relaxate cu şeful, precum cea de acum, erau cele mai fericite momente pentru el.

— Ştiţi cum au început să le spună acum „vocilor”? „Urechile morţii”.

— A, aşa? Adevărul e că n-au avut o idee rea.

N-au avut o idee rea, îşi zise. Îşi aminti, pentru a cine ştie câta oară, trupul căzut pe prundiş al preotului, cu un picior

slab ca o creangă uscată ieşind de sub pelerină.

— Cuvântul aduce moartea, zise, aprinzându-şi ţigara pe care o avea de minute bune între degete. E şi prin părţile voastre vorba asta?

— O fi, răspunse celălalt nesigur. Şi multe altele. Totuşi, numai acum, când mă ocup cu treaba asta, mi-am dat seama că limba are legătură cu statul...

— O chestie mică, moale, care ne înnebuneşte pe toţi. Cu siguranţă că la asta te-ai gândit, Naum.

— Mai mult sau mai puţin.

O bucată de carne moale, trandafirie, care crease şi ţinea vie toată această teroare.

— Nu e întâmplător că unul dintre cele mai groaznice blesteme este: usca-ţi-s-ar limba, spuse gânditor.

Adjunctul îşi încreţi fruntea.

— Nu mă feresc să vă spun că, în timp ce ascult, numai blestemul ăsta îmi vine pe limbă, zise.

— Usca-ţi-s-ar limba, repetă Arian Vogli, clipind din ochi ca de fiecare dată când încerca să pătrundă sensul vreunei expresii neaoşe. Era sigur că, uneori, blestemul acela i se adresa şi lui.

— Să nu uit ceva, spuse Naum. Apropo de proverbul cu corbul, cred că am descoperit despre ce e vorba.

— Chiar aşa?

Adjunctul inspiră adânc.

— Duşmanii, după câte se pare, au răspândit zvonul că şeful cel mare îşi pierde vederea.

— O, chiar aşa? se miră din nou Arian Vogli.

— Unul dintre oamenii noştri mi-a spus asta.

— Hm, făcu şeful, evitând privirea celuilalt.

— Am turbat când l-am auzit, zise Naum. Ţară de rahat, mi-am spus, popor nerecunoscător. Cum de-i rabdă pământul? Are dreptate El, ăl mare, să fie supărat pe ţara asta. S-o urască. Ştiu că n-am dreptul să judec tot poporul după câţiva nenorociţi, dar ce să fac, îmi pierd şi eu minţile câteodată. Să-i ia dracul pe toţi. Chiar şi acum, când îmi amintesc, văd negru în faţa ochilor. Usca-li-s-ar limba, zic, şi asta mă linişteşte un pic. Mai bine să li se usuce limba, cu

vorbe cu tot, decât să împroaşte cu otravă.

Să fii convins că noi asta şi facem, îi răspunse în gând Arian Vogli.

Îşi turnă câţiva stropi de cafea rece în ceaşcă şi-i sorbi pe îndelete.

Cuvântul aduce moartea, îşi zise, observând cum supărarea dispare încetul cu încetul de pe chipul celuilalt. Dar şi urechile, completă în gând, simţind un tremur în tot corpul.

UNSPREZECE

Trecuseră trei ani. Totuşi, parcă ar fi fost acelaşi început de iarnă, cu aceiaşi nori şi aceeaşi ploaie care se revărsa din cer.

Cât de repede trec anii, îşi ziceau oamenii, bându-şi cafeaua de dimineaţă. Şi o spuneau aproape toţi, cu excepţia câtorva pentru care timpul trecea greu.

Adevărul e că nimeni nu putea băga mâna-n foc susţinând că vremea trecuse repede sau încet din toamna aceea... da, din toamna aceea... când...

Încă de la început, despre „vocile” Securităţii nu se vorbise decât în şoaptă. Dar ele fuseseră prezente o vreme în gândurile lor, obsesiv şi dominator, aşa că acum, când căzuseră în banal, erau considerate ceva fără importanţă, nişte obiecte.

Majoritatea localnicilor chiar aşa le considerau: ceva neprecizat, între un instrument neînsufleţit şi o vietate. Minuscule ca nişte insecte, fără formă, fără sex, nişte maşinării la care nu ştii cum să te referi şi pe care nu ştii cum să le denumeşti.

Comparaţia cu insectele fusese pentru toţi cea mai la îndemână. Greierii, muştele şi ţânţarii au fost primele la care s-au gândit oamenii, din cauza bâzâitului enervant, a zborului în jurul urechii şi, în cele din urmă, înţepăturii. Mai apoi, din motive neclare (poate sosirea iernii, când insectele au dispărut, iar „vocile” nu), comparaţia a început să se refere mai mult la un instrument. În fine, din amestecul acesta a ieşit în cele din urmă o sinteză, jumătate insectă, jumătate maşinărie.

Până la urmă, oamenii au ajuns la concluzia că trebuie să-şi împartă viaţa cu ele. Existenţei lor i se mai adăugase ceva, care devenea când un obiect banal, ca orice alt fapt ce avea legătură cu presiunea şi ameninţarea statului, când, mult mai rar, într-un cataclism cosmic, atunci când gândul îşi depăşea limitele permise.

Lumii cunoscute i se adăugase un aparat-insectă. Care auzea chiar şi vorbele rostite în şoaptă. Şi care, ca un curier

ceresc, îţi ducea cuvintele acolo sus, în vârful statului. Iar această gâză, a cărei naştere întârziase zeci de milioane de ani, apăruse acum în numai câteva zile. Celelalte specii, toate mult mai „bătrâne” decât omul, fuseseră create înaintea acestuia, pe când ea...

Indiferent de felul în care gândeau despre ele, oamenii au instituit o anumită relaţie cu „vocile”. O parte dintre ei le ignorau: n-am nimic cu statul, nici el cu mine, aşa încât cu „voci” sau fără, viaţa mea e aceeaşi. Ceilalţi continuau să umble ca năuci. Se învârteau prin casă şoptind „şşt” ori de câte ori careva deschidea o discuţie periculoasă, repetau proverbul „tăcerea e de aur” şi nu ridicau niciodată tonul. Ceilalţi îi priveau cu aroganţă. Aceştia nu numai că făceau contrariul, dar îşi arătau dispreţul chiar şi împotriva hainelor în care ar fi putut fi cusute aparatele acelea perfide. Le băgau în maşina de spălat în apă clocotită, le călcau presându-le fără milă, închipuindu-şi că sub maşina fierbinte „vocile” vor plesni ca nişte ploşniţe strivite. Râdeau, ha, ha, ha, satisfăcuţi de ceea ce făcuseră, apoi se puneau pe plâns.

Mulţi oameni o păţiseră în timpul acesta. Nu numai că se învăţaseră cu „vocile” ca şi cum ar fi fost nişte jivine dresate, dar uneori supunerea în faţa „insectelor statului”, cum le spusese un zoolog, se manifesta ca un val de simpatie duioasă. Vorbeau despre ele cu afecţiune, le puneau tot felul de diminutive, le spuneau, cine ştie de ce, „bietele de ele”, erau atenţi să nu le strice, erau gata să le ajute, precum vechii sfinţi, care ridicau de jos viermii şi-i puneau din nou pe propriile răni, ca să se poată hrăni.

Nu ascundeau faptul că nu-i deranja cu nimic prezenţa lor, ci, că, dimpotrivă, le făcea bine. Totul, numai şi numai ca să se afle acolo sus că ei nu au nimic împotriva statului, a micului, pricăjitului stat albanez.

Când îşi dădeau jos de pe ei paltonul sau haina de blană, în care erau convinşi că au un „prinţ”, deveneau dintr-odată neliniştiţi. Le venea s-o pornească direct spre Securitate: mi-am scos paltonul fără vreo intenţie rea sau pentru a-i supăra pe tovarăşi, ci pentru că pur şi simplu vremea s-a încălzit.

Şi uite-aşa, cu tot felul de evenimente şi pe nesimţite, au trecut acei trei ani.

*

Edlira se întoarse supărată din biroul şefei de la cadre. Skender aşteptă să plece Nikolla, sosit acolo ca să comenteze evenimentele dimineţii, nerăbdător s-o întrebe ce se întâm-plase.

Femeia abia se stăpânea să nu izbucnească în plâns.

— M-au chemat la Direcţia de Interne.

Bărbatul se cutremură ca şi când ar fi fost lovit în moalele capului.

— A, ia te uită, făcu, reuşind cu greu să-şi păstreze calmul. Dar de ce, ţi-au dat vreo explicaţie?

Simţind că întrebarea nu avea nici un rost, încercă s-o reformuleze.

Edlira îl privea cu nişte ochi mari, ca şi când i-ar fi cerut ajutorul.

— Tu ce crezi, ce ar putea să fie?

De data aceasta îl întreba ea pe el.

Skender ridică din umeri.

— Nu ştiu ce să spun. De obicei, te cheamă pentru ceva la care nici nu te-ai gândit. Totuşi, nu trebuie să te nelinişteşti. Convocările astea sunt ceva obişnuit acum.

— Nici nu ştiu dacă trebuie să-i spun soţului meu.

El muşcă ţigara pe care o ţinea în colţul gurii.

— Cred că nu trebuie să te pripeşti. Când trebuie să te prezinţi şi la cine?

— La ora unu. Dar nu ştiu la cine. O să afli acolo, mi-a spus şefa cadrelor.

— Oricum, ora mi se pare convenabilă, zise el, încercând să zâmbească.

Privi cu coada ochiului chipul ei frumos şi i se păru că, alături de teama firească, se citea pe el şi un soi de încrâncenare, ceva ce simţi atunci când eşti provocat.

Adevărul e că, în afară de temerea firească, Edlira avea în suflet şi un început de exasperare, care-i înzecea forţele.

A îndrăznit în cele din urmă, îşi zise în sinea ei,

gândindu-se la Arian Vogli. Îl aşteptase ani întregi să-şi arate colţii, întrebându-se uneori în ce fel avea s-o lovească.

Nu te mai gândi la asta, o sfătuise soţul. În cazuri de felul ăsta, ca al tău, pe cât par „ei” de puternici, pe atât sunt de slabi.

Însă, cu trecerea anilor, ieşirea lui din viaţa ei fusese atât de totală, încât din când în când simţise un sentiment de recunoştinţă.

Dar uite că, în cele din urmă, lupul îşi arăta colţii. Spre ghinionul lui, îşi zise ea mai mult ca să-şi dea singură curaj.

Tulbure, îi trecură prin cap sancţiunile pe care le primiseră funcţionarii de stat pentru abuzuri în cazul unor femei. La acest capitol, spre uimirea tuturor, statul albanez se arăta neobişnuit de corect. Nici o milă pentru cadrele sale, ba dimpotrivă: cu cât erau mai înalte funcţiile lor şi mai numeroase meritele, cu atât mai cumplite erau pedepsele. Nu cred să te fi îmbătat puterea într-un asemenea hal încât să îndrăzneşti una ca asta, îşi spuse ea pentru a zecea oară şi simţi brusc un tremur în coşul pieptului. Dar dacă o chemau pentru altceva?

Simţi cum curajul i se risipeşte într-o secundă şi cum i se face din nou frică. Dacă o fi vorba despre altceva?

Sunt nebună, îşi zise imediat. Îi trecuse prin cap că fostul iubit o chema pentru a o hărţui şi, în loc să se gândească la tot cu calm, chiar relaxat, se văicărise, făcuse din asta o tragedie, fără să realizeze că varianta aceasta ar fi fost floare la ureche în comparaţie cu cealaltă posibilitate, cea realmente tragică.

— Oare ce ar putea să fie? o întrebă Skender pentru a treia oară.

Se prefăcea că-l ascultă, în vreme ce gândul îi zbura aiurea. Acum ar fi fost fericită dacă cineva ar fi asigurat-o că şeful Securităţii a convocat-o ca să se culce cu ea. Doar ca să scape de nesiguranţa aceea stresantă. Ba chiar şi cuvintele dure de la început: Cum îndrăzneşti tu să abuzezi de funcţia pe care o ai pentru a mă impresiona sau speria? fuseseră înlocuite în imaginaţia ei cu ceva mai *soft*: Ascultă, Arian, tu ştii la fel de bine ca şi mine că povestea asta s-a încheiat de mult.

Observă că Skcnder își privea ceasul la fel de des ca și ea. La douăsprezece și ceva scoase oglinda din geantă, își refacu machiajul și se ridică.

— Nu te îngrijora prea tare, îi spuse Skender, însoţind-o până la ușă. N-am nici o presimţire rea.

Priviră amândoi în același timp spre locul gol pe care șezuse Shpend Guraziu și, în mintea Edlirei, rece, fără nici o legătură cu altceva, se strecură gândul că cei trei ani de la moartea lui trecuseră mult prea ușor.

Skender o sărută pe obraz, apoi, din spatele ușii, auzi zgomotul sacadat al tocurilor ei pe coridor.

La ieșire, femeia se mai privi o dată în oglindă, iar întrebarea dacă Arian o va găsi la fel de frumoasă ca altădată, pe care cu altă ocazie ar fi socotit-o idioată, i se păru acum absolut normală.

Pe stradă simţi aceeași nesiguranţă ca și la birou. Gândul că o chemau să-i propună un angajament de colaborare secretă fu înlocuit de îngrijorarea pentru bărbatu-său și ambele fură risipite de întrebarea cum trebuie să i se adreseze celuilalt, tovarășe Arian sau simplu Arian, ca pe vremuri.

Sediul Direcţiei de Interne îi apăru brusc în faţă. Mirată, observă că sosise mult mai devreme. Nu-i posibil, își zise de câteva ori la rând. I se păru că imobilul cu acoperiș de ţiglă roșie o atrăgea ca un magnet, iar ea nu mersese, ci zburase spre el.

Ca să mai treacă din timp, se abătu pe o străduţă laterală, când, la poarta de fier, o zări pe actriţa Suzana K., care tocmai ieșea din clădire.

Înainte de a-și pune ordine în gânduri, simţi cum i se îmbujorează obrajii și suspiciunea că ar fi putut fi convocată pentru același motiv pentru care o chemaseră pe actriţa din *Pescărușul* îi aduse din nou în minte chipul lui Shpend Guraziu, de care-și mai amintise o dată în dimineaţa aceea. La fel de proaspete îi erau în memorie și zvonurile despre scurta relaţie dintre el și actriţă, înainte de moartea sa, și prin cap îi trecură două cuvinte: ce rușine! Ce rușine că se putuseră gândi că, dacă lucrase în același birou cu Shpend Guraziu, ar fi putut să aibă obligatoriu și o relaţie de dragoste cu el.

Întoarse încă o dată capul, pentru a se convinge că e ea şi, o bucată de vreme, o urmări îndepărtându-se, cu capul înfăşurat în batic şi ochelari fumurii, aşa cum ţi-ai fi putut imagina orice femeie care păcătuise.

De ce nu l-or lăsa în pace acolo unde e? îşi zise gândindu-se la Shpend Guraziu. Amintirea primei vacanţe petrecute la plaja din Durrës, cu mulţi ani în urmă, cele câteva păsări gălăgioase, pe care le vedea pentru prima oară zburând peste valuri, şi cuvintele unchiului Lazer: se crede că pescăruşii sunt sufletele pescarilor înecaţi, această amintire stăruia ca o ceaţă în creierul ei, izgonindu-i orice alt gând.

Timpul se scurgea cu greu.

În biroul său, Arian Vogli îşi privi ceasul. Chipul adjunctului, aplecat asupra magnetofonului, trăda chinul, poate chiar suferinţa de a nu înţelege cuvintele de pe bandă.

— Ce mama naibii de albaneză mai e şi asta? zise pentru a zecea oară. Nu pricep nimic.

—Nu-i nevoie s-o derulezi înapoi. Şi de o sută de ori s-o ascultăm, şi tot n-o să înţelegem nimic.

Ceea ce aşteptase de mult nu fără o oarecare emoţie, schimonosirea limbii, avea loc în ultimele luni cu o iuţeală incredibilă. Primele semne ale acestui fenomen apăruseră în urmă cu trei ani, îndată după instalarea „vocilor” *made in China*, dar pe atunci acestea nu erau prea vizibile. Ca şi o maladie ascunsă, care creşte insesizabil, pentru a izbucni apoi pe nepusă masă, boala limbii era acum evidentă pentru toţi cei dispuşi să observe.

Primii care au sesizat-o au fost agenţii operativi, care se plângeau din ce în ce mai des că stau bine cu auzul, dovadă fiind ultimul control medical, şi totuşi se întâmpla să nu înţeleagă mai nimic.

Ceea ce ajungea la urechile lor ori era lipsit de sens, ori putea avea fel de fel de înţelesuri, care mai de care mai ciudate. Aceeaşi nemulţumire o aveau şi cei care descifrau benzile magnetice. Înregistrarea era perfectă, cuvintele limbii, aceleaşi, doar că ceva era modificat în utilizarea lor. Expresii necunoscute până atunci, porecle, prescurtări surprinzătoare,

care te făceau să crezi că eşti în faţa unui dialog între nişte oameni scăpaţi de la balamuc.

Cum de se poate ca o limbă s-o ia aşa de rău la vale în numai trei ani, ca şi când ar fi vorba de trei mii de ani? se întreba adesea Arian Vogli. Era ceva ce nici nu-şi imaginase măcar în seara aceea cu zloată, în care lăzile cu „voci” ajunseseră în B.

Acum, seara aceea parcă aparţinea unui alt secol, în vreme ce unele dintre evenimentele ce urmaseră păreau la fel de vechi, iar altele, întâmplate abia cu o zi în urmă.

După „nebunia vocilor”, cum botezaseră unii şocul provocat de acestea, oraşul, aşa cum era de aşteptat, părea de-a dreptul debusolat. Oamenii au început să fie mai suspicioşi, iar limbajul s-a modificat vizibil, începând să semene cu bolboroselile paraliticilor.

Dar, la ieşirea din iarnă, spre uimirea lui, situaţia părea să fi revenit la normal, cu mici excepţii. Era clar că ceea ce lui i se păruse a fi o deformare a limbii nu era altceva decât o reacţie a oamenilor faţă de măsurile de supraveghere ale poliţiei secrete.

Până atunci, ori de câte ori auzea vorbindu-se despre cele două dialecte ale limbii albaneze, cel de nord şi cel de sud, îi venea să zâmbească. Cele două secţiuni ale limbii, între care se căsca o adevărată prăpastie, erau albaneza „de sus”, cea care era folosită în viaţa cotidiană, pe stradă şi în instituţii, şi cea „de jos”. Conform duşmanilor statului, dacă limba „de sus” se usca şi se degrada sub influenţa ideologiei comuniste, cea „de jos” rămânea singura normală acolo unde era, în cea mai adâncă intimitate. Era, cu alte cuvinte, ceva subteran şi ascuns.

Dar iată că, sub şocul produs de „vocile” regimului, nesupusa limbă „de jos” începuse să capituleze. Pentru prima dată după atâţia ani se văzuse o tendinţă de apropiere a celor două. S-ar fi părut că albaneza „de sus” găsise, în cele din urmă, căile secrete pe unde să se strecoare, picătură cu picătură, în subteranele întunecate. În timpul acesta, geamăna ei „de jos” devenea pentru prima oară perfidă şi încerca să-şi potrivească pe chip masca celeilalte.

Şi toate acestea se întâmplau din cauza drăcuşorilor

botezaţi „voci”. Plin de curiozitate, aproape uluit, Arian Vogli urmărea toate manifestările acestui fenomen. După contopirea albanezei din nord cu cea de sud, unificarea se făcea într-un spaţiu în care ostilitatea păruse până acum veşnică.

Numai că bucuria fusese de scurtă durată. Ca şi când s-ar fi trezit dintr-un coşmar, albaneza „de jos” renunţase la mască şi încerca să se apere în alt fel, mult mai hotărât. Lua astfel naştere o a treia limbă albaneză, care, în imaginaţia lui Arian Vogli, căpăta tot mai mult înfăţişarea unei zgripţuroaice ce avea să-l tortureze multă vreme. Uneori i se părea că el însuşi crease acel monstru, drept pentru care, într-un duel nesfârşit, avea să-l învingă sau să fie învins de el.

— N-ai ce să-i faci, Naum, spuse şi-şi privi ceasul. Probabil că o fi venit soţia inginerului Gjikondi. Vreau să vorbesc cu ea între patru ochi.

— Da, să trăiţi, zise adjunctul şi se ridică.

I se păru şi mai frumoasă decât se aşteptase să fie. Avea un soi de răceală pe care i-ai fi putut-o lua drept melancolie, calitate rară la o tânără femeie aflată în primii ani de căsnicie. Aşa ar fi catalogat-o şi el, dacă n-ar fi cunoscut-o ceva mai bine.

— Staţi jos, Edlira, îi zise pe un ton liniştit. Venind aici cu siguranţă că v-aţi imaginat ceva rău, poate chiar m-aţi şi înjurat în gând.

Ea zâmbi acru.

— Nu vă contrazic, spuse.

— Bine, am să vă spun încă de la început că, dacă nu mi-aş permite să abuzez de funcţia pe care o am cu nimeni, cu dumneavoastră n-aş face-o în vecii vecilor.

Femeia îşi muşcă buza de jos. Vru să-i spună „mulţumesc”, dar cuvântul i se păru mult prea inexpresiv.

— Şi dacă v-am convocat chiar eu, am făcut-o tocmai ca să vă previn că nu aveţi de ce să vă speriaţi.

— Să mă sperii? De ce?

El rămase o clipă pe gânduri.

— Edlira, ascultaţi-mă cu atenţie. Îndată ce veţi ieşi din

încăperea aceasta, colega din biroul de alături o să vă pună câteva întrebări de rutină. Dar nu trebuie să fiţi îngrijorată, e ceva obişnuit în munca noastră.

Tânăra femeie se schimbă la faţă.

— Nu înţeleg, zise cu răceală. Despre ce o să mă întrebe? Pot să ştiu şi eu?

— Normal, spuse el şi trase dintr-un dosar o coală de hârtie. O să vă întrebe nişte amănunte, banale la prima vedere, legate de cineva care nu mai e în viaţă... inginerul, a, da, inginerul Shpend Guraziu.

O, Doamne, îşi zise ea şi simţi cum se îmbujorează la faţă. Era exact ceea ce-şi închipuise când o văzuse pe Suzana K. ieşind de acolo.

— Şi, mai precis, despre ce ar fi vorba? întrebă, încercând să-şi păstreze calmul.

El zâmbi cu un aer enigmatic.

— După cum v-am spus, ceva foarte banal, chiar comic. Colega mea o să vă explice pe larg, dar eu o să vă spun esenţialul: este vorba despre o anchetă generală post-mortem care-l vizează pe decedat. Iar o anchetă generală, după cum îi spune şi numele, include absolut tot. Ca să rezum, dumneavoastră şi încă cineva veţi fi întrebaţi despre hainele lui. Adică... – ridică din nou pagina din dosar ca să citească ceva, după care, cu aceeaşi voce indiferentă, continuă adică despre hainele pe care le-a luat de la depozitul de protocol, imediat ce a fost numit să însoţească delegaţia franceză.

— O, Doamne, îi scăpă Edlirei, cum e posibil?

— Ce?

— Vă referiţi la cămaşa albă pe care am cumpărat-o de la el pentru aniversarea soţului meu? E chiar atât de grav?

— Edlira, v-am mai spus că e o anchetă de rutină.

— E ruşinos, ridică ea glasul. Credeţi că e o crimă să cumperi o cămaşă de la un coleg de serviciu? E o acţiune îndreptată împotriva statului? Spuneţi-mi, vă rog, Arian, chiar credeţi asta?

Arian, repetă el, şi înţelese într-o clipă că era tot ceea ce sperase de la ea din întâlnirea aceea.

— Edlira, nu vă pripiţi, zise el. Nu e vorba despre cămaşa

cumpărată de la ea. Ascultaţi-mă cu atenţie.

— N-am de ce să vă ascult. Să cumperi o cămaşă la o aniversare şi trei ani după aceea să te convoace la Securitate pentru a da socoteală... Nu înţelegeţi că e groaznic... e cumplit... N-aveţi decât s-o luaţi înapoi, mă duc chiar acum s-o aduc.

Îşi dădu singură seama că vorbea fără şir şi începu să plângă.

De trei ori la rând Arian Vogli se ridică de pe scaun, se apropie de ea, o îmbrăţişă cu nesaţ şi-i sărută obrajii uzi de lacrimi, dar făcu toate acestea numai în gând, căci trupul, greu ca de plumb, nu i se supuse.

Ţintuit de scaun, îi asculta suspinele, în vreme ce inima îi bubuia nebuneşte: iubita mea, sărmana mea iubită...

În urmă cu trei ani, când ceruse să audă din nou înregistrarea unei nopţi de dragoste a soţilor Gjikondi, de data aceasta după interzicerea spectacolului, rămăsese uluit. Se aşteptase ca ea să sufere, dar nu într-o asemenea măsură. Era o adevărată tragedie. Nu pot, o, nu pot, Bardh, îi spunea soţului. Îi cerea iertare, îl lua cu binişorul, apoi îl refuza din nou răspicat, îi spunea aproape plângând „nu".

Arian Vogli se simţea învingător. Uită că visul lui de licean, să semene cu demonul lui Lermontov, se realizase în cele din urmă. Ca un demon al Caucazului se strecurase prin beznă în patul femeii dorite pentru a-i asculta şoaptele. Şi nu numai atât: îi stimulase dorinţa cu ajutorul unui spectacol şi, tot aşa cum prevăzuse, cu acelaşi spectacol, i-o curmase. Şi aşa va rămâne până la primăvară, poate şi după aceea.

Câteva săptămâni mai târziu, cerându-i adjunctului să-i aducă o nouă înregistrare, acesta îi răspunsese: Nu e nimic nou în familia Gjikondi, treaba merge din rău în mai rău. Apoi adăugase: De obicei, după asemenea evenimente, urmează un îngheţ general, mai ales la femei.

Edlira nu ieşise din starea în care se afla nici în primăvara aceea, nici în următoarea. Între ea şi soţul ei apăruse cuvântul „frigiditate", iar vizitele la medic se înmulţiseră. Dar şi victoria lui era la fel de amară.

Înainte de a-i spune din nou cuvintele acelea liniştitoare, o

lăsă o bucată de vreme să plângă.

— Avem şi noi birocraţia noastră, Edlira, continuă el cu o voce care ei i se păru diferită de cea dinainte. Şi, desigur, absurdităţile noastre, zise cu aceeaşi voce obosită. Deseori ni se cer lucruri imposibile.

Ea nu reuşi să ajungă la sensul vorbelor lui. Ceea ce înţelese, şi asta foarte tulbure, era altceva. Bărbatul părea că-i cere mai mult decât înţelegere, părea că vrea de la ea un strop de compasiune.

Când pricepu că trebuie să plece, Edlira se ridică de pe scaun, îşi aranjă părul cu mâna şi ieşi.

Cu ochii închişi, el ascultă ţăcănitul tocurilor ei pe coridor, până ce înţelese că ajunsese la uşa pe care i-o indicase.

Sărmana de tine, îşi spuse din nou. O iubea, pare-se, la fel de mult, ba chiar aşa cum era acum, schimbată, indiferentă, parcă o iubea şi mai mult.

Bătăile din uşă i se părură de-a dreptul enervante.

— Sunt ocupat, strigă chiar înainte de a-l vedea pe cel care bătuse. Dar adjunctul insistă să-l primească. Era vorba despre Gelo Vranişti, vestitul veteran de război, care nu-i adusese decât încurcături.

— Spune că are o treabă cu tine şi numai cu tine, continuă Naum, ridicând din umeri.

— Ce idiot, murmură şeful. Încercă să scape de gândurile negre şi, cu un zâmbet forţat, dădu din cap „să intre”.

—Ce te aduce la noi, unchiule Gelo? De ce te-ai deranjat până aici? spuse ridicând tonul, cum făcea de obicei când vorbea cu bătrânii.

— Ehei, cu greu m-au lăsat să intru la tine, zise veteranul. Se vede treaba că mucoşilor ăştia nu le plac bătrânii ca mine. Îi plictisim. Ar vrea să ne cărăbănim mai repede pe lumea cealaltă. Dar, nici o grijă, n-o să-i mai plictisim prea mult.

Vocea bătrânului se înmuie de-a binelea.

— Ce vorbe-s astea, unchiule Gelo? îl întrerupse Arian Vogli. Noi avem nevoie de matale, te iubim.

Bătrânul îşi suflă nasul în batistă.

— Ia ascultă acum, fiule. Am o treabă, dar vreau să mi-o rezolvi tu, nu altcineva.

— Spune, unchiule, şi dacă e în mâna mea, fii sigur că o să pleci mulţumit de aici. Vrei o armă nouă? Revolver model nou, cehoslovac sau italian? Sunt sigur că preferi unul italian.

— Nu, nu, făcu bătrânul.

Stai să vezi cum o să-mi ceară un kalaşnikov, îşi zise celălalt. I-ar fi dat şi aşa ceva, numai să scape de el.

— Nu, nu vreau o armă, spuse bătrânul. Am destule acasă. Altceva vreau eu. Se ridică de pe scaun, se apropie de Arian Vogli şi-i spuse cu fereală, de parcă ar fi fost cine ştie ce secret: Vreau unul din alea, o „voce”, cum le ziceţi voi.

— Cum? Cum?

Arian Vogli râse la început. Apoi, ca şi cum hohotele lui ar fi spart o barieră, se ridică de pe scaun, dădu din mâini, continuând să hohotească, aproape înecându-se. „Cum? Cum?” reuşi să pronunţe singurele cuvinte care-i trecură prin cap în momentul acela. Of, zise în cele din urmă, de mult n-am mai râs aşa.

— Nu-i nimic de râs în asta, spuse, încruntat, veteranul.

— Iartă-mă, unchiule Gelo. Iartă-mă. Sigur că nu-i nimic de râs, dar aş vrea să ştiu şi eu la ce-ţi trebuie ţie microfoanele astea?

— Asta e treaba mea. Tu să-mi spui doar un lucru, îmi dai sau nu.

— Ascultă, unchiule Gelo, dacă ai o suspiciune, să zicem că în cutare apartament sau în cutare loc se vorbesc lucruri care trebuie înregistrate, anunţă-ne, iar noi o să instalăm imediat unul din alea.

Bătrânul dădu din cap cu neîncredere.

— Chestiile astea să le ceri agenţilor tăi. Nu se ocupă Gelo Vranişti cu aşa ceva.

— Dar atunci spune-mi, la ce-ţi trebuie? întrebă Arian Vogli calm, decis să-l ia cu binişorul.

— Îmi trebuie mie, răspunse hotărât bătrânul. Uite-aşa mi-a trăsnit mie prin cap: să am o „voce” a mea. Sunt bătrân, mâine-poimâine mă duc. Nu-ţi cer palate, vreau o năzdrăvănie d-aia cât un nasture.

— Da, dar înţelege-mă, unchiule Gelo. Chestia aia mică, „nasturele” ăla e secret de stat. Nimeni n-are drepul...

— Partidul nostru are un singur Gelo Vranişti, îl întrerupse celălalt. Faceţi-mi ultimul hatâr. Să plec liniştit de pe lumea asta.

Arian Vogli îl privea în timp ce vorbea. Avea o durere în voce pe care abia acum i-o observase. Şi brusc avu impresia că ştie la ce se gândea bătrânul. O chestie de onoare, desigur. Sau, mai bine spus, o suspiciune în familie, vreo noră care-şi înşală bărbatul. Cu doi ani în urmă, la o şedinţă a direcţiilor raionale se criticase utilizarea „vocilor" în probleme personale.

Nu i-a fost greu, luându-l cu binişorul, să afle motivul cererii bătrânului. Iar ceea ce auzi din gura lui l-a uluit de-a dreptul. Gelo Vranişti nu cerea „vocea" pentru vreo problemă personală. El voia s-o folosească împotriva duşmanului său, veteranul Arif Duka, cu care luptase ca partizan în acelaşi batalion, unul, comandant, celălalt, comisar politic. Încă de mult, Gelo bănuia că celălalt, la petrecerile de acasă, după ce trăgea vârtos la măsea, nu pierdea nici o ocazie pentru a-şi exagera meritele în război şi a le diminua pe ale lui. Uite, asta-i otrăvea ultimele zile lui Gelo Vranişti. Mai mult decât durerile de oase, mai mult decât reumatismul. Şi nu voia să plece pe lumea cealaltă fără a-şi dovedi duşmanul...

După plecarea veteranului, Arian Vogli redeveni serios. Fusese oare posibil ca, într-un timp atât de scurt, „vocile" să se instaleze atât de statornic în viata de zi cu zi? Ca din haine să ajungă pe piele şi de acolo să pătrundă în trup, de unde, pas cu pas, să se insinueze în cele mai secrete cotloane?

Era normal ca generaţia tânără să fie marcată de ele. Dar să pui în mişcare un dinozaur al războiului de partizani, cum era Gelo Vranişti, era greu de crezut. Acum nu mai rămânea altceva decât să li se compună balade, precum cele cu zâne şi zmei din Evul Mediu.

Totuşi, nu-i nici o ciudăţenie, îşi zise. Nici una. În vechile balade, mai ales în cele din nordul ţării, eroii căpătau puteri supranaturale ajutaţi de vrăjitoare sau de zâne. Iar Gelo Vranişti asta ceruse, să profite de puterile supranaturale ale „vocilor" pentru a-şi învinge duşmanul.

Incredibil, îşi zise.

Vrăjitoarele, zânele, „vocile". Cuvântul se aşeza firesc lângă

suratele sale. Involuntar, în creier i se rânduiră versuri inspirate din vechile balade, în care „vocile” luau locul personajelor tradiţionale.

Se ridică şi începu să umble agitat prin birou. Ar fi vrut să se gândească la altceva, poate la Edlira, la privirea ei blândă din momentul în care ieşise de la el, dar nu reuşi. Telefonul de la Centru în problema lui Shpend Guraziu, scrisoarea anonimă prin care era reclamat un funcţionar superior, două crime neelucidate şi „vocile” înseşi, care, după ce aduseseră frigiditate în familiile din oraş, încercau acum să intre în rândul micilor zeităţi locale, ei bine, toate acestea nu-i dădeau pace.

Drăcuşorilor, oare ce-o să pretindeţi după asta? întrebă el, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios. Ei formau armata lui credincioasă, iar el ar fi trebuit să se simtă mândru de asta. Arian Vogli şi cele treizeci şi nouă de „voci” ale lui. Hm!

Zâmbi uşor, în vreme ce simţea nevoia să aţipească măcar câteva minute. Se aşeză din nou pe scaun şi-şi sprijini fruntea în pumni. În starea aceasta, mulţimea „vocilor” îi apărea când ca o trupă de soldaţi, când ca o haită de câini, cu clopoţei minusculi care sunau delicat.

Erau ale lui, oricum, iar în momentele grele aveau să-l ajute în luptă.

Se trezi brusc şi se întrebă speriat: ce momente grele şi ce inamic? Îşi simţea capul tulbure şi întinse mâna spre sonerie ca să comande o cafea. Fireşte, în lupta cu oraşul. Şi cu oamenii, în general. Dar nu-i era frică de ei. Era o altă forţă care-l îngrozea. O forţă care se afla în afara celor cunoscute, ba chiar şi în afara statului.

Apăsă butonul soneriei, dar în locul cafelei ceru să i se aducă din nou dosarul cazului „Guraziu”.

Edlira străbătu coridorul aproape în fugă, dar la ea în birou nu găsi pe nimeni. Nu era nimeni nici în cel de alături. Poate că au plecat undeva împreună, îşi spuse ea.

Aranjă o bucată de vreme dosarele pe masă, apoi le abandonă, deschise poşeta şi scoase oglinda, de parcă chiar asta căutase printre hârtii.

Cu siguranţă că el ar fi vrut s-o sărute. Nu-şi putea explica altfel senzaţia că-i dispăruse rujul de pe buze.

Intrând în birou, Skender nu-şi ascunse mirarea când o găsi cu oglinda în mână.

— Ei? făcu. N-a fost chiar aşa de rău, nu?

— O banalitate, răspunse ea. O prostie chiar. Cel puţin mie aşa mi s-a părut.

Numai ochi şi urechi, el o asculta fără s-o întrerupă. Nu tresări nici măcar când ea îi spuse că aveau să-l cheme şi pe el.

— Anchetă pentru ţoalele cuiva care e mort de trei ani? întrebă gânditor în cele din urmă. Ciudat, poate mai mult decât ciudat.

Ea nu-şi dezlipea privirea de pe costumul lui negru.

— Mie mi s-a părut chiar o toană de maniaci, zise după un moment de linişte. Altfel nu pot să cred că în ţara asta campania împotriva risipei poate ajunge până aici...

— O, nu, zise el. Cu siguranţă că e vorba despre altceva.

— Despre ce? întrebă ea cu un început de nesiguranţă în glas.

— Aici e altceva, repetă Skender. Mi-a povestit Nikolla că ieri au fost convocaţi la Securitate doi dintre cei care s-au ocupat de înmormântare.

— O, aşa?

— Pe de altă parte, mi-ai spus că ai văzut-o acolo pe actriţa cu care, toată lumea ştie deja, Shpend a avut o relaţie. Într-un cuvânt, e vorba despre o anchetă mai complicată.

— Dar ce legătură poate fi între cei care i-au pus trupul în sicriu, actriţă şi hainele pe care le avem de la el?

— La asta mă gândesc şi eu, zise celălalt. Oricine poate înţelege însă că aici se ascunde ceva.

Deşi era întors cu faţa spre geam, i se putea simţi clar neliniştea.

— Spui că au insistat asupra hainelor pe care le purta în noaptea aceea când i-a însoţit pe francezi la teatru, continuă el, cu mintea parcă în altă parte. Desigur că cei care l-au înmormântat au fost întrebaţi tot despre asta. La fel buldozeristul şi martorii accidentului. Pe scurt, o anchetă de tipul celor care necesită „cunoaşterea trupului victimei”. Se

întoarse către ea, foarte palid la faţă: N-a văzut nimeni cadavrul lui Shpend Guraziu. Dar dacă ei nu cred că e mort!?

— Shpend, viu? Ce ţi-a trăsnit prin cap? făcu femeia.

El se întorsese din nou cu faţa spre fereastră, ca şi când ar fi vrut ca ea să nu-i citească gândurile. Realitatea e că, aşa răscolit cum era, spusese ceva ilogic pentru a-şi ascunde o altă bănuială, pe cea adevărată: dar dacă-l înecaseră?

De sute de ori, în decursul celor trei ani, se întrebase obsesiv dacă Shpend Guraziu reuşise sau nu să transmită un mesaj senatorilor francezi. Ascultase nopţi la rând radiourile franceze pentru a prinde vreun semn, vreun răspuns rătăcit, aluziv, orice. Ştia şi el că asta e o speranţă deşartă, mai ireală decât să descoperi o anume pasăre printre milioanele care brăzdează văzduhul. Şi totuşi, nu încetase să spere. Şi uite că, în dimineaţa asta, o bănuială cumplită îi sfredelea creierul. Dar dacă fusese neatent şi Securitatea îi descoperise manevra? Ori senatorilor, la hotel, le scăpase vreun cuvânt? Iar apoi, îngrozită de asta, dar mai ales de un posibil răspuns, Securitatea, fără a mai sta pe gânduri şi intrând în panică de eventualitatea unei posibile reacţii din partea Franţei, procedase ca un borfaş ce-şi şterge, în primul rând, urmele, şi-l ucisese pe Shpend Guraziu?

O, nu, se contrazise singur. Oricât de mult s-ar fi temut statul albanez de asemenea situaţii, avea măcar atâta experienţă încât să se stăpânească şi să-i ia şapte rânduri de piei lui Shpend Guraziu pentru a afla adevărul. Şi, în plus, dacă l-ar fi ucis atunci, de ce s-ar mai chinui acum, după trei ani, să ancheteze acest caz?

Nu, de o mie de ori nu, îşi zise.

Atunci, ce mama naibii e ăsta? îi veni să strige.

Alte şi alte bănuieli, una mai ciudată decât alta, îi trecură fulgerător prin cap. Dacă îl arestaseră chiar în clipa când coborâse din maşină ca să dea telefon şi imediat îi înscenaseră accidentul folosindu-se de altcineva, o dublură, un individ de statura lui şi îmbrăcat ca el, aşa încât după aceea să-l poată ancheta şi tortura în linişte? Iar apoi, după trei ani de chinuri, să-l facă în cele din urmă să vorbească.

O, nu, gemu din nou neauzit, după care, tot în gând, îi ceru

mortului iertare că-i tulburase liniştea.

— Nu, spuse cu voce tare şi se întoarse către ea. Trebuie să fie ceva ce ori nu reuşim noi să înţelegem, ori este într-adevăr de neînţeles.

Avea privirea complet goală. În vremea aceasta, în sinea sa îşi spuse: o şedinţă de spiritism... E nevoie de ea mai mult decât oricând.

Şi văzu parcă în faţa ochilor flacăra lumânărilor şi chipul mediumului, cerându-i lui Shpend Guraziu să dea un semn celor prezenţi.

Tremurul care-i străbătea trupul creştea din clipă-n clipă. În felul acesta, se pare, aveau să se caute unul pe altul, din când în când, prin beznă şi nemărginire.

*

În biroul său, Arian Vogli arunca o ultimă privire peste dosarul „Shpend Guraziu”, pe care trebuia să-l trimită urgent la Centru.

Era ataşat la el primul proces-verbal, întocmit cu trei ani în urmă, după ce se observase că „prinţul” cu numărul 017B lipsea şi că se efectuaseră toate cercetările de rigoare în asemenea cazuri. În primul rând, după constatarea că „subiectul” murise având „prinţul” asupra lui, se făcuse percheziţie la domiciliu pentru identificarea hainei (o geacă de producţie austriacă) la care, după declaraţia tehnicianului V.M. şi a responsabilului de la depozit, fusese aplicat „prinţul”.

Apoi, ceilalţi patru martori: buldozeristul care provocase fără intenţie moartea victimei, şoferul maşinii cu delegaţia franceză, ca şi cei doi muncitori de la întreprinderea de asfaltări, aflaţi la faţa locului, au afirmat tuspatru că, în momentul accidentului, victima fusese îmbrăcată cu geaca respectivă (geacă străină, cafenie, conform buldozeristului, geacă „austriacă”, conform şoferului, geacă străină maro, conform celor doi muncitori).

În plus, lucrătorii de la întreprinderea Comunală care puseseră trupul victimei în sicriu au declarat fără nici o rezervă că, neputând să desprindă cadavrul ciopârţit de haine, îl puseseră acolo împreună cu tot ce avea pe el. După sigilare,

sicriul nu mai fusese deschis, aşa că, în mod cert, victima fusese înmormântată împreună cu îmbrăcămintea şi „prinţul” 017B.

Şi, în fine, deşi toate cercetările acestea au fost făcute în perioada „primei plantări a prinţilor”, adică la trei săptămâni după moartea şi înmormântarea victimei, problema pierderii „prinţului” 017B a fost considerată închisă „din motive şi în împrejurări extraordinare”.

Un alt material al dosarului, al doilea proces-verbal, întocmit de curând, era mult mai amănunţit ca primul. În afară de vechile mărturii reluate, erau adăugate cele ale garderobierelor de la teatru, ale actriţei Suzana K., cu care victima a avut o scurtă relaţie chiar în timpul evenimentelor, şi se aşteptau, în anexă, mărturiile celor doi colegi de birou, cărora victima le vânduse o serie de produse de îmbrăcăminte cumpărate de la depozitul special, pe motiv că nu avea nevoie de ele.

E clar că nu există altă posibilitate, îşi zise Arian Vogli, după ce citi încă o dată fraza de concluzii, în care se spunea că îngroparea „prinţului împreună cu victima e un fapt demonstrat fără nici un dubiu”.

Clar, clar ca lumina zilei, îşi spuse din nou. Ba chiar o minte dezgheţată ar putea înţelege din asta că ancheta având ca obiect costumul şi cămaşa era inutilă, fiind făcută pentru a crea impresia că munca la acest dosar fusese intensă şi temeinică.

Închise dosarul şi oftă. Au fost suficienţi trei ani ca s-o ia toţi razna, îşi zise imediat. Inclusiv şefii cei mari, de la Centru.

Uneori avea impresia că aceştia, fiind cei care planifică şi conduc totul, n-au nici un motiv să se mai mire de ceva. Dar avea și momente când i se părea că, adunându-se toată otrava acolo, Centrul ar fi putut să-și piardă cel dintâi capul.

Trei ani, își zise, ca și când ar fi fost vorba despre ceva incredibil. „Prinţii” fuseseră „plantaţi” și „culeși” de multe ori, trimiseseră în puşcărie sau în lagăr zeci de oameni, uneori familii întregi, făcuseră tot oraşul să delireze în somn, şi totuşi acolo, sus, nimeni nu era mulţumit. Găseau mereu câte un pretext să strâmbe din nas. Uite, acum îl luaseră în colimator

pe amărâtul ăsta, mâine cine ştie ce le va mai trece prin cap.

I se făcu din nou somn. Privi pe geam şi văzu că afară începuse să plouă, ceea ce îi dădea starea aceea de somnolenţă. Era o ploaie piezişă, strâmbă, iar ceaţa care o învăluia părea că vrea s-o ia cu binişorul şi s-o îmbuneze.

Privi o vreme acoperişurile ude. Trâmbele de fum negru, ce se vălureau ieşind din hornurile caselor, transmiteau cel mai bine nervozitatea de care fusese cuprins oraşul.

Se apropia ziua de naştere a Conducătorului. La fel ca în fiecare an, se aştepta amplificarea zvonurilor. La fel ca jgheabul care adună apa de ploaie, „vocile” lui aveau să adune tot ce cleveteau oamenii. Zi şi noapte, fără pauză. Uneori avea impresia că aude şi în somn benzile derulându-se.

Torceau firele destinului, ca în vechile legende.

Uneori, mai mânios decât oraşul însuşi, îi venea să urle: Da’ mai tăceți odată!

Aţipi o clipă şi se visă unul dintre călugării zdrenţăroşi de altădată, conducând o mulţime formată când din „vocile” sale, când din copiii cruciaţi, plecaţi în căutarea mormântului lui Hristos.

Ce coşmar lipsit de sens, îşi spuse, dând din cap ca să-şi revină.

Îşi chemă adjunctul şi, întinzându-i dosarul, îi spuse:

— Completează-l cu ultimele două declaraţii şi trimite-l de urgenţă la Centru.

— Da, să trăiţi, zise celălalt.

Îndreptându-se spre uşă, se opri o clipă acolo, ştiind că era momentul în care şeful obişnuia să-i dea o ultimă indicaţie.

Şi nu greşi.

— Ascultă, Naum, spuse Arian Vogli. Până ce şefii o să mai uite de chestia asta, pune-i sub observaţie pe toţi cei care au avut de-a face cu victima. Zi şi noapte, adăugă imediat.

Adjunctul dădu din cap în semn că a înţeles.

DOISPREZECE

Zgomotul înfundat care venea de sus în valuri îi făcu pe trecători să se oprească şi să ciulească urechile. În cele două cafenele din centru, oamenii se apropiară de vitrine pentru a se convinge că ceea ce li se păruse la început a fi un tunet era altceva.

Cerul era acoperit de nori şi, în afară de zgomotul acela, nu mai trimitea nimic pe pământ. Pe la mese, oamenii încercau să-şi amintească de câtă vreme nu mai aterizase un elicopter în oraşul lor. Unii spuneau că de trei ani, alţii ridicau din umeri.

O parte dintre ei nu-şi ascundeau tulburarea. Îl căutau din priviri pe chelner să-şi achite cafeaua şi s-o zbughească rapid acasă. Ceilalţi, mai ales cei care aşteptau de luni de zile un răspuns la plângerile sau cererile trimise în scris Comitetului Central, comandau încă o cafea şi o sorbeau cu o privire abătută, aşa cum făceau ori de câte ori se zvonea că de la Centru sosise o decizie importantă.

Skender Morina se apropie de fereastră şi căută în zadar printre nori elicopterul. Cuvintele „ce-o fi şi cu elicopterul ăsta”, pe care cine ştie de ce le aştepta de la Edlira, îi produceau nelinişte.

În cele din urmă, ea le pronunţă, iar el ridică din umeri.

— Se învârte dc zece minute pe sus şi nu aterizează, spuse în şoaptă. Poate din cauza vremii rele.

Din ziua în care fusese convocat la Securitate, o presimţire neagră îi tot dădea târcoale. Şi aşa, tulbure, ca alte sute şi sute de persoane, avea impresia că elicopterul acela venea pentru el.

Un alt bărbat şi-a întrerupt lucrul şi s-a dus la geam să privească afară: Arian Vogli. Era singurul care ştia de ce vine elicopterul în oraşul B. O teamă nelămurită de ceea ce ar fi putut urma, amestecată cu un sentiment de furie şi cu o pornire năvalnică de a se confrunta cât mai degrabă cu

pasagerii din el, ei bine, toate acestea erau dominate de dorinţa ca elicopterul să se prăbuşească.

După ce primise dosarul lui Shpend Guraziu, Centrul, în loc să încheie cazul, cum sperase Arian, devenise mult mai stăruitor. După câteva discuţii în contradictoriu, fusese anunţat cu două ore în urmă că un grup de anchetatori urma să ajungă la faţa locului.

Un grup de ofiţeri care avea să ancheteze pierderea unui „prinţ”, repetă în sinea sa. Şi un prinţ moştenitor să fi pierdut şi tot n-ar fi avut de ce să facă atâta tapaj, îi spusese adjunctului. Iar în gând recunoscu că toate acestea, în loc să clarifice situaţia, aveau să răscolească totul şi mai rău.

Răsfoi pentru a zecea oară copia dosarului, dar, spre uimirea lui, fragmentele care puţin mai înainte îl calmau şi-i dădeau încredere, cum ar fi: „După ce s-a ajuns la concluzia că obiectul a fost îngropat împreună cu mortul, s-a decis de comun acord să se renunţe la căutarea lui, folosindu-se chiar fraza: n-o să răscolim mormântul ca nişte hiene...”, acum i se păreau lipsite de logică.

Zgomotul de motor se auzi o vreme atât de puternic, încât aveai senzaţia că o să spargă geamurile clădirii. Încercaţi să mă înnebuniţi, li se adresă în gând Arian Vogli. Dar aveţi grijă să nu vă rupeţi chiar voi gâtul.

Acum chiar ar fi vrut ca elicopterul să se prăbuşească. Cerul, complet acoperit, părea că ţine cu el. Într-un rând, când zgomotul de motor încetă, fu gata-gata să strige: Rupea-v-aţi gâtul, cu ăia care v-au trimis cu tot! I se părea că ar fi fost de ajuns ca elicopterul să se întoarcă, pentru ca totul să revină la normal.

Dar huruitul, mai ameninţător decât înainte, reîncepu. Ostenit, Arian Vogli se aşează la birou, îşi sprijini fruntea în palme şi aşteptă.

Ajunseră după o jumătate de oră, mai morocănoşi şi mai încruntaţi decât s-ar fi aşteptat. Probabil că erau cu nervii la pământ din pricina condiţiilor atmosferice dificile în care trebuiseră să călătorească.

Cuvintele pe care i le adresară nu erau cu nimic mai prietenoase. Centrul se aşteptase la o poziţie mai serioasă în

legătură cu dosarul „prinţului” 017B. Nu era vorba despre o anchetă banală, ci de un mesaj pe care duşmanii din interior reuşiseră, după cum se părea, să-l transmită, în urmă cu trei ani, prin senatorii francezi, întregului Occident. Sunt informaţii că mesajul şi răspunsul au ajuns la destinaţie, însă noi nu ştim nimic, nici despre una, nici despre alta. Şi toate acestea din cauza nepăsării dumneavoastră. Pentru că firul care duce la sursa răului aici s-a pierdut. Şi, în loc ca lucrul acesta să vă alarmeze serios, ne trimiteţi rapoarte peste rapoarte pentru a justifica pierderea, pentru a o minimaliza, utilizând chiar şi figuri de stil, cum e cea cu hienele etc.

Pus în faţa atâtor acuzaţii, Arian Vogli renunţă la poza arogantă de mai-nainte. Brusc se simţi cumplit de vinovat. Toată semeţia lui de adineauri, împreună cu nerăbdarea de a le arunca direct în faţă cuvintele: Ce vreţi de la mine, de trei ani de zile mă chinui ca un câine, în batjocura şi ura generală, să servesc cauza, iar în locul unui cuvânt bun primesc numai şuturi, şi pentru ce? Pentru un rahat de microfon mai mic decât un nasture; deci toate răbufnirile cu care-şi făcuse singur curaj zilele acelea i se scurseră printre degete în câteva clipe.

— Sunt vinovat, spuse cu voce pierită. Sunt vinovat de două ori, pentru ceea ce s-a întâmplat şi pentru că n-am înţeles importanţa cazului. Sunt gata să fac totul ca să-mi îndrept greşeala, zise, după care tăcu şi aşteptă un răspuns de la ceilalţi. Spuneţi-mi, ce trebuie să fac?

Ei se priviră unul pe altul.

— Nimic, răspunse unul dintre ei. Acum e prea târziu. Arian Vogli simţi cum i se înmoaie genunchii.

— Nu înţeleg, zise cu glas pierit.

Îi simţi din nou schimbând priviri între ei, dar nu-şi ridică ochii să-i privească.

— Am vrut să spun că pentru „vocea” pierdută, deci pentru tot ce are legătură cu ea, acum e prea târziu.

Desigur, îşi zise. Era prea târziu. Inginerul e mort de mult;... Micul „prinţ” e de trei ani în pământ...

Rememoră de câteva ori toate cele spuse, în vreme ce sus, în aer, zgomotul făcut de elicopter se auzea din ce în ce mai

departe.

— Pleacă, zise Edlira, întorcându-se spre fereastră.

Oamenii se opreau din nou pe stradă sau se apropiau de geam, curioşi să vadă în ce direcţie se îndrepta. Şi nu reuşeau să răspundă la întrebarea dacă e bine sau rău că pleacă atât de repede.

— Atât de repede, zise Skender Morina privind nemişcat cerul acoperit de nori.

*

În biroul său, Arian Vogli bătea darabana în masă. Înainte de a se pierde la orizont, elicopterul mugi pentru ultima oară, iar el simţi cum îi bubuie urechile.

Rămase aşa, ca pierdut în spaţiu, o bucată de vreme. Apoi se apostrofă singur: Idiotule!

Se dovedise a fi într-adevăr un idiot irecuperabil, când bănuiala că statul nu-i iubeşte deloc pe cei care-i cunosc secretele o legase mereu de ceilalţi, şi nu de propria-i persoană.

Eliberat de huruitul elicopterului, cerul părea şi mai apăsător.

La uşă, adjunctul bătu din nou, poate pentru a treia oară.

Arian Vogli îl privea în ochi fără a auzi nimic din ceea ce i se raporta. În cele din urmă, ca trezit din somn, zise:

— Nu mi-a trecut niciodată prin cap că o s-o dau în bară din cauza unui flecuşteţ.

Naum îl privi cu ochii holbaţi. Spuse împăciuitor:

— E prea devreme să vorbim despre dat în bară.

— Aşa crezi tu?

Adjunctul începu să-şi amintească de momentul în care se ocupaseră de ceea ce, în urmă cu trei ani, li se păruse mai mult decât normal, pierderea unei „voci”, chiar dacă era un „prinţ”. Ba chiar unul dintre ofiţeri aşa şi spusese: Da, dar ăsta e un „prinţ”, iar Naum, chiar el, îi replicase: Prinţ sau neprinţ, n-avem ce-i face, n-au decât să se ducă împreună pe lumea cealaltă. Iar altcineva adăugase fraza aceea despre hiene.

Arian Vogli batea darabana pe birou, ca şi când ar fi încercat să ţină ritmul unei melodii. Într-adevăr, cuvintele „inginerul mort, neputrezit de tot” chiar aşa îi sunau în creier,

când sub forma unui refren, când având în locul cuvântului „inginer” numele acestuia, Guraziu, sau chiar Pasăre neagră.

— Ia ascultă, îl întrerupse, fără multă diplomaţie, pe celălalt. Găseşte-mi datele tehnice ale „prinţilor” şi adumi-le imediat.

Câteva minute mai târziu, pufnind nervos, răsfoia caietul de instrucţiuni.

N-au decât să se ducă împreună pe lumea cealaltă, spusese unul dintre ofiţeri. Acum nu-şi putea închipui cazul acela decât aşa, fără nici o speranţă: mortul, cu „prinţul” lipit de trup, pierzându-se în neant, iar ceilalţi urmărindu-l ca un vârtej întunecat.

Răsfoia paginile scrise ca scos din minţi. „Prinţii” nu puteau fi deterioraţi de ploaie, zăpadă sau orice fel de lovituri. Suportau temperaturi de până la şaizeci de grade peste şi sub zero.

Acolo, unde eşti tu, e frig, foarte frig, îşi spuse Arian Vogli, după care îi veni să urle: N-ai cum să-mi scapi!

N-avea cum să-i scape, oricât de adânc s-ar fi ascuns sub pământ. O să răscolească cerul şi pământul până ce-l va găsi. Ca o hienă, sau poate şi mai rău.

Arată-te, demon turbat, îşi spuse, ieşi la lumină!

Acum chiar credea că, în cei treizeci şi doi de ani, trupul lui uman ascunsese cu mare suferinţă cealaltă identitate. Nu fusese întâmplător faptul că, încă de la vârsta de paisprezece ani nu dorise altceva decât singurătatea măreaţă a demonului lui Lermontov.

Surprins, adjunctul încerca să priceapă ce i se întâmplă şefului.

Arian Vogli ridică privirea spre el şi-i spuse ceva bizar. Făcu apoi încă o afirmaţie, la fel de uluitoare, în urma căreia adjunctul îl privi cu amestecul acela de teamă ţi admiraţie cu care nu poţi privi decât o singură creatură: pe diavol.

Ceea ce s-a întâmplat mai apoi este ceva ce nu a putut fi înţeles nici în noaptea aceea şi nici în următoarele. Şi asta pentru că în creierul fiecăruia dintre participanţii la întâmplare s-a produs un adevărat talmeş-balmeş, timpul şi-a

pierdut cursul obişnuit, ceea ce a făcut ca evenimentul respectiv să-i pară fiecăruia când înţepenit în loc, când derulându-se cu repeziciune înainte sau înapoi.

Toată această derută a contribuit apoi la conturarea întâmplării, care, vagă şi fragmentată cum se întrezărea, semăna mai mult cu un coşmar decât cu un eveniment real.

Ordinul lui Arian Vogli de a fi identificaţi şi aduşi imediat şeful cimitirului din oraş şi cei doi gropari, goana maşinilor Direcţiei spre cimitir, parcarea lor în jurul mormântului lui Shpend Guraziu (plăcile de marmură cu numele „vecinilor" inginerului mort păreau o mulţime de curioşi holbându-se la oamenii orbiţi de lumina farurilor), toate acestea, acompaniate de lătratul furios al câinilor din satul vecin, au făcut ca în mintea participanţilor la eveniment să se creeze impresia că iau parte la o urmărire, în care cel urmărit ar fi putut fi un răufăcător, o jivină sau o fantomă.

Atât de puternică a fost această primă impresie, încât chiar atunci când au înţeles de ce se aflau acolo, când a fost clar că ceea ce căutau cu atâta ardoare nu era vreun individ rănit sau un animal fugărit de vânători, ci un mormânt, nici măcar atunci oamenilor nu le-a venit să creadă.

Lângă mormânt fusese adusă o folie de plastic, din cele folosite la sere. Responsabilul cimitirului, cu felinarul aprins în mână, le spunea ceva groparilor, iar ceilalţi, tremurând de frig, priveau spre mormânt. Era aşteptat şeful Direcţiei.

Pentru că noaptea era deosebit de geroasă, Arian Vogli avea impresia că maşina Gaz 69, cu care gonea spre cimitir, nu rula pe şosea, ci de-a dreptul prin nori. Iar asta nu i se părea doar lui. Unul dintre gropari, ani buni după aceea, insista că maşina şefului coborâse de undeva din cer, asemenea unui demon.

La ordinul lui, oamenii începură să sape. Se auzeau lovituri de cazma şi şoapte înăbuşite, ca nişte rugăciuni. Atenţie, spuse cineva cu o voce subţire. Săpătorii loviseră în lemnul sicriului. Sub presiunea pământului de deasupra, coşciugul se dezmembrase complet. E imposibil de scos sicriul de acolo, zise cineva din groapă. S-a făcut una cu pământul. Şi oasele sunt risipite. Arian Vogli păru că se trezeşte din

amorţeală. Atunci, luaţi totul, oase cu pământ cu tot.

Îşi auzi ordinul repetat de două-trei ori şi aşa, în gura altora, i se păru străin şi ciudat. Luaţi tot, pământul împreună cu oasele, uite, aveţi plasticul aici.

Grămada de pământ negru de pe folia de plastic creştea mereu. Oasele se vedeau cu greu. Pământul e umed, îşi zise Arian Vogli. Bun să putrezească un trup. Dar nu şi pentru *el.* Pentru micul meu prinţ, nu, şopti. Pentru micul meu mort.

Văzând că scoseseră destul pământ din groapă, ridicară bucata de plastic şi o urcară cu greu într-un camion.

În vreme ce se îndreptau spre oraş, câinii din satul vecin începură să urle.

*

În laboratorul Direcţiei de Interne, tehnicienii, cu mănuşi de plastic lungi până la coate, aşteptau în linişte.

A fost nevoie de şase oameni pentru a da jos din camion şi a duce în laborator încărcătura de pământ. Munca de sortare a pământului şi a oaselor începu imediat.

În picioare, cu braţele încrucişate, Arian Vogli privea mâinile tehnicienilor, care se mişcau cu o grabă nefirească. Oricât îţi strângi tu fălcile, tot am să-ţi scot eu secretul dintre ele, spuse când văzu craniul.

Simţea, din când în când, fiori pe spinare. Frigul din cimitir îi pătrunsese până în măduva oaselor.

Îndată după miezul nopţii, unul dintre tehnicieni găsi un nasture de la geacă, ceea ce le dădu tuturor un pic de curaj. Jumătate de oră mai târziu găsiră şi „prinţul”.

Cu o privire de lunatic, Arian Vogli fixa minusculul obiect, fără a înţelege totuşi de ce nu se bucură. Cei din jurul lui suflau din greu, îşi priveau mâinile, se băteau pe umeri. Abia atunci văzură că totul în jurul lor, mocheta de pe jos, mesele, ei înşişi erau acoperiţi complet de noroi. Dar nimănui nu-i păsa de asta. Palizi la faţă, încremeniţi, stăteau cu toţii în jurul magnetofonului, aşteptând.

Când „prinţul” fu curăţat de noroi, Arian Vogli simţi din nou un sentiment de vinovăţie, mult mai chinuitor de data asta. Micul „prinţ”, ignorat, pierdut, alungat, uitat în pământ

atâţia ani, se întorsese şi-şi cerea răsplata.

Clătină din cap, ca pentru a-şi alunga oboseala şi gândurile negre, dar ele nu voiau să-l părăsească. Sentimentul vinovăţiei, amestecat cu o presimţire neagră, erau atât de puternice, încât simţi nevoia să rostească: Iartă-mă, stăpâne, prinţul meu!

Ceilalţi stăteau ca şi el, nemişcaţi. Tehnicianului îi tremurau mâinile de emoţie. Umbla mereu la butoane, punea urechea să audă ceva, apoi derula banda înainte pentru a găsi porţiunile înregistrate.

La un moment dat îşi pierdură orice speranţă. Apoi, brusc, printre şuierături se auziră primele cuvinte. Erau neclare, incerte, ca venite din lumea de dincolo.

Arian Vogli se încruntă, apoi privi involuntar craniul din faţa sa ca omul care, neînţelegând ce spune celălalt, încearcă să afle din mişcarea buzelor.

Dar craniul, aruncat la întâmplare pe jos, avea fălcile încleştate.

— După câte se pare, banda a prins umezeală, şopti unul dintre tehnicieni.

— La cât a stat sub pământ, e şi normal, zise Naum.

Arian Vogli le făcu semn să tacă. De pe bandă veneau aceleaşi sunete vagi, parcă învăluite în ceaţă. Deşi era clar că discuţia e purtată în două limbi diferite, cuvintele nu se înţelegeau.

Se priviră unii pe alţii plini de speranţă. Era ceva, totuşi, în babilonia aceea. Din haosul ăla ceva-ceva tot avea să iasă.

Un hârâit înăbuşit, ca şi când banda ar fi avut un defect, îi făcu pe toţi să se schimbe la faţă.

— E un motor de maşină, explică tehnicianul.

— Treci mai departe, zise Arian Vogli.

Puţin mai târziu dădură din nou peste o discuţie, dar de data aceasta era o voce feminină.

— Mi se pare că e putoarea aia de actriţă, spuse unul dintre ofiţeri.

Şeful ceru din nou linişte. Se auzi ceva ca un oftat. Apoi, din nou vocea femeii, la fel de neclară ca şi celelalte.

— Mergi mai departe, zise şeful.

Un răpăit ca de armă, apoi câteva voci îndepărtate continuam ceva vreme.

— Aplauze, spuse indiferent tehnicianul. Probabil, spectacolul cu *Pescăruşul.*

Arian Vogli închise ochii, având senzaţia că numai aşa ar fi putut să-şi amintească mai bine seara aceea. Oamenii de atunci i se înfăţişau în amintire străvezii, ca învăluiţi în negura altor epoci. Nici nu intrau, nici nu ieşeau din teatru, se perindau de colo-colo prin beznă ca nişte năluci.

La semnul lui, tehnicianul derulă încă o porţiune din bandă. Cuvintele erau rare, iar el îşi aminti cât suferise încercând să-şi imagineze imensitatea universului şi, ici-colo, la distanţe enorme, planetele şi celelalte corpuri cereşti.

— Noaptea, zise tehnicianul privind întrebător spre şef.

Depăşirea acestei părţi s-a dovedit a fi cea mai chinuitoare de până atunci. Discuţia care urmă, cea de dimineaţă, se auzea mai clar, sau aşa i se păru lui, pentru că începuse să se obişnuiască cu zgomotele de pe bandă. Se vorbea din nou în două limbi, iar din puţina franceză pe care o învăţase în facultate lui Arian Vogli i se păru că înţelege cuvintele *aidez nous.*

— Întoarce banda, spuse cu o voce aspră. Şi dă mai tare.

Se precipitară cu toţii spre aparat.

Dată la maximum, vocea mortului le dădea o senzaţie lugubră. Arian Vogli observă că şi ceilalţi făceau ce făceau şi priveau pe furiş craniul plin de noroi de pe podea.

Mai deteriorate chiar decât cadavrul, cuvintele de pe bandă se înşirau dezlânat, ca şi când ar fi fost o bâlbâială de nebun. Arian Vogli nu mai era sigur că auzise „aidez-nous”. Poate că aceste două cuvinte existau doar în închipuirea lui, cu atât mai mult cu cât şi le imaginase şi în albaneză. Ba chiar, în forma albaneză *na ndihmoni,* ele păreau şi mai ameninţătoare.

Ajutor, repetă în sinea sa. Era prima oară când observa că rădăcina „ndih”, din pricina asemănării cu „mih”, părea că provine din acelaşi pământ cu aceasta.

Më mih, îşi zise din nou. Dezgroapă-mă. Acum i se părea că mortul îi strigase de sub pământ, iar el îi îndeplinise dorinţa şi săpase acolo…

În difuzor se auzi din nou zgomot de motor în mers. Apoi, o portieră închizându-se şi vocea mortului, de data aceasta strigând „alo, alo!”.

Un bufnet înfundat, urmat de un geamăt şi de strigăte, toate înregistrate foarte clar.

— Momentul accidentului, zise tehnicianul.

Reluară partea aceea şi de fiecare dată geamătul mortului părea tot mai dureros.

Auziră apoi exclamaţiile trecătorilor adunaţi în jurul victimei şi sirenele ambulanţei şi poliţiei.

Toate sunt venite de pe lumea cealaltă, îşi spuse cutremurat Arian Vogli. Şi medicii, şi poliţiştii.

Derulară o mare parte din bandă şi ajunseră la momentul înmormântării. Pentru că „prinţul” se afla în sicriu, împreună cu mortul, totul se auzea acum mult mai estompat: paşii oamenilor în jurul mormântului, discursul cuiva şi, în final, coborârea coşciugului în groapă. În timp ce era azvârlit pământ peste el, liniştea de pe bandă devenea tot mai profundă. Doamne, suspină Arian Vogli. E liniştea mormântului, cum se spune.

Împietrit, ascultă până la final fâşâitul benzii. Probabil că era singurul om de pe planetă care asculta liniştea de dincolo. Acum ar fi putut afirma că fusese într-adevăr în lumea umbrelor.

Ceasul de bronz de pe perete anunţă ora două noaptea. Era ziua de 13 octombrie.

Toţi cei din jurul său erau încruntaţi. Deschise gura să spună ceva, dar îşi simţi limba grea ca de plumb, ca şi când mortul i-ar fi împrumutat ceva din muţenia lui. Îşi aminti că în copilărie avusese un prieten de joacă bâlbâit, în prezenţa căruia se bâlbâia şi el.

Anunţa-ţaţi Cen-centrul, formulă ordinul în gând înainte de a-l rosti cu glas tare. Articulase aproape corect, cu excepţia cuvântului „centru”, pe care i se păru că-l pronunţase oarecum între „Centru” şi „cer”.

TREISPREZECE

Zăpadă în mijlocul lui octombrie! Preşedintele comisiei de cadouri pentru aniversarea Conducătorului se frecă la ochi. Apoi se apropie de fereastră şi zâmbi neîncrezător. Era pentru a doua oară în după-amiaza aceea când i se împăienjeneau ochii.

Ameţeala şi iritarea pleoapelor, care îl deranjaseră cu câteva zile în urmă, acum i se păreau a fi răul cel mai mic, în comparaţie cu nebunia din ultima săptămână.

Darurile soseau din toate colțurile țării.

Ordinul era clar: să fie acceptate toate, indiferent de expeditor: organizaţii de partid, persoane individuale, instituţii, pionieri, femei de la ţară, unităţi militare, aziluri de bătrâni, preoţi răspopiţi, prostituate la pensie, puşcăriaşi. Era pentru prima oară când se acceptau cadouri de la nebunii din ospiciu. Se spunea că doctorul H., prieten din copilărie al Conducătorului, îl convinsese să le primească. Cât despre pachetele anonime, expediate de oponenţi politici anonimi (un dinte sau o bucată de sârmă ghimpată erau de ani buni cele mai obişnuite), acestea erau trimise, de fiecare dată, la laboratoarele Ministerului de Interne pentru cercetări.

Şeful comisiei inspiră adânc. Cu două săptămâni în urmă, când primise această sarcină, felicitările veniseră pe bandă rulantă: Mult noroc şi la mai mare! Chiar şi el, deşi nu spusese nimănui, se gândise că funcţia de vicepreşedinte al Academiei de Ştiinţe, la care visa de mulţi ani, ar fi putut deveni, poate, o realitate.

Acum vedea că se entuziasmase cam devreme. În lumina difuză a după-amiezii, grămezile de daruri îi sugerau o armată inamică. Nu numai portretele şi busturile îi păreau reci şi ostile, ci şi cergile, armele împodobite cu argint, lăutele şi fluierele. Ba chiar şi cele pe care până mai ieri le socotise nişte daruri clasice şi serioase, volumele de versuri şi de teatru ale scriitorilor albanezi, sau ediţiile în limbi străine ale operelor

şefului, îi trezeau acum suspiciuni.

Nici celelalte, deşi făceau parte dintr-o altă categorie, nu-i inspirau mare încredere. Primul litru de ţiţei, adus într-un vas special de plastic de la o sondă inaugurată cu ocazia zilei lui de naştere, o bucată de fontă de la prima şarjă a unei topitorii, prima pâine obţinută de pe un teren abia desţelenit, primele lingouri de aur... îi venea să spună: gata cu astea, în patruzeci de ani mi-a ajuns cuţitul la os, altceva n-aţi mai găsit? Iar în ceea ce privea lingourile de aur, treburile stăteau mult mai rău. Ce e cu ele aici? Ce sunt eu, bancher, să mă impresioneze aurul? Pe urmă... n-aţi auzit bârfele duşmanilor despre...?

Acum era convins că pericolul se infiltrase peste tot: în statuetele scoase de curând dintre ruinele amfiteatrului antic de la Durrës, în covoarele cusute de mână, în berbecul cu coarne în spirală, singura făptură vie din întregul depozit, în cartea cu coperţile străpunse de un glonţ, în merele şi-n baclavaua cu o sută patruzeci de foi a unei bătrâne din Gjirokastër, în râşniţele de cafea, pipele şi versurile în alfabetul Braille.

Se simţea dezorientat. Chiar dacă Lui nu i s-ar fi părut nimic suspect, mai erau şi alţii pe acolo. Scrisori anonime, vorbe pe la spate.

În zilele acelea îşi făcuse mulţi duşmani. Ministerele se ciondăneau care să aducă mai multe daruri. Ca de fiecare dată, cei de la Apărare îi reclamau pe cei de la Cultură, iar aceştia pe cei de la Economie, după care, împreună, aveau de împărţit ceva cu Externele. Invidia cuprinsese comitetele de partid din raioane, societăţile de veterani, comunităţile de minoritari greci. Şi toată această ură avea să se reverse asupra lui. Vor încerca să subestimeze darurile celorlalţi. Vor analiza şi se vor căzni să descopere sensuri ascunse în orice, în pipe şi-n bastoane, în glonţul scos după patruzeci de ani din spinarea unui veteran al războiului sau naiba mai ştie în ce.

Privi spre darurile trimise de ospicii. Surprinzătoare, incredibile, având calitatea de a te face să te prăpădeşti de râs chiar în imperiul groazei sau, dimpotrivă, de a-ţi băga frica în oase, acestea fuseseră depozitate separat, în colţul cel mai întunecos al depozitului. N-are decât să i le prezinte doctorul

H., cel care insistase pentru ele.

Inspiră din nou, mai adânc decât prima oară. Oricine ar fi putut-o păţi în Albania, cu excepţia doctorului. Era singurul în care şeful cel mare avea încredere totală în ultima vreme. Se spunea că stau închişi cu orele într-o cămăruţă a reşedinţei. Şi nimeni nu ştia de ce. Unii cleveteau că doctorul îi citea versuri franţuzeşti. Alţii, că-i dădea în cărţi.

Oricum, numai să treacă şi după-amiaza asta nesfârşită.

Clopotul de la gâtul berbecului se auzea din când în când sunând trist. Privi animalul aproape cu milă. Apoi îşi privi ceasul. Femeia întârzia. De la ferestrele înalte se zărea o porţiune din Marele Bulevard. Deşi era încă lumină, pe stradă fuseseră aprinse becurile. Se spunea că nu va fi cine ştie ce aniversare, totuşi evenimentul parcă plutea în aer. Iar atmosfera părea să nu prevestească nimic bun.

Se aşeză pe unul dintre scaune, încercând să nu se gândească la nimic. La scurt timp tresări, întrebându-se ce-l scosese din somnolenţa aceea, un zgomot din spatele uşii, sau clopotul de la gâtul berbecului. Când femeia intră îl găsi în picioare.

Politicoasă ca întotdeauna, ea îi spuse că nu are prea mult timp. Înţeleg, răspunse el. Într-o zi ca asta...

Ea se apropie încet de grămada de daruri. În vreme ce el îi dădea scurte explicaţii despre fiecare, ea asculta în linişte, făcând, din când în când, câte un comentariu. Astăzi puteţi să alegeţi câteva daruri, pe cele mai importante. Pe celelalte o să i le prezentăm mai târziu. Sigur că da. Portretul acesta mi se pare reuşit. De celelalte tablouri nu-i nevoie. Poate încă un bust? Nu, nu. O să le vedem pe toate mai târziu. Aceste două mere, de exemplu, par simple, dar pe el îl impresionează mult asemenea atenţii. Ca şi buchetul de garoafe. Cu atât mai mult cu cât vine de la albanezii din diaspora.

Femeia se opri apoi în faţa tăvii cu baclava şi citi scrisoarea anexată.

— Uite un dar care o să-l impresioneze din cale-afară, zise. E mereu sensibil la cadourile bătrânelor, care-i amintesc de mama lui. Cu atât mai mult cu cât bătrâna asta e din familia Hankonat, care stă aproape de vechea lui casă. Frumos, foarte

frumos, numai că... ezită ea înainte de a continua. Numai că de aici trebuie exclusă fraza că asta e ultima baclava pe care o face bătrâna înainte de moarte.

— Aveţi dreptate, zise preşedintele comisiei, notându-şi observaţia femeii într-un carneţel pe care-l scotea din când în când.

Imediat după asta, ea găsi un nou prilej de a fi nemulţumită.

— Ce-i cu lingourile astea de aur aici? Ce-i cu prostia asta?

Lui îi fu greu să-i explice ceva, pentru că ea nu voia să audă nimic...

Trebuiră să se scurgă câteva minute până să-i treacă supărarea. Se mai calmă puţin în momentul în care văzu darurile trimise de pionieri, apoi îşi schimbă complet dispoziţia trecând în revistă cele trimise de seismologi, de artiştii de la Teatrul de Operă şi Balet, dar mai ales mesajul unei şatre de ţigani, care promiteau că, la a şaptezeci şi cincea aniversare a Conducătorului, aveau să se stabilească într-o localitate şi să renunţe la viaţa nomadă.

Comentă apoi pe rând alte şi alte daruri: minereu de crom îmbogăţit cu opt la sută, o pentagramă muzicală, pipe incrustate, ştergare cusute de mână, petrol, dar se simţea că nu este în apele ei. Se grăbea, îşi privea mereu ceasul de la mână.

— De darurile puşcăriaşilor n-am timp, zise. Ca să fiu sinceră, eu nici nu le-aş fi primit. El însă, generos din fire, a acceptat: lasă-i să le trimită.

—Înţeleg, făcu preşedintele comisiei. Le acceptă doar ca să le facă şi lor o bucurie.

Se aflau în fundul sălii, acolo unde fuseseră depozitate „atenţiile” de la ospicii.

—În ceea ce le priveşte pe astea, să se ocupe doctorul de ele, zise femeia, fără a-şi ascunde iritarea. El crede că din ele poate scoate cine ştie ce mesaje secrete. Aşa o fi.

Înainte de a pleca, spuse că nu vrea să se creadă că un dar este mai important decât altul. Printre cele mai semnificative, ce aveau să i se ofere în seara aceea, considera baclavaua, care reprezintă, cum s-ar spune, întregul popor, apoi buchetul de

garoafe din partea diasporei şi ediţia braziliană a operei lui. Cât despre cartea străpunsă de glonţ, avea să vorbească personal cu ministrul de Interne.

— Dar din economie? întrebă el cu sfială.

— Hm. Aşa e. Alegeţi chiar dumneavoastră. Dar vasul acela cu ţiţei, oricât de bine închis ar fi, n-aş vrea să-l am acasă.

El zâmbi.

— Ştiţi că, atunci când a fost dat în exploatare puţul 103, tovarăşul ministru a băut câteva picături.

— Şi s-a internat apoi o săptămână întreagă în spital, lăudându-se cu asta, spuse ea cu dispreţ.

O urmări ieşind cu paşi mici din depozit, nu înainte însă de a-i da mâna.

Oarecum uşurat, bărbatul se întoarse şi privi o bucată de vreme sala peste care se lăsau primele umbre ale serii.

Cercetă încă o dată grămezile de lucruri adunate acolo. Berbecul, care, surprinzător, nu scosese până atunci nici un zgomot, îşi agită din nou clopotul. Trecu în revistă obosit covoarele, cartea străpunsă de glonţ, volumele de teatru, lingourile de aur ce nu provocaseră încă nici un comentariu duşmănos şi oftă din nou. Recipientul cu ţiţei, negru de tot, îi aminti de ministrul care băuse petrol şi de viitorul lui politic. Ce tâmpit, îl apostrofa în gând. Ce-ar fi dacă ar face toţi la fel, unul să înghită minereu, altul să bea cine ştie ce... împotriva voinţei lui, şi-l imagină pe ministrul de Interne sorbind sânge dintr-o cupă...

Clătină din cap ca şi când ar fi vrut să-şi alunge din minte o imagine atât de macabră, gest care nu-l împiedică să-şi lingă buzele cu un gest copilăresc.

*

Între timp, femeia păşea pe stradă urmată de maşină şi de garda de corp. Locuinţa se afla la nici două sute de metri distanţă de Comitetul Central, iar ea, chiar dacă ploua, voise să facă o bucată de drum pe jos.

Deşi candelabrul de la parter nu avea toate luminile aprinse, în vilă se simţea atmosfera de sărbătoare. Într-unul dintre apartamentele nurorilor muzica era dată la maximum.

Şeful pazei, care de obicei şedea în hol pe o bancă, sări în picioare. Privirii ei întrebătoare, el îi răspunse aproape în şoaptă:

— E închis în cameră cu doctorul.

Din nou, murmură ea, din nou. Îşi privi iarăşi ceasul, apoi întrebă de „Zalo”, cum îi spuneau între ei, dintr-un motiv pe care nu şi-l mai amintea, sosiei Conducătorului.

Şeful pazei arătă cu capul spre una dintre camere.

Fără să bată, femeia deschise uşa şi intră. În faţa oglinzii, două machieuze se ocupau de frizura celui care avea să-l înlocuiască, probabil, în seara aceea pe soţul ei.

Încă nu era o decizie definitivă, şi totuşi o deranja teribil. Pentru a doua oară, dublura, cum îi spuneau sosiei, trebuia să apară la o cină oficială.

Încă de acum patru ani începuseră să folosească o sosie pentru toate deplasările cu maşina în capitală sau în afara ei. În plimbările pe jos în amurg, pe malul mării, o utilizaseră de asemenea frecvent, mai ales în ultima vacanță. Dar, cu excepţia unui miting cu minoritarii greci din satele din sud, nu îndrăzniseră s-o folosească în adunările publice. Pentru sărbătoarea din seara aceasta n-ar fi vrut-o în ruptul capului. O prejudecată sumbră, apărută din nou în ultima vreme, o făcea să tremure la gândul că cineva ar fi putut să-l înlocuiască la aniversarea zilei de naştere. I se părea că ar fi o nelegiuire, la care şi maică-sa, dacă ar mai fi trăit, i-ar fi spus: Fiule, la aniversarea ta să nu faci asta. Să nu aduci umbra la masa ta într-o asemenea seară.

Surprinse privirea bărbatului străin în oglindă: părea intimidat şi nedumerit, cu o expresie de vinovăţie în ochi.

Încă din timpul ultimei vacanţe la Durrës, ori de câte ori li se întâlneau privirile, vedea în ochii lui o licărire tulbure, greu de definit în orice limbă a lumii. Fără a fi ostilă, nu era nici prea prietenoasă.

Tot acest chin prin care trecea începuse în ziua în care soţul îi spusese râzând: Du-te la Durrës să mă înşeli cu umbra mea.

Erau de două săptămâni în vacanţă, pe malul lacului Ohrid, în vreme ce, aşa cum se întâmpla de regulă în ultima

vreme, serviciul personal de securitate răspândise zvonul că el se afla pe litoral, la Durrës. Luminile erau aprinse seară de seară în toate camerele, maşinile de serviciu veneau şi plecau, curierii continuau să sosească. Şi pentru ca totul să fie cât mai credibil, la căderea serii, dublura lui, sosia, se plimba agale pe malul mării.

La sfârşitul celei de-a doua săptămâni, un zvon apărut pe plajă îl făcuse pe ministrul de Interne să vină în persoană la reşedinţa de pe malul lacului. Fusese observată absenţa ei. Părea că plecase în vacanţă singur, fără soţie... Trebuia făcut ceva de urgenţă... Şi astfel, ea plecase la Durrës pentru a infirma zvonurile...

Pentru prima dată în viaţa ei, la lăsarea serii ieşise pe malul mării la braţ cu un alt bărbat.

Atunci a avut un sentiment mai mult decât ciudat: un soi de dispreţ şi, mai mult decât atât, chiar de groază. Se simţea de parcă ar fi avut alături fantoma soţului ei, şi asta i se părea când de râs, când de plâns.

Îi fusese fidelă toată viaţa, pentru a-l înşela chipurile cu un măscărici.

Totul continuase să fie fals, ca într-o oglindă întoarsă. Sub mâneca paltonului negru, simţea cum omul-umbră tremură. Gândul că, într-o zi, ar fi putut fi soţia acestui contur gol îi dădea târcoale ca o insectă enervantă. Mama ei a fost prima care i-a spus că ar fi fost poate mai bine dacă moartea lui, când o hotărî-o Dumnezeu, ar ţine-o secretă. Ideea maică-sii o tulburase de-a binelea şi-i replicase enervată: Mamă, ce tâmpenii spui? Însă bătrâna nu se lăsase. Nu era vorba numai despre soarta ei şi a copiilor, ci şi a statului însuşi. În plus, o mai făcuseră şi alţii.

Mai târziu observase că gândul acela, fără a ieşi la suprafaţă, se ivea obsedant din când în când. Alţii într-adevăr o făcuseră. Nu numai în epocile trecute, ci şi mai târziu. Comuniştii japonezi ţinuseră secretă moartea prim-secretarului Partidului, Tokuda, vreme de aproape douăzeci de ani. Despre Mao nu se ştia cu certitudine dacă trăise până în ziua în care i se anunţase moartea. Uneori, mai ales în momentele de meditaţie, îşi închipuia că o parte dintre

conducătorii comuniști putrezesc sub pământ, înlocuiți deja de sosiile lor. Ba chiar, de ce nu, de sosiile sosiilor lor, și așa mai departe, ca într-un coșmar. Altfel nu se putea explica degenerarea rapidă, asemănătoare cu cea biologică, a cadrelor de partid în ultimii ani.

Femeia observă că machieuzele își întrerupseseră treaba, așteptându-i observațiile.

Fără un cuvânt, ieși închizând ușa în urma ei.

Sosia fu prima care oftă ușurată. Mâinile celor două femei se relaxară și ele. Dintre toți cei care le-ar fi putut apostrofa, cel mai mult se temeau de ea. Era mereu nemulțumită, uneori i se părea că „el" părea mai bătrân, alteori, mai tânăr.

Nici el nu știa ce expresie trebuie să adopte. Dacă și-ar fi exprimat recunoștința că i se încredințase rolul acela, exista pericolul să pară trist, dacă ar fi făcut contrariul, exprimând mândrie, puteau să interpreteze greșit. Ar fi spus că se umflă în pene, că se dă mare fără să aibă nici un merit. Băgase de seamă că gărzile Celuilalt își exprimau pe față nervozitatea atunci când trebuiau să fie cu el. Ba chiar, la un moment dat, i se păruse că-l împing cu brutalitate în mașină. Într-o zi îl auzise pe unul comentând în șoaptă: „Clovnul ăsta chiar se crede mare șef". Iar altă dată fusese surprins încă și mai tare. Adjunctul șefului gărzii îi spunea în șoaptă unui coleg: Câteodată îmi vine să-i sar la beregată. Și, ca și când toate astea n-ar fi fost de ajuns, continuase: Pe cuvânt, dacă șefului o să i se întâmple ceva, primul pe care o să-l „aranjez" e ăsta. O să-l mănânc cu fulgi cu tot.

El voise să se întoarcă și să-l întrebe pe celălalt: Dar de ce? Mai mult decât teamă, simțise o mare tristete.

I se păru că degetele machieuzelor îl ating fără pic de delicatețe și se căină în sinea sa: Bietul de mine.

Cui să i se plângă? Șeful gărzii îl privea cu aceeași răceală ca și ceilalți, iar soția șefului, imediat după plimbarea de pe malul mării, părea că-l urăște profund.

Plimbarea aceea fusese cea mai mare nenorocire a vieții lui. Simțind brațul ei pe al său, genunchii începuseră să-i tremure. La început, o mare mulțumire îi inundase sufletul.

Soarele abia apusese, iar deasupra mării stăruia încă o ceaţă trandafirie. Involuntar, fără să-şi aleagă cuvintele, începuse să-i vorbească. Erau cuvinte simple, despre seară şi mare, dar răspunsurile femeii fuseseră atât de reci, încât vorbele îi rămaseră în gât. Ce naiba fac? se auzi strigând în sinea sa. Îi spunea cele mai banale lucruri femeii obişnuite să audă gânduri şi idei măreţe. Mă scuzaţi, i se adresase în şoaptă, iar ea îl întrebase: De ce?

Îl întrebase apoi pentru a doua oară „de ce?", iar el fusese şi mai uluit. Gândurile i se învălmăşeau în cap. Ar fi vrut să-i spună că o respecta atât de mult încât... încât... din momentul în care aflase că va fi sosia Celuilalt nici cu propria soţie nu se mai putea culca... Ştia că nu putea să-i spună toate acestea şi i se păru că păcătuieşte chiar şi gândindu-le. Cu atât mai mult cu cât referitor la ultima treabă lucrurile nu stăteau chiar aşa. Auzind despre noua lui sarcină, soţia parcă înnebunise de tot. Cine ştie ce gânduri îi treceau prin mintea ei de femeie, în vreme ce el, dimpotrivă, cu trecerea timpului se simţea tot mai neputincios. Ea se enerva, ba uneori îl şi jignea: nu cumva te crezi şi tu conducător, nebunule? Apoi îl lua cu binişorul: Ce e cu tine, îi spunea, vino-ţi în fire, coboară cu picioarele pe pământ. El încerca să-i explice: Nu e vorba de aroganţă sau orgoliu aici, dar fără nici un rezultat. Poate că şi vârsta era de vină. Dar ea îl contrazicea: Vârsta nu se manifestă niciodată aşa brusc. Apoi se înfuria din nou şi se răţoia la el: Nu cumva acum îţi par inferioară? Nu cumva ai de gând să te culci cu tovarăşele din Biroul Politic? Sau chiar mai sus, cu nevasta Lui? Spune, măi nenorocitule, la asta-ţi umblă mintea?

Şi discuţiile au continuat aşa câteva săptămâni, până ce au înţeles amândoi că povestea aceea se încheiase pentru totdeauna.

Împreună cu tristeţea firească, simţise şi o mulţumire caldă şi profundă. Ceea ce se întâmplase arăta că nu era pur şi simplu o mască inertă a Conducătorului, ci că între el şi acesta exista şi o relaţie apropiată, aproape intimă. Care-i părea şi mai valoroasă, câtă vreme era şi secretă.

Toate acestea îi trecuseră prin cap în vreme ce se plimba pe ţărmul Adriaticei la braţ cu soţia Celuilalt.

— Spune ceva, îl îndemnase femeia. Altfel vor crede că suntem supăraţi.

Avea dreptate. Cu siguranţă că, de pe terasele vilelor de protocol, zeci de ochi îi urmăreau plimbându-se. Iar dacă nu cu ochiul liber, cu binoclul li se vedea şi cel mai mic gest.

Avea dreptate, fără discuţie. Totuşi, găsirea celor mai potrivite cuvinte i se părea la fel de dificilă ca şi pescuitul de perle în adâncul oceanului. Ar fi putut poate să se prefacă numai că vorbeşte, mişcând buzele. Ca o umbră...

Machieuzele îşi terminară treaba.

Bărbatul aştepta cu sufletul la gură ca uşa să se deschidă şi femeia să apară din nou în prag.

*

Dar ea se afla câţiva paşi mai încolo, în camera ei. Era ora şase, iar El era în continuare împreună cu doctorul. Din apartamentele nurorilor se auzeau zgomote uşoare. Şi le imagina pe amândouă în faţa oglinzii, cu ochii aburiţi de invidie reciprocă, punându-şi bijuteriile.

Ca de fiecare dată, înaintea festivităţilor şi petrecerilor oficiale gândul i-o lua razna şi se concentra cu greu. Supărarea pe nurori şi pe doctorul H. nu-i putea eclipsa gândul că va trebui să atragă atenţia Direcţiei de Presă că numele Lady Macbeth apărea în câteva poezii publicate în ultima vreme.

Îşi privi ceasul. Doctorul H. trebuie că a înnebunit de-a binelea, îşi zise. Bănuia de multă vreme că o luase razna, dar acum era definitiv convinsă. Mai era o oră până la începerea festivităţilor, iar el nici n-avea de gând să iasă.

Încercă să se calmeze gândindu-se la altceva. Adevărul e că bărbatul ei făcuse totul perfect. Skanderbeg, fiind din nordul Albaniei, îşi luase o soţie din sud, iar soţul ei, originar din sud, o luase din nord. În oglindă, privirea sosiei trăda un om îngrozit. Ori prevestea ceva rău? Du-te la Durrës să mă înşeli cu umbra mea, îi spusese soţul astă-vară. Ar fi putut s-o învinuiască de orice, numai de infidelitate, nu.

Se ridică, se apropie de oglindă şi gândul că regina Geraldina nu apucase să dea nici o recepţie în Palatul Brigăzilor, aşa încât oglinda n-avea cum să păstreze nici cea

mai mică scânteiere a coroanei regale, i se păru extraordinar.

Un ciocănit în uşă o făcu să întoarcă brusc spatele oglinzii, ca prinsă asupra faptului.

— La telefon e ministrul de Interne.

Vocea ministrului era sugrumată de emoţie.

— Mă iertaţi că vă deranjez într-un asemenea moment, dar...

— E-n regulă, îl întrerupse ea. Adevărul e că am vrut să te caut eu, dar n-am avut timp. Ascultă, în problema cărţii ăleia străpunse de glonţ, chiar eu ţi-am spus că nu e prima dată.

— O, nu, zise celălalt. Nu v-am sunat pentru asta. V-am deranjat să vă propun ca în locul cărţii să punem altceva. Ceva extrem de rar, de neobişnuit, o, nu găsesc cuvântul potrivit.

— Mă faci curioasă, spuse ea.

— O să-i placă tare mult, urmă ministrul. O să-nnebu-nească de plăcere.

— Eşti sigur?

— Mai mult ca sigur... Ascultaţi, am descoperit firele unui complot. Poate cel mai cumplit de până acum. Legat direct de Occident.

— O, chiar aşa?

— Şi am dovada cea mai importantă. Adică, strigătul de ajutor. Un elicopter vine chiar acum, când vorbim noi doi, cu ea la Tirana. Poate ajunge din clipă-n clipă.

— Ia aşteaptă puţin, îl întrerupse ea. Crezi că descoperirea asta poate înlocui cartea? Sau e vorba de sensul simbolic, că o veste bună este în realitate un dar?

— Nu numai atât, îi răspunse celălalt. Ceea ce aduce elicopterul e ceva concret... Staţi să vă explic... în realitate, cel care ne-a ajutat a fost un mort. Vreau să spun că avem cuvintele lui, scoase din fundul pământului, din mormânt.

— Mă faci să mă cutremur, zise ea, iar în sinea ei gândi: Oare omul acesta e în toate minţile?

— Cu alte cuvinte, avem în mână apelul adresat Occidentului, continuă ministrul. Trimis de mort în urmă cu trei ani.

— Dar...

— O să spuneţi că mortul n-are nici o treabă cu noi, zise

ministrul şi în receptor se auzi râsul lui. Numai că noi i-am descoperit şi complicii, întregul grup, pe care îi vom aresta dintr-o clipă într-alta.

— Înţeleg.

O bucată de vreme ministrul îi dădu toate amănuntele legate de cazul cu pricina şi, după fiecare frază de-a lui, femeia repeta „o, chiar aşa?”.

— Astfel că nu peste mult timp vom intra în posesia acelei „voci”, urmă el. Vom avea, ca să fiu mai plastic, un spirit prins în capcană, ca o vrăbiuţă.

— Ai dreptate, o să-i facem o mare bucurie, zise ea. Acum este în camera lui cu doctorul, dar o să încerc să-i transmit cât de repede tot ce mi-ai spus.

Şi femeia îşi imagină elicopterul străbătând noaptea care tocmai se lăsase pentru a aduce ceea ce ministrul numise „un spirit”, fără să ştie dacă trebuie să se bucure sau nu.

Se îndreptă cu paşi mici spre odaia în care se afla soţul, dar pe al doilea coridor îşi încetini paşii. Ce-ar fi dacă ar mai aştepta puţin?

Deschise fără grabă uşa camerei în care se afla sosia, să vadă ce se mai întâmplă acolo. Omul era singur. Pesemne că machieuzele îşi terminaseră treaba. Bărbatul avea o privire tristă şi vinovată, ca omul care se teme, în mijlocul petrecerii, că toată lumea se împiedică de el.

Vru să-i spună ceva, dar îşi dădu seama că îi era greu să găsească vorbele cele mai potrivite. La urma urmei, îţi trebuie ceva antrenament ca să vorbeşti cu o umbră.

Ca şi când ar fi ghicit ce gândeşte femeia, omul aşteptă ca ea să închidă uşa şi ofită.

Trecuse destul timp de când îl lăsaseră acolo, fără să-i spună nimic. Uneori, nici măcar în ultima clipă nu-i spuneau ce are de făcut. Îl duceau direct la maşină, după care acolo îi făceau un instructaj sumar. Şi cu un câine te porţi mai bine, îşi zise înciudat.

După câte se părea, şi în seara aceasta va fi la fel. Îl vor urca în limuzina mare şi neagră şi-l vor duce la Palatul Brigăzilor. Pe urmă, acolo va sta într-un ungher întunecos

până la finalul recepţiei oficiale... Doar dacă nu cumva El, stăpânul său, se va simţi rău şi va cere să fie înlocuit în timpul evenimentului. Deşi se consolase de mult cu ideea aceasta, îi era totuşi frică. Mâncarea nu-i va prii, iar paharul îi va tremura în mână. Nu, de o mie de ori era mai bine în ungherul acela dosnic, cum fusese anul trecut, decât la masa cu tacâmuri sclipitoare, cu lumini şi muzică, înconjurat de membrii Biroului Politic. Într-un colţ discret, cu o farfurie modestă dinainte, poate cu ceva resturi, chiar ca un câine...

O tristeţe imensă îi schimonosi obrazul. Ar fi plâns, dar îşi zise că lacrimile aveau să-i strice machiajul. La urma urmei nu avea nici un drept să lăcrimeze peste chipul acela care era mai mult al Celuilalt decât al său.

Un suspin adânc, reţinut cu greu, îi scutură umerii. Poate că vor regreta doar în ziua în care rolul lui va fi întrerupt tragic. Ca de fiecare dată, gândul că ar fi putut fi ucis îi provoca nu numai durere, ci și o bucurie intensă și, odată cu aceasta, o pornire de revoltă. Poate că vor regreta, dar atunci va fi prea târziu. Îşi vor aminti cum îl lăsau singur, în vreme ce ei se distrau, cum îl jigniseră și-l umiliseră. Și poate că numai el, șeful cel mare, va veni la înmormântarea lui secretă. Va lăcrima, cu siguranţă, și se va întoarce cu o privire dojenitoare spre membrii Biroului Politic: Care dintre voi mi-ar fi putut face un asemenea serviciu?

Tristeţea îl cuprinse din nou. Îi fusese scris ca în viaţa lui simplă, de mărunt funcţionar sindical, la şaizeci şi cinci de ani, după pensionare, moartea să-i fie cea mai mare avere. Glonţul ucigaş destinat Celuilalt, pe care el, dublura, trebuia să-l abată asupra sa în momentul fatal. Să atragă, să neutralizeze trăsnetul asemenea unui paratrăsnet, pentru a se prăbuși sub lovitura lui.

Îşi aminti din nou de membrii Biroului Politic. Şi-i imagină la o aniversare imaginară descoperindu-l și bătându-și joc de el. Dar şi el, la o adică, le-ar fi arătat unde le e locul chiar acolo, în mijlocul petrecerii. Ar fi putut să se răzbune pe ei, să se joace cu ei ca pisica cu şoarecele: Tu, de colo, ce te hlizeşti aşa, iar tu, n-ai învăţat cum se ține cuțitul?

Deşi momentele de revoltă erau scurte, resentimentele faţă

de membrii Biroului Politic nu-l părăseau. Ei puteau să-i ofere Lui, stăpânului lor, idei strălucite, puteau să construiască uzine şi să demaşte comploturi, dar misiunea lui sinucigaşă n-o putea îndeplini nici unul dintre ei.

Şi asta-i era de ajuns ca să se simtă mândru. Nu-i treabă uşoară să porţi pe umeri o povară atât de cumplită, moartea Conducătorului.

Uneori, gândul acesta înălţător ajungea să-l bulverseze. Moartea lui în locul Celuilalt ar putea părea în ochii neştiutorilor un adevărat cataclism, un sfârşit de lume ce va lovi în moalele capului un popor întreg. În vreme ce el o va înfrunta singur, cu trupul lui de om neînsemnat.

Va veni, cu alte cuvinte, o supermoarte pentru a-i lua cu împrumut trupul... Iar sufletul...

Aici, logica lui o lua razna.

Într o noapte, nevastă-sa se trezise speriată din somn şi-l întrebase: Dar dacă, ferească Dumnezeu, El o să moară, ce va fi cu tine?

Până dimineaţă au stat treji amândoi. După întrebarea nevesti-sii, primul răspuns care-i venise pe limbă a fost un proverb: plopul cade împreună cu umbra lui. Dar ea s-a revoltat: de ce? Nu e drept, e păcat de Dumnezeu. Şi a început să plângă.

El încerca s-o liniştească, vorbea dezlânat, dar simţea că logica lui simplă nu ajungea la înălţimea la care ar fi trebuit să ajungă. Se căţăra până la un anumit punct, iar de acolo aluneca şi cădea înapoi. Cu o voce moale, chinuită, îi spunea femeii că aşa a fost rânduită treaba asta, adăugând chiar că, în conformitate cu vechiul Kanun, care afirma că locuinţa albanezului aparţine oaspetelui şi lui Dumnezeu, şi trupul lui, înainte de a fi al lui, era al Celuilalt.

Dar aici o lua din nou la vale. Spunea că înţelegerea fusese făcută doar pentru cazul de moarte violentă şi nicidecum pentru cel de moarte naturală. Însă femeia insista să afle ce se va întâmpla în acest din urmă caz. El ridica din umeri, văicărindu-se: nu mă tortura cu asemenea întrebări. După care îşi storcea singur creierii. În cel mai bun caz dublura, la terminarea misiunii, urma să se întoarcă la viaţa sa normală,

să-şi bea cafeaua cu colegii pensionari la cafeneaua Ora (i se făcea dor de toate astea încă de pe acum). Dar s-ar fi putut întâmpla şi altceva: să nu-l lase să se bucure de fărâma de viaţă care-i mai rămânea, să-l ucidă în linişte, aşa, de plăcere sau pentru a expedia taina cu el în mormânt. O altă posibilitate ar fi fost păstrarea secretă a morţii Celuilalt, urmând ca el să continue să-l reprezinte. Aceasta ar fi putut fi şi varianta cea mal complicată, plină de riscuri şi neprevăzut. În cazul acesta totul va fi posibil, spunea el, mai rău ca în piesa aceea... drama ăluia... Oedip rege. Nu-mi mai pomeni de scârboşenia aia, îi replica ea. Ce legătură are? Am vrut să spun că treaba va fi la fel de încâlcită ca în bordelul ăla, în care nu se mai înţelege care-i tatăl şi care-i fiul, care-i mama şi care nevasta.

Uf, făcea ea, ridicându-se din pat să ia un calmant. El continua să vorbească despre ultima posibilitate, cea care constituia şi sensul misiunii lui, asasinatul. Adevărul e că pentru asta îl pregăteau, aşa cum sunt crescute animalele cu blană din care se fac haine scumpe. Când va veni momentul, asta se va întâmpla... Taci, făcea femeia, nu mai spune asemenea grozăvii. Dar şi atunci când tăcea, gândul îi rămânea tot acolo. Cum se vor înţelege cele două morţi, moartea lui modestă cu cea a Celuilalt, nobila doamnă venită cine ştie de unde? Şi care o va împinge la o parte, cu dispreţ, pe a sa, asta în cazul în care o va observa, în vreme ce-i va învălui sufletul şi se va înălţa cu el la cer. Iar imediat după aceea, în timpul călătoriei prin univers, va observa, probabil, că făcuse o mare greşeală. Şi atunci se va înfuria. Ah, eu credeam că am luat un vultur, iar tu nu eşti altceva decât un pitpalac!

Câţiva paşi pe coridor îl readuseră la realitate. Paşii se opriră în faţa uşii, dar aceasta rămase închisă.

Ceasul mare de pe perete arăta că ora recepţiei se apropia. Un zgomot înfundat ca de motor se auzi pentru a doua oară, în depărtare.

*

Femeia se opri în faţa uşii închise. Râde de Mao, care se închisese în peşteră, dar el face acelaşi lucru cu doctorul, îşi

zise ea. Era unul din rarele cazuri când îi reproşa în sinea sa ceva.

Apropie urechea de uşă, dar dinăuntru nu se mai auzea nimic. Numai să nu fi hotărât să rămână aici, îşi spuse. Dar îşi aminti de sosia cu ochi reci de peşte mort şi asta o mai linişti.

De partea cealaltă a uşii, dictatorul tăcu şi privi în direcţia din care se auziseră paşii.

Pe masa din faţa lui se afla un teanc de radiografii şi analize aruncate de-a valma.

Pe colţul fiecăreia, pe o hârtiuţă, era scris numele celui căruia îi aparţinea. Erau aproape jumătate dintre membrii Biroului Politic şi câţiva miniştri.

— Adică, după părerea ta, darurile nebunilor au un sens aparte? întrebă dictatorul după un moment de linişte.

— Fără îndoială, răspunse medicul H. La fel ca şi desenele şi visele lor. În ultima vreme li se acordă o atenţie specială.

Pe chipul celuilalt, după buna dispoziţie de mai-nainte, se aşternu o umbră de îndoială.

— Ţară nerecunoscătoare, şopti aproape imperceptibil. Trimite daruri otrăvite.

Toată după-amiaza aceea nu făcuse altceva decât să asculte înregistrări. Îl obligase pe ministrul de Interne să i le trimită aşa cum erau, ca o mocirlă rău mirositoare, fără a le face o selecţie preliminară. Acum îi părea rău.

Şi Albaniei o să-i pară rău pentru toată otrava aceea vărsată împotriva lui, dar va fi prea târziu.

Pedeapsa la care se gândea avea să abată peste ţară un bocet general. Iscat de mânia lui, din care va porni o asemenea urgie ce va face pruncul să tremure în pântecul mamei, cum se spune. Sau chiar prin plecarea lui din lumea aceasta. Uneori, această variantă i se părea chiar şi mai cumplită. Aşa s-o vadă, smulgându-şi părul şi însângerându-şi obrajii, ca bocitoarele din alte vremuri.

— Numai otravă, murmură.

Doctorul îl privea întrebător. Luă ceaşca de cafea, sorbi din ea, apoi spuse:

— De ce te frământi aşa?

Celălalt clătină din cap.

— Totuşi, cred că a sosit vremea să-i punem cu botul pe labe pe cei care scuipă toată otrava asta...

— Pe toţi, pe absolut toţi, aprobă medicul. Sigur, asta e clar. Din câte ştiu eu, acum două săptămâni ai dat un ordin Direcţiei Generale.

— A, da, aşa e.

Doctorul râse.

— Spune-mi ceva ce n-ai făcut la timpul potrivit, zise. Acum, din câte ştiu eu, se fac cercetări.

— Nu m-am gândit numai la funcţionarii de rând.

— Desigur.

— M-am referit la cei superiori. Începând cu miniştrii.

— Desigur, repetă doctorul.

Întinse mâna spre masa pe care se aflau radiografiile. Orbul auzi fâşâitul hârtiilor.

— Le-ai găsit?

— Da.

— Nimeni nu mă înţelege mai bine ca tine, zise în şoaptă.

Vreme de câteva secunde doctorul cercetă una dintre radiografii.

— Hm, nu e bine, zise pe un ton grav.

Dictatorul se binedispuse, cum se întâmpla de obicei.

— Cancerul nu e provocat şi de stres? întrebă imediat. Sau de trădare?

Medicul îi răspunse neatent, fără a-şi lua ochii de pe radiografie.

— Dacă aş putea descoperi din astea cine are cugetul curat şi cine nu, aş fi cel mai mare doctor din lume.

— Într-o bună zi o să se poată şi asta, răspunse celălalt. Orbul încercă să atingă obrazul doctorului.

— Numai pe tine te mai am pe lumea asta, spuse cu o voce pierită. Numai tu mi-ai mai rămas. *Tu comprends? Toi seul...*

Fără să-i acorde prea mare atenţie, medicul continua să privească radiografiile. Le apropia de lampă, apoi le depărta, pentru a se lămuri asupra unor detalii.

O bună bucată de vreme discuţia lor a continuat când în albaneză, când în franceză.

— E la uşă, observă brusc orbul, întorcându-se într-acolo.

Când vrea să intre se învârte ca o mâţă. Deschide-i, te rog.

*

Încruntat, medicul puse radiografia pe masă şi se ridică.

Femeia era, într-adevăr, în spatele uşii. Le aruncă o privire clocotind de nemulţumire pentru ceea ce se întâmpla.

— Aniversarea începe peste o oră, îi şopti doctorului. Cred că ştiţi.

Medicul nu-i răspunse. Gândul că e poate singurul care nu se teme de ea o străpunse ca un cuţit.

— Ministrul de Interne aşteaptă de o oră să vorbească cu tine, se întoarse către soţ, dar eu i-am spus că eşti ocupat.

— Chiar aşa şi sunt, răspunse el. E ceva urgent?

Înainte ca ea să-i răspundă ceva, el îi făcu semn să tacă.

— Stai, este a doua oară când mi se pare că aud ceva ca un motor de avion. Nu cred că mă înşală urechile.

— Tocmai, zise ea arătând cu degetul în sus. Telefonul ministrului are legătură cu asta.

Încercă apoi, cu câteva fraze pregătite din timp (ca de obicei, tocmai acelea îi ieşeau mai confuze) să-i explice cât mai pe scurt ce se întâmplase. Fusese descoperit un nou complot. Dovada cea mai importantă tocmai sosea cu elicopterul. Şi avea s-o primească în dar chiar de ziua lui. Scoasă din fundul pământului. Şi asta nu era o figură de stil, ci adevărul-ade-vărat. Din mâl au scos-o, dintr-un mormânt.

— Stai aşa, o întrerupse el. Ne-ai zăpăcit de tot. Ce-i cu dovada asta scoasă din fundul pământului pe care vreţi să mi-o faceţi cadou? După ce m-aţi îndopat cu ţiţei şi cu crom, acum vreţi să-mi băgaţi şi noroi pe gât?

Ea îşi ceru scuze că, din grabă, se exprimase greşit. Şi începu să-i explice totul de la zero. Cel mai important lucru era că se descoperise un complot. Poate cel mai mare de până acum. Iar proba nu era altceva decât strigătul de ajutor adresat Occidentului. Un apel direct. Concret, înregistrat de o „voce” care fusese recuperată apoi dintr-un mormânt. Pentru că unul dintre complotişti...

În ochi i se aprinse o scânteie de ură.

— Un complot, zise încet, iar în sinea sa îşi duse gândul

până la capăt: acum înţeleg, în sfârşit, ce au vrut tovarăşii să-mi aducă în dar.

Uşurată, femeia zâmbi. Medicul încercă, la rândul său, să zâmbească şi el.

În liniştea care se lăsă se auzi din nou motorul elicopterului.

— După câte se pare, le e greu să aterizeze, spuse femeia.

— E vreme urâtă afară.

Ori de câte ori elicopterul se legăna, Arian Vogli atingea involuntar geanta neagră în care se afla caseta. „Cum?” întreba pilotul la staţie. „Nu se aude bine. Sunt paraziţi. Cum? Să mă îndepărtez de munte? Pe celălalt aeroport? Dar ăla nu mă primeşte... Aha... Da, să trăiţi”.

Prin ferestruica aparatului se văzură din nou luminile capitalei, de data aceasta ceva mai strălucitoare. Arian Vogli nu-şi mai dezlipea privirea de acolo. Era ultimul invitat la aniversarea din seara aceea. Nu i-ar fi trecut niciodată prin cap că zborul acela, care de regulă nu depăşea o oră, să se lungească atât. Noaptea îi surprinsese pe drum de parcă le-ar fi căzut direct în cap şi, ca şi când asta n-ar fi fost de ajuns, nici unul dintre micile aeroporturi militare nu-i primea.

Elicopterul se clătină iar şi el atinse geanta, ca şi când ar fi încercat s-o îmbuneze. Eşti neliniştit, îşi zise. Uneori îi trecea prin cap că mişcările dezordonate ale elicopterului erau nici mai mult, nici mai puţin decât răzbunarea mortului.

Înflăcărarea de mai-nainte, când se imaginase un demon ce zboară printre faldurile negre ale norilor, ducându-şi prizonierul la subsuoară, lăsase locul unui gol ameninţător.

Sclipirea luminiţelor oraşului nu i se părea deloc prietenoasă. Scosese prada din pământ şi, după ce o purtase cu el prin cer, le-o aducea s-o asculte, iar ei tot nemulţumiţi erau. Ca de fiecare dată, îşi zise supărat.

Cu puţin timp în urmă, când încă zburau pe deasupra munţilor, i se făcuse o frică teribilă. Elicopterul începuse să se clatine atât de tare, încât avusese impresia că se vor prăbuşi. Aşteptase cu nerăbdare să apară luminile Tiranei, iar când le-a zărit în depărtare a oftat uşurat.

Suflete, am ajuns, i se adresă în sinea sa celuilalt.

Şi-n timpul zborului, din când în când, vorbise cu mortul. Multe dintre cuvintele pe care i le spusese nu erau decât cuvintele altora, mai ales ale unei femei înregistrate de „prinţ”, dar lucrul acesta i se părea normal.

Am ajuns, şopti din nou. Poate că ţi-a fost dor de Tirana. Cu siguranţă că acolo jos, în pământ la tine, nu ţi-a trecut nici o clipă prin cap că o să te întorci aici. Şi cum o să vii! Cu elicopterul, direct la recepţia oficială.

Dar Tirana i-a primit cu răceală. Micile aeroporturi militare i-au respins unul după altul. Bănuiala că nu vor fi acceptaţi îi trecu fulgerător prin cap. Poate o teamă mistica... un mort la aniversare... sau poate un alt motiv enigmatic... Ei te-au chemat şi acum le e frică de tine, gândi enervat.

Acum nu şi-l mai imagina ca pe un infractor, adus cu cătuşe la mâini, ci aproape ca pe un coleg de suferinţă. Erau doi călători rătăciţi, pe care nu-i lăsau să ajungă la poarta palatului...

Discuţia pilotului cu cei de pe aeroport îl scoase din starea aceea: „Tu înţelegi că a fost anunţat Conducătorul? Cum? Dacă ştii, de ce mă porţi de colo-colo? Cum? Ştii? E spre binele meu? Înţeleg. Dar înţelege şi tu că zbor de două ore”.

Arian Vogli clipi nedumerit când zări jos câteva luminiţe albastre. Era micul aeroport regal, aproape părăsit, dintr-o periferie a Tiranei.

În sfârşit, îşi zise bucuros. Era o ultimă legănare a elicopterului ori ăia chiar înnebuniseră? Avea gura uscată, iar urechile îi ţiuiau. Abia acum îşi dădea seama cât de extenuat era. Trei nopţi fără somn. Acţiuni de zi şi de noapte. Telefoane ascultate. Îndoieli, suspiciuni, iar îndoieli.

Acum însă totul aparţinea trecutului. Luminiţele albastre se apropiau rapid. Am ajuns, suflete, zise încet.

Îmbrăcat pentru recepţie, dictatorul şedea pe canapeaua de lângă sobă. De partea cealaltă, doctorul privea când focul, când mâna relaxată a celuilalt, cu inelul care arunca sclipiri jucăuşe. Mâna cealaltă, cea fără inel, o ducea din când în când la frunte.

— Pe urmă spun că eu inventez comploturi, zise cu voce gravă.

— N-o să mai spună.

După-amiaza aceea lungă îi obosise şi cuvintele erau din ce în ce mai rare.

— Chiar crezi că vom auzi vocea?

— Cu siguranţă, răspunse doctorul. Puţin mai-nainte am vorbit şi eu cu ministrul. M-a asigurat că vocea, deşi e alterată de cât a stat sub pământ, se aude clar.

— E, așadar, o voce de dincolo...

— Sigur că da. Trei ani sub pământ.

Dictatorul îşi imagină câteva clipe şirul de maşini ce porneau spre locul evenimentului şi pe dublura lui, care luase loc, între timp, în maşina principală, alături de prima doamnă.

— E o vorbă veche care spune: ce ia râul găseşti în mare, ce ia focul găseşti în fum, ce ia moartea găseşti în groapă, zise doctorul.

— Sunt multe proverbe despre moarte, răspunse celălalt. Maică-mea, iertată să fie, mi le spunea mereu.

Acum nu-şi amintea decât unul: Numai moartea ia şi nu dă.

Aştepta cu nerăbdare să asculte înregistrarea aceea. Dacă era intr-adevăr o voce scoasă din mormânt, atunci s-ar fi putut spune că pentru prima oară dădea şi moartea ceva. Un mic semn...

Ca de fiecare dată în ultima vreme, discuţia despre moarte îi încurca firul gândurilor. Acum îi plăcea că-i adusese o veste bună. În plus, dacă moartea dăduse într-adevăr un semnal, poate că după acesta ar fi putut da încă unul.

O bătaie uşoară în uşă îl făcu să se întoarcă într-acolo.

Era şeful pazei, care-l anunţa că era momentul să plece.

*

Lămpile în formă de lalea aflate de o parte şi de alta a şoselei răspândeau în jur o senzaţie liniștitoare. După zgomotul infernal din elicopter, Arian Vogli avea acum impresia că i se înfundaseră urechile. Încă de la aterizare, genunchii continuau să-i fie amorţiţi, ceea ce-i dădea impresia

că nu merge, ci pluteşte deasupra pământului.

Geanta o ținea strâns sub braţ.

Te duc la aniversare, zise în sinea sa... Într-un palat mare, plin de lumini şi voie bună, cum n-ai văzut nici în vis... Însuşi Conducătorul te aşteaptă acolo...

— Probabil că recepţia a-nceput, îi zise însoţitorului său şi în clipa următoare îşi duse mâna la gât. De unde vocea aceea neobişnuită, cavernoasă, ce părea să-i iasă din gâtlej şi din urechi în acelaşi timp, ca dintr-o grotă macabră?

— Nu-i nimic, răspunse celălalt. Ei ştiu ce greutăţi am avut.

Arian Vogli vru să întrebe „ce-ai zis?", dar sunetele nu aveau nimic în comun cu ceea ce voise să spună. I se păru că primeşte acelaşi răspuns, schimbat doar puţin la sfârşit: Nu-i nimic, suflete...

Nu mi-e bine, gândi. Faptul că avea să apară aşa în faţa lor, obosit, murdar de noroi şi cu o voce dogită ca un clopot spart nu-l preocupa prea mult.

Strălucirea moale, discretă ca lumina lunii, a lămpilor avea darul de a atenua totul. Limuzinele oficiale îi depăşeau una după alta. Sub mantalele ude, santinelele păreau nişte statui încruntate.

Ți-am stricat somnul acolo unde erai, i se adresă din nou lui Shpend Guraziu. Bunica îmi spunea mereu: cel mai mare păcat e să răscoleşti un mormânt. În elicopter am crezut că vrei să te răzbuni. La un moment dat chiar am avut impresia că ne vom prăbuşi împreună în prăpastie... Dar cred că tu ştiai că eu trebuie să-mi respect promisiunea de a te duce la palat... Voi aveţi acest avantaj: ştiţi mereu ceva mai mult decât noi, cei vii.

Deși nu se vedea încă, intrarea în palat părea aproape.

Oricum, trebuie că ai suportat cu greu mormântul, îi spuse umbrei.

Nu mi-e bine deloc, îşi zise din nou.

Tâmplele îi bubuiau şi vedea ca prin ceaţă. Iar cizmele îi erau pline de noroiul de pe aeroportul părăsit.

În cele din urmă, intrarea în palat îi apăru brusc în față: o minunăţie de marmură luminată feeric. Prin ferestre se zărea o

parte din holul pustiu.

— Aniversarea a început, spuse îngrijorat, cu aceeaşi voce ivită parcă din neant.

— Nu-i nimic, repetă însoţitorul.

Nu-i nimic, suflete.

Gândul că va călca pe covoarele acelea maiestuoase cu cizmele lui murdare de noroi îl îngrijoră, dar dispăru într-o clipă.

Apropiindu-se de intrare, avu sentimentul că acum totul trebuie să i se ierte.

*

Recepţia nu începuse de mult. Se auzea clinchet de pahare şi de farfurii, dar toţi invitaţii ştiau că, de regulă, debutul petrecerii avea să fie nu peste mult timp, după micul discurs şi toasturile de rigoare.

În salonul ambasadorilor, curiozitatea atinsese cote maxime. Cel care avea să ţină alocuţiunea putea fi socotit urmaşul şefului suprem după... Poliţia secretă albaneză avusese grijă să difuzeze acest zvon în stilul ei.

Pe chipul celui care se bănuia a fi succesorul se aşternuse, între timp, o paloare neobişnuită, un soi de bucurie năduşită şi buimacă, amestecată cu un sentiment vizibil de vinovăţie.

Alţi ochi curioşi analizau cu atenţie chipul soţiei şi al fiicei succesorului, aşezate la masa familiilor nomenclaturii. Şi din asta se putea deduce ceva, mai ales din reacţiile fiicei. Spre deosebire de alte dăţi, acum venise îmbrăcată mult mai decent, iar pieptenele cu ştrasuri pe care-l purta mai mereu îi lipsea din păr.

— Pentru mine, ăsta e cel mai sigur semn, îi şopti ambasadorul brazilian vecinului de masă. Încă de pe vremea lui Agamemnon, fiicele sunt primele pe care noii tirani le jertfesc zeilor...

— Nu te înţeleg prea bine, zise celălalt.

— E simplu, continuă brazilianul. Şeful grec şi-a înecat fiica înainte de a porni la război. Asta de aici, şi arătă cu privirea spre succesor, face acelaşi lucru înainte de a fi promovat.

Vecinul zâmbi.

— Vrei să spui că abandonarea câtorva podoabe este similară cu moartea?

— Pentru dumneavoastră şi pentru mine, nu, răspunse ambasadorul, dar pentru o fată tânără, o fată răsfăţată din nomenclatură, fiţi sigur că aşa e.

Mergând în urma însoţitorului, lui Arian Vogli îi venea să întoarcă privirea să vadă dacă cizmele lui lăsau urme pe covor. Dar ceea ce zări în spatele uşii de sticlă a holului, în sala mare, şi mai ales cuvintele ce se auzeau de acolo îi acapararǎ complet atenţia. La mesele lungi, festive, sutele de invitaţi îl urmăreau cu privirea întoarsă spre capătul sălii pe cel care ţinea cuvântarea solemnă.

Vocea din difuzoare se întrerupse pentru câteva clipe, iar lui i se păru atunci că participanţii, eliberaţi de sarcina de a asculta speech-ul, se vor întoarce cu toţii pentru a-l privi dojenitor pe cel care venea cu întârziere şi murdărea covoarele cu noroi. Omul acesta aduce noroi în Palat.

Însoţitorul împinse cu grijă o uşă laterală, făcându-i semn să-l urmeze. Păşiră apoi pe un coridor îngust, apoi pe un altul. Însoţitorul deschise o uşă şi-l împinse într-o anexă.

— Aşteptaţi aici, îi spuse politicos, arătându-i un scaun. O să-l anunţ pe ministru.

Arian Vogli se aşeză. Puse geanta pe genunchi, apoi îşi privi cizmele. Îşi aminti că nu şi le mai curăţase din noaptea în care fusese la cimitir.

Difuzoarele se auzeau înăbuşit. În urechi îi răsuna din când în când huruitul elicopterului. Era cald. I se făcu somn.

Se surprinse de două-trei ori moţăind. Apoi îşi privi ceasul. Era acolo doar de câteva minute.

În cele din urmă s-a deschis uşa, dar femeia care a intrat nu l-a învrednicit nici măcar cu o privire. Avea în mână două farfurii şi o sticlă cu vin.

Mirat, o privi străbătând anexa spre o uşă închisă, pe care abia acum o văzu.

Având ambele mâini ocupate, femeia apăsă clanţa cu cotul. După ce intră, uşa camerei rămase întredeschisă. Arian

Vogli privi fără să vrea înăuntru.

Ceea ce văzu îl făcu să închidă imediat ochii. Cuvintele: „mi-e rău”, „visez”, „am înnebunit”, îi invadară de-a valma creierul şi-l înspăimântară.

Fără discuţie că era bolnav. Cele trei nopţi nedormite şi căldura din anexa aceasta, după un zbor înfiorător cu elicopterul, îşi arătau în cele din urmă consecinţele.

Încet, cu inima bătându-i nebuneşte, deschise pleoapele. Uşa continua să fie întredeschisă. Şi... în camera aceea, la o masă, complet singur şi apatic, se afla Conducătorul...

Arian Vogli rămase cu ochii deschişi. O văzu pe femeie aşezându-i farfuria în faţă şi turnându-i vin în pahar, după care se îndreptă spre uşă.

La fel ca şi adineauri, trecu pe lângă el fără a-l privi măcar în treacăt.

Nu e posibil, se auzi strigând în forul său interior. Ori am înnebunit eu, ori... ori... Nu îndrăznea să-şi închipuie că palatul e fermecat.

De departe, înfundat, ajunse la el un ropot de aplauze. Îşi frecă tâmplele, atinse geanta cu mâna, apoi privi spre uşa care acum era închisă.

Fusese, fără îndoială, o vedenie... Altfel n-avea cum să se explice... Doar poate că, din motive de siguranţă... Nu..., nici aşa nu era posibil... Singur-cuc, fără pază... Şi farfuria aia modestă... cu nişte resturi de la ospăţ...

Condamnat, îşi zise.

Brusc, se deschise uşa anexei, cea pe care intrase acolo, şi în cameră îşi făcu apariţia ministrul.

Arian Vogli sări în picioare. În sfârşit, îşi zise. Coşmarul se sfârşea.

— Bună seara, tovarăşe Arian.

— Bună seara, tovarăşe ministru.

Dintr-odată totul deveni palpabil şi viu. Iar ministrul era real, puţin congestionat la faţă, cum sunt de obicei toţi demnitarii în timpul meselor oficiale.

Zâmbea, aparent neatent, în vreme ce ochii îi sclipeau jovial.

— Aţi avut un zbor dificil, ştiu, ştiu. Ba chiar mi-a fost

niţeluş teamă pentru voi. Dar acum totul e în regulă.

Fixa cu privirea geanta, pe care Arian Vogli o pusese pe un scaun.

— Uite că ai adus-o până la urmă. Bravo!

Se întinse să o ia şi, când geanta ajunse în mâna lui, Arian Vogli simţi o dorinţă nebună să-l roage: Nu mi-o luaţi... doar pe ea o mai am...

— Ascultă acum, zise ministrul privind în jos. În semn de apreciere, o să te primească însuşi Conducătorul... Poate o să luaţi şi cina împreună...

Începe din nou, îşi zise Arian Vogli. Nu i-au fost de ajuns vedeniile, acum auzea şi voci misterioase.

Arătă spre cizmele sale pline de noroi, dar ministrul dădu din mână ca şi când ar fi vrut să spună: Nu-ţi face probleme!

Arian Vogli tremura de nerăbdare să-i spună ce văzuse dincolo de uşa din fundul anexei, dar, spre surprinderea lui, după ce îi adresă un „vino după mine”, ministrul se îndreptă tocmai spre uşa aceea.

Nu, strigă în sinea sa, când uşa se deschise. Ar fi vrut mai mult decât orice să se întoarcă. Numai că picioarele nu-i dădeau ascultare.

În spatele mesei se afla într-adevăr Conducătorul. Cu farfuria cu mâncare în faţă, aşa cum îl văzuse mai devreme.

Ministrul se apropie, îi şopti ceva aplecându-i-se la ureche, iar celălalt dădu din cap a aprobare. Apoi, cu un semn indiferent, îl invită pe Arian Vogli să ia loc în faţa lui. Pe scaunul adus acolo special pentru el.

E culmea, îşi zise Arian Vogli. Şi totuşi, nu simţea nici o bucurie. De ce nu mă bucur? se revoltă în sinea sa. Totul era rece, ca într-o lume a umbrelor. Se convinse definitiv că visează. Şi asta îi aduse un soi de uşurare.

Ministrul dădu să iasă. În vreme ce închidea uşa, Arian Vogli avu impresia că între el şi Conducător avu loc un schimb rapid de priviri.

Acum se aflau singuri, faţă în faţă. Conducătorul îl fixă cu privirea câteva clipe. Apoi îi făcu un semn spre farfurie şi sticla cu vin.

Abia acum înţelese că mâncarea adusă de femeie puţin

înainte era pentru el.

Cu o mână amorţită căută geanta, dar îşi aminti imediat că-i fusese luată.

Unde eşti, suflete? întrebă fără glas. Ne-am pierdut unul de altul în palatul acesta.

Mi-e rău, îşi zise iar. Ce era cu cina aceea fără o vorbă, fără un zâmbet? Nu numai în timpul zborului, dar chiar din clipa în care îl anunţaseră că va duce personal caseta i-a fost clar că n-avea de ce să se bucure. De parcă aş fi ştiut, îşi spuse în gând.

Bărbatul din faţa lui mânca în linişte. Oare ştia de ce-l primise acolo?

Precum omul care se ciupeşte pentru a afla dacă doarme sau nu, Arian Vogli fu primul care vorbi. În şoaptă, ca şi când s-ar fi temut să nu trezească pe cineva, spuse câteva cuvinte despre marea onoare ce i se făcea, apoi despre complotul care, exact în aceste momente, era întors pe toate fețele în B.

Conducătorul făcu „da” din cap, dar privirea îi rămase la fel de indiferentă.

Arian Vogli simţi cum răceala aceea îi coboară de pe şira spinării în jos. O, Doamne, îşi zise în cele din urmă... Era clar că El nu ştie nimic...

Răceala îi învăluia acum sufletul. Totul devenea iluzoriu, într-o lumină înşelătoare.

Bănuiala că nu e el îi săgetă cu un scrâşnet creierul, rece şi el precum totul din jur. Şi, imediat după asta, o altă bănuială, mult mai cumplită de data asta: oare murise şi-l înlocuiseră cu măscăriciul ăsta?

Stai un pic, îşi zise. Nu te grăbi. Dacă ar fi fost aşa, omul acesta ar fi fost acolo, în sala de recepţie, unde ar fi avut nevoie de el, nu aici, singur cuc!

Încercă să înghită ceea ce avea în gură, dar îi fu imposibil. Acum înţelese de ce omul din fața lui tăcea. Oricine ar fi putut fi păcălit de o voce falsă, numai Arian Vogli, care trei ani de zile nu se ocupase decât de ascultat voci, nu.

Pentru întâia oară îl privi direct, fără nici o urmă de teamă.

Simţindu-i privirea, celălalt ridică paharul.

— Hai noroc! zise calm.

Arian Vogli înţepeni. În cele din urmă adevărul ieşise la suprafaţă. Nu era vocea lui.

Ridică şi el paharul şi simţi nevoia să spună ceva, după cele trei nopţi nedormite. De ce toată mascarada asta?

Poate că i-ar fi pus această întrebare, dacă nu i-ar fi trecut prin minte o altă bănuială. De ce se comportau aşa cu el... cu Arian Vogli. După ce avuseseră atâta grijă ca secretul să nu se afle, de ce nu se mai temeau de el... Nu cumva...

Duse paharul la gură, în vreme ce un gol imens i se căsca în adâncul pieptului.

Numai să nu mă otrăvească chiar în faţa lui, gemu în sinea sa.

Simţi cum îşi pierde echilibrul şi totuşi avu grijă să dea la o parte farfuria cu mâncare, pentru a nu cădea cu capul în ea.

*

Petrecerea oficială ajunsese în cel mai plăcut moment al ei, cel al servitului cafelei.

Din toate sălile, oamenii se înghesuiau grupuri-grupuri spre holul central.

Ca de fiecare dată când dictatorul era prezent, principalul punct de atracţie al serii era chiar el. Firele invizibile şi niciodată explicate pe deplin ce-i legau pe oaspeţi de persoana lui se simţeau acum mai puternic ca oricând. Privirea lui, încercând parcă să se supună acelei relaţii reciproce experimentate vreme de patruzeci de ani, când avea scânteieri neobişnuite, când părea a se stinge complet.

Un alt val, misterios şi întunecat, însoţi mişcarea costumelor negre ale invitaţilor. Un val pornit din sălile palatului către holul central, pentru ca apoi să se întoarcă înapoi în ele, transformat, încărcat cu un fior neobişnuit. Invitaţii se întrebau unii pe alţii, în şoaptă, dacă erau la curent cu evenimentul. Politia secretă albaneză realizase ceva neobişnuit, aproape supranatural. Zvonul ajunse şi în sala „D”, ba chiar şi în „F”, dar oamenilor li se părea a fi mai mult o poveste. O chestie cu un spirit, spunea cineva, iar celălalt ridica din umeri, îndoindu-se că putea fi vorba despre aşa ceva. O voce de *dincolo...*

Câteva minute mai târziu, când părea că totul se liniştise, lucrurile au luat din nou amploare.

Cei care nu crezuseră le dădeau acum dreptate celorlalţi. Nu fusese chiar o poveste, cum li se păruse la început. Era vorba despre un apel al complotiştilor adresat Occidentului. Fusese pomenit şi numele Franţei. Şi toate acestea erau legate de o voce de dincolo, de o fantomă sau umbră... capturată.

În vreme ce vorbeau în şoaptă, oaspeţii străini simţeau că nici unul dintre cuvintele limbilor lor nu exprima în totalitate ceea ce gândeau. Ambasadorul argentinian fusese primul care folosise cuvântul latin. Nu vă gândiţi la aspectul legendar, adăugase apoi. Zvonurile trebuie că au o bază reală.

Ambasadorul francez, spre care se îndreptau direct sau pe furiş privirile curioşilor, era neliniştit. Nu doar pentru că fusese pomenit numele ţării sale, al cărei ajutor îl ceruseră complotiştii, şi nici pentru un eventual „răspuns”, despre care nu se ştia nimic, ci pentru cu totul altceva: cum de permisese Securitatea albaneză răspândirea zvonului?

— Acest zvon nu-mi place, îi şopti colegului italian, în vreme ce sorbeau din cea de a doua cafea. Mişcarea politică la care mă aştept de aici este deteriorarea relaţiilor cu Franţa, ca să nu spun cu întregul Occident. Cel puţin asta.

Celălalt zâmbi.

— Dacă ar fi vorba despre o deteriorare, ar trebui găsit un alt cuvânt. De patruzeci de ani încoace Albania are relaţii deteriorate cu toată lumea.

— Se poate şi mai rău, zise gânditor francezul.

Grupurile de invitaţi se mişcau încolo şi încoace şi cei doi avură impresia că aud din nou pronunţându-se cuvântul *spiritus.*

— Oricum, un spirit bântuie şi prin palatul ăsta, zise italianul, care începuse să înveţe ceva albaneză.

Francezul dădu din cap cu tristeţe. Nu era pentru prima oară când în palatul acela se petreceau lucruri inexplicabile.

Partea a treia
DE PROFUNDIS

Grupul de străini care, vreme de câteva săptămâni la rând, s-a ocupat de o cercetare misterioasă a plecat pe neaşteptate din oraşul B., într-o dimineaţă de sfârşit de toamnă.

S-ar fi părut că nimeni nu observase plecarea lor, aşa cum nimeni nu văzuse când veniseră sau cu ce se ocupaseră în timpul acelor săptămâni reci şi mohorâte.

Două zile după plecarea lor, oraşul se cufundase într-o surzenie totală, pentru ca în ziua următoare să se trezească complet schimbat.

Oamenii dădură buzna pe stradă într-un mod surprinzător, umplură mai întâi cafenelele şi intersecţiile din centru, apoi pe cele mai îndepărtate, începând după aceasta să se învârtă fără nici un scop ca furnicile în jurul muşuroiului.

Pe la prânz, în loc să se mai potolească, agitaţia creştea. O asemenea surescitare nu se mai văzuse din vremea tulbure când un psihopat din capitală, cu mulţi ani în urmă, în vechiul regim, sugrumase un vultur în grădina zoologică.

Grupuri de oameni se îndreptau spre cimitirul oraşului, pentru a se întoarce apoi cu pantofii mânjiţi de noroi.

Vestea sinuciderii cuiva, după-amiază târziu, electriză şi mai mult atmosfera. O statuie fusese doborâtă în cartierul de sus şi maşina poliţiei gonea pe strada principală pentru a evita şi alte distrugeri.

La orele serii oraşul părea sub asediu. Nici măcar un uragan n-ar fi putut lăsa în urma lui atâta dezordine.

Şi totuşi, oamenii păreau mai destinşi. Părea că presiunea pe care o acumulaseră în cele două zile de surzenie fusese mai nefastă decât explozia ce a urmat.

A doua zi, deşi ceva mai potolită, agitaţia a continuat. La intrarea în Albturism, chiar dacă afişele anunţau că hotelurile de pe litoral erau închise, oamenii se aşezau la coadă cu speranţa că vor găsi măcar un hotel de mâna a doua, ba chiar şi mai rău, numai să plece de aici la Shëngjin, de exemplu, în nord, acolo unde, cu siguranţă, acum ningea. La cimitir era un du-te vino continuu. După ziariştii veniţi din capitală şi grupul de turişti sosiţi ca să viziteze mormântul lui Shpend Guraziu, administratorul cimitirului a intrat în panică şi a solicitat

primăriei, pentru orice eventualitate, prezenţa unui poliţist.

În ziua următoare, când un grup de arheologi care săpau într-o aşezare iliră din vecinătate veniră şi cerură permisiunea să ridice placa de marmură cu care era acoperit momântul, administratorul, după ce le-a refuzat cererea, a înconjurat locul cu o plasă de sârmă şi n-a mai permis accesul decât ziariştilor şi poliţiei.

În timpul acesta, jurnaliştii, după primele articole şi reportaje cu titluri-bombă gen *Spiritul capturat, În căutarea spiritului pierdut, Capcana spiritului* ş.a., se învârteau acum prin oraş pentru a căuta noi amănunte în acest caz. Se revoltau şi urlau de necaz aflând că grupul de cercetători străini, cel care dezgropase toată povestea, plecase din Albania fără a lăsa nici o urmă şi nici o dată de contact.

Lipsa informaţiilor, aşa cum se întâmplă de obicei în asemenea situaţii, înflăcăra şi mai mult imaginaţia oamenilor. Seara târziu, la barul Liria sau la barul hotelului, după ce încercaseră în zadar să afle numele străinilor sau locul în care-şi aveau sediul, la New York, Roma sau Dublin, ziariştilor nu le-a mai rămas altceva decât să spere că, doar printr-un mare noroc, aveau totuşi să mai dea de ei.

Iată însă că la puţin timp după aceasta au făcut o descoperire uluitoare. Până la urmă, întâlnirea cu grupul de străini nici nu fusese atât de necesară pentru dezvăluirea misterului. Într-o formă sau alta, localnicii ştiau povestea sau, mai bine zis, o ştiuseră încă de la început.

Multă vreme o evitaseră, o lăsaseră să lâncezească în adâncul conştiinţei, până ce s-au convins singuri că au uitat-o, ba chiar că n-au ştiut-o niciodată.

Şi nimeni nu putea să explice această unanimitate tacită. Poate că provenea din întunericul epocii trecute, atunci când oamenii, expuşi loviturilor regimului, simţeau involuntar care eveniment trebuia acoperit de uitare şi care cântat în baladele lor triste.

Aşa făcuseră, pesemne, şi în privinţa poveştii noastre, în ochii lor miraţi apăruse vechea întrebare: era mai bine ca întâmplarea să fie lăsată acolo unde era sau putea fi scoasă din uitare? Ştiau că nici una dintre variante nu se afla în mâna

lor. S-o afunde la loc nu puteau, dar nici să scormonească după ea prea mult nu era bine. Cel mult s-o readucă la viaţă, dar numai cu voia ei.

Doar că povestea nu ajunsese, după toate probabilităţile, să moară definitiv, pentru a spera în renaşterea ei. În tot timpul acesta ea se aflase între două lumi, moartă dar neputrezită, cum se spune în popor, drept pentru care era şi greu de pătruns cu mintea noastră de oameni obişnuiţi.

Zi după zi a devenit tot mai clar că grupul de străini care o descoperise nu a făcut altceva decât să întrerupă o evoluţie firească. O scoseseră din pământ înainte de termenul de care ar fi avut nevoie pentru a putea fi expusă curiozităţii umane. Şocată, aşadar, de această intervenţie brutală, ciuntită, plină de noroi, învăluită într-o tristeţe neomenească, era imposibil de suportat. Îţi rănea ochii şi urechile, iar somnul ţi-l alunga departe.

Aşa au fost explicate, în zilele acelea, neliniştea şi neastâmpărul permanent, care nu erau, în parte, decât reluarea ca într-un vis a tot ceea ce se petrecuse cu ani în urmă. Cei „ascultaţi” atunci se temeau şi acum de microfoane, îşi îmbrăcau şi dezbrăcau fără încetare hainele în care bănuiau că s-ar mai afla vreo „voce”, speriaţi şi neîncrezători. Ceilalţi, la fel ca şi atunci când se chinuiau să iasă din raza de acţiune a aparaturii de ascultare, continuau să caute hoteluri cât mai îndepărtate, indiferent de preţ.

Nebunia a mers atât de departe, încât au fost cazuri când foşti informatori ai Securităţii, treziţi brusc la viaţă, se spălau pe cap şi-şi periau hainele pentru a se îndrepta, ca odinioară, spre locurile în care îşi desfăşuraseră cu atâta elan activitatea.

Acum au înţeles cu toţii că povestea, aşa ciopârţită şi firavă cum ieşea din uitare, era mult mai năucitoare decât dacă ar fi fost completă. Trebuie făcut ceva ca să scăpăm de ea, se şoptea pe la colţuri. După care începeau iarăşi suspiciunile: să fie îngropată din nou era prea târziu, să fie scoasă la lumină, prea devreme.

Dar de ce? îi întrebau ziariştii sosiţi în B. pe localnici. Cum fusese posibil ca o întâmplare ca asta să zguduie un oraş întreg? Întrebare la care localnicii îi priveau dispreţuitor pe

intruşi, ca pe unii care bateau câmpii.

Descurajaţi, ziariştii îşi continuau totuşi investigaţiile. Oraşul acela resimţise şi alte evenimente epocale: prăbuşirea dictaturii comuniste, evitarea „la mustaţă” a unui război civil, dărâmarea statuii dictatorului şi goana cu ea târâş în jurul vechii aşezări ilire. De ce nici una dintre acestea, deşi mediatizate intens în media scrisă şi la TV, nu provocase o asemenea furtună?

Cei care ar fi trebuit să dea explicaţii ridicau din umeri. Spuneau deschis că ar fi fost inutil şi poate imposibil să ofere un răspuns. Iar când ziariştii, pentru a-i provoca, spuneau că, probabil, asta venea de la faptul că în oraş trăiau încă o parte dintre foştii turnători, anchetatori, martori mincinoşi, tehnicieni ai Securităţii, torţionari, judecători şi, desigur, o parte dintre victimele lor, localnicii rămâneau la fel de zgârciţi în explicaţii.

Era adevărat că ambele tabere erau încă în viaţă, dar între ele de mult nu se mai întâmplase nimic. Ca şi când, deşi trăind în acelaşi spaţiu, ar fi orbit şi nu se mai vedeau unii pe alţii.

„Atunci, de ce?” strigase în barul Liria un reporter de la radio, venit pentru a patra oară în B. „De ce mama naibii ne înnebuneşte pe toţi povestea asta?”.

„Nu mai striga, băiatule”, îi răspunsese un bătrân de la masa vecină. Vorbea grav, cu o voce care de obicei impune linişte în jur. „Întrebi de ce? O să-ţi spun eu de ce.”

Şi continuase să vorbească cu aceeaşi voce gravă, fără să-i pese dacă ceilalţi îl ascultă sau nu. Adevărul e că oamenii se adunaseră în jurul lui pentru a nu le scăpa nimic, întâm-plarea, după cum credea el, era atât de incitantă pentru că era magică. Avea o aureolă precum au sfinţii din icoane. În afară de asta era ceva rar, chiar unic, ca o cometă care apare o dată la şaptezeci de ani, la o sută şaptezeci sau chiar mai rar.

Se întâmplase să ajungă aici din greşeală, dintr-o altă lume, guvernată de alte legi. Poate că pierduse drumul pe cărările universului şi aşa, debusolată, poposise fără să vrea în lumea noastră.

Pentru asta lumea noastră îi părea atât de străină, chiar ostilă, ca o mamă vitregă. Drept pentru care era normal ca ea

să ni se pară şi nouă la fel, o natură dublă, când reală, când ireală, semiobscură, ca să spunem aşa, trupspirit, jumătate divină, jumătate pământeană, pământ şi cer, o adevărată creaţie a haosului...

Omul îşi întrerupse monologul pentru a mai cere o cafea.

Sorbi din ea în liniştea generală, pe care nimeni nu îndrăznea s-o întrerupă. Doar careva, cine ştie de ce, după ce oftă din adânc, murmură: Suntem terminaţi.

*

Când, în urma ziariştilor, în orăşel năvăliră cineaştii, apoi dramaturgii şi, imediat după ei, o prinţesă engleză însoţită de preşedintele Asociaţiei Mondiale a Spiritismului, toţi au înţeles că povestea aceasta n-avea să se sfârşească atât de repede.

Între timp, oraşul, ca de puţine ori în existenţa sa de două mii şi ceva de ani, lua parte din plin la evenimente. Devenea evident că, încă de la ridicarea cetăţuii ilire, a inaugurării de către romani a Viei Egnatia, care trecuse prin apropiere, a uciderii unui vultur de către un nebun în timpul dictaturii comuniste şi abandonării unei autostrăzi în epoca postcomunistă, aceasta fusese întâmplarea ce putea fi considerată o construcţie cu adevărat senzaţională din această parte de ţară.

Nebuloasa din jurul ei, praful, gropile şi riscurile erau atât de prezente peste tot, încât existau unele momente când ai fi putut crede că singurul mod în care un orăşel balcanic putea să semene cu unul dintre oraşele cenuşii, baroce, ale Europei Centrale, era prin înlocuirea turlelor şi catedralelor care-i lipseau cu vechile lui crime şi nenorociri.

*

Chiar acestea erau cuvintele pe care scriitorul Skender Bermema, abia întors la Tirana, i le spusese soţiei.

Ea îl asculta fără a-şi întrerupe pieptănatul în oglindă, atrăgându-i atenţia că era timpul să se pregătească şi el pentru recepţie.

Se simţea obosit. Tot drumul sucise şi răsucise în minte cele auzite în B. Oricine ar fi aflat că Skender Bermema, cel

care descrisese această întâmplare cu mulţi ani în urmă, într-unul dintre romanele sale, prezentând-o ca pe o atrocitate a regimului comunist chinez, era din nou fascinat de ea, ar fi rămas cu gura căscată.

Acolo, în B., admiratorii săi, după ce aşteptaseră în zadar ca el să se împăuneze, într-un fel sau altul, cu faptul că în plin regim comunist îndrăznise să vorbească despre o asemenea grozăvie, plecaseră profund dezamăgiţi. Păstrează-ţi, cel puţin, luciditatea, îi spuseseră. Nu ţi se potriveşte nici una dintre posturile extreme.

Dar el, fără să-i pese de ceea ce se spunea, continuase când să se entuziasmeze, când să se îngrozească mai mult decât oricine. Le era greu să-l înţeleagă acum, aşa cum nu-l înteleseseră nici cu ani înainte, când crezuseră că singurul motiv pentru care *chinezărise* povestea aceea fusese teama de cenzura comunistă. Şi cum ar fi putut să le explice că, lăsând asta la o parte, avusese şi un alt motiv, la fel de puternic, ca să nu spunem decisiv: nevoia de a trimite întâmplările departe, foarte departe, singura metodă după părerea lui de a le avea sub control.

Simţise încă de pe atunci că povestea era unică. O descrisese precum ai descrie oglindirea cerului în fundul unei fântâni, cu speranţa că ea va fi înmormântată acolo definitiv. Dar întâmplarea revenise în mod cu totul surprinzător. Acum era sigur că avea cu ea o legătură mai puternică decât oricine. O cunoscuse pe când era firavă, ca o şoaptă purtată de vânt, în vreme ce acum se înfuria şi bubuia asemenea unui nor negru, stricând liniştea oamenilor, dar mai ales fără să explice nimănui ce doreşte, continuarea panicii sau liniştea deplină.

Skender Bermema ştia că-i este dator şi uneori se simţea mândru de asta, alteori, vinovat. Avea momente în care îşi închipuia că va fi chemat s-o domolească, pentru că numai el îi ştia metehnele.

Pe drum, în timp ce umbrele serii se îndeseau, o întrebase de câteva ori: Ce ai, ce te frământă?

Simţea că şi ea voia ceva de la el. E târziu, îşi spuse. Literatura îl obosise deja. Suporta din ce în ce mai greu bucuriile, ca şi dezamăgirile pe care i le aducea.

Şi totuşi, avea momente în care povestea aceea nu-i dădea pace. Îi acapara şi visele, ba chiar avea impresia că de acolo, din lumea lor, îşi începuse asaltul. Era provocatoare, dar se şi îmbufna într-o clipă, ca şi când l-ar fi învinuit că ar fi abuzat cândva de ea, atunci când fusese tânără şi nevinovată, iar acum, când gura lumii nu se mai potolea, încerca să se eschiveze.

Dar dacă... îşi spunea el din când în când, consolându-se singur, înainte de a reveni la realitate şi a repeta încă o dată „nu”.

Aşa îşi amânase de mult intenţia de a scrie ceea ce în mintea lui purta titlul „o proză imposibilă”. Avea clipe când i se părea ceva realizabil, dar abandona ideea imediat. Se liniştea spunându-şi că ezitările acestea le aveau toţi scriitorii lumii. Oricum, avea să fie un text neobişnuit. Nu numai ca idee, ci şi din toate punctele de vedere: construcţie, material verbal, articulaţii. O operă în care întâmplările să se desfăşoare în direcţii diferite, ca sângele în vene şi artere, de pildă, unele purtând oxigen, altele bioxid de carbon, adică moarte. O operă cu un miez îngheţat, aşteptând o altă climă... Sau cu un virus periculos, aşteptându-şi momentul favorabil...

— Sunt gata, zise soţia privindu-l peste umăr. Tu ce faci?

Ştia că-i place s-o privească fardându-se în oglindă.

Bărbatul se îmbrăcă la repezeală. Pe stradă, gândurile făceau ce făceau şi se întorceau la însemnările făcute cândva, într-un moment de derapaj mental, la cafeneaua Flora, într-o după-amiază de iarnă. Toate aveau ceva în comun cu povestea aceea, pe care ar fi vrut s-o transpună într-un roman imposibil de scris.

— Pari obosit, îi spuse soţia în vreme ce intrau în ambasada Uniunii Europene.

Continuarea gândului că ar fi putut fi puţin mai atent cu oamenii i-o transmise prin intermediul unei uşoare strângeri de mână. Recunoscător, el simţi pornirea de a o săruta pe tâmplă, în vreme ce o ajuta să-şi scoată paltonul.

Vechiul zvon că ceea ce i se atribuia drept o calitate neobişnuită a creierului nu era decât o dereglare temporară a acestuia (ca să nu se spună chiar nebunie) apăruse din nou în

ultima vreme.

Eşti nebun. Trecuseră atâţia ani de când Ana Krasniqi îi spusese cuvintele acelea şi de atunci, ca şi când i-ar fi fost scrise în frunte, toate femeile pe care le cunoscuse ajungeau să i le repete mai curând sau mai târziu.

Ambele saloane ale ambasadei erau pline. În ultima vreme, recepţiile la reprezentanţa europeană erau cele mai animate. Luă un pahar cu whisky şi se retrase aproape de fereastra care dădea spre curtea interioară. Ajutat de răcoarea care venea de afară, avea impresia că acolo ar fi putut să se gândească mai în voie la romanul acela imposibil. Acum încerca să-şi imagineze un fel de gol întunecat la finalul lui, ceva ca o gaură neagră, care ar fi putut să servească drept unealtă de tortură, în cazul în care opera s-ar fi sinucis. Ea se combina cu o altă imagine groaznică: literele limbii, miile de „a-uri", de „g-uri" şi de „z-uri", transformate în pulbere după stricarea limbii albaneze, risipite pe cer în aşteptarea renaşterii ei.

Ca de fiecare dată, după prima sorbitură, băutura îi aduse o limpezime dureroasă în creier. Totul era acum mai uşor: umbra ce trebuia să însoţească romanul pe pământ, zborul lui pe cer, apoi neliniştea, frisoanele şi, în final, nebunia.

Toate sunt acolo, Doamne, îşi zise. Numai că trebuiau scoase din puţul acela adânc în care se aflau. N-au decât să le spună cum or vrea. Iluzorii sau superiluzorii.

Ceru încă un whisky şi-şi spuse: indiferent de consecinţe, tot am să-l scriu.

Privirea unei tinere din salon o căuta insistent pe a sa. Involuntar, cu un reflex căpătat în anii de când era persoană publică, o evită. Duse paharul cu alcool la gură şi se întrebă în treacăt: cine o fi fata aia care seamănă atât de bine cu Ana? Aşa cum făcea ori de câte ori se gândea la ea, îşi aminti şi acum fulgerător de mormântul ei, cu placa de culoarea laptelui la căpătâi.

Privi pe furiş spre tânăra din faţa lui şi fu la fel de convins ca prima oară. Părea de aceeaşi vârstă cu Ana, în anul în care se cunoscuseră: douăzeci şi doi, douăzeci şi trei de ani.

Gândul îi zbură din nou la roman, dar nu se mai putu concentra. Amintirea momentului în care o cunoscuse, la o

aniversare, mozaic sobru, mătuit pe alocuri de vreme, avea încă puterea să-i monopolizeze atenţia.

Poate fi vreo nepoată a familiei Krasniqi, îşi spuse şi în clipa următoare i se adresă celui de lângă el, un funcţionar de la Ministerul de Externe, cu care nu se cunoştea decât foarte vag.

— Tânăra aceea care discută cu ambasadorul italian e albaneză?

Celălalt încuviinţă din cap, apoi adăugă:

— Dacă nu greşesc, e logodnica unui demnitar de la Preşedinţie.

Aha, s-au orientat foarte repede, îşi zise, fără a şti nici el la cine se referise.

— Ah, aşa? zise. E foarte frumoasă.

Fata, ca şi când ar fi simţit că vorbeau despre ea, zâmbi binevoitoare.

Idiotule, se apostrofă Skender Bermema şi se întoarse spre curtea interioară, pe care luminiţele rare o făceau să pară mai îngheţată decât era.

Începuse şi el să fie convins că înnebuneşte. Şi nici nu i se părea un capăt de ţară. Surpriza era în altă parte: el era de mulţi ani aşa, dar ceea ce îl ţinuse pe linia de plutire fusese chiar ea, propria lui nebunie. La fel ca somnambulii, pe care boala îi apără noaptea, când cutreieră acoperişurile, tot astfel nebunia îl purta şi pe el în siguranţă printre tenebrele vremii.

Se pare că acum îşi revenea... Deşi n-ar fi vrut. Pentru că nu-i plăcea nici epoca aceasta. Poate că pentru el era prea târziu. Nici o epocă nu l-ar mai fi putut încânta după grozăvia aceea. Nesănătatea mea, continuă-ţi drumul, îşi zise şi zâmbi încântat. Nu era nici chiar atât de nemilos cu propria persoană, câtă vreme înlocuise cuvântul „nebunie” cu un altul, care poate că nici nu exista în limba albaneză.

Printre invitaţi îl zări pe psihiatrul Y.V. Ar fi vrut să-i spună: oamenii te caută, de obicei, ca să-i scapi de nebunie. Dar invers, când nu-i sperie ea, ci riscul limpezirii, ce-i de făcut?

Fiecare voise să-l culpabilizeze pe celălalt pentru ceea ce i se putea imputa chiar lui. Epocă nebună, popor nebun. Popor nebun cu demnitari nebuni, gândi în vreme ce prinse câte ceva

din discuţia ce se purta lângă el.

Se întoarse pentru a auzi mai bine, iar privirea i se încrucişă din nou cu cea a tinerei de adineauri. Discuta binedispusă cu un grup de invitaţi, cu paharul de şampanie în mână, iar rochia lungă, roşie, îi stătea minunat.

Era prea târziu să-i mai evite privirea, iar ochii ei, privin-du-l, transmiteau o asemenea lumină, încât cineva din grup întoarse capul pentru a vedea care era motivul acelei schimbări.

Skender Bermema reuşi să scape din vraja privirii ei şi apropie paharul de buze, deşi n-avea nici un chef să bea. Stai cu ambasadorii, i se adresă în gând necunoscutei. Din partea mea n-o să ai nimic bun.

Se apropie din nou de fereastră, parcă pentru a-i cere ajutorul, şi o bucată de vreme privi pomii îngheţaţi de afară.

Nu mai avea vârsta potrivită unor asemenea relaţii. Cu atât mai mult pentru o necunoscută pe care, în logica lui, şi-o imagina mai mult ca pe o fetiţă decât ca pe o tânără femeie.

Nu, nimic bun n-ar fi avut de la el. Poate doar asprimea de călugăr şi monotonia monahală.

Alături, cineva pronunţă cuvântul „spiritus” şi înţelese că se discuta chiar despre ceea ce el n-ar fi vrut cu nici un preţ să audă.

— Sincer, chiar nu ştiu încă nimic, zicea ambasadorul francez. Sigur că am încercat să aflu câte ceva, incitat, în afară de celelalte, şi de curiozitate, dar nimic, credeţi-mă, până acum, nimic.

Acum ar fi putut să-l întrebe pe el, autorul textului scris cu mulţi ani înainte. Că fantoma inginerului avea să ajungă chiar la o recepţie diplomatică nu era ceva surprinzător. Nu fusese întâmplător nici faptul că primul impuls, după cum aflase din investigaţiile lui, fusese dat tot la o recepţie oficială, la Palatul Brigăzilor. Şi nici că dictatorul, aşa orb cum era, aprinsese fitilul la ultima lui aniversare.

Conducătorul însuşi se afla în pământ de ani buni, aşa că, ori de câte ori acest „spiritus” avea să apară la fel ca acum, n-avea de ce să se mire că, în absenţa dictatorului, toţi i se adresau lui. Că îl chemau, precum erau chemaţi vrăjitorii de

odinioară, pentru a-l scoate la lumină, a-l ţine în frâu sau a-l îngropa definitiv.

Ar fi vrut să strige: Dar mai lăsaţi-mă în pace! Destul îl ţinuse doar pentru el, în vreme ce creierul lor era căzut în somn adânc.

....

interval de câteva ore, ori, dimpotrivă, extinderea unei acţiuni de câteva minute pentru a umple cu ea ani întregi, arătau extrem de clar că întâmplarea se grăbea să se transforme în baladă. Ba chiar, despre acest ultim fenomen, un cercetător tânăr a amintit cuvântul „dilatare", folosit cu un secol în urmă de savanţii germani care au studiat folclorul balcanic.

Una dintre deformările cele mai evidente a avut loc în legătură cu evenimentele din noaptea de pomină a lui Arian Vogli la Palatul Brigăzilor, la recepţia de ziua dictatorului.

Iată deci povestea lui Arian Vogli, supranumit „demonul", conform uneia dintre variantele „dilatate".

Înmormântată de mult, ea a ieşit la suprafaţă împreună cu întrega istorie imediat după primele zvonuri. Ascultând reluarea poveștii cu capturarea unei fantome de către Securitatea albaneză, poveste în care cel ce făcuse captura, se înţelege, ocupa un loc central, şi mai ales când s-a aflat că acesta, după primele onoruri, avansare în grad, decorare cu Ordinul Drapelului etc., un an mai târziu a fost lovit de blestem şi a fost dublu condamnat, de stat şi de divinitate, adică cu puşcărie şi beteşug fizic, deci, odată cu răspândirea vechiului zvon, ici-colo, câţiva foşti deţinuţi şi-au amintit că-l întâlniseră pe infirm în puşcărie sau în lagăr.

A, un bărbat tânăr, chiar foarte tânăr, de statură mijlocie, cu ochi cenuşii, de jivină, care avea nu numai mâinile, ci şi limba uscată? Da, am stat doi ani împreună cu el în lagărul de muncă de la Torovica, chiar în aceeaşi baracă. Se spune că-l blestemase o bătrână din Lezha.

Ceva asemănător afirmau şi veteranii de la Burrel şi Spaç, dar şi cei de la Fushebar. Descrierea fizică coincidea mai mult sau mai puţin, dar beteşugurile şi afirmaţia că ar fi fost blestemat erau identice. În ceea ce privea acest din urmă punct, deşi amănuntele erau diferite (unii insistau că ceea ce-l

lovise era blestemul unei bătrâne catolice, alţii, al fantomei în persoană), aici era singurul element unde toţi erau nesiguri şi admiteau că şi alţii ar fi putut avea dreptate.

Era clar că puşcăriile şi lagărele erau locurile în care nu numai că puteai întâlni ologi la fel ca peste tot, dar unde defectele fizice aveau darul să-ţi sară mai repede în ochi. Totuşi, nimeni nu s-a legat de asta ca să-i contrazică pe povestitori. În general însă, nici aceştia nu aveau pretenţia că adevărul le-ar aparţine numai lor. Erau de acord că şi alţii ar fi putut trăi în apropierea „demonului”, iar apariţia lui în diferite puşcării şi lagăre era plauzibilă, câtă vreme condamnaţii erau transferaţi dintr-un loc într-altul. După cum se părea, în toată această poveste, participanţii, parcă îndemnaţi de un sfătuitor comun, evitau singurătatea. La fel ca şi-n epoca dinainte, ea li se părea imposibil de suportat nu numai de către un singur individ, ci şi de grupuri întregi de oameni, ca să nu spunem de generaţii întregi.

„Usca-ţi-s-ar limba, ţie, care ai uscat limbile oamenilor!” Aşa se spune că l-ar fi blestemat bătrâna din Lezha pe Arian Vogli.

Iar blestemul îl urmărise pas cu pas, anotimp după anotimp şi an după an. La început, limba începuse să i se umfle, iar vorba să-i fie mai greoaie şi, imediat după asta, articulaţiile mâinilor îi înţepeniseră.

Pentru că schimbase câteva puşcării şi lagăre, iar necazurile se ţinuseră peste tot după el, a ajuns să se convingă singur până la urmă că pentru asta nu erau de vină nici frigul din munţii de nord, nici umezeala din câmpie, ci cu totul altceva.

Mai curând sau mai târziu, blestemul tot îl ajungea. Nu-şi mai putea mişca mâinile, iar limba îi putrezise atât de tare, încât, după propriile lui declaraţii, ajunsese la fel ca a mortului scos din groapă în noaptea aceea memorabilă de octombrie.

Astea au fost şi ultimele lui cuvinte rostite în lumea aceasta, înainte ca Dumnezeu să-i ia definitiv darul vorbirii.

La început se crezuse că scopul blestemului fusese doar să-i lege limba, dar apoi au înţeles toţi că destinul a fost nemilos şi a dus pedeapsa mai departe.

Şi aşa, mânăciungă şi limbăuscată, se învârtea prin lagăr sau prin curtea închisorii sub privirile curioase ale condamnaţilor. Acum, că ştiau că nu le poate răspunde, întrebările lor deveniseră şi mai insistente: povesteşte-ne, cum ţi-a trecut prin cap grozăvia aceea de a scoate mortul din groapă? Cum l-ai obligat să vorbească, să zboare cu tine pe cer, ca să-l duci la aniversarea tiranului? Nu ţi-a fost frică de Dumnezeu, duh necurat ce eşti?

Le suporta privirile cu ochii holbaţi. Nu dădea înapoi, nu pleca şi nici nu cerşea milă. Singura suferinţă ce-i apărea pe chip era aceea a muţeniei. Şi aproape toţi povestitorii afirmau că venea un moment în care în cenuşiul ochilor lui apărea fulgerător ceva de dincolo de lume.

*

Povestea „dilatată” a lui Arian Vogli, despre care se credea că se desfaşurase de-a lungul a şase-şapte ani, nu ţinuse în realitate decât câteva ore.

Când şi-a revenit, în seara aceea cu sosia dictatorului, Arian Vogli se afla tot cu capul pe masă. Primul lucru care i-a trecut prin minte a fost întrebarea dacă nu cumva fusese otrăvit. Imediat după asta i-a venit să râdă: cine să-l otrăvească şi de ce?

Încă nu ştia unde se află. Apoi, privirea i s-a oprit pe scaunul gol din faţă. Îşi frecă tâmplele. Am visat, cu siguranţă, îşi spuse şi se ridică. Făcu câţiva paşi în direcţia uşii, privi încă o dată pereţii încăperii şi-şi duse din nou palma la tâmple. „Umbra” Conducătorului dispăruse, dar camera, masa şi scaunele din vis erau tot acolo.

Deschise încet uşa şi ieşi pe coridor. Îşi aminti tulbure că de venit, venise tot pe acolo. Merse mai departe şi dădu într-un coridor mai lung. Apoi în altul, prin geamul căruia se vedea colţul unei săli, cu mese lungi, pe care se mai aflau încă resturile petrecerii: pahare golite pe jumătate, feţe de masă aruncate la întâmplare, farfurii cu resturi de mâncare în ele.

Recepţia oficială s-a terminat, îşi spuse. În palatul uriaş candelabrele se stingeau unul după altul. Lămpile de pe pereţi, la fel.

Când tocmai se întreba ce trebuie să facă el în situaţia aceea, de după un colţ se iviră doi necunoscuţi. V-ați odihnit puţin? îl întrebă unul din ei. Acum o să mergem.

Arian Vogli ar fi vrut să-i întrebe unde, dar întrebarea i se păru fără sens. Ar fi trebuit să se simtă bucuros că, deşi în seara aceea avuseseră multă bătaie de cap, nu uitaseră nici de el.

În vreme ce păşeau pe holul principal, observă preţ de o clipă că unul dintre însoţitori avea sub pulover o cămaşă albă. Apoi zări o geantă în mâna lui. Ce a fost? îl întrebă încet. Am leşinat în timpul recepţiei? Am făcut vreo gafă? Nimic important, răspunse omul. O mică încurcătură din cauza oboselii, desigur.

Celălalt ajunsese, între timp, la intrare, şi le făcea semne să-l urmeze.

Maşina aştepta afară. Se aşezară tustrei pe canapeaua din spate, cu Arian Vogli la mijloc.

I se păru că cei doi îl strâng cam prea tare. Prin cap îi trecură de-a valma plecarea intempestivă din B., zborul cu elicopterul şi cina cu sosia Conducătorului. Erau cam multe pentru o singură noapte. Cu atât mai mult cu cât în tot timpul acesta fusese dărâmat de oboseală.

Unde mergem? întrebă îngrijorat. La hotel?

I se păru că oamenii nu se prea grăbesc cu răspunsul.

Dacă nu la hotel, la vreo casă de oaspeţi, îşi răspunse singur. Nu-i spuseseră că pentru el va începe o viaţă nouă?

Pe şosea luminile erau din ce în ce mai rare. Apoi dispărură complet. Se linişti imediat, amintindu-şi că locuinţele de protocol se aflau de obicei în afara oraşelor. Iar cele secrete erau chiar mult mai departe.

Încercă să aţipească puţin, dar nu reuşi. Într-un rând i se păru că vede, prin ferestrele maşinii, vârfurile înceţoşate ale munţilor scăldate în lumina lunii. N-ar fi fost de mirare nici să-l ducă direct în B. Acolo unde toţi colegii lui muncesc zi şi noapte să descâlcească iţele complotului. Iar el, şeful lor, trebuia să fie cu ei.

Ideea cu hotelul sau casa de oaspeţi i se păru hazlie. El era omul care se ocupa cu descoperirea celui mai mare complot

din ultimii zece ani. Nu avea voie să piardă nici o zi, nici o oră, nimic. Să ajungă cât mai repede în B. pentru a ţine sub presiune oraşul care de patru zile nu mai avea nici o clipă de linişte.

Aşa îşi spunea în sinea sa, dar asta nu-l elibera deloc de îngrijorarea privind propria-i persoană. Maşina încetini, iar el se miră văzând că în cele din urmă opreşte, însoţitorii lui coborâră primii.

În beznă se zărea o casă scundă, care semăna cu Hotelul de vânătoare de la Lezha.

Am ajuns, spuse unul dintre însoţitori, facându-i semn să-l urmeze. Să ne odihnim puţin aici.

Cineva dinăuntru deschise uşa şi intrară toţi trei. Pe coridoare era un frig cumplit. Un felinar chior în fundul holului lumina slab câteva uşi.

Pătrunseră într-una dintre camere. Primul, unul dintre însoţitori, apoi el şi, la urmă, cel cu pulover şi cămaşă albă. Arian Vogli se întoarse să întrebe de ce nu i se dă nici o explicaţie. Ce era cu casa aceea şi de ce trebuia să-şi petreacă noaptea acolo?

Deschise gura să vorbească, dar privirea tăioasă a unuia dintre ei îl făcu să renunţe. Înmărmurit, le urmări mişcările, ca şi când ar fi fost vorba de trupul altcuiva. Cei doi se aruncară asupra lui, îl trântiră pe un pat şi-i încătuşară mâinile la spate. Strigătele: ce faceţi, aţi înnebunit, cine sunteţi? îi muriră în gâtlej. Îi scăpă doar un „oh” prelung şi dureros, iar gândul că se aşteptase la aşa ceva, oricât de nebunesc i s-ar fi părut, îi picură în suflet.

De jos de unde era cei doi îi păreau şi mai înfricoşători. Unul dintre ei, cel cu cămaşă albă şi cu geantă, care acum se dovedi a fi o trusă medicală, scoase ceva din ea. Ar fi vrut să-i spună: Nu-i nevoie să-mi faceţi injecţie, după cum vedeţi, nu mă opun, dar în clipa următoare realiză că un calmant nu i-ar fi stricat.

Urmări liniştit gesturile omului, care umplu seringa, îl frecă pe braţ cu alcool şi se aplecă deasupra lui. Înţepătura a fost dureroasă, dar cu mult mai dureros serul alergându-i prin trup.

Încă mai era conştient în clipa în care-i zgâriarâ braţul drept, apoi pe cel stâng, ca şi când ar fi vrut să-l vaccineze. Pe urmă, după o zvâcnire scurtă, leşină.

Cei doi nu mai aşteptară mult. Cel cu cămaşă albă îi deschise maxilarele cu forţa şi încercă să-i scoată limba. O bucată de vreme pregătiră cealaltă injecţie. Apoi, ţinându-i limba cu mâna, i-o înţepă cu acul.

— Acum poţi să-i scoţi cătuşele, îi spuse celuilalt. N-o să mai aibă niciodată nevoie de ele.

*

Câteva ore mai târziu, dimineaţă, primul lucru la care se gândi Arian Vogli după ce redeveni conştient fură cătuşele. Nu mi-au scos cătuşele.

Se întoarse pe partea dreaptă, apoi se propti în umăr cum fac toţi cei legaţi ca să se ridice. Când reuşi, în cele din urmă, să stea în şezut, văzu că la mâini nu avea nici un fel de cătuşe. Uimirea i se transformă în groază. Ce mi-aţi făcut? strigă fără glas. Apoi trase aer în piept ca să poată urla cât de tare îl ţineau plămânii: Ce mama naibii mi-ați făcut?

Aşa şi făcu, urlă cât îl ţinură puterile, dar se prăbuşi imediat ca lovit de fulger. Din gâtlej nu-i ieşi nici un cuvânt, ci un urlet neomenesc, animalic şi crud.

Dimineaţă, cei doi veniră din nou. Păreau odihniţi, chiar zâmbitori.

Îi spuseră „bună dimineaţa” şi unul dintre ei, cel cu cămaşă albă, adăugă: Nu-i frumos să nu răspunzi când cineva te salută.

Nu-i nimic, treacă de la noi, zise şi luă loc pe scaun. Avem nevoie urgentă de câteva informaţii. Tot despre complotul descoperit de tine. Ai lucrat în sistem şi ştii cât de inutilă e încăpăţânarea. Aşadar, o să te rog să răspunzi la câteva întrebări.

Ce comedie mai e şi asta, zise sau îşi închipui că zice Arian Vogli. Doar ştiţi că nu pot să vorbesc. Voi...

De efort, limba îi părea grea ca de plumb. Doar atunci observă că celălalt avea în mână un magnetofon minuscul.

— Continuă, zise cu o voce prietenoasă omul. Continuă,

Arian.

Prin cap îi trecu fulgerător motivul pentru care îl înregistrau. Avea legătură cu injecţia. Şi cu vechea suspiciune că aceia care ştiu prea multe nu trebuie să vorbească. Îi paralizau limba pentru a nu mai putea vorbi niciodată. O tactică veche de o mie de ani. O ştiuse şi atunci când mâncase împreună cu sosia. Îi fusese teamă că-l otrăvesc, dar ceea ce-i făceau acum era ceva asemănător. Şi uite că-l verificau. În plus, crezându-l terminat, nu-şi dăduseră nici măcar silinţa să-i ascundă motivul. La fel ca şi în seara dinainte.

— Continuă, Arian, zise omul cu cămaşă albă, cu aceeaşi voce caldă.

Creierul lui Arian lucra la turaţie maximă. Deşi în momentul urletului crezuse că-şi pierduse complet glasul, acum i se părea că ceva-ceva tot îi mai rămăsese. Poate că trebuia să se prefacă. Să-i păcălească, să pară mut de-a binelea. Altfel, îi vor face încă o injecţie. Pentru a-l amuţi definitiv.

Deci aşa: să vorbească cât mai greu, să bolborosească, poate că aşa îl vor lăsa în pace. Să-i convingă că nu va fi în stare să mai spună nimic din ceea ce ar fi putut spune.

Brusc, se cutremură interior: dacă îi paralizau limba, însemna că se hotărâseră să-l lase în viaţă. Altfel, ar fi putut alege calea cea mai simplă. Nu, nu trebuia să se prefacă. Mai curând sau mai târziu tot aveau să afle.

— Ce... vreeţi... săă... ştiiiţi...

— Ştii şi tu, zise celălalt. Povesteşte tot.

Arian Vogli începu să vorbească. Celălalt clătina din când în când din cap. Cu siguranţă că nici nu-i păsa ce spune cel întrebat. Ar fi putut să povestească despre plictiseala din ultimele zile, despre prima dragoste sau despre înmormântarea maică-sii.

Dar mâinile? vru să întrebe. Bine-bine, mi-aţi paralizat limba, dar ce aţi avut cu mâinile mele? Răspunsul şi-l dădu singur în clipa următoare: ca să nu poată mărturisi nimic în scris.

Asta era tot, şi nimic altceva. Cât se poate de logic. Mâinile trebuiau să aibă aceeaşi soartă ca şi limba. Doar dacă n-ar fi

existat scrisul, atunci ar fi fost iertat. Dar el exista.

Gândul că este, poate, omul care plăteşte cea mai grea taxă pentru existenţa scrisului pe pământ îi trecu liniştit prin cap.

*

Două zile mai târziu îl duseră la spitalul închisorii din Tirana, singur într-o rezervă. Alţi oameni se ocupau acum de el. Îi verificau bâlbâială de două ori pe săptămână, discutând despre asta chiar în faţa lui.

Este lesne de înţeles că îl tratau ca pe un mort viu. Arian Vogli îi privea cu recunoştinţă, dar, după ce plecau, plângea o bucată de vreme în linişte.

Limba nu-l mai durea ca la început, dar bâlbâială era aceeaşi. Înţeleseseră că nu se preface şi asta le dădea un sentiment de satisfacţie.

După două luni, la ultima verificare, avu impresia că totul semăna izbitor cu ceea ce-i făcuseră ei mortului, în noaptea aceea de neuitat din 13 octombrie, imediat ce-l scoseseră din groapă.

A fost pentru prima oară când a crezut într-adcvăr în blestem.

Deşi s-a spus de mai multe ori că va fi arestat, Arian Vogli nu a făcut niciodată puşcărie. Familia lui numeroasă, din care mare parte lucra în aparatul de partid, l-a apărat. Beteşugul i-a fost pus în seama otrăvirii în cursul unei petreceri dubioase, la care participarea lui nu fusese nici interzisă, dar nici pe linie de serviciu. Nici în adresa oficială, prin care era scos anticipat la pensie pe motive medicale, nu se spunea nimic despre invaliditatea lui.

Această întâmplare misterioasă, dar mai ales dispariţia lui de peste tot era, după cum s-ar fi părut, cea care a contribuit la răspândirea legendei cu arestarea şi condamnarea lui.

El nu mai putea vorbi, dar cum pentru răspândirea unei legende persoana lui aproape că nici nu mai conta, aceasta a continuat să circule ani la rând.

Între timp, despre Arian Vogli s-au spus multe. La o întâlnire cu el, se zice că scriitorul Skender Bermema,

încercând să-i descifreze bâlbâielile şi să se folosească de bolboroselile lui haotice şi enervante pentru a documenta întărirea cenzurii, a interzicerii dreptului la exprimare căruia omenirea i-a căzut victimă de nenumărate ori, a încercat să compună un text literar. Un roman scris cu numărul limitat de sunete dezarticulate, obţinut atât de greu din împărăţia cumplită a muţeniei.

Concentrat precum materia nepreţuită culeasă din spaţiul cosmic, format doar din nouă sau douăsprezece rânduri, considerat pe ici, pe colo drept un „roman imposibil” sau un „contraroman”, botezat chiar cu titlul *Damnatul,* un vechi termen albanez de la care se spune că vine cuvântul „demon”, romanul acesta nu a fost niciodată editat.

*

Lăsând la o parte povestea lui Arian Vogli, evenimentele triste care au dus la descoperirea şi condamnarea grupului care făcea şedinţe de spiritism au avut o altă desfăşurare. Ceea ce se petrecuse în cinci-şase luni s-a concentrat în imaginaţia oamenilor într-un interval de cinci-şase ore, pentru a sfârşi în cinci-şase minute.

Iată povestea sumară a grupului de spiritism: Imediat după deschiderea mormântului lui Shpend Guraziu şi descifrării casetei, Arian Vogli şi oamenii lui, aşa murdari de noroi cum erau, au dat buzna în apartamentul în care chiar atunci se desfăşura o şedinţă de spiritism. Palid de tot, mediumul tocmai se plângea că nu poate intra în legătură cu spiritul. Sunt descărcări în aer, spunea, simt o piedică misterioasă. Tocmai pronunţa acest ultim cuvânt, când uşa apartamentului a fost spartă şi Arian Vogli, împreună cu oamenii lui, murdari din cap până-n picioare, au năvălit înăuntru. E o piedică, fireşte, a urlat. Apoi a râs ca diavolul în persoană, scoţând şi arătându-le banda de magnetofon. Spiritul pe care-l aşteptaţi voi să vină e aici. Aici, aici, ha-ha-ha, se zbate şi geme ca o pasăre în colivie... Şi acum, întindeţi mâinile să vă pun cătuşele...

Adevărul-adevărat este însă altul. Desfăşurarea evenimen-telor, personajele care au luat parte la ele, dar mai

ales intervalul în care s-au desfăşurat sunt complet diferite. Acesta din urmă, de exemplu, a avut o durată cu mult mai mare decât în legendă. Iar şeful ofiţerilor, Arian Vogli, ale cărui hohote au fost, se pare, primele semne ale transformării lui în demon, nici măcar nu a luat parte la arestarea grupului şi nici la descoperirea complotului. În timpul acesta, el zăcea într-o cameră de izolare cu limba numai o rană, în vreme ce ofiţeri sosiţi din capitală se ocupau zi şi noapte cu „descurcarea firelor complotului”.

Supravegherea suspecţilor a ţinut mai mult de jumătate de an. Se spune că dictatorul însuşi urmărea pas cu pas mersul anchetei. După cum au afirmat apropiaţii lui, n-ar fi vrut să plece pe lumea cealaltă înainte de a afla cât mai multe despre acest ultim complot, cel mai groaznic după câte se spunea, avându-l ca ţintă pe el şi Albania.

Primul care a fost arestat a fost Skender Morina şi, o zi mai târziu, mediumul. În aceeaşi săptămână au mai fost ridicaţi proprietarul apartamentului, apoi Nikolla, doamna Greblleshi şi toţi ceilalţi.

Skender Morina n-a ascuns faptul că intenţionase să trimită o cerere de ajutor în Occident şi nici că el fusese cel care l-a încurajat pe Shpend Guraziu să li se adreseze senatorilor francezi. A negat permanent participarea celorlalţi la complot. L-au torturat cu sălbăticie şi, conform unor martori, în dimineaţa în care l-au dus să-l ucidă avea un ochi scos şi un braţ smuls. L-au aruncat, pe jumătate mort, într-un puţ de mină părăsit, departe de oraş.

Mediumul a murit torturat. Nikolla, deşi a acceptat să semneze orice declaraţie, a avut aceeaşi soartă. Ca toţi ceilalţi, de altfel. Anchetatorii erau convinşi că secretul cel mai important, modul prin care Occidentul avea să răspundă apelului, le rămăsese necunoscut.

În timpul acesta, dosarul complotului se ramifica văzând cu ochii. Unul după altul au fost arestaţi doi ofiţeri superiori din Securitate, comandantul bazei militare de la Pasha Liman, fostul ambasador albanez la Paris. Se zvonise că suspiciunile mergeau mai sus, ceea ce era explicabil în cazul unui complot de asemenea amploare. Când veni la rând ministrul de

Interne, au înţeles cu toţii că acesta nu era sfârşitul, ci doar semnalul unei abordări ierarhice. Existau semne că trăsnetul avea să se abată asupra Biroului Politic. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Între timp, în orăşelul B., oamenii, complet năuci, ascultau ştirile de seară fără a se putea obişnui cu ideea că taifunul care zgâlţâia întreaga ţară îşi avea originile în cimitirul din urbea lor de provincie. Acolo de unde ieşise vocea care, mai cumplit decât vestea apocalipsei, îngrozea pe orişicine.

*

Toate acestea reveneau tulbure şi încâlcit în acel sfârşit de iarnă. Scoasă din uitare, povestea era încă primejdioasă. Cu două chipuri, cu două naturi. Interiorul aparţinea epocii noi, în vreme ce deasupra se formase deja crusta groasă a mitului. Se simţea că fiecare dintre cele două întrupări ale ei voia s-o excludă pe cealaltă.

După ce încercaseră s-o uite, oamenii înţeleseseră vag că singurul mod prin care puteau scăpa de ea era să-i cânte în strună. S-o ajute să se îmbălsămeze singură. Altfel, avea să rămână veşnic aşa: un cadavru neputrezit.

Adevărul e că ea se împuţina şi se usca pe zi ce trece. Dar chiar şi atunci când părea că se mumifică şi că din ea nu va rămâne decât esenţa, renăştea cu o furie neaşteptată. Astfel, la începutul lui martie, ca o furtună venită din senin, variantele ei s-au amestecat şi s-au încâlcit rău de tot, într-o ultimă încercare de a se elimina una pe cealaltă.

Au fost folosite pe scară largă şabloane şi tipare din arsenalul vechilor legende, instrumente care, cu cât erau mai vechi, cu atât mai utile se dovedeau în asemenea cazuri. Recepţia oficială de la Palatul Brigăzilor, care la o primă vedere ar fi putut părea foarte departe de modelul epic, a fost topită şi prelucrată cea dintâi pentru a i se găsi un chip nou. Vechiul şablon al „cinei cu mortul” a fost decisiv pentru transformarea ei. Invitaţia la petrecere adresată mortului, promisiunea de a-l duce la ospăţ, sosirea celor doi, Arian Vogli şi Shpend Guraziu, Demonul şi Spiritul, deci, la Palatul Brigăzilor (cenuşii amândoi la faţă, unul pentru că stătuse trei ani în pământ,

celălalt pentru că mersese acolo să-l ia), ei bine, toate aceste amănunte au încarnat una dintre cele două variante principale ale ospăţului. Cealaltă, bazată în principal pe întâlnirea lui Arian Vogli cu dublura Conducătorului, a avut tendinţa de a se rupe de întreg şi a se înfăţişa singură. Pentru că sosia fusese copia dictatorului, deci imaginea lui în oglindă sau fantoma lui, era absolut normală prelucrarea epică din care să se nască balada *Ospăţ cu tiranul mort.*

*

Partea cea mai rezistentă, mai greu de abordat a poveştii părea cea care avea legătură cu geopolitica. Autoizolarea Albaniei, abandonarea ei de către lumea civilizată, delegaţia senatorilor francezi şi încercarea de a trimite un mesaj în Occident şi la NATO îi sunt complet străine legendei. Deşi legenda avea retortele şi substanţele chimice necesare pentru a le topi, acestea erau mult mai noi şi, prin urmare, nu atât de performante ca uneltele şi oalele străvechi în care-şi ţinea plămada obişnuită. Vechi expresii poetice, precum „în cea neagră Spanie”, amestecate cu anunţuri din ziarele moderne, cum ar fi conflictele dintre partidele politice apărute în presă şi provocate, de exemplu, de aurul dictatorului depus în bănci elveţiene (printre diamante se spune că ar fi şi caseta cu vocea Spiritului) şi mai ales polemica: Albania este singurul vinovat pentru izolarea ei sau şi lumea occidentală îşi are partea ei de vină, toate acestea, deşi nu foarte străine legendei, păreau că vor rămâne în afara ei. Dar tocmai ele, spre uimirea tuturor, au dat una dintre variantele principale, aceea a pământului care vorbeşte. Albania abandonată, fără grai şi neauzită de nimeni, a dorit atât de mult să se exprime, încât, într-o noapte de octombrie, dorinţa ei a făcut pământul să vorbească, ca şi când ar fi avut suflet.

În acel sfârşit de iarnă s-a înţeles că, oricât de mult ar fi fost comprimată povestea, totuşi nu se putea depăşi o limită, aşa încât „pământul care vorbise” şi „capturarea spiritului” aveau să rămână singurele ei puncte de referinţă.

Cele două motive principale, împletite între ele chiar şi

când păreau separate, tindeau să se contopească. Le legau nu numai aceleași personaje, Demonul şi Spiritul, ci şi zeci de alte fire. Ar fi de ajuns numai unul pentru a le apropia până la contopire: obsesia piedicii şi încercarea de a o depăşi. Iar asta se simţea peste tot: piedica în faţa tentativei de a trimite un semnal lumii, dificultatea mediumului de a intra în legătură cu Spiritul, a acestuia din urmă de a le vorbi celor vii, dificultatea elicopterului de a ateriza, a postului de control de a intra în legătură cu pilotul, imposibilitatea lui Arian de a intra în legătură cu dictatorul, dificultatea de exprimare a Demonului, ceea ce-l va face să se vânture prin lume cu bla-blaul lui înfricoşător şi, în fine, dificultatea pământului de a vorbi şi a exprima durerea Albaniei, dar şi depăşirea acestei dificultăţi.

*

Primăvara, înainte de sosirea primilor cocori, au avut loc şi alte schimbări, ceva mai lente însă. Precum doi chiparoşi ce cresc îmbrăţişându-se unul pe altul, s-au apropiat şi au devenit un singur personaj cele două femei frumoase din această poveste tristă: Edlira Gjikondi şi Suzana K.

Urmare acestui fapt, ostilitatea dintre Demon şi Spirit a „câştigat” încă un motiv, de data aceasta permanent, gelozia pentru dragostea unei femei. Ca şi când celelalte nu le-ar fi ajuns, au început să se confrunte şi pentru asta. Se aruncau în zbor unul împotriva celuilalt, strigau „este a mea, este a mea”, iar strigătele li se auzea de departe, printre norii negri de furtună.

Aşa cum era de aşteptat, în primăvara aceea povestea a continuat să se contracte. Se desprindeau la iuţeală, precum frunzele, toamna, bucăţi întregi, se uscau şi cădeau ca sub ninsoare mugurii tineri, iar dorinţa generală de a o trimite în uitare făcea ceea ce ar fi trebuit să facă anii.

Se mai spunea că scriitorul Skender Bermema, care încercase să urmărească destinul legendei, după ce adăugase la textul său de douăsprezece rânduri încă o mie de pagini, acum o reducea din nou, pentru a obţine doar şapte rânduri!

Zvonurile despre boala lui erau mai frecvente ca niciodată.

*

Pe la mijlocul lui aprilie, povestea deja uzată a Spiritului şi Demonului era încă de actualitate dar mult diferită faţă de ultimele versiuni. Se discuta despre ea fără pasiune, cu o oboseală nobilă, cum se vorbeşte de obicei despre stele sau lucruri foarte îndepărtate.

Cochilia în care se adăpostea nu numai că o apăra de intervenţii cu duritatea de cuarţ pe care o avea acum, dar o şi ascundea privirilor prea curioase.

Un cer deosebit de albastru, aproape insuportabil, părea că ar vrea să acopere totul.

Ieşirea la scenă deschisă a fiului Spiritului (în ziua în care fiul Suzanei K. a împlinit douăzeci şi unu de ani, actriţa a făcut cunoscut că rămăsese gravidă la prima şi ultima întâlnire cu Shpend Guraziu), deci apariţia fiului, care, după cum se pare, a început să-şi caute tatăl, nu numai că nu a compromis balada, ci i-a dat o nuanţă în plus. La asta a mai contribuit, fireşte, trinitatea „Tatăl, Fiul şi Spiritul Sfânt”, formulă pentru care căzuse sub blestemul „prinţilor” părintele Nik Preia.

Balada a continuat aşadar să fie cunoscută şi sub varianta a doua, aceea a „pământului care vorbise”. La baza ei stă o formulă chiar mai veche, aceea pe care Biblia o dă referitor la crearea omului de către Dumnezeu, ca amestec de pământ şi spirit. După trei ani şi ceva de stat în pământ, Spiritul a ajuns, în cele din urmă, să-i împrumute pământului, aşa cum spune Biblia, vocea sa omenească.

*

Aşa cum era, în dublă variantă, balada a fost utilizată de cele două agenţii turistice mai importante din Albania, Albturist şi Albania-turist.

Ca şi când ar fi fost creată special pentru asta, ea le-a servit în egală măsură amândurora. Indicaţiile uneia trimiteau turiştii spre locul denumit „Capcana spiritului” undeva pe un platou din nord, aproape de vechiul han Cap de Cerb, pe care agenţia îl cumpărase şi-l transformase în motel. Cealaltă

indica „Pământul tristeţii” (pământul care vorbise şi jelise) în Albania centrală, nu departe de orăşelul B. Ca şi prima, şi aceasta renovase un han medieval, redându-i vechiul nume, Hanul celor doi Robert, înlocuit de comunişti.

În reclamele celor două agenţii, alături de orare, tarife pentru fiecare sezon turistic, curs valutar, în dolari şi mărci germane, era redat şi un fragment din baladă.

Tirana-Paris
1995–l996

La preţul de vânzare sc adaugi 2%, reprezentând valoarea timbrului literar ce se virează Uniunii Scriitorilor din România, cont nr. R044 RNCB 5101 0000 0171 0001, B.C.R. Unirea, Bucureşti.